Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
12 A
54

V. 4. 25.
K. 4.

13–19. 6. 70.

REGII AVTHORIS.

VINDICIAE

SECVNDVM LIBERTATEM ECCLESIÆ GALLICANÆ, ET REGII STATVS GALLO-FRANCORVM.

Sub Henrico IIII. Rege Francorum & Nauarræ.

Ne auferas de ore meo verbum veritatis. Pſalm. 119.

L. S. A. R.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

AVGVSTAE TVRONVM,
Ex officina IAMETII METATERI Typographi Regij.
M. D. XCI.

VINDICIAE SECVNDVM Libertatem Eccleſiæ Gallicanæ, & Regij ſtatus Gallo-francorum, ſub Henrico IIII. Rege Francorum & Nauarræ.

SI tantus à natura maiorum noſtrorum mentibus libertatis amor inſitus eſt, vt ex eo Frācorum nomē quæſierint, dedecus & flagitium magnum eſſet eam indolem priuſquam Reip. prodeſſe potuerit ex animis noſtris effluxiſſe: ſi verò inter nos iura ſua virtus & priſca libertas retinent, nunquā ipſimet debemus nobis velut ignauis & degeneribus rectè ſentiendi & verè dicendi arbitrium præcidere, ſed quæ ex animi noſtri ſententia Regi, & patriæ conducere videntur, in medium proferre & pro vetuſtis Eccleſiæ Gallicanæ legibus ad libertatem proclamare aduerſus impios & tyrannicos Regis Hiſpanorum conatus, qui per-

niciosè de Eccleſia Chriſtiana Apoſtolica & Romana meretur dum ea lege Catholicos defendit, vt miſeriores reddat defendẽdo, ac nõn modò vitia concipit ipſe, ſed ea diffundit in vniuerſum orbem, & tanquam iubatus draco ſerpens quoſcumque afflauit impuram adeò labem contrahunt, vt ſi omnes omnia ſua conſilia conferãt, atque huic morbo ſalutem quærant, nil auxilij adferre poſſe videantur. Dicam igitur liberè quibus modis fraus impiorum hominum ad perniciem & innocentia Gallo-frãcorum ad priſtinam dignitatem reuocari poſſit. Et quoniam ad ſpem libertatis exardeſcẽdum eſt, vnum à vobis cõtendo, Viri Principes Reip. ſub Rege conſtituendæ, quibus curæ eſt ne quid Eccleſia Gallicana & Franciæ ſtatus detrimenti capiat, vt tepidos & emanſores omnes arceatis, nec moratores qui inter duos mundos propter ruinarum metum habitationẽ quærunt in libertatis æde diutiùs verſari permittatis. Quòd ſi prophanos eieceritis, & pendentes animi qui duabus ſellis ſedent ſuffragiis publicis interdixeritis, mala denique inteſtina ac domeſtica quæ in dies ingraueſcunt ab vrbibus, à pagis, à fa-

miliis & ab animis ipſis ſtudueritis auertere, & peſtes ipſas Reip. tanquam ſtrumam exſecare,tũ voluptatis cauſa cum Hiſpanis, & Lotharingis depugnabimus, prouocabimus,& Regem noſtrũ Henricũ IIII.Francicum & Nauarricum ſibi nomẽ & cognomen iure ex eorum ſpoliis induentem comitabimur. Equidem ſcio ſummam ac ſingularem fuiſſe moderationem dictorum atque factorum in veteribus Chriſtianis: ſed tranquillitas mentis ex diſſimillimis rebus interdum miſcenda,ac temperanda, & animus ad fortitudinem habendus, vt veritatem ſemiuiuis vocibus vix quiritantem, & fallaciis aduerſariorum obductam atque obrutam eruamus. Et licet magnum opus aggredior & arduum, tamen cùm hodie rerum nouarum cauſa quærenda ſit, nõ patiar orationis aculeum in prima velitatione hebeſcere, ſed quid animus ferat oratione, quæ rerũ regina eſt, conabor aperire. Non vereor Gallofranci non vereor ne odio cõtra Hiſpanos inflammatus liberiùs in aduerſarios dicere videar quam veriùs.Nemo etenim veſtrûm neſcius eſt Hiſpanæ fraudis quam nectit infelix illud ſilicernium, fax

omnium diſcordiarum quibus petimus, vt Francico regno potiatur, & quibus oculis cruentas filij ſui ceruices vidit, iiſdem Francos omnes ſedis A. R. Iudicio perpetua ſeruitute dãnatos intueatur. Adſunt ei Lotharingi vafri & callidi, qui ſecum bellè actum iri putant, ſi turbas vndique cieant, ſi bonis & priſcæ fidei ſeruantibus negotia faceſsãt, ſi denique ſublato Rege Henrico III. vitæ patris patriæ Henrici IIII. quotidie nouis artibus inſidiẽtur. In hos dicturus in primis iure lętandũ eſſe mihi video, quòd talis cauſa oblata ſit, in qua oratio nemini deeſſe poteſt. Dicẽdum eſt enim de Regis noſtri ſingulari eximiáque virtute, & ſi quid ego hactenus agendo conſequi potui quod ad rem pertinet, & ad officiũ meum vobis oſtẽdam. Anni ſunt DCCC. cùm Francię Principes à quibus Rex noſter ortus eſt à vetuſta Germanorũ & Saxonum Principum nobilitate genus ſuum duxêre, quorũ æmuli Auſtriaci Tyrãni poſt CCC. annos ab illo oriũdi qui dominum ſuum Adolfum Naſſauuium Imperatorẽ nefando parricidio ſuſtulit, regna Franciæ & Navarræ inaudito genere furoris inuadere cogitarunt, ambitioſa finium

ſuorum augendi libidine incenſi, non vi ſua nitẽtes, ſed Põtificum Romanorum auxilio. Et quemadmodum illorum artibus in Philippum Pulchrum vtriuſque Regni Principẽ olim inſurrexit Bonifacius VIII. gẽte Caietanus, vir legibus nocens, falſi, violatarum legum, & fidei damnatus, cuius dolis & audacia pellectus Pontifex ſanctus Celeſtinus contra veterum canonum authoritatem de ſummi ſacerdotij dignitate ceſſerat: ita eius exemplo Iulius II. è Ruer iorum familia Ligur vaniſſimus, vir ſuperbo animo fruſtrà elatus, vt Regni Francici & Nauarrici ſtatum mutaret Hiſpanorum ſtudioſus fuit, eíſque adiutor & conſiliorum author exſtitit, & in rebus Eccleſiaſticis agẽdis ruens ac peccãs, nil non tentauit aduerſus Gallofrãcos, quaſi ius illi eſſet dare & adimere regna, & iura omnia peruertere. Et nuper eodem cõſilio Philippus Auſtriacus Hiſpaniæ Rex ſub Xyſti V. Romani Pontificis authoritate & nomine per Cardinalem Caietanum qui ſe illius legatum dixit ad inuadendam Franciã viam ſterni curauit, ſciénſque precarium ſeni Põtifici in Eccleſia imperiũ, ac breui tranſiturũ, illi perſuaſit vt ſub vindictæ publicæ

nomine ſuos inimicos atrociore cõſilio cõficeret, vt hac exercitatione aſſuefactus, & crudelitate ſanguinis perlitus poſteàgladiũ in Franciam diſtringeret. Ille principatum Eccleſię ingrediens quod ab Hiſpanis cõſulebatur in Italia fecit, & ſine more in Comites multos aduertit. Iuréne an iniuria Itali viderint. Nos haud exiſtimamus perinde diiudicari quid tunc illi optimum factu fuerit, quã peſſimum fuiſſe quod factũ eſt. At certũ Ro. Pontificem in regno Franciæ gladij ius non habêre. Imò & in territorio quod nouo iure ab Eccleſiæ Ro. paſtore poſſidetur puto veteres Vrbis Epiſcopos ab eo imitandos eſſe, quorũ vt monitiones acerbitate, ita obiurgationes contumelia carebant, & à quibus nunquã effuſum ſanguinẽ, ſed eorũ dicta audientibus ruborem tãtũ ſuffuſum & lachrymas obortas legimus. Nos autem ſperabamus Xyſtum V. cognitis Hiſpanorũ flagitiis ac fraudibus aures ſuas impoſtoribus ampliùs non daturum, ſed ad ſolam veritatẽ rationem reuocaturum. At poſtquàm per literas Illuſtriſſimi Principis Frãciſci Luxemburgij Ducis Pinæi & Frãciæ Paris, qui nunc principum, Procerum, &

Nobi-

Nobiliũ Gallofrancorũ in Vrbe Ro legatus
eſt, certiores facti ſumus hũc Pontif. ẽ nõ
opinione & fama ſed veris demũ ſibi perſua-
deri velle, eheu nobis nũciatum fuit fruſtrũ
ei oblatũ à miniſtratore eius eſcario prępo-
ſito cultro venenato diuisũ, quo miſerrimè
necatus eſt. O quã funeſtus culter! O quam
grauis cibus! O quẽ bolum ſubitò è Xyſti
faucibus Hiſpanis eripuêre! O quã fœda viſ-
ceratio! At nec Vrbanus VII. Xyſti ſucceſſor
gratior Hiſpanis fuit qui XI. Põtificatus ſui
die vita fructus dicitur. Nunc cùm Eccleſia
Chriſtiana ad interregnum adducta ſit, non
modò ſanctum Pontificẽ optare & expetere
debemus, ſed de ſtatu rerum noſtrarũ, tum
de cauſa, poſt de genere belli noſtri, dein de
regis laudibꝰ qui legitimus regni ſucceſſor,
& in caſtris Imperator agnitus Deo iuuan-
te malis noſtris finẽ dabit, tum de illius iure
dicendum, & veteris Chriſtianæ Catholicæ
& Gallicanę libertatis Eccleſię & regni ſta-
tus acri animo defendendus. Atque vt inde
oratio mea proficiſcatur, vnde hæc omnis
cauſa ducitur, nobis cũ iis qui Frãciã delêre
voluerunt belligerãdum eſt. Nolo miſerias
noſtras à principio repetere. Nã alij nego-

tiorum initiũ,progreſſus & finẽ acuratè diſſerẽtes literis prodiderunt quæ per multos annos Gallias excedêre. Sed quoniã hodie iuuat animos veſtros ad rerum in Frãcia geſtarũ memoriã reuocare, vt quiſque morbi cauſam cognoſcat,& vulnerib⁹ medicamẽtum prꝗſtò ſit, dicã nõ omnibus nota quæ à Guiſianis facta ſunt. Horũ abauus homo ita natus, vt & blandiri & ſuppliciter inſinuare poſſet, primus Regẽ noſtrum vt Armoricæ Prouinciã, Andegauensẽ Ducatũ,& Prouinciꝗ Comitatum quẽ ad Lotharingos pertinere dicebat illis reſtitueret, rogare,& vehemẽter petere cœpit. At vt ius nullum habebãt cùm tã ex lege regni quã ex cõuẽtionibus cum Armoricæ Duciſſa pactis,& teſtamẽto Renati Siciliæ Regis quæ ab iis petebãtur iure optimo à Rege poſſiderentur: ita hic orator repulſam tulit: cúmque ſe Frãciæ Principẽ mutato nomine diceret, is qui tunc erat maris Præfectus quẽ Amiralium vocamus eius impudentiã repreſſit. Mox illius filius callidus,& occultus, ne idẽ velle agnoſceretur quod patri denegatum fuerat, per diſſimulationẽ Regis animum ſubiens, rem quæ prius apertè petebatur poſteà cuniculis oppugnauit, & facilitate Principis qui

primo Cardinali Lotharingio fauebat immoderatè abuſus nouo furore Gallofrancorum bonis imminens, multos nobiles fortunis & dignitatibus euertere conatus eſt, inter quos Rouillium venatorum regalium Præfectum ſpoliauit. Dein eius liberi ſeſe dignos Regis coniunctione cenſuerunt vbique dicentes, Optimos quoſque mortalium altiſſima cupere. Hi fuêre tandem ingẽtium exercituum moderatores. Inerat quippe illis palàm compoſitus pudor, gentile domus Lotharingicæ bonum: ſed intus ſumma apiſcendi libido, & mutationis cupiditas, eiúſque cauſa luxus, & ſæpius induſtria, ac vigilantia haud minus noxiæ artes, quando ſubuertendæ Reip. cauſa comparantur. Hoc aduerterat Rex Franciſcus I. & leuia licet quæ tunc ab iis cœpta, cauenda nihilominus liberis ſuis edixerat, vt parua ex queis magnarum rerum motus orirentur. Nunquam ſatis fidam potentiam vbi nimia eſt: rebus ſuis proſpicerent nec maiores domus eos crearent, quibus mos erat vim principis complecti, nomen remittere. Vtinam Henricus II. patris cõſiliũ haud aſpernãdo liberis ſuis conſuluiſſet nec Guiſianos rebus ge-

rẽdis præfeciſſet qui virilia ſcelera exercuerunt turbidéque & ſeditioſè Galliam habuerunt ac etiam erga affines impij nobiliſſimam atque antiquiſſimam Lenoncuriorũ familiam Cardinalis Lotharingij dolo malo Comitatu Nantoliaco & ſplendidiſſimis monumentis nudatam & priuatam impiè ſpoliarunt. Erat enim in illorum mentibus peſſimum, veri affectus venenum, ſua cuique vtilitas. Quod ſi diris vouendum id facinus eo plus indignationis ineſſe debet quo plus ineſt perfidiæ. Nam Cardinalis ille Lotharingius irritum fecit iuſiurandum, quo ſe hunc Comitatum reſtituturum conceptis verbis pollicitus fuerat, & negauit poſſe reddere. Et ipſe qui nuper Longæ-Villæ Ducis hereditatem captauerat ; & cæteri Guiſij qui non modò priuatorum fortunas inuaſerunt imo & Regis pecunías depeculati flagitium in his acquirendis admiſerunt, ſed in inſumendis longè maius. Etenim ſi quis multarum palmarum inſignis ſicarius, ſi quis ingenio ferox, manu promptus, aut (quod virtutis inſtar erat) vetere odio in Borbonios inflammatus eſſet, nihil eis antiquius fuit, quàm eiuſmodi homines è ſordi-

bus erigere ,& in ſuam factionem ſpe largitionis & profuſis opibus prolectare. Sed vni rei maximè ſtudebant vt deditam ſuperſtitionibus Pariſiorum plebem quæ vanos homines inter alios colit aucuparentur. Erat illis initio vergentis tyrannidis calonum ac lixarum amplus numerus in ſæuitiam ac libidinem corruptus, qui eorum fauore ad dignitates euecti ſunt, ferociſſimo quoque aſſumpto, & quibus ob egeſtatem ac metum maxima erat peccandi conſuetudo. Mox illorum artibus Dux Anguienus miſerè ſtratus iacuit. Poſt Senatus authoritas extincta, deleta iudicia, ſummi Galliarum Senatus Princeps Lizetius eiurare coactus, quod Principis nomen à Guiſiis aſſumptum deleri iuſiſſet: in eius locum alius ſuffectus à quo multi corrupti quorum ſtudio & ſuffragio Guiſij viam ad tyrannidem muniirent. Excitati tumultus ſub his hominibus, rebúſque turbatis malũ extremũ diſcordia acceſſit: & à primoribus maximéque à magiſtratibus trepidatũ quibus infeſti ſunt nouarum rerum cupidi: ſed inter eos qui proſperiore eloquentia quàm rerum fama erant, oratores validi, qui quos infirmis ingeniis com-

mendarunt, vt amicitiæ erga ipſos ſemina mollioribus mentibus dein ſenſim ac ſine ſenſu fortioribus inderent. Illi interim immanes animos ſubdola modeſtia tegentes non famæ ſuæ non aliorum pudori parcentes,fœminas ineſcabant quæ maritis vecordiam inijcerent,& Gallorum quorundam mobiles animos variis modis flectebāt cùm lenibus verbis tum officioſa ſedulitate & ſilentio,quod cùm à nonnullis in ſuperbiam acciperetur,aliis ciuile videbatur. Et vt tyrannidem cuius fundamenta iecerant firmare poſſent,liberos ſuos in Germaniam educandos pædagogis Proteſtantibus tradiderunt, non quòd Proteſtantium ritus & Auguſtanā confeſſionem ac religionē amplecterentur,verùm vt Germani Lotharingiæ vicini, ſi quod ab illis aliquando ſubſidium peterent in partem periculi venirent eóſque milite & commeatu iuuarent. Sed cum detecto religionis fuco minus fidos ſibi amicos fore Proteſtantes vererentur verſis ingeniis prout noua rerum facies poſtulabat,ad Catholicos conceſſerunt, atque alios ſpe & prę miis ſollicitarunt animóſque & mores quorūdam faciles & leues ac tan-

dem ipſa Franciæ iura,& exempla corrupę-
runt. Mox Franciſcum Regis filium ad ſe
alliciunt,& vt olim Stilico imperij appe-
tens Mariam filiam ſuam Honorio deſpon-
dit, ſic illi pari dominandi cupidine Ma-
riam Scotorum Reginam Guiſianorum
ſororis filiam conciliarunt. Nulla prouin-
cia, nulla ciuitas, nulla domus quæ tunc
Guiſiorum libidinem, auaritiam, & crude-
litatem non experiretur. Illi enim ſeditioſos
homines Reip. impoſuerant quos nemo
pius aſpicere ſine ſuſpirio poſſet & exerciti-
bus Duces claſſium Præfectos & ærarij tri-
bunos creauerant: vnde ſæpius ab iis exhau-
ſta publica pecunia, correpta vectigalia &
Regiæ fortunæ denudatę ac diuenditæ. De-
nique Duciſſæ Valentinæ gratia quæ col-
locata Lotharingio Aumallio filia affinita-
tem cum illis contraxerat tantùm valuit a-
pud Regem vt ipſius ſuffragio Senatores
creati & iudices dati fuerint, ac plu-
rimi inæquabili partitione mandatis ho-
noribus, hi Lutetiæ, alij Rothomagi & Bur-
degalæ & in aliis ciuitatibus ad ſumma pu-
blicorum munerum & magiſtratuum faſti-
gia proue͡cti. Et nónne ſcitis eorum iuſſu

multos Amboſiæ nobiles quia Guiſianarũ partium nõ erãt vltimo ſupplicio affectos? Sed viles has hoſtias litari nõ poſſe credide rãt, ſanguine Regali nõ populari Guiſiorũ furiæ placandæ fuêre. Idque Aureliæ perfeciſſent Rege Nauarrico & eius fratre Principe Condenſi in vincula coniectis, ni Rege Franciſco II. ſtato & quaſi condicto die fatis concedente Deus Principes fatis eripuiſſet. Condenſem enim ad cædem extrahi iuſſerant iam parato ſpectaculo, pellibus ad excipiendum cruorẽ inſtructis, & ſpiculatore ceruicibus imminẽte. Regẽ verò Nauarricum ſtatuerant in arce Lochiẽſi perpetuæ cuſtodiæ mancipare, & Nauarræ principem eius filium atque Annam Mommorantium equitum Magiſtrum in D. Dionyſij monaſterium detrudere. Quis neſcit colloquium Poſſiaci ante obitum regis illius Franciſci II. à Cardinale Lotharingio promotum poſteà Catharina Regina inſtigãte cum Proteſtantibus factum & quæ ex eo ſecuta ſunt? Tum ille Cardinalis non tam quod Reip. Gallofrancicæ, quàm quod ſibi opus eſſe vidit faciendum cenſuit, omnia ad vtilitatem ſuam reſerẽs, vt in gratiam

cum

cum iis rediret quos afflictos violauerat, non bona fide, ſed aliud agens, aliud ſimulans, vt rebus ſuis conſuleret, Guiſianorum more, quorum omnium cura in eo verſari ſolet vt ſibi tantùm proſint. Nolite igitur horum hominum vitam in quibus nulla pietas, nulla religio etiam priuati officij vnquam fuit, nolite eorum facta ad antiquæ religionis rationem exquirere. Ecquis veſtrûm (Gallofranci) ecquis ignorat ab iis facta in conuentu qui in Hiſpanorum gratiam Baionæ habitus eſt? Quis neſcit quam iniuriam Cardinalis ille Lotharingius Catoni illi Francico Michaëli Hoſpitalio magno Franciæ Cancellario intulit, cum exprobranti Lotharingio ſuis eum ſuffragiis ad ſummam dignitatem promotum, aliáque multa dicenti vt ab eo ſententiam aduerſus Franciæ leges extorqueret, ille grauiſſimè reſpondit iniuriam ad ſe peruenire non poſſe, & grauiorem ac difficiliorem animi ac ſententiæ maximis præſertim in rebus pro altero quàm pecuniæ vel rerum ſimilium obligationem: ſe itaque à recta ſententia ne tranſuerſum quidem vnguem diſceſſurum. Erat quippe Lotharingij Cardi-

nalis iniuriam facere, Hoſpitalij ſpernere. Tacebóne Henricum Guiſium ſpes ſuas nimia ambitione donantem & Margaritæ Valeſiæ nuptias ambientem qui Regis Caroli noni iuſſu & Ducis Andegauenſis minis territus & ad necem deſignatus luiſſet audaciæ ſuæ pœnas ni iræ Principum ſubtractus fuiſſet? Is tamen primam quæ eius animo inſederat opinionem non potuit excutere. Replicate quæſo memoriam eorum quæ ipſe cum ſuis Italo-gallorum conſilio fecit anno 1572. quo tempore quia multos Guiſiorum hoſtes vi corripere intutum dolus interualla ſcelerum poſcebat. Idcóque placuit occultior via & à Collignio Mari Præfecto incipere in quem Rex Carolus à Guiſiis atque Italis & Hiſpanorum amicis exſtimulatus recenti ira ferebatur. Eo verò interempto in eos qui ab eius partibus ſteterant crudeliter ne dicam prodigioſè ſæuitum iacuit immenſa ſtrages interfectorum nullo ſexus, ordinis, ætatis diſcrimine, multíque ex Catholicis ſpecie publicorum hoſtium odio priuato proſcriptorum titulis adiecti. Nulli tuta Domus, nulli curia, nulli ſacra baſilica: credàs omnes vrbes eſſe ſpo-

liaria. Quicumque Guiſianis partibus infeſtus extitiſſet ad certam cædem depoſcebatur. Sed illud miſerrimum fuit quod Regem qui factum literis ad Præfectos Prouinciarum datis anteà improbauerat oratione in Senatu recitata tot flagitiorum authorem & fraudum ſeſe profiteri coëgere, & Regium aduocatum cuius erat horum criminum reos poſtulare tot immania facinora magna Principum Senatus & Populi corona circumſtante publicis laudibus efferre. Poſt ſub Lotharingis in turbas ac diſcordias peſſimo cuique plurima pax. Et Henricus Guiſius inter illos primus ſimplicitatis & modeſtiæ imagine in altitudine conditus, ſpes ſuas alebat, clamque Gallo-francis inſidiabatur curans per nobiliores ciuitates aliquot Senatores quibus dignitates in aula pater eblanditus fuerat miſceri armis ciuilibus eóſque impellens, tàm quòd induſtria quorundam egeret, quàm vt Senatus nomen ſurgentibus tum maximè partibus honeſta ſpecie prætenderetur: quod & anteà fecerant eius parentes & patrui quibus aderat facundia, mulcendíque homines artes & authoritas ex eorum genere queis af-

flicta fides in pace,ac turbatis rebus alacres & per incerta tutiſſimi,exiſtimantes ſe non aliter valere,quàm ſi diſſidio Regiæ familiæ ſuæ damnum imminuerent : deterrima quæque impunè,honeſta ſibi exitio fore:nihil non tentandum, maxima quæque ambigua.Ideò in malis temporibus participes ſe Reip. faciūt.Sed ea Guiſiorum ſcelera inulta non fuêre. Quippe Deo immortali tot cædes,tot cruenta parricidia ſpectante ſeras ſed iuſtas pœnas aliquando pependerūt vt poſteà dicam.His porrò geſtis Henricus Guiſius paternæ calliditatis ſucceſſor inſtante Cardinali patruo qui moriēs ei Franciæ inuadendę conſilium fidei commiſerat, fauentibúſque paſſim improbis & ſcelerum conſciis ad cœpta manus admouet reluctātibus fatis & horrendo minitante præſagio. In cœlo enim dirus Cometes apparuit ſed qui pridem iuxta fas & nefas exiſtimarant necquicquam oriri ſydera & ruere tempeſtates iudicauêre. Mortuo Carolo Henricum III.è Polonia reuerſum Francico diademate ſuſcepto variis artibus adorti, vt apud illum plurimùm poſſent (quia diſplicēt regnantibus ciuilia fratrum ingenia) Alen-

conium & Henricum Borbonium qui nunc Galliæ præeſt calumniis inceſſunt, ac eos affectati principatus inſimulant. Etenim ſuperſtitibus ipſis & Regia potentia innixis tutò ſe poſſe Regem aggredi diffidebant. At vbi fuêre voti compotes quas non vineas quos non arietes ad Regem oppugnandum & regnum expugnandum comparant? Ei rei teſtimonium ingerunt Dauídica Commentaria Romæ confecta Cardinalis Peluæi conſilio quæ à Viuonæo Marchione Piſano tunc temporis Regis noſtri in Hiſpania Legato intercepta. Summa Conſiliorum erat mouendos eſſe Guiſianarum partium ſacerdotes vt dum peccata confitentes & ad ſe accedentes conſultores audirent mouerent illos fauendum Lotharingis à Carolo magno oriundis à quibus ſperandam Religionis Romanæ labaſcentis reſtauratioñe, Henricum III. regno deiiciendum quem motus omnis animi tanquam virtus hominem defeciſſet. Dum ea Romæ nonnulli commentantur, Guiſius interim in Francia oratores corrumpit qui ſacris concionibus Regios luxus ſocordiam, ac deſidiam arguant, Guiſijque virtutes imperio digniſ-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſimas prædicent ſingularem modeſtiam, popularem beneuolētiam rei militaris peritiam. Contrà ea in Regem dicentes quæ à Pipini familiaribus Danieli Merouingiorū vltimo probro olim obiecta ſunt, eum curis luxum obtendere, non parare arma, non alloquio exercitióque militem firmare poſſe, non in ore vulgi agere, ſed in vmbraculis monaſteriorum deliteſcentem, præterita, inſtantia, futura pari obliuione dimiſiſſe, nūquam ita ad curas intentum vt negotia publica duceret voluptate potiora. Intereà Guiſius quo paratior eſſet ad præuiſos ictus excipiendos aut inferendos præmiis eorum fidem adoritur quibus arctius erat cum Rege neceſſitudinis vinculum vt eius omnia conſilia detegeret. Tum quoque plurimi illum rebus nouis ſtudentem acerrimè impellunt ne ipſe in cuius manu tot militum legiones fuerant cui immenſa forent ſociorum auxilia & mirus apud populum fauor regnum expectare quàm habere mallet. Moritur Alenconius non ſine veneni & cruditatis ſuſpicione. Quis enim ignorat Guiſiorum veneficia in hunc Principem & deuotiones? Quis neſcit quod à Salcedio Hiſ-

pano dictum, dum quadrigis diſtentus concitatis in diuerſum equis tractus & laceratus clamauit ſe à Guiſiis corruptum, vt veneno malo Ducem Alenconium necaret eóſque pridem animo concepiſſe quæ poſteà emerſerunt vt Regem in cellulam Monaſticam ablegatum abdicare cogerent, ac Principem Borboniorum familiam flamma ferróque excinderent ad inuadendum Franciæ Regnum? Vt hæc faciant per Guiſiorum miniſtros vago rumore fertur apud imperitiſſimi cuiúſque promptas aures aut rurſum apud turbidos eóſque noua cupientes Regem Henrici Borbonij (quem Biarnenſem vocant) proceſſui ſtudere, ad eum miſſum ex aulicis Borboniorum amantiſſimum Eſpernonium Ducem ſuaſurum vt cultum Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ & Romanæ ſuſciperet ac puram religionem, verùm illum ab iis ritibus quibus à teneris addictus erat deduci non potuiſſe. Hęc Guiſius habitu & ore ad exprimendam imaginem honeſti, cæterùm animi perfidioſus & ſubdolus, vt erat illi dominandi cupido omnibus affectibus fragrantior, ambitionem tamen virtutis ſignis & vera obſcuris velans

falſum renidens vultu ſeu loqueretur ſeu taceret, ipſe adire municipia multa dici & ſcribi curans ſpecioſa verbis,re inania & dolo plena. Credebatur à vulgo ſi rerum potiretur libertatem & immunitatem à vectigalibus & tributis redditurus: illi vulnerata facies & cicatrice deformis: clamabat ſe hæc vulnera pro libertate publica accepiſſe, quæ grata ſanè ac popularia, duratura etiamſi à virtutibus profecta eſſent at memoria vitæ prioris apud Gallofrancos nobiles indecora & vilia accepta quod ab ambitione vel à temeritate procederent. Illi tamen inde in Gallia apud populum fauor & ſpes eadem vbi præſertim erat ignotus. Sed quæ dicebat quantò maiore libertatis imagine tantò erant eruptura ad infenſius ſeruitium & à multis adipiſcendæ potentiæ properus exiſtimabatur. Eius inceptis fauebant aliqui inter nobiles qui incerta pro certis bellum quàm pacem malebant. Iam tum vt ſunt procacia vrbanæ plebis ingenia, multi Lutetiæ petulantibus iurgiis Henrico III. illudebant famoſos libellos ſpargentes. Dux verò ille Guiſius qui ex Annalium Taciti quos quidam Aulicorum Euangelium re-

ctè

ctè appellarunt frequenti lectione proficiebat,ac dolis fiebat auctior boni publici ſpecie ingentem perditorum ciuium manum coëgit,& magnus cenſor de multitudine vectigalium & capitationum conqueſtus, Regem multis calumniis appetiit, & ita ſe cōpoſuit vt imperita multitudine conciliata nihil ei Regij præter regnum deeſſe diceretur.Et certè virtutum ac vitiorum tantus in illo erat numerus,vt alternis in eius animo regnare viderentur. Non illi vt ſapientibus quietis & Reip.cura, ſed leuiſſimus & futuri ſecurus ſpe vana tumeſcebat,nec recordabatur patrem obiiſſe multa quidem claritudine ſed improſpera, & ſecreto Dei iudicio per violentam mortem ambitionis pœnas dediſſe.Frater eius Maynius in Aquitaniam miſſus cum magno exercitu diſſipatis copiis quas contra Nauarricum Regem duxerat Lutetiam reuerſus conqueritur ſe Henrici III.fraude opibus & commeatu deſtitutum rem minus proſperè geſſiſſe, Caroli Magni poſteros ſperni (hoc enim aſſumebant falſæ gloriæ) quibus ſi belli cura committatur, nulli dubium eſſe debere quin hæreſis breui peritura ſit. His inducti verbis & ſpe præ

dę ac dulcedine illecti ſaga plurimi poſcunt, atque dãt nomen militiæ, & cùm ſuo nomine bellare & regnum inuadere non poſſent, iurant in verba Caroli Borbonij Cardinalis, quem ſub religionis imagine fictæ pietatis laqueis irretitum in ſua poteſtate habebant. Exinde contra Regem ac Regij ſanguinis principes apertè vim belli conuertiſſent, atque flam ma meſſes vbique flaueſcentes deuaſtaſſent, mutaſséntque faciem locorum omnium, ni veriti fuiſſent in naſcentem potentiam odia prouocare. Sed nec auſi ſunt Pariſienſes aut alios vicinos poſt multos annos molliter habitos ad duriora vertere, neque Henricum III. Catholicum manifeſtè aggredi. Bellum ſuadent aduerſus Regem noſtrum quem tunc vt Hiſpano gratificarentur Bearnenſem & hæreticum dicebant. Cauête tamen ne credatis alium quàm Regem hiſce bellis appetitum. Cauſa enim belli erat dominandi libido, prætextus religio. Vt belli ſignum Guiſius dedit continuò potentiſſimas vrbes & Nauarrico nomini inimiciſſimas recipit, & omnes iniurias Catholicis infert, quas Borbonicis partibus minitaba-

tur,ac tandem ita ſe gerit Regis Hiſpanorum impulſu in cuius fide & clientela erat, vt Regi Henrico III. extorſerit horrendi carminis edictum aduerſus eos qui ſe puram religionem profiteri contendunt cederent Gallia niſi certum ante diem nouos ritus exuiſſent.Illi diſiecti in diuerſas terras trahebantur queiſcum voluerat Rex pacem ſapientia firmare : lætiórque fuiſſet quàm ſi bellum confeciſſet per acies. At quemadmodum eius ingenium mite & amoenum erat, Guiſij atrox & auidum, fuit coactus bello tranſigere. Tum Sedanicos agros populatum it Guiſius:ſed reſiſtente Monloëtio fuga ſalutem quærit,dare ſe in diſcrimen haud imperatorium ratus. Deinde arma in Franciam rurſum conuertit,vnde facile iudicari potuit iis quos hæreticos vocabat non vſque adeò fuiſſe infenſum,quorum agris excederet,quin mallet in Galliis res nouas contra Regem moliri.Sed cùm dubius animi Hiſpanũ in partem prędæ aduocat,monet feſſas Gallias miniſtrandis militibus, curribus & equis. At ſi mari fiat expeditio promptam ipſi excenſionem & hoſtibus ignotam : primum in Britãniam

quam inuadendam dicit ad vlſciſcendam Mariæ Scoticæ necem, poſt in Franciam facillimum iter fore. Simul bellum maturius incipi legionéſque & commeatus pariter vehi. Integrum equitem equóſque per ora & alueos fluminum media in Britannia & Gallia fore. Hæc eo tempore texuntur quo ſperat facilè perſuaſum iri plebi Gallorum vt paria ſentiret cum Hiſpanis, néue eorum copias neceſſarias auerſaretur: & ad eã rem proſperè aduenit nuntius de fuſo exercitu quem Dux Ioyſius aduerſus Nauarrum duxerat. Dicunt Guiſij Ioyſium aliter quàm iure belli cæſum: & vt maledicendo verbíſque plus quàm rebus gerendis potiores ſunt nihil omittunt eorum quæ ab impoſtoribus fingi & excogitari cõſueuêre. Intereà Germani ad auxilium Regi Nauarrico ferendum partim Regis qui Ligeris tranſitu ad Conam eos prohibuit & ſuorum virtute, partim Guiſiorum dolo fuſi, cæſi, proſtrati. Hinc aura populi ſuffragante quæ veræ virtutis inuida eſt victoriæ palma Guiſiis eam aucupantibus ceſſit. Fauebant illis Pariſienſes inter ſecunda non diuini non humani iuris memores, vt aduerſis pauidi. Interim his

geſtis Dux Aumallius non in Aquitaniam contra eos quos hæreticos vocabat, ſed in Maritimam Belgicæ oram proficiſcitur & Bononiam atque Abbatis-villam apertè obſidet vrbes Regias quas nulli incolebant præter Catholicos. Interim Guiſianorum primi cum Cardinale Borbonio in Sueſſionum ciuitate conuentum habent conſciis Pariſiēſium quàm plurimis, qui ſtimulis cōſcientiæ torti pœnæ formidine ob varias in illum coniurationes ab eo detectas præſentiſſimo diſcrimini obuiam eundem eſſe iudicarunt :atque eam ob cauſam Guiſium Sueſſionibus euocant qui literis acceptis præter iuſſa Regis interdicentis extemplo Lutetiam aduolauit. Si quis veſtrûm hominis audaciam & confidentiam miretur Regis iuſſa parui facientis, cogitet eum qui ſemel verecundiæ fines tranſierit oportêre benè & gnauiter eſſe impudentem. Igitur cùm primum in vrbem venit Regem alloquitur, & altius metuens tacita ſuſpicionum ingruentem inuidiam deprecatur. Volebat abſcedere:ſed vt eſt inſita mortalibus natura properè ſequi quæ pigeat inchoare, ſubitò mutat conſilium, vnde apparuit ſcelera

impetu, conſilia mora valere. Factioſi namque tum exclamabant bellum acriter gerendum, initium belli ciuilis fortunæ ſubmittendum victorum conſiliis & ratione ac pecunia quæ in vrbe erat perfectum iri. Moratur igitur & clandeſtinos coetus init. Rex ſalutatur à quibúſdam è vulgo qui ſuum erga illum ſtudium promittebant non fruſtrà fore, neque tamen ob id Regium nomen & parentis patriæ delatum à quibuſdam vocabulum ſumpſit, verum quoſdã ex apparitorũ genere quos Romani Cæſarianos appellabant nos ſeruientes dicimus, ſeruilis ingenij homines, qui flexis genibus ipſum Dominum vocabant, increpuit. Nolebat enim occaſionem rei benè gerendæ futilibus honorum ſimulachris impediri. Eius aduentu recreati Pariſienſes cuncta gaudio & amore miſcebant indulgentia veri, & adulandi libidine, & miſeram ſeruitutem cui ſe ſubmittebant falſò pacem vocabant. En quid poſſit ſtudij popularis intemperantia. Introducti in vrbem queis per latrocinia & raptus apta bello manus, in omne fas nefáſque auidi milites, quantò laboris & rei militaris inſolentes, tantò ad diſcordias promptiores.

Nec dici poteſt traxerítne Guiſius aliquot alios,an(quod euenit inter malos vt & ſimiles ſint)eadē illos prauitas impulerit,quorū maxima pars ſpe prædæ adducti, queis bellum maximè vſui erat,alij quòd nō ſtatim dignitates quas à Rege petierāt adepti eſſent iniquam inuidiam flagitioſa perfidia vlti ſunt. Lutetiā occupandam cenſent,caput rerū vrbē,Senatum & populū nuſquā obſcura nomina,etſi aliquando obumbrentur. Exultat vulgꝰ mutabile ſubitis,dum trepidant pij ſuſpēſis ad cœlum oculis & animis Deum orātes donec fatiſcat ſeditio. Mouètur tumultus ſub querelarum publicarum prętextu, quòd milites per vicos diſpoſiti Lutetiæ ad præſidia deſignati dicerentur. Sed anceps erat Guiſius dum quęrebatur tempus locúſque, &quod in re tali difficillimum eſt prima vox dum animo ſpes,timor,ratio, caſus obuerſātur. At ſubiectis in rem oculis cùm monaſteria & gymnaſia non eſſe occupata ei renunciatum fuiſſet occaſione vtitur, omnes vrbis vicos & angiportus ſepimentis vallari iubet, & ex armamentis publicis arma populo diſtribuit,ac duces mittit qui vicatim tota vrbe dilectum habeant. Tum incertus inter optimates it clamor ad Guiſium vnum tātam

licentiam numquam peruenturam fuiſſe,niſi multorum impunita ſcelera Senatores tuliſſent.Sed qui aduerſari volebãt tum ſibi metuẽtes fiunt temeritatis alienę comites,mox velle ſimulãtes quô plus authoritatis ineſſet conſiliis,ſi ſeditio miteſceret.Armatur plebs in Regẽ ob edicta Guiſianis authoribus factaqueis illi inuidiã creauerant : ipſe cogitur ex vrbe ſecedere. Illo prodito mox vilis fides.Guiſius qui clementiæ famam aucupabatur,cum illi mẽs à metu ad fortunã tranſiiſſet egit mitius quàm facturus credebatur. In ipſo nihil tumidum,nihil inſolenter adrogans,nihil denique nouũ in rebus nouis fuit. Nam cùm ad Harlæũ Senatus Principẽ veniſſet, eíque regis diſceſſum ſubtriſti facie renũciaſſet,rogauit ne nouis motibꝰ perculſus deſerẽdę vrbis occaſionẽ arriperet.Verũ ille reſpõdit nihil ſe minus quàm fugã parare,ſed cùm meminiſſet officij ſui patribus vt in Senatũ poſtridie venirẽt cõdixiſſe. Poſt ſuſcitãte Guiſio cur eos cõuocaſſet,vt Rege, inquit, abſente conſeruãdę illius authoritati &ſtabiliẽdæ ſaluti publicę cõſuleretur. Guiſius breui doloríſque cõſcio reſpõſo territus, timẽſque ne ob proditionis & adfectatę ty-

rannidis crimẽ S.C.in ſe fieret domũ reuerſus dubitãs magis quàm fidẽs rebus ſuis, & certò ſciens Harlæũ cui ſemper idẽ vultus fuerat nec muneri ſuo, nec Regis dignitati nec ſuæ erga illũ fidei defuturũ,nocte intẽpeſta quendã è ſuis Harlæo familiarẽ ad eũ miſit qui ſummis precibus cõtẽderet ne Senatus haberetur.Quod cùm is negaſſet Guiſius ſuſpicione ſolicitus ac metu ſuſpẽſus reginã regis matrẽ adit,vt quod fruſtrà precibus tẽtauerat illius iuſſu cõſequeretur. Dicã liberè quæ de illa tẽpeſtate cẽſeo.Vt fide nihil melius ita nihil rarius tũc inuentũ fuiſſe. Multi pretio empti ad Guiſiũ trãſiêre: multi quoque penes eũ mãſerunt nõ partiũ ſtudio, ſed quoniã graue erat momentũ in nomine vrbis,ac prætextu Senatus, vnde plures erant omnes fuêre.Tum ſeditioſi immodicæ linguæ & obſequij inſolentes exclamant, non dignos homines Rege Henrico III. honore honeſtatos fuiſſe,Henricum Lotharingium Ducem Guiſium Regem fieri debere. Id optabat vulgus ſine ratione præceps,pauidum,ſecors,ignauum & nihil pręter verba auſurum. Multi quoque nobiles neque fidei conſtantes neque ſtrenui in per-

fidia fuêre. Cùm enim concionatores illos his vocibus excitarent, ſuiſmet ipſis cædibus ſæuiendum, ſeu finis miſeriis veniſſet, ſeu mallent arma reſumere: vnicum victis in conſenſu leuamentum: Politicos denique (ſic enim pios & Regi obedientes vocabant) funditus excindendos: tunc Myolantius Cheurerius id conſilium aſpernatus, diſſuaſit Guiſio quod concionatores ſuaſerant, in quo nō minimū ab eo laboratū vt hoc piè faceret: ſed vt difficile eſt tēperare fœlicitatē qua quis ſe non putet diu vſurum, Guiſius ſuſpenſis & obſcuris verbis, vt ij ſolent quorum infelícia ſunt conſilia, ait ſe conſtituiſſe bellum Regi facere & extrema omnia experiri, cùm ferè cuncta quæ occultè tentauerat aſpera fœdáque eueniſſent, ac metuens ne qui illum ſequebantur à ſe deficerent, ad primum conſilium reuertitur. Mox cogitat de conficiendis pecuniiis, illas inter ciuiles diſcordias ferro validiores eredens, & belli ciuilis neruos dictitans. Nunc adeſte quotquot eſtis animis atque ſingularem hominis impudentiam & amentiam diſpicite, vbi Regem ſubductum manibus ſuis intellexit, ſe támen infamia cœpti nec perfecti fa-

cinoris laborare in omnes animi partes cœpit obſeruare ſi qua ratione poſſet tantam inuidiam amoliri. Ac primùm dat literas ad Regem quibus diſceſſum ab vrbe ægerrimè ſeſe tuliſſe profitetur nullam metuendi fuiſſe cauſam inter tot fidiſſimos & addictiſſimos. Sibi ſi quid in eum triſtius cogitaſſet facile factu fuiſſe. Die 4. Idus Maij vitam eius ac libertatem in ſua manu habuiſſe, defuiſſe nocendi animum quem ſemper defuturum pollicetur. Rex atrociſſimam iniuriam muſſitans in Carnutum vrbẽ ſe confert, comitantibus Cardinali Lenoncurio, ac Bironio & Daumontio Franciæ Mareſchallis, alijſque proceribus qui in fide remanſerant. Cæteris omiſſis de Guiſiorum contumeliis apud Rom. Pontificem conqueritur optátque telis eius acceptas iniurias vindicari: ſed qui tunc erat factionis adiutor & caput Pontifex reſpondet nullam ſibi videri cauſam cur in Guiſios fulmina ſua contorqueat. Quamobrem mutata ſententia Rex Rothomagum proficiſcitur, vbi ſcriptum edictum quod vnionis legẽ Guiſiani vocabant, Lutetiam miſſum & promulgatum ac ſacramentis omnium ordi-

num ſancitum, quo hæretici omnes eorúmque fautores dignitatibus indigni declarati. Et quamuis hoc edicto religionis cauſa fœdiſſimè à Guiſianis acta aliquem pietatis colorem haberet,tamen vt illius veſtis fuco illita ac ſine ſucco & ſanguine ſtatim immutata eſt. Tum enim quaſi de Henrico Borbonio Rege Nauarrico actũ eſſet Guiſij à Regè diploma ſibi dari procurant quo Carolum Cardinalem Borbonium proximum ſibi agnatum declarabat, eíque cooptandorum inter municipiorum corporatos artificum iura concedebat: quo diplomate vt iura ſanguinis tolli non poterant, ita nullum à Rege præiudicium Henrico Borbonio factum. Nam licet gradu proximior Cardinalis Borbonius foret, non ideò viuente Henrico Antonij fratris primogeniti filio habilis ad ſucceſſionem erat. Mortuus enim non videbatur Gallofrancis rectè iudicantibus, qui filium reliquerat ſed eadem patris & filij perſona cenſebatur vt in Eccleſiaſt c.30. Et artificum creandorum ius non ſemper in Francia ſecundæ perſonæ permiſſum, verùm remotioribus, vt anno M.DXV.Carolo Borbonio equitum Magi-

ſtro quem Comitem ſtabuli vocamus. At hoc colore tamen Guiſij ad occupandum regnum ſub iſtius Cardinalis nomine viam ſibi parabant.Poſt hæc Rex Carnutum reuerſus eò Guiſium vocat. In cuius pectore magni metus & magnæ iræ ſilebant,cùm id præcipuè niteretur vt ſenſus ſuos abderet. Anteà enim ſpernendis rumoribus validus & conſcientia matris innexus à paucis monebatur,neque multi audebant illi cōſilium dare, quia ſæpiùs ſuos rogauerat,ne quòd dolori eius cauſa coniuncta erat obiecta Guiſianis crimina pro adprobatis acciperēt. At memoria repetēs quæ à Salcedio dicta cū de eo quęſtio haberetur,detectis in ſe Guiſiorum machinationibus quorum vt cauſæ acriores quia iniquæ, infractos animos eorum expertus, & illis commotus ad comitia condicta priùs Bleſis habenda contendit. Intereà renunciatur Hiſpanæ claſſis iuxta portum Caletinum clades inſignis, naues ferè omnes claudas fuiſſe,& æſtu maris abſorptas,vel in Syrtes & vada deiectas, vt ſolæ tempeſtates incruentam victoriam Anglis deportarint:quod diuino numine cecidiſſe proculdubio eſt ad nimiam Pontifi-

cis & Hiſpani potentiam reprimendam. Siquidem inter ſe prius Romæ conſilia contulerant, atque his legibus ſuſcepta fuerat expeditio vt ſi Angli venirent in prædam eorum regno ſororis Pontificiæ filius præficeretur. De ſucceſſu certior factus Guiſius per Mendozium Hiſpaniæ Legatum ad Philippum Auſtriacum & in Galliæ vrbes per ſuos miniſtros læta ſæpiùs quàm comperta nuntiari curat & in ædem B. Mariæ Virginis Carnotenſis ingrediens illi gratias egit quòd Hiſpaniæ Rex glorioſam victoriam conſequutus eſſet. Interim Blæſis conueniunt vndique collecti factionis Guiſianę primores ex ſingulis Galliæ ciuitatibus. Quibus congregatis Rex Cardinali Borbonio ſtipatus, & Vindocinenſi (qui ſemper illi vt coniunctiſſimus ita fidiſſimus fuit) de rebus geſtis orationem habet, meditato temperamento non in ſpeciem verbis adornatam, ſed quę penitus ſentiebat dicens intentior fide & ſermone. Guiſiani offēſi dicta liberius reprehenderunt, nec in lucem ędita oratio vti pronunciata fuerat, verùm retractata. Poſt hæc manente aliquot diebus ex parte Guiſianorū cōcordia offenſionum o-

perta metuebantur,& miſſi è prouinciis qui Guiſio fauebant aduerſus regem exclamāt. Tum haud facilè diſpiciebatur in iis quæ reſpondebat mens Principis:adeò vertebat ac miſcebat iræ & clementiæ ſigna. Comitem Sueſſionenſem ad Concilium fide ſua venire iubet. Poſt cuius aduentum eum hæreticorum fautorem Guiſiani clamabant, & iuſſu ipſius Ducem Ioyſium in Cotriaco prælio contra fas gentium & belli iura impiè cæſum:illum itaque trium ordinum iudicio vt hæreticorum fautorem dignitatibus omnibus priuandum contendebant.Regij contrà falſa dicentes quæ Sueſſionenſi à Guiſianis obiectabantur, Regem monuerunt fruſtrà Borbonium P. Condæi filiū in aulam euocatum,ſi gliſcere & vigêre Guiſios æmulos paſſurus eſſet: Principem Contium illius Fratrem,& Cardinalem Vindocinenſem,ac Montiſpenſerij Ducem, omnes denique Borbonios vt verè Francos id ferre non poſſe. Nullos mortalium armis aut fide erga Deum & Regem ante illos eſſe:perſpectam Regi Cardinalis Vindocinēſis indolem,qui hoc habet ſolidæ gloriæ, non adumbratæ, quòd factioſos & regnandi ſpem iniicere

volentes oculis fugit,auribus reſpuit, & animo aſpernatus eſt:qui ſæpiùs dixiſſet non ſibi animum initio, non fidem ad extremum defuturam:Regalem certè & dignam Borboniorum genere ſententium.Quæ Rex audiens ſæpè apud ſe penſitauit an apertè faueret Borboniis,dubitans num coërceri tam profuſæ Guiſianorum cupidines poſſent, ne coërcitio plus damni quàm commodi in Rep.adferret.Plena erant omnia ſuſpicione, & quod in perditis rebus accidit multi præcipere & conſulere quę agenda videbantur, nemo exequi. Interim Guiſius congregat ſuos qui Regem authorem fieri voluerunt eorum quæ plebs contra Henricum Borbonium Nauarricum regem & Sueſſionenſem Comitem ſcitura eſſet, antequàm inita eſsẽt ſuffragia. Videte quæſo Viri Principes, num commodis publicis, num paci ſtabiliẽdæ tot inimicitiarum tot proſcriptionum ſemina differebat.Hac certè ratione Frãciæ principatum ambiebat Guiſius, fratris ſui auxilio,qui licet Cardinalis dignitate fungeretur aliquot ante diebus Trecis inter aſotos & libidinis cauſa,& vt plebicola videretur ſeſe cibis ingurgitauerat, ventre & gu-
la

la ipſe ſibi pluſquam hæreticis hoſtis:ſed ciuile rebatur miſceri voluptatibus vulgi, & impetu magis quàm cura valebat. Tũc plena erat vrbs Blęſenſis Lotharingis & Hiſpanorũ aſſeclis,periuris,infamibus,decoctoribus, prædonibus, iuris legúmque temeratoribus qui agitabantur magis magíſque in dies feroces inopia rei familiaris & cõſcientia ſcelerũ quibus bello ciuili opus erat. At Guiſius ſummam dignitatem Tribuni militum quem Franci Comitem ſtabuli vocant ambitiosè petit: & Cõcilij Tridentini multa contra authoritatem Regiam capita continentis promulgationem poſtulat id agens per Epiſcopos aliquot ſeditioſos quales erãt ij qui ſub Ludouico Pio in conuentu Compendij habito olim in Regem inſurrexêre. Nec mirum ſi parum pij & perduellionis rei ſimiles ſucceſſores habuêrunt,cùm diutius durent exempla quàm mores. Sed quoniam his machinis authoritatem Regiam concuti, & Gallicanæ Eccleſiæ iura euerti ac libertatis neruos incidi ſenſere peritiores, omni ſtudio depellendum eſſe Gallorum ceruicibus iugum conclamauerunt,atque non proſcriptionis, non

infamiæ neque mortis minis adduci potuerunt ad Reip.cauſam deſerendam. Verè nobiles animi macti eſtote tantis virtutibus. At alij multi metu & Guiſiorum minis, alij ſuperſtitione aut nimia religione ab officio ſuo diſceſſère, in domeſticis quidem rebus continẽtes gloriam; at in publicis dignitatis laudem non quærentes. Rex interim dubius à quodam Roma nuper reuerſo quærit accuratè quid de rebus publicis Xyſtus Pontifex ſentiret. Is Regi reſpondit ſe ab illo audiiſſe occurrendum malo & iniiciendos ex duce metus ſublatis ſeditionum authoribus. Sic Papæ viſum cui ſtatim ac aliquid in ſe hoſtes ſuos moliri renunciatũ fuerat, non relinquebat famam ſed præueniebat. His auditis Rex incertus ſuos ſenſus premeret an promeret, Guiſium lenibus verbis alloquitur, nihil tàm verens quàm ne dubitare aliqua de re videretur, & fidenter fortè cum eo egiſſet ni detecta Guiſianorum qui in illum conſpirauerant coniuratione à Duce Maynio monitus fuiſſet eorum quæ fratres contra fas & obſequium debitum meditabantur. Sed cùm intellexiſſet eos ita paratos, vt vim corpori ac

vitæ cùm vellent inferre poſſent in extremo ſtomachatus ſeſe ipſum collegit,& vt in factione cruenta,& ſeditione prærupta fieri expedit, eos interfici iuſſit. Nec enim inter tot hoſtes,tot infidos & corruptos ſatellites alia ſalutis tenendæ via. Id factum accuſant multi quod indicta cauſa duo illi fratres puniti ſint,pænam non priuatis odiis ſed legibus pendendam, eos ſi quid deliquiſſent capitali iudicio poſtulari potuiſſe. Peſſima mehercule capita ſic ſentientiũ.Nã quotus quiſque eſt ſeu Catholicus ſeu Chriſtianus qui neſciat ſummum principem ius gladij & meri Imperij habêre,& præſertim Regẽ Frãcorum,qui ſtatim à Regni cunabulis excellẽs inter omnes Rex per antonomaſiam vocatus(vt teſtatur Suidas)quemadmodum olim Perſarũ Princeps.Nõ licet nobis inter Regem & Guiſianos ius & iniuriã diſcernere,id ſacris legibus prohibitum,& Concilio Conſtantienſi contra Ioannem Huſſium & Vicleuum quorum hæreſis in multis capitibus dãnata inter quæ vnum erat; principẽ à ſubditis corrigi poſſe.Aliȩ enim leges Chriſti,alia prȩcepta Petri & Pauli,qui ne tyrannis quidem Iudæam & Romanũ imperium

tenentibus reſiſtere voluerunt, multò minus Principibus legitimis, & hęreditario iure in regno ſuccedentibus à ſuis bellum inferri permiſerunt. Sperabatur optimus poſt mortem Guiſiorum dies primus. At Maynius cum ſuis hæretica Hiſpanorum Marranorum labe infectis, inter quos nulli inſtantiùs mœrebant quàm qui maximè lætabantur, per vltionem fraternæ cædis ſibi iter ad occupandam Franciam patefactum exiſtimans, & regni cauſa ius violandum putans, vindictæ colore Hiſpanorum conſilio atque artibus qui partem regni ſperabant vrbes Henrici III. & bona, & Regium diadema ſibi ad prædam propoſuit, ratus ſe faciliùs ad regnum peruenturum, ſi nefariis flagitiis populum Pariſienſem perpetuæ indeuotioni obliget, quò minore ſpe veniæ creſceret vinculum ſceleris. Iſta ſecum voluens cogitat de Guiſianæ familiæ incendio ruina Reip. Francicæ exſtinguendo. Ad Pariſienſes ſcribit ſe omnia bona in ſpe habêre. Acceptis ab eo literis it in Senatum Dux Aumallius Lotharingus inter quem & leges cùm Senatus diſceptaret victæ ſine dubio leges fuêre: ſed neque ſta-

tim & paucis ſuffragiis quomodo etiã cum valêrent leges vincebantur, quia non elanguerant ad huc Præſides & Senatores. Erat enim & poſt mortẽ Ducis Guiſiani adhuc frequens illis ſi quid è Republica crederent loco ſententiæ promere: & cum rogati fuerunt vt Regem indignum adminiſtratione Regni & Reip. hoſtem ex decreto Sorbonici collegij iudicarent, reſpondêrunt quod à Rege factũ ſit neque Pontificiæ nec Sorbonicę notionis eſſe, Principẽ legib⁹ ſolutũ à Deo ſolo pendêre. Tum ſupererant aliqua veſtigia morientis Senatoriæ libertatis. Et Senatus Princeps Harlæus minitantibus Guiſiis grauiſſimè dixit, Mori ſe poſſe, ſed ad fidem deſerendam cogi non poſſe: ita ſe cõfirmatum, vt iniqua cum Rege conditione quàm æqua cum ſubditis deficientibus eſſe mallet. Poſt hæc Dux Aumallius armatos nebulones vulgus obęratorum, qui honores quos quieta Rep. deſperauêrant, perturbata ſe conſequi poſſe arbitrabantur in forũ mittit, inter quos erat homo abiectus infimi ſubſellij & poſtremi ingenij, Deus bone quàm teter quàm truculentus, quàm impius, quàm terribilis aſpectu, qui non tam

qui non tam pragmaticum vultu præſerebat quàm ſacrilegum& latronem. Ab illo deturbatis ac diuulſis qui in ſupremo tribunali ſedebant extrema vis paratur, inſontes in vincula abripuntur. Nunquam vidiſtis grauiorem Senatorũ inceſſum nec digniorem. Putaſſetis eos qui ducebant ab iis in carcerem abductos. Erant hilari & læto vultu, vt in magnifico ornatu & comitatu: eàdem illis frons, quaſi niterent vnguẽtis, vt Romani veteres & fulgêrẽt purpura. Quòd ſi qui in Senatum poſt hanc perturbationem & tumultum ingreſſi ſunt, ſe & fidem ſuam domi continuiſſent, id quod maiores conſilium publicum vocari voluerũt, præſidium ſectorum non fuiſſet vt poſteà fuit. Sed heu (quod piget dicere) miſſi ſunt horum hominum conſilio ad vrbes & fundos quos Lotharingi vocabant populos ſacramento fidei adactos quaſi ad ligios vaſallos Guiſiarum querelarum legati. Erupêre aliquot Pariſiorum & Aureliorum exemplo, quibus Guiſij illum colorem introduxêre quo frequenter vti conſueuêrunt, religionis nimirùm & pietatis. Erupiſſent quoque Andegaui, Turonij, & multi alij niſi

præfectorum & nonnullorum qui ſe ſuáque pro Principis incolumitate deuouêrunt fide prudentia ac vigilantia cohibiti fuiſſent. Properè feſſis factioſorum rebus ſuccedit Maynius atque cunctantem Regem & futuri ſecurum ferè opprimit. Nutantem ille fortunam ſuſcipiens Pariſienſium mobiles animos occupat, quô ſummæ rerum faciliùs præficiatur. Illi enim dum libidini ſuæ parêrent nil penſi habebant ſumerent Principem an quærerent. Sic in Maynium collatum rerum omnium arbitrium ſub Vicarij generalis nomine. Atque vbi primùm hac poteſtate auctus eſt, Senatores quoſdam aduerſus Henricum III. Regem quæſitores dari iuſſit ob cædem fratrum, qui cùm ad Senatum corruptum elogia retuliſſent, dies dicta Regi ac Regiis miniſtris id requirente eo cui Maynius Regni procurationem commiſerat qui primùm religionem nouam quam dicunt profeſſus vtilitatis cauſa conſilia ſua referens Catholicum ſimulauit, ratus ſe inani oſtentatione, ficto non modò ſermone ſed etiā vultu ſtabilem gloriā conſequi poſſe. Cum eo Rempublicam corrupêre peſſimi

oratores vel vt verè dicam impij ſcriptores, atque leuem plebeculam ad omnia flagitiorum extrema ſuis verbis & exẽplis impulêre. Dum hæc Lutetiæ geruntur malis noſtris adhibitum remedium pactis inter Regem Hẽricum III. & Nauarricum induciis quas boni omnes optabant. Hę diu impeditæ fuerant à nonnullis qui Regi dicebant ſolidam inter eos fidem coaleſcere nõ poſſe: at nihil æquè nobis profuit quàm potentia impotens criminantium, qui propria ira moti, innocentiæ ac induſtriæ Henrici Borbonij quaſi malis artibus infeſti erãt, quibus cùm aliqui Galloſranci acriter reſtitiſſent, monentes Regem ne auxiliũ ſperneret, quo pereunte perũt imperia, & nullum cunctationi locum in eo conſilio, quod non poterat laudari niſi peractum, & pręcipuum bonorum incitamẽtum ad id faciendum quod improbi mœrebant, cùm diuerſi ſententiis Regij conſiliarij forent, Rex qui cunctator erat natura diu moratus non dicta ſententia tandem ad Nàuarrum ſcribit ſe & illum in eundem caſum tractos, velle itaque Borboniam familiam priſtinę dignitati reſtituere. Salue fortunate dies quo primùm

mùm in ſpem libertatis ingreſſi ſumus, quo accedẽte Hẽrico Borbonio Rege Nauarrico Principe ad ęternitatem Francici nominis nato fraternas Regum dextras coniungi vidimus. Salue ô magne Princeps qui tuorũ multis diſſentientibus & aditum ad Henricum III. improbantibus niſi magna comitante militum caterua, Reip. quàm tuæ ſaluti potiùs credens, nullam diffidentiam in conſilium cogitationum tuarum adhibuiſti, ſed continuò ad Regem tuum exoptatus aduolaſti, clamans nihil illuſtre, aut ex dignitate Francorum fieri poſſe niſi coram & ſub oculis tui Regis. Ante aduentum tuum nobis fuit domi inopia, foris æs alienũ mala res, ſpes multò aſperior: denique nil reliqui habebamus præter miſeram animam. Poſt ſeſe obtulit illa quam ſæpe optauimus libertas. Nõ iam ſeruire, ſed imperare Frãci parati ſunt. Sic inter ſe coniuncti fratres ad Pleſſæos hortos capita conferunt. Offert ſe Nauarricus belli & periculi ſociũ, & ſi Rex velit Ducem Regiis tamen auſpiciis. admonens illum ne amplius conſilia poſt res capiat, ne agendi tempora conſulendo conſumat, ne dies rerum verbis terat: hoſtes non

verbis,ſed armis vincendos: vnam in iis ſalutem,& licet ea conſilio temperanda,celeritate opus eſſe: non ſibi vitam tanti ſi illam perpetuò armis tegi oporteat,bellum tamẽ gerendum, & pacem victoria, nõ pactione pariendam.Facilè hoſtes ſuperari poſſe: nihil rerum mortalium tam inſtabile ac fluxum quàm famam potentiæ non ſua vi nixæ.Magnas res Guiſiorum,ſed non ad ſummum elatas ſtante adhuc Rege, & Borboniorum familia, validíſque per Franciam militibus: Guiſios ab Hiſpanis auxiliũ ſperare, ſed tardum illud, aut ſi celerius venerit infirmum fore. Dum eos ſermones inter ſe ſerunt, intenta erant in Nauarricum vniuerſi populi lumina ſatiantis oculos eius principis figura,quem ad omnium aures iãpridem fama retuliſſet. At cum primùm illinc diſceſſum eſt,Salmurium profectus cogit copias,ſuíſque militibus promittit eos ſe ducturum,regíſque voluntate ac authoritate ſuas cohortes ab aliis ſeparatas,licet iiſdẽ in caſtris habiturum,vt diſcretus labor alios ab aliis diſtinguéret,atque ipſa contentione decoris accenderentur. Monitus per exploratores& proditores Maynius,qui tum Vin-

docini erat, cùm Nauarricum abſentem intellexiſſet, ad Turonum ſuburbia exercitū ex ingenti equitum & peditum numero cōflatum adducit, vbi vna die certatum. Sed audito Nauarrici à Rege euocati aduentu fugam adornat, atque paulò poſt Syluanecti prælij nuntio perterritus, & pugnæ iuxta Bonæuallis vrbem commiſſæ vbi factioſi victi fuerant, ad Pariſios ſe contulit. Rex illū ſecutus, paucos habens milites, ſed virtute præſtantes Lutetiam obſidet, quam pauentē & anxiam breui cepiſſet, ni fuiſſet morte præuentus. At quem virtute & armis ſuperare non poterant, dolo oppugnant, Guiſiani, & vt eis mēs eſt ad templa perfugere, vti eo ad flagitia ſubſidio vtantur, ita impurem monachum Iacobum Clemētem Dominicanum clauſtro auellunt, & variis Dæmonum præſtigiis animę ſimplici & rudi illudentes tandem illam corrumpunt, eíque regis cædem mandant: & cùm ab iis contenderet vt ſecuritatem præſtarent, & niſi ea data ſe non exiturū, reſponderunt illi turpe eſſe monacho rediturę vitæ parcere: pergeret igitur audacter, Politicorum omniū præſertim nobiliorum in carcerem conie-

ctorum condemnationem obſidem illi dã-tes,ſi patrato facinore atrociùs in eum ani-maduerteretur. His promiſſis perſuadetur & vincitur monachus. Circũuenitur etiam alio commento hominis egregij fallendi artificis & capitis pollutiſſimi, qui literas mentitas & falſas ad REGEM à viro gratiſſi-mo perferẽdas DOMINICANO tradit,cui vt fa-cilior aditus ad principẽ eſſet, hæc inſuſur-rant Guiſij.Rex,inquiunt, & Regis familia-res ſigna & manum eius requirent: eſt enim Regi chariſſimus, nec metuendæ cuſtodiæ: has tu ferens literas lęte excipieris ab om-nibus. Pergat itaque, iubent, & credat ſibi vt omnibus qui tyrannos occiderunt, & pa-triam ſeruarunt,certum eſſe in cælo ac defi-nitũ locum vbi beati æuo ſempiterno fruã-tur.Iſtis verbis impulſus ad Regis caſtra pro ficiſcitur, & infelici viri cæteroqui boni & Regi fidi admiſſione Regẽ ipſũ proh facin⁹ nefaria manu percuſſit.Rex vulneratus ſuos acciri iubet: fleri ſe velle, ſed non vindicari dicens:Henricum Borbonium Nauarricum Regem hæredem Regni & ſucceſſorem a-gnoſci præcipiens, à quo ſciret ab inſtitutis priorum nihil immutatum iri. Horret ani-

mus tanti flagitij imagine, mihíque dolor vocem debilitat & includit. Non enim Frãcorum ſed Gothorum eſt à quibus Hiſpani orti ſunt Reges ſuos occidere, qui vt Aimoinus ſcripſit iam olim vitium hoc in conſuetudinem vertere, vt dum eis Rex ſuus diſplicuerit à ſuis interimatur. Sed hoſtes factum ſcelus loquuntur, faciúntque: & nuper ab illis edita fuit oratio ſub Xyſti quinti Romani Põtificis nomine, vt parricidio nefandiſſimo ſacroſancti Apoſtolicæ & Romanæ Eccleſiæ patris authoritas præſtetur, quaſi inclemens ille monachus à Deo miſſus fuerit vt Pariſios liberaret. At vbi tanti facinoris nuncius in exercitu percrebuit, Me miſerum quantus omnium auimos luctus inuaſit! fletu confuſa primùm ora, mox dolor in furorem verſus eſt: iurat exercitus Herico IIII. præeunte ſe id parricidium vitæ omnium diſcrimine vindicaturum, & Henricus IIII. Rex noſter iuſtiſſimus cæſo Rege & fratre dixit, cadere ſe potiùs velle, quàm mortem Regis & fratris ſui amantiſſimi impunitam ſinat. Hîc itaque mihi eius nomine exclamare liceat. Tua Rex Henrice qui amicitias magis meruiſti quàm habuiſti, tua

cælo recepta mẽs,tua pater Antoni imago, tua Ludouice Condæe Princeps chariſſimè patruè, tui memoria cum Gallofrãcis militibus,quos iam pudor & gloria tentat,eluãt hanc maculam,iráſque ciuiles in regis Hiſpaniæ & Guiſianorum caput vertant. Reſtat eheu tantùm illa ſcelerata & penè dicam deletrix huius Regni ſica deprehenſa. At ſi Francia implexa luctu continuo, & per omnem aciem miraculum, queſtus, & ſæuiſſimi belli execratio fuit, ſi quos ſpes Francorum,ſi quos propinquus ſanguis,etiã quos inuidia erga viuentem mouebat, inlachrymarunt quondam florẽtem & tot bellorum ſuperſtitem regem monachi fraude cecidiſſe : Ego illos ſequar qui nunciata morte Principis, quanquam nec inſignibus lugentium abſtinerent altiùs animis mœrebant. Trepidare nolo vt fecerunt quidam, qui verba iuriſiurãdi in regis Henrici IIII. manu data per varias artes mutarunt: illi videlicet quos flagitiorum Guiſianorum conſcientia vexabat. Neque mihi neque piis Gallofrancis placet eorum religio (ſi religioſi dici poſſunt) qui iuſta & exequias Henrico III. regi denegarunt, cùm ne ho-

ſtes quidem ſepulturam inuideant. Noſtrũ eſt voce, vultu, & lachrymis à Deo miſericordiam elicere, vt benignis oculis nos reſpiciat, & Franciam tueatur, eóque fauente rerum faciem quæ mutata eſt reſtitutam videre liceat, impióſque illos vlciſci qui ægro principe lætos dies egerunt,& ſurias illas ingentis animi, quæ ſæpiùs dixerunt beatas ſe fore ſi pauiſſent oculos ſpectata Henrici III. morte, horrendas mulieres, quæ in modum ferarum veſte ferali crinibus diſiectis per varias Galliæ vrbes facem belli prætulerunt crudeli mente incitatæ & ſcelus anhelantes. Iuuabit nos Deus, fient elogia & notoria quæ reos huius abominādi parricidij conuincent, & licet quidam adroganti & ſubdola mora ſcelerum probationes ſubuertere conati ſint, tandem ſciemus quis cædem mandauerit, quis perſuaſerit, quis compulerit parricidam, cùm mediæ illi ſpes eſſent:& incātatorum ac impoſtorum, qui clericum ad percutiendum induxerunt nota erunt artificia, denique vt iuſto Dei iudicio Clemens ille impius ſuo gladio occiſus eſt, licet ſtolidum vulgus eum inuiolabilem crederet, tandem manu

diuina parricidij huius conſcij plectétur: & ſi quidam nuper accepto ſupremæ neceſſitatis nũtio cædis authores nominare noluerunt, ne ſectæ cui ſunt à Ieſuitis initiati myſteria referent, veritas in monaſteriis non ſemper latebit, nec impiis frontis integumẽto aut aliis artibus ad occultandum tantum facinus diutiùs vti licebit. Recordamini Gallofrãci eorum quæ ab Henrico IIII. vobis dicta ſunt, cùm poſt Henrici III. obitum iuuenes authoritate, viros exhortationibus, & ſenes precibus admonuit, placidus ore, intrepidus verbis ſuorum lachrymas coërcens. Nónne ſcitis Guiſianis ipſis hoc parricidium abominandum & execrabile viſum fuiſſe, & eos, licet ipſorum conſilio perpetratũ eſſet, vt inuidiam à ſe amolirentur in Regis Nauarrici quẽ Biarnẽſẽ Principẽ vocant tanquam ſceleris architecti caput crimen reiicere voluiſſe? Quod ipſos non puduit falsò Romam & in Germaniam poſt Regis obitum ſcribere, vt ex literis interceptis didicimus calumniarum & cõuitiorum plenis, quibus hi pro ſuo more emolumẽti ſui cauſa mentiuntur. Non poſſum credere Papam Xyſtum adeò amentem fuiſſe, vt vel

dixerit vel ſcribi iuſſerit orationem illam in qua parricidium illud incarnationis D. N. Ieſu Chriſti myſterio comparatur. Abſit, abſit hoc à Catholicis veram Apoſtolicam & Romanam fidem profitentibus, vt parricidas defendant. Crimina iſta facilius patrantur quàm excuſantur: & certè qui illa ſua oratione defendere voluerunt ſtoliditatem animi patefecerunt cùm incarnationis myſteria defæcatiſſimis mentibus vix percipiantur. Homo enim, inquit Gregorius Nazianzenus, ad imaginem Dei conditus, cùm filios habuiſſet, quorum vnus cæde fraterna ſeſe inceſtauerat, multifariàm ob multa peccata, quæ ex vitij radice pullularunt ſecundum diuerſas cauſas & tempora caſtigatus, ſermone, lege, Prophetiis, beneficiis, comminationibus, plagis, aquis, incendiis, bellis, victoriis, cladibus, ſignis ex cælo, aëre, terra, mari, hominum, gentium, vrbium inſperatis mutationibus, quæ omnia eò tendebant vt malitia protereretur, validiori tandem medicamento propter grauiores morbos indigêre cœpit. Hoc autem erat ipſe Dei filius archetypi expreſſio, illud immotũ ſigillum, illa per omnia ſimilis imago, ille patris ter-

tus. Sed placẽt Hiſpanis qui in miraculum corrupta veris antehabent falſæ ſimilitudines, cũ apud illos ſuperſtitio pro religione, & parricidia pro myſteriis iãpridem haberi cõſueuerint. At pietas in ſpecie fictæ ſimulationis eſſe non poteſt. Vera eſſe debet & hoc fundamentum eſt omnium virtutum. Videtis quæ ſit differentia inter miraculum incarnationis D. N. Ieſu Chriſti & parricidium Clementis. Iuuat & aliam notare, Chriſtus de virgine naſci voluit, animo & carne & ſpiritu purgatis (nã & procreationem honorari & virginitatem præferri ôportebat.) Progreſſus autem Deus, hominẽ indutus, cùm in eum duæ res diuerſiſſimæ coaluiſſent, caro ſcilicet & ſpiritus: horũ illa diuinitatẽ recepit, hac impartitus eſt. O nouam & inauditam mixturam! ô admirandam temperationẽ! Longè ab ea diſtat Clementis parricidium. Virginem enim corpori implexam Henrici IIII. Regis noſtri animã à ſacroſancto corpore diuulſam ſeparauit. Damnanda igitur non colenda parricidæ iſtius memoria, qui parricidium perpetrauit quod excuſari non poteſt, & deteſtandæ hæ quæ in Euãgelio vocantur vi-

ratio à veris Theologis tradita eſt,vt à peccato, à regno Satanæ,& æterna condemnatione redimeretur genus humanū. De hoc Apoſtolus in Epiſt.ad Heb.2.Quoniam,inquit, pueri communicauerunt carni & ſanguini, & ipſe particeps factus eſt eorundem vt per mortem aboleret eum qui mortis habebat imperium,hoc eſt Diabolum,& liberos redderet eos, quicunque metu mortis obnoxij erant ſeruituti. At Clemens parricida ſeipſum æternæ damnationi ſubmittens Regem ſuum percuſſit, & monachus audacia furens Franciam ferè totam perdidit. Hoc non fecit Clemens quòd amans patriæ ſuæ eſſet: nec imitatus eſt Chriſtum quí carnē ſuſcepit quod humanus eſſet circa homines,ideò non effigie ſed natura mutatus,ſed monachorum impiorum prędicationibus & confeſſorum ſuorum perſuaſionibus inductus ipſe poſtremę ignorātiæ cucullio in ſuū principē inhumanus fuit.Deus quia dilexit mundum filium ſuum dedit: at Clemens à Diabolo miſſus vt Regem occideret quem Hiſpani & miſſi ab iis non concionatores ſed belli præcones oderant. Chriſtus incarnatus eſt, vt fratribus ſimilis

ſepulti,& vnà cum eo reſurgentes.Clemens contra fœdiſſimum & teterrimum parricidium patriæ cõmiſit,homo furore & amentia perculſus,vt qui tam immania admittũt facinora,quorum improbitas quæ in animo verſatur nunquam ſinit eos reſpirare, nunquam acquieſcere. Satis foret hæc ſtultis reſpondiſſe ſecundũ ſtultitiam ſuam.Sed vt monachi monachorum argumẽtis refutentur, addam ex D. Thoma incarnationem Chriſti ad delendum omne peccatum deſtinatam fuiſſe. At parricidium Clementis ſupra omne ſcelus eſt. Incarnationis myſterio demonſtratur Dei bonitas, ſapientia, iuſtitia & potentia:facinore Clementis eius improbitas,amẽtia,iniquitas, & impotentis naturæ motus.Incarnatione Deus nullo modo mutatus eſt. At Clemens parricidio mutatus ex homine in monſtrum conuerſus membrum Satanæ factus eſt .Addunt impij in oratione illa Romę edita facinus Clemẽtis reſurrectionis myſterio comparari poſſe. At quantum vnum ab alio diſtet inde colligi poteſt, quòd Chriſtus reſurrectionis præſidio acerbum incendium quo non ſolũ omnium hominum fortunæ, ſed & animæ

& impudentiæ & cum virtutibus vitia conſecrarunt. Ita hodie Hiſpani faciunt moti forſitan eorum conſilio qui adſerunt nō eſſe contra religionem nocentem defendere,licet id fugiendum ſit.Sed ſi qui Clemētem mortuum laudibus extollunt vitam eius noſſent, illius memoriam damnandam agnoſcerent. Homo erat impius, vili & ſeruili ingenio, criminum ignobilium reus ob furta grauioréſque mores anteà cœnobiarcharum iudicio motus ab ordine, iampridem dignus qui infœlici arbori ſuſpenderetur. Nec habebat vlla ſpiritus ſancti dona, quorum nomine commendari poſſet. Quis igitur credat ſummum Pontificem Xyſtum V. orationem illam habuiſſe de laudibus Clementis? Quinimò ſi ei licuiſſet ſuo non Hiſpanorum arbitrio viuere, dixiſſet potiùs ea quæ ſcripſit Hieronymus in Ieremiam, vnius peccato iram Dei ſuper omnē populū venturā. At Hiſpani,qui doctores non habent,ſed percuſſores,in eam ſententiam aliquem Romanum induxerunt, vt ſermone inutili ſub authoritate Pontificis infirmiorum conſcientiam vulneraret contra ius diuinum, & decretum Anacleti Papæ his ver-

bis conceptum, Tenere vos & omnes fideles oportet eum qui ſecundum doctrinam fidelis eſt ſermonem, vt poſſit conſolari in doctrina ſancta, & contradicentes redarguere,& rectè viuentes ac rectam fidem tenentes conſeruare. Quod ſi Pagani olim à recta conſcientia nullo modo diſcedendum exiſtimârunt, quid Chriſtianis faciendum? Num eos deuouêre,& eorum ſcripta execrari debent, qui illos imitantur à quibus Encomium Neronis & aliorum parricidarum ſcriptum eſt,& qui parricidã perditiſſimum Italico ſtylo quamuis ita de ſuo ſcelere & immanitate audierit, vt & naturæ nomen amiſerit, tamen quaſi egregiæ & præclaræ indolis virum laudârunt: denique quod ab omnibus vituperatum eſt, quaſi illuſtre facinus magnificis laudibus exornârunt. At ſcire deberent iſti laudatores inter ea quæ pro iuſtis recepta ſunt vltionem non eſſe,& licet vulgus animoſa miretur, & audaces in honore ſint, placidíque pro inertibus habeantur,id primo tantùm aſpectu videri, nec laudandum eſſe tetrum illum & hoſtilem affectum, qui nihil in ſe habet neque honeſtum neque vtile, maximè in mo-

nachis, queis caſta omnia, pura, & integra eſſe oportet: & ab iis qui inter illos ſunt impuras mentes & iniuſtis manus ſacroſanctas cenſeri non debere: Quò enim ſanctiores illos eſſe oportet, eò ipſorum iniuria latiùs patet, atque infamia & odium ſæculis traditur. Et ſi natura Regum inter apes iram inermem eſſe voluit, multo magis monachorum, qui in ſeruitutem ſe tradiderunt, quibus pro regula eſt obedientia animi fracti & abiecti, atque arbitrio carentis ſuo. Quapropter ne quis Clementem iſtum monachum vt ſanctum laudet non diuino ſpiritu incenſum, ſed Guiſianorũ & Hiſpanorum conſiliis & ſuaſionibus inflammatum, qui animo gladiatorio ad Regem accedens, Dei vncto percuſſo, Dominicanorum ordini perpetuam infamiæ labem & ignominiam aſperſit. Quis ſanctum illum putet, qui cùm impij illum cohortarẽtur vt parricidium perpetraret ſermonibus eorum ſuas aures dedit, non recordatus eas in alta corporis parte collocatas vt nihil niſi diuinum exciperent? At obtuſæ erant criminatione Burgonij & eiuſmodi cõcionatorum, tam ex prædicatorum ordine quàm aliorũ,

qui in Regem debacchabantor, eum Tyrā-
num vocantes,& in rudes ac craſſas ſimpli-
ciorum mentes quidquid à Guiſiis iubeba-
tur, quæſtus cauſa infundebant. Quis ergo
hunc parricidam laudet, niſi hæreticus &
Ophitarum ſectator, qui ſerpentem cole-
bant, dicentes illum in paradiſum virtutis
cognitionem induxiſſe? Certè iſti parrici-
darum laudatores magni ſunt patroni. Ho-
minem occiderit oportet qui illorum indi-
geat opera. Cùm pietatem non colant, im-
pietatem laudant. Num videtis (Gallofran-
ci) id quod Guiſiani & Hiſpani aut illorū
fautores qui Romę ſunt huic parricidæ lau-
di tribuunt, ſtatim in dedecus conuerti, vt
quod in honorem ſerpentis dicitur, à quo
mors hominibus oblata eſt? At impij iſti
parricidam Eleazaro ſimilem dicunt qui in
Machabæorum hiſtoria idem feciſſe dici-
tur quod Mutius contra Porſenam. Sed
Clementis flagitium his exemplis defendi
non debet. Olim equidem Caius Mutius a-
doleſcens Romanus cùm penetrare in ho-
ſtium caſtra conſtituiſſet, profectus eſt vt
Porſenam Hetruſcorum Regem occideret,
ideò laudatus quod ei indignum viſum fue-

rat pop. Rom.ſeruientem cùm ſub Regibus eſſet nullo bello nec ab vllis hoſtibus obſeſſum eſſe, liberum eundem ab Hetruſcis obſideri quorum ſępè exercitus fuderat.Is igitur approbantibus patribus exiit abdito intra veſtem ferro, & ſcribam ornatu Regio multa agentem pro Rege obtruncauit, nec ſolùm à ſuis honos illi delatus,& ob cladem dextræ quam ignibus torrendam iniecerat ei Scæuolæ cognomen inditum:ſed ob cõſtantiam inſignem iubente Porſena liber, intactus,&inuiolatus iure belli dimiſſus eſt. At Clementis facinus ei laudi eſſe non debet : imò ob id quod fecit etiam hoſtes noſtri à Dominicanis cauendum dicunt. Quis eſt igitur laudator, quis orator, qui ſine culpa, imò ſine crimine poſſit infandum iſtud illius ſcelus celębrare?Is non hoſtis dici poteſt cùm eſſet ſubditus, non inimicus, ſed perduellis, non adoleſcens nobilis,ſed monachus ignobilis,qui non adierat Senatum, vt illi author eſſet, ſed à rebellibus corruptus,non patribus approbantibus, ſed ſeditioſis concionatoribus & Hiſpanicę ac Guiſianæ factionis principibus ſuadentibus in Regis caſtra profectus eſt vt eum necaret:

cui non vile corpus vt magnam quæreret gloriã,ſed mẽs ab Hiſpanis,Guiſianis,Ieſuitis & Dominicanis ſuribundis alienata. Sanè ipſius facinus illi potiùs comparandum quod ab ordinis Prædicatorum fratre Bernardo ſexagenario patratum eſt,qui perſuaſus à Florentinis & Roberto Siciliæ Rege fraudem valpeculæ non vim leonis habentibus feſto beatiſſimę Virginis die panem& calicem infectum & venenatum pro Euchariſtia Henrico Luxemburgenſi Imperatori præbuit,qui ſtatim ægrotauit & morbo oppreſſus eſt.Sunt & alia multa Dominicanorum flagitia quæ recitari poſſent, & Clementis parricidę facinori conferri.Sufficiet vnum proferre quod in hiſtoria Sumpſij de rebus Helueticis & in Seb. Franci Chronico legitur Cum ſub Iulio 2. Pontifice anno Domini M.D.IX. Franciſcani & Dominicani in graue certamen deſcendiſſent, his beatam Mariam virginem ex D. Thomæ ſententia cum peccato originali, illis ſine peccato conceptam adſeuerantibus, Dominicani falſis miraculis ſuam opinionem defendendam cenſentes, & populum ſimplicem illis perſuaſum iri credentes, Ioan-

nes Hezerus licet adoleſcens flexibili ætate à quatuor monachis qui illum verborum præſtigiis & Dæmonum fallaciis deprauare nitebantur in vitium flecti non potuit. Is Prædicatorum religionem nuper profeſſus cùm maior ipſi ad virtutem quam fratribus ſuis eſſet indoles, à parentibus qui ſine mendacio vixerant admonitus vt veritatem ex animo amplecteretur, fraudes, imprecationes, execrationes ac coniurationes Magicas & diabolicas Vetteri Prioris, Vlſchij Subprioris, Bolzorſtij Lectoris & Steinecceri monachorum artes celare nõ potuit. Quod illi ægrè ferentes veneno ipſum tollere conati cùm irrita viderent ſua conſilia, tãdem hoſtiam venenatam per vim ori intruſerũt, quę vomitu eiecta ſanguine manare cœpit. Quibus à miſero illo adoleſcente profugiente parentibus & magiſtratui detectis, à Lauſannenſi Epiſcopo & Cardinale Sedunenſi iudicibus à Iulio Pontifice delegatis cauſa cognita, octouirorum à Magiſtratu delectorum ſententia impoſtores damnati, & publicè Bernæ exuſti fuêre. His ſimilis I. Clemens mattyr tamen à ſuis dicitur. Sed hoc nomine indignus qui cum Ieſu Chriſti

vitam non habuerit mortem habere non potuit. Martyres enim viros non facit pœna ſed cauſa, & Dominus beatos illos dicit nō qui patiuntur tantùm, ſed qui propter iuſtitiam. At Hiſpani quod à Clemente factum eſt ſimile aiunt iis quæ ab Hebræa fortis & excelſi animi fœmina in libro Iudith geſta legimus. Illis nolo reſpondêre quod à Diuo Hieronymo notatum eſt, qui librum illum ſibi multis nominibus ſuſpectum ſcripſit. Si quidem à ſancto Concilio Niceno inter ſacrarum ſcriptuıarum volumina receptum ſcio. Sed lata eſt differentia inter ea quæ à Iudith facta ſunt, & Clementis facinus. Illius orationibus patuit cælum: hic ab inferni dæmonibus ſuſcitatus Regem occidit. Cùm illa in hoſtium exercitum profecta eſt, ſqualebat ciuitas Hebræorum obſidione barbaræ feritatis: At cùm Rex Hēricus III. ab iſto monacho cæſus eſt ciuitati Pariſienſi perduellium impiorum vt Regi ita Dei cōſtitutioni reſiſtentium plenę, à qua ſubiecti illum expulerant, caſtra admouerat. Illa ſecura facta eſt dum ad timenda peruenit: huic facilis ad Principem acceſſus, ac ſecurum iter: ideò nihil timendum. Nec vllum

in eo meritũ. Dignus enim erat qui ſummo cruciatu periret. Iudith liberata eſt in medio & denſo potentiſſimorum hoſtium agmine. At Clemẽtis vita eius cultro exhauſta iuſto Dei iudicio quo ſupplicia peccatis, præmia recte factis exeunt. Pulchra erat Iudith, caſta, & quæ bonis artibus magni exercitus Imperatorem ſuæ gentis inimicum deciperet. At in Clemente deformitas animi ac perinſignis corporis prauitas, & malæ artes, quibus Regem ſuum Henricum III. monachorum nimium heu nimium amantem ſefellit. Quid igitur Hiſpani faciunt, quid Guiſiani, quid eorum mancipia, dum edunt orationes queis deteſtandum parricidium quaſi laudabile facinus poſteritati cõmẽdare conantur? Certè nihil dicunt quod ineptum, ridiculum, & quod peius eſt impium non ſit. At dum vident in cæteris tam turpis flagitij defenſionem trepidare, obiiciunt Henricum III. cum Rege Nauarrico quem Biarnenſem & hæreticum vocãt fœdus pepigiſſe. Sed ſi quondam Iacob filiam Labã vxorem duxit, Moyſes Aethiopiſſam, & Salomon Iudæorum Princeps Rahab Chananæam, & Iabin Rex Hazor cum fa-

milia Heberi Kænei pacem fecit, & Samſon in Timmath deſcendit, ibíque cum filia Philiſtinorum nuptias contraxit, vt Booz cum Ruth Moabita, Dauid cũ Malacha filia Regis Geſſur, & Salomon cum filia Pharaonis: ſi Machabæi cum Spartiatis & Romanis pactiones fecerunt; ſi fidelis cum infideli matrimonium à D. Paulo probatum, vt pacem habeamus cum omnibus quantum in nobis ſitum eſt: ſi legio fulminatrix, & multi inter primos Chriſtianos Imperatoribus Ethnicis paruêrunt, ſi Iulianus Imperator quamuis fuerit Apoſtata habuit tamen ſub ſe Chriſtianos milites, quibus (teſte Ambroſio) cùm dicebat, Producite aciem pro defenſione Reip. illi obediebant: ſi Papa Ioannes I. à Theodorico Rege Italiæ Conſtantinopolim miſſus, eò profectus eſt vt Epiſcopis Arrianis & Presbyteris dignitates & bona reſtitui peteret: ſi Agapetus Põtifex aliquot poſt annis ab Oſtrogothorum tunc in Italia regnantium Principe ad Imperatorem Iuſtinianum miſſus ad excuſandam Amalaſunthæ Reginæ necem (vt illo tempore defendendis parricidiis Romani Pontificis authoritas quærebatur, quemadmodũ

hodie à Guiſianis & Hiſpanis) Quis Regi Henrico III. crimini dare poſſit, quòd vt ſubditorum armis ſe tegeret eos homines vocauerit, qui ſi aliqua culpa tenentur erroris humani, certè à ſcelere liberati ſunt, & qui non ab Eccleſia alieni dici queunt vt erant Arriani: ac præcipuè Henricum Borbonium Regem Nauarricum, quem ſibi vt agnatum proximum ita fidiſſima gratia coniunctum fore ſperabat. Si id non feciſſet certum erat idem illi euenturum, quod iis qui credunt non habenda ferramenta, ne quis iis vel ſe vel alium interimat, quod puſilli animi eſſe docuit ſanctus Auguſtinus epiſt. 154. Sed iſtud à Guiſianis & Hiſpanis obiectum fœdus cum iis quos hæreticos vocant, argumentum eſt hominum qui id maximè dolebant quòd Rex Henricus III. eorum nefariæ crudelitati ceruices ſuas non daret. At ſi veteribus ſynodis in primis ſexta Carthaginenſi iuſtum auxilium ab omnibus Imperatoribus & Regibus etiam infidelibus aduerſus Eccleſiæ hoſtes licebat implorare: cur non licuerit Regi Franciæ cum Nauarrico inducias facere, eiúſque armis ius ſuum tueri, cui ſoli Francorum hoſtes deberi iudicio

multorũ fata portendebant: hic vnus ad arma ſatus quem turbata Francia Regi ſuo optionem exoptaret. Itaque Henrico III. fœdus cum eo facere licuit multò magis quam illud quod à Regibus noſtris aduerſus Carolum Martellum factum legimus cùm eius armis Gallofranci affligebantur eo tempore quo Ducem Aquitaniæ Eudonem & Saracenos ab Hiſpaniis venientes copiis ſuis adiunxêrunt. Quòd Gallis profuit & Carolum Martellum in eam neceſſitatem adduxit vt pacem facere coactus fuerit. Multa ſunt alia domeſtica exempla pacis à Carolo Chriſtianiſſimo Francorum Rege cum Rolone Danico licet Pagano pactæ, VVictonis Archiepiſcopi Rothomagenſis conſilio. Notum eſt etiam Geloni Rolonis agnato fuiſſe deſponſatam filiam illuſtriſſimi Francorum Principis, & ex his nuptiis Campaniæ Comites originem traxiſſe. Nec poſſum præterire quod ſcripſit Nithardus Caroli Magni ex filia nepos in hiſtoria de diſſenſionibus filiorum Ludouici Pij, vbi poſtquàm teſtatus eſt dolere ſe illorum vicem, & quòd ſiniſtra de iis dicere cogeretur quorum erat cognatus: tamen

cùm rebus geſtis interfuiſſet illas vti erant ſcribens ſic ait. *Ludouicus & Carolus Aquis palatium(quod tunc ſedes prima Franciæ erat) petunt: vbi poſtquàm Lotharium à regno ſuo abeſſe certis indiciis cognouerunt de regno à fratre relicto deliberatum. Et cùm rem ad Epiſcopos retuliſſent conſilio ipſorum qui reſponderunt eos poſſe regnum fratris ſecundùm Dei voluntatem regere,& inter ſe diuidere,vtrinque X I I. è ſuis ad diuiſionem faciendam eligunt (inter quos fuit Nithardus) euenítque Ludouico omnis Friſia cum Orientalibus regnis:*Karolo *regna Occidentalia à Britannico Oceano vſque ad Moſam fluuium, in qua parte ab eo tempore nomen Franciæ remanſit. Mox Lotharius poſt victoriam fratrum videns populum à ſe deſciſcentem quomodocumque poterat ſubſidium quærebat, rem publicam propriis vſibus tribuebat,quibuſdam libertatem dabat,quibuſdam poſt victoriam promittebat. Hinc etiam in Saxoniam miſit (vbi tres hominum ſtatus erant Edhilingi id eſt nobiles, Frilingi ingenui,& Lazzi ſerui) Frilingis Lazzibúſque quorum infinita multitudo erat promittens ſe legem quam anteceſſores ſui tempore quo Idolorum cultores erant,habuerant,eandem illis*

deinceps habendam conceſſurum. Tum adiiicit Lotharium cum his hominibus adſcitis Normanis & aliquibus Chriſtianis bellum mouiſſe, ad ripam Rhodani acceſſiſſe, legatos ad fratres miſiſſe de pace tractaturos: qui cùm ſolito tunc more ad Epiſcopos ſacerdotéſque rem retuliſſent, illis vt pax inter eos fieret melius viſum, & placitum à fidelibus illorum ſtatutum vbi ex compromiſſo diuiſio facta eſt. Si igitur Lotharius Chriſtianus & Catholicus paganorum armis ius ſuum defendit aduerſus fratres Chriſtianos & Catholicos, quis obiiciat peccaſſe Henricum III. cui neceſſe erat fratris ſui Chriſtiani Henrici Borbonij Gallofranci armis, telis ac robore cauſam ſuam aduerſus Lotharingos & Hiſpanos tuêri, qui ſolus domeſtici belli extinctor eſſe poterat? Nónne ipſi licuit quem tanta neceſſitas premebat, quod Regi Hugoni qui in Italia aduerſus Berengarium Saracenos armauit? Nónne Imperatores Baſilius & Cõſtantinus Apuliam & Calabriam aduerſus hoſtes ſuos, tam Chriſtianorum quàm Saracenorum armis defendêrunt. Imò & ipſi Romani Pontifices cum infidelibus multa fœdera percuſſerunt, vti diximus in oratio-

ne à nobis anno ſuperiore habita. Et nuper Cardinalis Caietanus Germanorum peditum Proteſtantium copiis & denſa manu ſtipatus in Gallias venit. Quapropter aduerſariis noſtris obiicere poſſumus edictum illud Romani Prætoris, Quod quiſque iuris in alium ſtatuerit eodem ipſe vtatur. Malè certè illi qui vt Tarquinius Porſenam vel alij Octauium Mamilium contra patriam vocarunt, vt Coriolanus à Volſcis, ita ab Hiſpanis aduerſus Gallofrancos auxilium petunt. At Henricus III. rectè & iurè contra perduelles Guiſianos pro patria, pro regno ſuo, & pro ſubditis Regem Nauarricum Henricum Borbonium vocauit, cuius certè ſciebat ſtudia ad amplificationem Francicarum rerum prompta & parata eſt. Et ideò quod fecit non minus laudandum eſt quàm vehemenrer accuſandum quod ab Alexandro III. Ro. Pontifice olim factum legimus, qui Fridericum Imperatorem quẽ acerrimè oderat cùm opprimere non poſſet ad bellum ſacrum profectum per Soldanum non Chriſtianum ſed infidelem perſecutus eſt, miſſo ad Barbarum pictore qui effigiem Friderici expreſſerat, vt ſi in eius ma-

nus incideret, aut per inſidias deprehendi poſſet ab eo necaretur. Verebatur etenim bonus ille Pontifex ne ſi Princeps ille & ſtrenuus & fortis in Germaniam & Italiam reuerteretur, integram Imperij Maieſtatem retinere vellet. At Chriſtiano Pontifice lõgè humanior Soldanus Imperatori à ſuis capto vitam auferre noluit, ſed detectis Põtificis, quem nequitiæ condemnabat, impiis literis, eum vt libero & ſoluto animo eſſet exhortatus eſt. Malè igitur Alexander III. Romanus Pontifex: at optimè Rex noſter Hẽricus III. Quòd ſi Carolus Dux Andegauenſis Prouinciæ Comes in Siciliã cõtra Manfredum pugnans Vrbani IIII. & Clemẽtis Pontificum authoritate regno ſuo recuperato cum Saracenis pacem fecit, vt hiſtorici ſcripſerunt: induciæ inter Henricũ III. & Regem Nauarricum factæ à Xyſto V. Romano Pontifice improbari non potuerunt. Nota vobis eſt pax inter Franciſcũ I. Regem noſtrum & Turcarum Imperatorem, quam defendêrunt eximij viri Cardinalis Bellaius, Præſes Oliuarius qui poſteà Franciæ Cancellarius fuit, & Præfectus Diuionenſis Legati ad Spirenſem conuentum

à

à Rege miſſi. Notæ pactiones inter Henricum II.& Proteſtantes Germaniæ. Quòd ſi Solis luce,& ventis vtimur ad noſtras commoditates (vt ait Auguſtinus) licet iis ſacrificetur ab Ethnicis, cur à quibuſlibet hominibus auxilium petere non liceat? Si illud quod in agris naſcitur conſecratur idolo, vel ſacrificatur; tunc inter idólothyta deputandum. Sed cauendum ne ſi putauerimus non veſcendum olere quod naſcitur in horto templi idoli, conſequens ſit vt exiſtimemus non debuiſſe Apoſtolos apud Athenas cibum ſumere, quia ciuitas erat Mineruę eiúſque numini conſecrata. Quod non minus ineptum quàm quod B. Mendozziùs Regis Hiſpaniæ Legatus dixit cùm Rex Henricus III. decreuiſſet vt ei, & Stafforio Reginæ Britanniæ, Mocenigo Ducis & Reip. Venetorum, & A. Ducis Sabaudiæ legatis hoſpitium Vindocini fieret, clamans aërem & territorium Principis Biarnenſis impurum eſſe. Nihil igitur impium, nil turpe, nil contra bonos mores, iuſque diuinum ab Henrico III. factum, cùm Nauarrico Rege ad ſe vocato ſaluti ſuæ conſuluit. Vita eius erat omnibus telis Guiſianorum & Hiſpano-

rum propoſita. Itaque cùm prouidentia à Deo illi data eſſet vt ſibi proſpiceret ac ſuorum ſimul incommodis mederetur, quod pro neceſſitate temporum ab eo factum eſt, in crimen vocari non debet. Nam & ſi hæretici copias ſuis iunxiſſet nullius criminis reus foret. Quod tamen dici non poteſt ab illo factum. Quis enim dicat Henricum Borbonium tunc Regem Nauarricum hodie Francicum fuiſſe vel eſſe hæreticum? Concilium liberum petiit, doceri ſtudens, & iis quæ in eo ſtatuerentur parêre ſeſe paratum profeſſus. At quamuis fateremur hæreticos fuiſſe eos quorum armis ſeſe defendit Henricus III. nihil inde inferre poſſent Hiſpani. Sciendum enim duo pręceptorum eſſe genera, vnum immobiliũ, alterum mobilium. Immobilia ſunt præcepta Decalogi, & quæ lex æterna ſanxit, quæ obſeruata ſalutem conferunt, non obſeruata eandem auferunt: mobilia ſunt quæ hominum diligentia vtilitatis ratione inuenit, non ad ſalutem principaliter obtinendam, ſed vt ait Yuo Carnotenſis Epiſcopus ad tutiùs muniendam. Quale illud Apoſtoli, hæreticum hominem poſt pri-

mam & ſecundam correptionem deuita: non quod eius colloquium per ſe ſaluti obſit, ſed quod frequentatum quorundam ſimplicitatem obliquè poſſit corrumpere. Hæc verò præcepta mobilia ita ſcripta & compoſita ſunt, vt in iis temporis neceſſitati cedendum ſit. Vt cùm D. Paulus Petro reſtitiſſet in faciem quod Iudæis quibuſdam cõſenſiſſet qui circumciſionem ſalutarem putabant, Timotheum Liſtris circumcidit, vt ſcandalum Iudæorum ibi commorantium euitaret, Factus, inquit, Iudæis tanquam Iudæus vt ipſos lucrarer. Sic legimus Arrianos poſtquam conuerſi fuerunt in officiis fuiſſe ſuſceptos. Et ſi hoc conſilio vſus fuiſſet Xyſtus V. & ſe lenem ac manſuetum erga Gallofrancos præbuiſſet, poterat ius primatus quod in Eccleſia habebat pacis & lenitatis præſidio conſeruare, & ſi eam partẽ quæ in Gallofrancia eſt in tranquillitate continuiſſet, hodie adhuc viueret, & Eccleſiam quietè & parricidè regeret. Sed Hiſpanorum artibus contra edictum Chriſti, & leges Eccleſiaſticas ſine vlla religione aduerſus Henricum III. decreuiſſe dicitur, quia peruerſa & impia perduellium

conſilia anteuerterat, Vidimus eheu vidimus bullam quam ab eo miſſam ferunt,qua cùm ipſi renunciatū eſſet Cardinalē Guiſianum cæſum fuiſſe Blæſis ob id Regem monuit,& vt Cardinalem Borbonium & Archiepiſcopum Lugdunenſem vinculis ſolui iuberet,quod ni faceret ſe illū excommunicaturum minatus eſt.Sed dicimus hāc monitionem & citationem non patrium fulmen eſſe,nec ab eo emiſſum qui illud iacere potuerit.Nec enim Rex Franciç à Xyſto V. ita moneri debuit, cùm ſolùm Deum agnoſcat eorum iudicem quæ authoritate Regia & ſummi imperij iure ab eo geſta ſunt, quod latiùs poſt hac oſtendemus tam ex ſacris legibus & Regum noſtrorum iudiciis à veteribus Eccleſiæ patribus comprobatis, quàm ex multorum Pontificum Romanorum bullis,&exemplis ac Senatuſconſultis, & hiſtoricorū teſtimoniis atq; aliis authoritatibus quas proferemus cum pro Rege Henrico IIII. & pro libertate Gallicanæ Eccleſiæ aduerſus Pontificis fulgura proclamabimus. Nunc dicam monitionem illam acerbitatis & contumeliæ plenam à Xyſto V. aduerſus Henricum III.

non ſponte, ſed per vim ſcriptam fieri nõ debuiſſe. Nam quod exclamat Cardinalem Guiſium occidi & Borbonium in vincula coniici ipſius iuſſu non potuiſſe, neque etiã Lugdunenſem Archiepiſcopum, id legibus regni & rerum iudicatarum exemplis facilè refutari poteſt. Notum eſt quod Gregorius Turonenſis de Aegidio Rhemẽſi Epiſcopo recitat qui Childebertum interfecerat. Hic Regis iuſſu captus vt Majeſtatis reus. Nota etiã in Prætextatũ Rothomagenſem Epiſcopum lata ſententia, quam refert Ammonius III. de geſtis Francorum. Is iubente Chilperico Rege captus & in exilium miſſus eſt. Fuit & Deſiderius Viennenſis Archiepiſcopus Regio iudicio damnatus. Et Sigebertus in Chronico circa annũ Dom. DCLXXX dicit Theodoricum Regem Francorum Maioris Ebroini conſilio Synodo congregata Amandum Senonenſem Epiſcopum & Lambertum Vltraiectenſem in exilium miſiſſe. Id & regnantibus Carolo Magno, Ludouico Pio, Carolo Caluo & aliis Gallofrãcorum Regibus ſæpenumerò viſum, à quibus non modò Galli & Germani Epiſcopi, ſed & ipſi Rom. Pontifices iudi-

cati fuêre. Quod non ſolùm in prima & ſecunda, ſed & in tertia Regum noſtrorum ſtirpe obſeruatum eſt ſecundum antiqua legum capitula ab Yuone Carnotenſi Epiſcopo recitata, & etiam in Hiſpania locum habuit vt in Çoncilio Toletano 12. Regis Eringij iuſſu congregato ſancitum legimus, vbi cùm principibus ſibi illatam iniuriam ſummi imperij poteſtate vindicare liceat ipſi eã ſoli remittere & condonare poſſunt. Quod ex his verbis colligi poteſt, quia inquiũt illius Concilij Patres remiſſio taliũ qui contra Regem, gentem, vel patriam agunt per definitiones antiquorum canonum in poteſtate ſolùm regia ponitur, cui& peccaſſe noſcũtur, ab eis nulla deinceps abſtinebit ſacerdotum communio, ſed quos Regia poteſtas aut in gratiam benignitatis receperit, aut participes menſæ ſuæ effecerit hos etiam ſacerdotum & populorum cõuentus ſuſcipere in Eccleſiaſticam communionem debebit, vt quod iam principalis pietas habet acceptum, nec à ſacerdotibus Dei habeatur extraneum. Id factum à Ludouico XI. qui Cardinalem Balluam in carcerem coniectum quòd maieſtatis reus eſ-

ſet, precibus & interceſſione rom. Pontifi-
cis liberauit. Et didicimus à patribus legatũ
ab illo Pontifice ad Regem miſſum, qui nõ
acceſſit ad decretorium ſtylum, ſed cùm
ſupplex Cardinalis miſeri liberationem pe-
tiiſſet reſtitutionem à Rege impetrauit.
Cùm igitur videamus ipſum Rom. Pontifi-
cem id agnouiſſe quod hodie à Romanæ
curiæ aſſentatoribus negatur, nimirùm re-
gem Francorum in omnes ſuos ſubditos cu-
iuſlibet conditionis & ſtatus gladij & meri
imperij ius habere, quis aliter dicat, aut quis
monitionem furioſam non iudicet, qua Ro-
mani Xyſtum V. ſolum Cardinalium etiam
in Francia natorum & degentium iudicem
affirmare auſi ſunt? Haud quidem ignoro
à quibuſdam Pontificibus cõſtitutiones fa-
ctas eſſe, queis ſtatuerunt eum qui rom. Ec-
cleſiæ Cardinalem fuerit hoſtiliter inſe-
cutus, vel ipſum percuſſerit, infamẽ per-
petuò cenſeri. Id a Bonifacio 8. Francorum
inimico ſtatutum. At ſi in territorio ſuo (ſi
quod iuſtè habuit) ius iſtud dicere pòtuit,
in Gallofrancia quæ neque ipſi neque aliis
vnquam rom. Epiſcopis fuit ſubdita legis
non habet vigorem. Et qui ad conſtitutio-

nem illam quæ eſt in 6. decret. ſub tit. de pœnis,& ad Clementinam, ſi quis ſuadente, eod. tit. ſcripſerunt, diſtinguendum notarũt iure an iniuria Cardinalis cæſus ſit. Sed vt reges noſtri eorum quæ faciunt rationẽ reddere non tenentur, neque nos pro ipſis, queis in orbe terrarum neminem ſuperiorẽ agnoſcimus. Dicã tamen ſi in Cardinalem Guiſium & alios quorum ſeſe Pontifex in bulla ſua iudicem dicit acerbè & ſeuerè ab Henrico III. at certè iuſtè ac meritò ſtatutum fuiſſe. Cùm enim Eccleſiaſticis legibus clerici ſacra tantùm tractare debeant, quod ab illis contra eas factum in quos rex animaduertit, ſatis notum eſt ex iis quæ diximus in Sueſſionum vrbe, Lutetiæ, & Blæſis à Guiſianis geſta, vbi Cardinalis Guiſius & Lugdunenſis Archiepiſcopus in caput regis ſui coniurauerant. Olim certè Leuitæ Moſis iuſſu in ſanguine quiſque fratris ſui,& filij, proximi, amici conſecrarunt manus Domino,& eorum quiſque occidit filium& fratrem ſuum vt daretur illis benedictio, vt in Exodo legimus cap. 32. Et cùm Moſes ille magnus vltimas preces filiorum Iſraël pectoribus reliquit eiſque benedixit, ad Le-

ui conuerſus ita ait, Qui patris ſui & matris ſuæ non eſt miſertus quando rei fuerunt diuini iudicij: faciem fratrum ſuorum & filiorum ſuorum non accepit, ſed cuſtodiuit cuſtodiam verbi tui, & pactum tuum non irritum fecit. Sic Paraphraſtes Chaldæus Onkelos ſororis Titi Imper. filius in Deut. 33. Et multa ſunt exempla quibus lege veteri à ſacerdotibus infligebatur pœna corporis, quia nimirum hæc erat illorum temporum expiatio. Sed nouo iure & lege Chriſti vetus iſta lex abrogata, & vt inter Moſis & Chriſti leges lata eſt differentia, iura Iſraëlitarum abrogata, & antiqua illa in exemplum proferri non debent, vt dicamus hodie licuiſſe Cardinali Guiſio aliiſque multis qui Cardinalis Borbonij nomine & moribus facillimis diu abuſi ſunt, ius ſibi adrogare & ſtatuendi, & arma ſumendi aduerſus Regem ſuum Henricum III. non idololatram, vt erant ij qui à Leuitis cæſi fuêre, ſed Chriſtianiſſimum ab Archiepiſcopo Rhemenſi conſecratum, in Eccleſia Catholica, Apoſtolica & Romana baptizatum, enutritum, & inſtitutum, & qui in eius

ſide ad extremum vſque vitæ ſpiritum conſtantiſſimè perſeuerauit. Iſti coniurati Guiſiani qui cœlum quoque poſſe reſcindere putabantur, non ignorabant Euangelicam legem à Moſaïca diſtinctam. Nam à Doctoribus Eccleſiæ Catholicæ didicerant Chriſtum nihil pro priſtino legis more vel virgis ad caſtigandos homines vel vinculis egentem veniſſe, cui ſatis foret monere, docere, & verbi ſui ſemina terris omnibus mãdare. Ius illud à Guiſianis qui ſe Catholicos dicunt ignorari non debuit. Nónne enim in Euangelio ſcriptum eſt ipſum Petrum gladium in vaginam immittere à Chriſto iuſſum? Sanè cùm duo ſunt gladij, vnus ſacerdotis, alter militis eſt, vt ait D. Bernardus ad Eugenium de conſideratione lib. 4. *Verendum dicens, ne qui ſpirituali poteſtati volunt temporalem miſcere, vtriúſque iacturam faciant.* Et vir ille ſanctus qui famóſam Gallorum in terram ſanctam expeditionem quibuſcúnque poterat viribus corroborauit, cùm in Carnotenſi conuentu militiæ quaſi Dux & Princeps electus fuiſſet, ideò ſe excuſauit quod neque ſui id eſſet conſilij, neque ſi vellet poſſet eò vſque peruenire. *Quis*

ſum,inquiens,*vt acies caſtrorum diſponam,ante facies armatorum progrediar? quid tam à profeßione mea remotum, etiamſi vires ſuppeterent,peritia non deeſſet? Obſecro per charitatem quam mihi ſpecialiter debetis ne humanis voluntatibus me exponatis.* Quod ſi D. Bernardus arma quæ à Theologis vocantur carnalia ſumere aduerſus infideles hoſtes Chriſtiani nominis nec voluit nec potuit, an Guiſianis clericis id licuit contra Regem ſuum qui non ſolùm Catholicam, Apoſtolicam & Rom.religionem profeſſus eſt, verùm acerrimus eius defenſor & protector fuit? Sed quomodo Prælati Guiſiani Bernardum ſequi potuiſſent,cùm nec ipſi Chriſto crederent à quo moniti fuêre diſcipuli vt bellicum gladium deponentes pacificum acciperent quem Paulus voçauit gladium ſpiritus?Certè ſi crediдiſsẽt quę à veris quibuſdam Theologis licet Pariſienſibus vni eorum qui in bulla Xyſti V.pro ſanctis & inuiolatis habentur anno 1561. ſcripta vidimus ab illis prædicta veriti fuiſſent. Aiebãt enim omnes non pacificos, ſed belli cõcitatores bello quod mouebant perituros, vt eis eſſet gladius litis & belli myſterium: optan-

tes toto animo vt Petrum in feriendo imitati,eundem in recondendo gladio imitarentur. Arma itaque deponenda vt clericis prohibita multarum Synodorum canonibus vt Calchedonenſis VII. Triburienſis XI. & XXVII. Toletanæ IIII. 44. Turonenſis. I. V.& Concilio Pictauienſi quo clerici armati excommunicantur. Addebant ſancti illi viri ab ipſis Rom. Pontificibus ſancitum vt clerici non bellis ſed precibus vacarent, & Ioannem Papam Angelbergæ Imperatrici ſcripſiſſe Ioannem Epiſcopum iure vetitum eſſe militiam ſecularem exercêre, cùm terram defendere terrenæ poteſtatis ſit. Et certè quando non de vſurpandis regnis (quod vnum fuit noſtro ſeculo Cardinalis Guiſij & ſuorum votum) ſed & cùm de religione agitur, Ioannes Papa Paulino Epiſcopo ſcribens qui in Germania & Pannonia legatione fungebatur dicit Eccleſias quæ corporalia neſciunt arma ſolum Deum & propugnatorem ſuum quando miſereri voluerit patienter exſpectare. Et ſub Zacharia Pontifice & Carlomanno Duce in Francia cõgregata Synodus à Bonifacio miſſo Apoſtolico & Francorum Epiſcopis habita Dei

ſeruos armari & pugnare aut in exercitum & hoſtem pergere prohibuit, exceptis iis qui ad diuinum miniſterium miſſarum videlicet implenda ſolemnia electi erant, vt vnũ vel duos Epiſcopos Capellanis & Presbyteris ſecum haberent. Vetitum etiam clericis ne in cauſa ſanguinis iudices eſſent. Nam licet Deuteron. 17. ita ſcriptũ eſſet, Aſcendas ad locum quẽ elegerit Dominus Deus tuus, veniáſque ad ſacerdotes Leuitas, & ad iudicem qui fuerit in diebus illis (id eſt ad Pontificem) & inquiras, & illi iudicabũt tibi verbum iudicij, tamen hoc in Eccleſia Chriſtiana locum non habuit, imò & ante Chriſti aduentum ceſſauit inter Iudæos iuriſdictionis exercendæ poteſtas, quoniam Herodem alienigenam Regem conſtituerant, & non de medio fratrum ſuorum vt illis præſcriptum fuerat. Ideóque in 23. Matthei ſic ait Chriſtus, Super cathedram Moyſis ſedêrunt ſcribæ & Phariſei : non dixit (ſedent) quia iudicia pœnarum amplius dare non poterant. Itaque ipſimet dixerunt non licere ſibi interficere quemquam. Et licet Actorum 7. ſcriptum ſit Stephanum extra ciuitatem eiectum veteri more lapidatum fuiſſe,

& idem notatum à Ioſepho de Iacobo fratre Ieſu, & aliis quos Ananus Pontifex tradidit lapidandos,non ideò tunc iuris dicendi poteſtatem habebant quæ olim illis conceſſa fuerat extra conſiſtorium vt aduerterunt qui interpretati ſunt locum illum.Educ blaſphemum & cæt. ſed vt qui prætores nō erant aliquando prætura functi ſunt idem ab illis factum, non tamen ſemper. Nam in Actor. 12 . legimus Iacobum fratrem Ioannis ab Herode gladio occiſum. Quod ſi Iudæis ablata eſt interficiendi poteſtas die tãtum feſto,(vt putat D. Auguſtinus)certè inter Chriſtianos non licuit clericis gladio quemquam occidere imò eis prohibitum ſęculo ſe immiſcêre , vt ait Syneſius Epiſcopus Cyrenenſis in Epiſtola ad Anaſtaſiũ. Poſtquam enim, inquit, vita noſtra diuiſa eſt in ſacerdotalem & ciuilem, illis preces,his negotiorum adminiſtratio & iuriſdictio mãdata eſt. Quod multorum Imperatorum ſanctionibus probari poſſet verùm aduerſus clericos Romanos qui de ſe nimium magnificè ſentiunt, clericorum teſtimonia proferre ſufficiet.Notum eſt inter plurima D.Ambroſiũ Mediolanenſem cuius Eccleſia diu à

Romano iugo libera exſtitit, ac beatum Martinum Turonenſem Epiſcopum Priſcilliani accuſatores quod iugulum illius peterent acerbè reprehendiſſe. Ita quidam ferũt Celidonium ab Hilario Arelatenſi Epiſcopo depoſitum quod ſeculi adminiſtratione perſunctos aliquos capitali condemnaſſet ſententia. Et Gregorius I. qui Magiſtratibus & Imperatoribus paruit, dixit Eccleſiam reorum ſanguinis participem fieri non debere. Quod & à Synodis Matiſconenſi 2. cap. 18. Antiſſiodorenſi 33. & 34. ſtatutum fuit, & Tolet. 4. 39. quæ monent Epiſcopos qui contra majeſtatis accuſatos Regibus adſiſtunt, vt ibi tantùm iudices fieri conſentiant, vbi iureiurando ſupplicij indulgentia promittitur, non vbi diſcriminis ſententia præparatur. Qua ratione Nicolaus Pontifex Radulpho Epiſcopo Eccleſiæ Argenteæ Retenſis reſcribens, quæ ſit pœnitentia parricidę imponẽda, per annum integrum, inquit, in Eccleſiam nõ ingrediatur: de pœna capitis qua parricida dignus erat nihil dixit, in ca. lator. cauſ. 33. q. 2. & Alexander 3. Põtifex in tit. ne clerici vel monachi, cõſtitutionem fecit, ne quis ſacerdos officium

Vicecomitis habeat, vel prępoſiti ſęcularis. Et idem Epiſcopo Panormitano reſcripſit Raptorem ita puniendum, vt ad ſanguinis vindictam trāſire non videatur. Cui ſtatuto ſimile fuit Vrbani III. reſponsū, cùm fuiſſet conſultus in cauſa clericorum, qui Regis noſtri ſigillum falſauerant (ſi ita cum canoniſtis loqui liceat.) Denique in Cōcilio Lateranēſi ſtatutum, vt nullus clericus chirurgus ſit, quod & multis S.C. prohibitū. Equidem Gregorius ad Libertinum Sicilię Præfectum ſcribens contra Iudæum Naſam, & in Hilarium quendam calumniatorem vnum corporali pœna afficiendum, alterum verberibus caſtigandum monuit, & in exilium mittendum, & Adrianus linguam abſcindendam dixit. Sed mortis pœna nemini ab iis indicta: conſilium tantùm aliquando datum eſt, quemadmodum Gregorius violentorum, adulterorum, furum & aliorum huiuſmodi correctione Deum placandum Brunechildæ Francorum Reginæ ſuaſit, & in Decretalium tit. de exceſſib. Pręlat. deſcripta eſt Innocentij conſtitutio, qua Epiſcopum Albiganenſem indignum Epiſcopatu declarat, quod furti accuſatus à iudi

ce

ce,eo præſente damnatus fuiſſet. Imò Clemens 4. alia conſtit. ſanxit ne quis clericus ſit aduocatus in cauſa ſanguinis ſi condemnatio ſequi debeat: & in Concilio Moguntinenſi, ne poſtulet niſi in cauſis orphanorum & viduarum. Et Innocentius 4 ait clericum ſalsarium ab Epiſcopo Pariſienſi priuilegio clericali exutum ſeculi iudici tradendum. Denique Bonifacius 8. cùm clericis de ſanguine cognoſcere vetitum ſciret, id per alios fieri oportere dixit in iis locis, in quibus iure Domini territorium & iuriſdictionem habent. Quas conſtitutiones hîc recito, vt Guiſiani & Hiſpani Romanorum Pontificum decretis quæ ſe venerari profitentur ea impugnari videant quæ cõtra Eccleſiæ & potiſſimùm Apoſtolicæ Romanæ, cuius ſe obſeruantiſſimos fingunt, conſuetudinem ab iis facta ſunt, ac etiam hodie fiũt. Nam & ſi in Gallia Pontificum Romanorũ decreta, & aliorum quam Regum noſtrorũ citari non debeant, vt inter Gallofrancos vim legis obtineant, tamen quæ ex illis induci poſſunt quæ Franciæ aduerſariis nocẽt ea libere allegare poſſum. Et vt probem regem Henricum III. ob Cardinalis Guiſiani

factioſi cædem nec à Pontifice Ro. damnari nec ab alio culpari poſſe, quia iam dixi maiores noſtros homines ſceleſtos qui malo Reip. creuerant, & ſeditionibus Remp. exagitabant iugulari iuſſiſſe, nunc proferam conſtit. Clementis 3. in tit. de ſententia excommunicationis. *Perpendimus, inquit, ex literis tuis quod quidam ſacerdos pro eo qui ſe filium Regis falsò nominare præſumpſit, & armis acceptis ſeditionem fecit & guerram à B. Comite iuſſus eſt fuſtigari, qui poſteà eius mandato traditus patibulo expirauit. F. T. duximus reſpondendum, quòd ſi memoratus ſacerdos tali modo exceſſit, & non propulſando ſed inferendo iniuriam fuit occiſus, nõ videtur nobis quòd interfectores eius propter hoc ad obtinendã abſolutionem Apoſtolicam ſedem adire cogãtur.* Scripta eſt hæc epiſtola ad Gualterium Panormitanum Epiſcopum, vt ex hiſtoria Fazelli colligeré poſſumus. Nam cum Tãcredus à Rogerio Siciliæ Rege expellice ſuſceptus Guillelmo qui illum ſæpius à Rogerio non e ſe progenitum dixerat ſine liberis defuncto regnum occupaſſet, Gualterius ille ipſi infenſiſſimus Clemẽtis III. Regnum ad Eccleſiam Romanam pertinere contendẽ-

tis cauſam fouebat. Sed non ideò tamen Pontifex per illam epiſtolam ei aliquid cõceſſit. Etenim eum qui clericum armatum in ſeditione interfecerat Panormitanus Epiſcopus authoritate ordinaria potuit abſoluere non expectata Romani Pontificis ſententia. Itaque ſi in Sicilia quam vendicabat Clemens noluit tamen iuriſdictionem exercere, cur id in Francia tẽtauit Xyſtus V? cur in Regem noſtrum qui Deum ſolum in temporalibus agnoſcit, quod ſibi à Deo nõ datũ ſed prohibitũ fuit vſurpare conatus eſt? At à Guiſianis & Hiſpanis eorum fautoribus obiicitur Cardinalem Guiſium cũ purpurea veſte procedẽtem à militibus Regiis occiſum. Sed & ſi veſtem non mutaſſet tamẽ vt Dux Guiſius quod in Regem & Borbonios iurauerat vti verſa eorũ ſobole Frãciæ regnum adipiſceretur, iubente Rege interfectus fuerat: ita expediebat mori illum Prælatum qui in Regem ipſum Dominum ſuum inſultauerat, licet Eccleſias multas ipſius verbo teneret: qui Trecas & alias multas vrbes regias inuaſerat. Publica namque vtilitas Regis animum pellebat, vt duos illos fratres è medio tolli iuberet, cùm certò

ſciret aliter Remp. ſaluam fieri non poſſe. Sanè fatendum eſt id Chriſtianis vtile demum videri debere quod non iniuſtum ſit. At quis iuſtum negabit quod à Rege factũ eſt non pœnæ feſtinatione, ſed pręueniendi periculi cauſa? Sed dicunt Guiſij non obſeruatas à Rege Henrico III. ſolennes & conſuetas quæſtionum & iudiciorum formulas. Verùm cùm promptum ad aſpera Principibus ingenium eſſe oporteat, commotis ſeditionibus leges accelerandũm monent, & vt quiſque præcipuus turbator conquiri, ac cædi intra tabernacula & vbicumque obrui debet. Notũ enim eſt illud ex legibus Rom. Puniat Pręſes, deinde reſcribat: & facta iãdudum in Francia à Carolo Magno conſtitutio aduerſus turbulentos & ſeditioſos quę extat in tertio capitulorum libro vbi leges illius mundanæ recitantur cap. 9. his verbis. *De conſpirationibus verò quicumque facere præſumpſerint, & ſacramento quámcumque conſpirationem firmauerint triplici ratione iudicentur. Quarum prima vt vbicumque aliquod malum per hoc perpetratum fuit auctores facti interficiantur: Adiutores verò ſinguli eorum alter ab altero flagellentur, & nares ſibi*

inuicem præcidant : vbi verò nihil mali perpetratum eſt ſimiliter quidem inter ſe flagellentur, & capillos ſibi inuicem detondeant. Si verò per dextras aliqua conſpiratio firmata fuerit, ſi liberi ſunt aut iurent cum idoneis iuratoribus hoc pro malo non feciſſe, aut ſi facere non potuerint ſuam legem componant : ſi verò ſerui ſint flagellentur, & vt de cætero in Regno noſtro nulla huiuſmodi conſpiratio, nec per ſacramentum, nec ſine ſacramento fiat. Et lib. 5. cap. 118. ſancitum vt cõſpirationes nõ fiãt quia facientes ſacri Canones grauiter damnant, & Eccleſiaſticis perſonis plus quàm aliis prohibent. Quod ſi alia lege in 3. libro ca. 22. deſcripta de armis ad placitum nõ portandis ita cautum eſt abſque exceptione, vt nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam arma, id eſt, ſcutum & lãceam portet : nónne legum violatarum & Majeſtatis rei non ſolùm Dux Guiſius & Cardinalis eius frater, & eorum adiutores à quibus cõuocati & armati multi homines ac legiones paratæ, vt Regem ſuũ neci darent? Illos nimirùm ad Regem reducendum Pariſienſes impulerant, vt eo ſpectante expellerentur è Francia ij omnes per quos reſtitui pote-

rat. At hæc omnia tegebant ſolo religionis prętextu. Nec enim apertè audebant regnũ Franciæ petere, licet factioſi quidam eos à Carolo Magno ortos regnandi ius habere dicerent. Sed ſi à Louanienſi familia vt quidam ſcripſerunt originem duxêre, nec à maſculis, nec à filiabus Caroli Magni deſcenderunt. Quis enim neſcit lineam Caroli maſculinam in liberis Caroli Lotharingiæ Ducis regis Lotharij fratris defeciſſe, & ideò lege Salica incapaces eſſe filias, & ab iis vt ab infecta radice deſcendentes? Ad filias verò nullus certus author Lotharingorum qui hodie ſunt originem retulit. Quòd ſi Louanienſes ab illis nati ſunt, ius nullum in regno habent: neque illos ſola præſcriptio quam pro titulo Iiptah Ammonitis obiiciebat, ſed lex regni excludit. Et ſi Lotharingij aliquod ius in regno Franciæ ad ſe pertinere exiſtimaſſent, certum eſt illos faſſuros non fuiſſe quod ex librario Curiæ Pariſienſis ab ipſis agnitum didicimus vbi perſcriptum eſt anno Chriſti MCCCXCVII cùm Dux Lotharingius à rege Franciæ abolitionem & indulgentiam impetraſſet, ac patres ſupplicaſſet vt pœnæ ſibi gratia fie-

ret Senatum iuſſiſſe illum accuſatori ſatisfacere Præſidis Prouinciæ Caluimontis arbitrio, tum duos è ſuis Conſiliariis ab eo mitti qui ſupplicem libellum Curiæ porrigerent. Hæc vt cunctis innoteſcant volui proponere, non quòd defendere opus ſit quæ à rege Henrico III. facta ſunt. Nam ſi Pontificij iuris profeſſores Papam legibus ſolutum dicunt, & ſicut Iacob à mendacio, Iſraëlitas à furto, & Samſonem ab homicidio, ſi illum ab eis quæ facit excuſandum, certè non minori ratione Rex noſter Henricus III. defẽdi poteſt. Imò cum legibus ſubiectus non eſſet idem pro eo dici debet quod pro ſeipſo Chriſtus in Euangelio Ioann. cap. 5. Regum more ſeſe defendẽs non inferiorum ſed patris ſui ſummi Regis exemplo dixit. Cùm enim illi à Iudæis exprobraretur eũ die Sabbathi Paralyticum curaſſe quo ſecũdum legem debuerat quieſcere, Pater meus, inquit, vſque modò operatur, ſic ego operor. Ita & Rex noſter patrum ſuorum exemplo facere potuit quod voluit. Quis enim imperat Regi? Lex tantùm naturalis quam quidam Regem omnium rectè dixit mortalium & immortalium. Sed exiſtimaui operæpretium

eſſe omnibus manifeſtum fieri illum iuſtiſſima ira motum & quod potuit & quod debuit feciſſe. Certum verò eſt (vt ait Gerſon Doctor Frãcicus & pius in libro de vita ſpirituali) nos ſine graui periculo eius peccati quod mortale Theologi vocant non poſſe fugere eum qui ſacerdorem occidenti adfuit, vel qui ipſum occidit. Fieri enim poteſt vt id fecerit vel ei adfuerit qui naturali defenſione, & vt vulgò dicitur cum moderamine inculpatæ tutelæ inimicum aggreſſorẽ interfecit, vel ſeditioſum clericali (vt loquuntur Pontifices) priuilegio exutum percuti iuſſit, cùm iis ſimilis foret aduerſus quos ſcripti ſunt canones Apoſtolici 82. & 84. (quos hîc citamus quia Romani pro veris illos habent) qui cum Epiſcopi vel presbyteri, vel diaconi eſſent Romanum magiſtratum & ſacerdotalem adminiſtrationem ſimul obtinere tentabãt contra illud Chriſti præceptum quo Cæſari quæ ſunt Cæſaris reddenda vt quæ ſunt Dei Deo: & ideò depoſiti fuerunt vt ij qui Regem vel Principem contumelia afficiebant, quemadmodũ & illi quorum fit mẽtio in Concilij Meldẽſis canonibus 14. & 15. qui contra Regiam digni-

dignitatem ſatagere audentes, & ſublimi poteſtati quæ non eſt niſi à Deo contumaci ac inflato ſpiritu pertinaciter contradicentes anathemate multari iubẽt. Itaque cõſiderandum quid, quomodo, vbi à quo, & in quẽ factum ſit. Et cùm hæc ita ſe habeant inter obſcuræ conditionis homines vt eorum cõſortium vitare non debeamus, multò minus Reges fugere debemus, ſed veterum Chriſtianorum more bonos colere oportet, qualeſcunque tolerare. At bonus fuit Rex noſter, & vtinam ſibi ac ſuis melior vt eſſe poterat, ſi ſublatis Guiſianis illis duobus fratribus, tot aliis facinoroſis quos in ſua poteſtate habuit non pepercisset. Accuſari igitur non poteſt, niſi quòd nimirùm clemens fuerit. Nam quis non Rex Franciæ ſed Italiæ regulus ſubditum ſuum Hiſpaniæ regis ſtipendiarium ferat, & infinitam ſeditioſorum turbam cum eo conſpirãtium? Itaque quod factum eſt à Rege noſtro Henrico III. non effuſio ſanguinis, ſed legis miniſterium cenſeri debet, vt de iis quæ à Magiſtratu fiunt dixit Hieronymus. Et ſi in ſexta ſynodo Romana regis Theoderici iuſſu Symmachi Papæ tempore congregata ſtatutum fuit

ferro abſcindendá vulnera quæ fomenta non ſentiunt, nónne noſtro ſeculo eodem remedio opus fuit? Eſtne aliquis inter vos (Gallofranci) qui neſciat quod poſt Guiſiorum fratrum obitum Blæſis detectum ſuit? Ibi inter Ducis Guiſiani chartas repertæ fuêrunt turpes illæ tabulæ quibus ipſi quotannis CL. ab Hiſpanis pendebantur aureorum millia, & pactiones quas cum Hiſpaniæ Rege fecerat perfidiæ plenę, per quas inſidiæ regi noſtro tendebantur. At tandem maximas luit pœnas temeritatis & audaciæ ſuæ, quam ipſe non ſolus in vicem magnarum virtutum præferebat, verùm etiam Cardinalis Guiſianus in quem paribus cum fratre præmiis paria debuêre ſcelera vindicari. Quis (ô priſca fides!) beneficia maxima maioribus iniuriis repẽſauit? Tuos manes appello pie Henrice, cui vt magnũ ingenij lumen, ita præclara fuit eloquentia, quietémque perennem qua compoſitus es vſurpo, vt cùm eam familiam multis beneficiis exornaueris auguſtiore cum ſeueritate poſſis ea hominibus ingratiſſimis exprobrare. His ſermonibus eos affari mihi vidêris. Quibus (ô proditores) opibus freti geſtit

ambitio veſtra mihi & meis regnũ auitum eripere? Magnus ille veſter patruus Ioannes Cardinalis Lotharingius ex hæreditate paterna nihil aliud habuit quàm aquimanale argenteum, quamuis tanta non eſſet eo tẽpore ſeculi ſeueritas, vt ampliorem ſupellectilem non admitteret. Sed ea erat humilitas veſtræ familiæ vt nulla in ea vaſa eſſent imparia, imò nec quæ ad quotidianũ vſum ſufficerent. Et patruo veſtro Carolo vas vnũ tantũ vulgare obtigit. Nec illi à fratrib⁹ ſuis legitimam petiêrunt. Sperabant enim ſe liberalitate regia magnos in Eccleſiaſticis prędiis reditus habituros. Vterque tamẽ indignus Regia munificentia: vterque igne damnandus. Siquidem fuêre multi quibus perſpectum eſt eos qui ædes illorũ frequẽtabant parùm honeſtè pudicitiam habuiſſe. Et quomodo cùm hæc comperta fuerint illis mens erga Deum & Regem caſta eſſe potuit? Auus veſter Claudius Burgundiæ Prouincię prefectus eſt à Frãciſco Magno auo meo, qui illũ magni cubicularij titulo exornauit. ab ipſo familia veſtra aucta eſt magnis honoribus & bonis. Pater meus Henricus II. patrem veſtrum Ducem Guiſianum

liberaliter complexus ei Delphinatum ad-miniſtrandum conceſſit (qui honos maximus in Gallia habetur) poſt eũ præfectũ cubiculi & venationis Regiæ conſtituit, ac Maiorem domus fecit; qui ſanè ita natus factúſque erat, vt & agendi pro Francia & diligendi Regem ſuum & referendæ gratiæ principia in ſe contineret. Erat illi animus inſolens malarum artium, ſed à Cardinali Lotharingio ambitioſiſſimo fratre ſuo corruptus prauam & incorruptam vitę conſuetudinem vitioſa ac deprauata contaminauit, & quod prauum in patre veſtro & in patruo vobis ingeneratum à ſtirpe generis ac ſeminis fuit. Veſtrę iuuentuti nimium feroci ſed cuius viribus putabam dignitatẽ meã ſuſtineri poſſe imperia multa aſcribi iuſſi. Vnus veſtrum auſus eſt nobis ſe parẽ dicere, quaſi quòd Deus æqualiter cœlum circa mundum, ita dignitates inter homines diſtribuerit. Tu Dux Guiſie belli ciuilis tuba, qui nò verè ac ſapienter, ſed fictè ac fallaciter popularis fuiſti; in quo puniendo & ego & Rex Carolus frater meus iram à nobis ſæpè prohibuimus, in nobis violandis & in euertenda Francia cum Hiſpanis fraudes

inexplicabiles cõcepiſti. Non tibi ſatis fuerat angi alieno bono, cùm molles familiæ meæ principibus cedere,& adſurgere, dum vidêres te nõ idem quod me, vel alios quos amaui idem quod te eſſe conſecutos. Tu & frater tuus & in iſtos Principes quos reſpicere & colere debuiſſetis, & in noſmetipſos inofficioſi. Ego naſcentem coniurationem veſtram in initio non credendo corròboraui. Vos mihi gloriam præripere conati cùm nuper Germani à me victi ſunt,& plebs falſis rumoribus indulgens à vobis corrupta res cũctas magis ex libidine quàm ex vero celebrans à me geſta obſcurauit. Maiores mei ſæpè humilibus perſonis iniuriosè tractatis etiam ſibi chariſſimos ad ſupplicium rapi iuſſerunt. Ego libellos famoſos à vobis ſcriptos diu ſpreui, vana à ſceleſtis dicta à maleficiis diſtinguens. Ego vos vt amicos putaui leuiter caſtigandos, ne magnitudo animi mei caderet. Dum ſic facerem putabam me benè vti viribus meis. Multi meorũ ſpes veſtras mollibus ſententiis aluerunt ad ſui Regis exemplum compoſiti. At tandem cùm ſubditos meos aduerſus me armatos illo neſaſto ſeptorum die quo me adorti eſtis

à vobis concitatos Lutetiæ vidi, cùm in Concilio Blæſis congregato vos cum aliis factioſis agnoui malignè circa ſanguinem meum iudicium veſtrum inferentes, quod ad Regnum aliter quam per eum tranſcendere non poſſetis (quaſi ius vobis eſſet id facere) tum clauſus, tutus, & contra vos à Deo munitus paucorum amicorum præſidio me ſeruãdum à memet ipſo duxi, ne maieſtatis imminutę à meis accuſarer, ſi à me ipſo diutius deficerem, cùm nil vacuum à ſcelere in vobis eſſet, cum nõ glorię memores, nõ infamiæ metuẽtes, non emendabiles eſſetis. Vos pãtẽre conſilia veſtra non ſentitis, & conſtrictam iam omnium cõſcientia teneri coniurationem veſtram non videtis? Bellum quod patientia mea in meis ipſe viſceribus aluerãm nunc cogor extinguere; & vt malo caream ea radicitus euellere quæ mihi nocent. Fingite vobis Gallofranci & cogitatione depingite Regem illum Guiſiano Duci qui de eo malè meritus fuerat iſta dicentem. Num tibi ſatis fuit cuin ariolo crederes qui circiter annum MDLXXX me prima Autumni tempeſtate moriturum dicebat interim militum copias cogere, qui

in Alenconium Ducem fratrem meum irruerent eúmque incautum interficerent? An ignoras ſciuiſſe me quid à te factum, vel quid fictum fuerit, cùm ſimulabas te in Germaniam proficiſci velle, vt Argentinam inuaderes, quò Malroïum tuum cum Buyo Germano miſeras? Nónne interim Legati Regis Hiſpaniæ qui Genuæ erat conſilio frater tuus à te impulſus Belgardium Franciæ Mareſchalum corrumpere tentauit; & cum irritis precibus ſurdas illius aures adſtrepens nihil ab eo potuiſſet extorquêre, nónne tu rurſum in expeditionem contra Argentinenſes milites tuos velle educere ſimulans, cùm nihil aliud à te cogitari mihi perſuadere niterêris, & mihi & fratri meo & Principibus Borboniis paraſti inſidias, Argentinam quoque crudeliſſimè prædaturus ſi eam in ditionem tuam potuiſſes redigere? At ego à Deo & Argentinẽſes à me moniti diuina gratia ex impiorum manibus liberati fuimus. Nunc cùm in regni mei ordinum conuentu à te ac tuis impiè petar, in eam neceſſitatem adductus ſum, vt quos dubiis rebus lædere nolui, deſperatis tollã. Hæc apud ſe reputãs, & varia quæ immine-

bant mala quid prudentius cogitare potuit quàm de inimicis potentibus conſeſtim conficiendis? At pluris erat conſideratè agere, quàm cogitare prudẽter. Quòd ſi plures quàm duos illos fratres tolli iuſſiſſet, nõ vidiſſemus parricidium illud fœdiſſimum ac teterrimum quod Guiſianorum ſuperſtitum conſilio non tam ipſius Regis quàm patriæ à Clemente Dominicano perpetratum eſt. Sed eheu quidam inter regis conſiliarios legum cuſtodiam conſignatam habẽtes ei quod ad diuturnitatem vitæ ac dominationis expediebat non conſuluerunt, cùm tamen Chriſti præceptum ſequi debêrent, qui ſequeſter Dei atque hominum appellatus ex vtriuſque partis depoſito ſibi cõmiſſo Beatos eos qui faciunt iuſtitiam dixit. O Vtinã hi quibus ſacrũ iuſtitię cõmendatũ erat non tã miſericordes fuiſſent. De iſtiuſmodi ſequeſtris nolo dicere illorum miſericordiam dolo proximam fuiſſe. Verum liberè adſeram hanc clementiam crudelitatis genus eſſe. Et inter ipſos nonnulli ex eorum numero ſunt, quos alunt bella ciuilia, qui diſcordiarum ſemina prorſus corrumpi nolentes improbo conſilio Regi mitiſſimo

perſuaſerunt

perſuaſerunt reliquos famæ quàm iniuriæ conſeruari poſſe: viri imprudentiſſimi quibus placuit clemẽtia quàm iuſtitia gloriam aucupari. Vos Gallofranci culpæ vacui cauête ne in amicitiam horum hominum incidatis, ne quotidiano vſu atque illecebris pares ei ſimileſque efficiamini. At verò qui bonis ſeceſſere ob Cardinalis Guiſiani necem potiſſimum dolorem prę ſe ferunt quaſi alienam vicem pro ſua iniuria doleant. Sed ſi illos Romani Cardinalis dignitas mouet, cur Cardinales Vindocinenſem & Lenoncurium bonis quæ Lutetiæ & aliis multis in locis habebant indignè ſpoliarũt? Cur etiam Epiſcopo Pariſienſi Cardinali Gondio aditum ad Eccleſiam ſuam intercluſerunt? Nos vt Pontificem Romanum ſic Cardinales vt Romanæ Eccleſiæ preſbyteros auguſtè ſanctéque veneramur. Nõ ſic Guiſiani non ſic Pariſienſes aliíque Hiſpanogalli, qui Cardinalem Borbonium, quem regem ſuum Carolum X. appellabãt, quaſi perditum hominem parui fecerunt qui periiſſet miſerè ni vt Gaſtius Hẽrici III. Regis noſtri iuſſu ita quoque iubente Henrico IIII. nobiliſſimi & fidiſſimi Chauigni

& Bolaius qui illum in libera cuſtodia deti-nuerunt omne ſtudium & omnem curam in eius ſalutem contuliſſent. Nimirùm Guiſia-nos qui Regem illum vocabant habebat v-nus ardor ſub eius nomine regnare, cùm Franciæ legibus Regij diadematis planè in-capaces forent. Sed horum hominum eſt a-micitias ad commodum referre & vtilitatis ſuæ cauſa Pontificem & Cardinales colere. Nos illos in Diuorum numero habendos putamus non alia ratione, quàm quòd id fie-ri debeat. Nam & Dij ſunt cùm animarum ſint iudices. Verùm quamuis principatum rerum ſpiritualium teneant, cùm eorum quiſque in diuerſis regionibus habitet, vel Regi vel Principi qui diuini numinis impe-rio conſtitutus eſt humili mente obedire debent. Quòd ſi quis eorum ſecus fecerit contra Chriſti legem facit, qui ipſe reddidit Auguſto quod erat ipſius, & cùm vt iudi-caretur in orbem veniſſet non autem vt iu-dicaret, quoniam parêre minori maiorem haud decebat, clericos quacũque dignitate præditi forêt, veteri legi moríque ac Regũ imperio ſubiici voluit. Siquidem omnis anima ſublimioribus poteſtatibus ſubiecta

eſt, ſiue ſubditus ſit Apoſtolus; ſiue alio munere in Eccleſia ſungatur. Qui igitur pro Cardinalibus dicunt videant ne illis obiiciatur dum illorum priuilegia Bonifacij VIII. decretis, & aliorum qui in Franciam ius maieſtatis atque imperij ſibi tribuere voluerunt præter æquum & bonum tueri ſtudent, eos potiùs hominibus obedire quàm Deo. Sed licet non ignorent Franciæ Regem ſummo in imperio eſſe, ita loquuntur quaſi is eiuſque populus ſub Pontificis Romani ditionem ceciderit, atque tanto deſciſcendi deſiderio feruent, vt decreto Sorbonico confiſi populum ſacramento ſolutum quod Regi præſtitum eſt in aliorum acta iurare poſſe contendant. Sed vnde nouis iſtis Theologis in Reges animaduertendi ius datum? Vetus eſt ſanè Sorbonico collegio malum inſitum vt ſimilia mõſtra progeneret. Notiſſima hiſtoria eſt Ludouici Aureliani Ducis crudeliter occiſi circa annum MCCCCVII. Tunc Ioannes Paruus ſeditioſorum illius temporis Sorboniſtarũ primus à Duce Burgundionum pretio corruptus, & quingẽtarum librarum annuo reditu donatus parricidium illud deteſtãdum

non modò excuſauit, ſed quantùm potuit laudibus extulit non minùs inepta oratione quàm ea quæ à Romanis contra Henrici III. Regis uoſtri memoriam in parricidæ Clementis laudem ſcripta eſt. Nota etiam ſunt quæ in illum ineptum laudatorem Ioãnes Gerſon eximius & conſtantiſſimus veræ fidei & pietatis defenſor fecit, quò promouẽte Parui illius, qui inter Burgundiones & parricidas vir magnus habebatur, propoſitiones vt hæreticæ & prauæ à ſanctis Eccleſiæ patribus improbatæ & damnatę fuêre, vt damnari debent nuper ab eo propoſita qui in ſua Chronologia circa annũ Chriſti DXCC Hilpericum Regem Francorum à ſubditis iure cæſum dicit vocans illum hæreticum Catholicorum hoſtem, & Neronem ſiue Herodem ſuæ ætatis: vir ſanè impius qui cùm bene dicere non poſſit, id vnum ſtudet vt maledicta omnia in Reges noſtros congerat. Vtinam illi & aliis Sorboniſtis priſca ineſſet fides, & D. Pauli doctrinam ſequerentur eorúmque Eccleſiæ paſtorum qui circiter tempus illud quo Chilpericus occiſus eſt Recaredum Leouigildi Regis filium in Toletana ſynodo ab

Arriana hæreſi ad rectam fidem conuertêrunt,quod ab iis non conuitiis, non libellis famoſis,non contumeliis quæ à Principibus contemni ſolent, ſed precibus ſacroſanctis effectũ eſt. Verùm impruděs ille & alij quos Pariſienſes Theologos vocant à Xyſto V. Papa datam in Henricum III. regem ſententiam proferunt, & à Sorbonicis Doctoribus determinata ab eo confirmata dicunt. At ſi diutiùs vixiſſet bonus ille Pontifex qui paucis ante obitum ſuum diebus aures ſuas Hiſpanis dedere deſierat, hodie in illos Matæologos vt impios & hæreticos inquireretur, & meritas pœnas luerent, cùm plus ſibi ipſi iuris vindicẽt quàm Chriſtus ipſe qui regibus & Principibus parendum dixit, imò ipſe paruit. Nolebat ille ſibi arrogare quod nonnulli Epiſcopi Romani terminos ſuos egreſſi in Imperatores, & quod Galli quidam ſub ſecunda Regum ſtirpe in negotiis ſecularibus ſibi aſſumpſêre, cum inter Reges & Principes eorum fratres arbitri eſſe voluêrunt. Quamobrem Xyſti V. bulla vim legis in Francia habêre non poteſt maximè aduerſus Regem & ſuos qui non ex priuilegio tantùm, ſed

ſummi imperij iure à iuriſdictione Pōtificia liberi ſunt, ita vt ius ſummum & regni leges à Xyſto V. tolli non potuerint. Aiūt Pariſienſes illum vltima ſuæ monitionis clauſula eorum Pontificum bullis derogaſſe, & pactionibus cum illis initis quibus Regum noſtrorum & Franciæ iura ab iis confirmabantur. Hîc mihi adeſt Gerſon Gallofrancus Theologus purus & verus qui in tractatu de poteſtate Eccleſiaſtica ſic dixit, nō licere Papæ facere tot & tales (quas vocat) nonobſtantias eorum quæ in generalibus Conciliis ſtatuta, & à patribus vniuerſalis Eccleſiæ approbata ſunt tollendorum gratia. Non igitur poteſt ſubditos à fide erga Principem & à debita obedientia liberare. Nam quamuis Petrus habuerit à Deo conceſſam ligandi & ſoluendi poteſtatem, hoc ius de vinculis peccatorum ſcriptum eſt, non vt ſoluantur ſacramenta diuinarum ſcripturarum, vt eleganter dixit author libri illius de vnitate Eccleſiæ conſeruanda qui Henrici IIII. Imperatoris tempore aduerſus Gregorium VII. ſchiſmaticum Pontificem in Germania editus eſt. Præcepit, inquit, Dominus per Moyſen filiis Iſraël, imò filiis

Eccleſiæ ne aſſumerent nomen Dei in vanum. Quis poterit ſoluere iſtam Domini ſententiam? Dominus per Ezechielem prophetam comprobans iuramentum quod Sedechias Regi Babylonis fecerat, atque irritum ab eo factum vidẽs, ſuũ magis quàm alterius fuiſſe iudicans: Morietur, inquit, in præuaricatione quia deſpexit me. & periuri (ait Apoſtolus) regnum Dei non poſſidebũt. Qui verò à Rege deſciuerunt cui tacito legis & naturæ pignore ſunt omnes aſtricti, certum eſt illos maximis piaculis obligari. Regnum ſuum populo acceptum reges noſtri haud ferunt: non prius illos homines quàm Principes radij ſolis intuentur, cùm ſucceſſionis iure ad regnum veniant. Quòd ſi Diuus Petrus ſubditos à iureiurando non potuit abſoluere, multò minus eius ſucceſſores cùm ipſe poteſtatem ſibi à Chriſto datam nõ purè ea lege Clemẽti conceſſerit vt ligaret ac ſolueret quę ligari & ſolui expediret, vti ipſemet ait in epiſtola prima ad Iacobum. Itaque ex Petri doctrina qui Neroni licet impio Principi modeſtè paruit Romanus pontifex Xyſtus V. illius verbis Gallofrancos Regis Henrici III. pij Ca-

tholici & Chriſtianiſſimi principis ſubditos ſic monêre debuit, Deum timete, Regem honorate, ſcilicet vt in hoc timor Dei comprobetur, ſi quilibet rex honorificetur. Et vtinam hanc regulam vti ſanctè præſcripta eſt, ita ſeruari iuſſiſſet papa Xyſtus, & ex Apoſtoli præcepto debitum honorem & reuerentiam magiſtratibus exhiberi, cùm miniſtri Dei ſint, quorum opera & poteſtate mundus regitur ac gubernatur. Nec enim ſolùm propter iram, id eſt metu pœnæ illis obediendum eſt, ſed propter conſcientiam quia nimirùm omnes ſcire oportet id ex diuina voluntate & conſtitutione fieri debêre. Quod etiam Ethnici agnouerunt inter quos illo ſeculo quo D. paulus ſcripſit hæc ſapiens philoſophus dicebat, principes Regéſque & quocunque alio nomine ſunt tutores ſtatus publici amandos etiam vltra priuatas neceſſitudines. Et olim, inquit, ita ſe induit Reip. Cæſar, vt diduci alterum non poſſet ſine vtriuſque pernicie. Ille enim eſt vinculum per quod Reſp. cohæret: ille ſpiritus vitalis quem hæc tot nulla trahunt, nihil ipſa per ſe futura niſi onus & præda,

fi**ens illa imperij ſubtrahatur. At ferè in Francia ſubtracta eſt per Romanorum fulminum prodigia. Multi Catholici Lutetiæ oppreſſi, Senatus Pariſienſis in vincula coniectus, Toloſæ Princeps Senatus & fiſci patronus interempti diſcerptíque, Rex denique ſacroſanctus à Dominicano Monacho ferro confoſſus. Ineſt certè his fulminibus vis peſtifera, ſed quæ viuas Gallofranciæ arbores tenebrare & frangere non poſſit, nec interiores libros interioreſque radices rumpere. Altæ enim ſunt & quæ ſcindi non queant. Nam nec ipſa liliorum folia perſtringi, nec tundi poſſunt. Ea nos fulgura (quando ita res eſt) non bidente, ſed bipenne procurabimus. Romani olim regalia illa metuebant fulmina, quorum vi tangebatur Comitium, vel principalia vrbis liberæ loca, & ſignificatio regnum ciuitati minabatur. Hodie Francica vereri deberent, non in Reges & Principes lætè & inſolenter exultare. Nam ſi Galli quondam Romanorum ſuperbiam contudêrunt & audaciam compreſſérunt, hoc iterum poterit contingere, ni ſecundũ Leges Eccleſiaſti-

cas & iura in Gallia ſeruata is qui erit Pontifex nobiſcum agat, quorum præſcripto Frãcis viuendum eſt. Ille bene ſibi cõſulet, & ſi Chriſtianos omnes & præſertim Gallofrancos in tranquillitate & otio contineat. Vtinam igitur is eligatur qui ea moderatione & æquitate Eccleſiam Ro. regat, ne Gallos cum Hiſpanis ſummos cum infimi pari iure retineat. Interim ne nos abſterreant Hiſpanorum minæ quominus Hẽrico III. Regi optimo iuſta perſoluamus. Lugendus eſt Princeps Henricus III. præponenda thoro illius effigies, recitanda carmina ad memoriam virtutis meditata, ſcribendæ laudationes, & ſpargendæ lachrymæ in Regis noſtri oculis, in cuius facie habemus imaginem Martis vltoris. Audiſtis Gallofranci quæ ab Hiſpanis & Guiſiis in Henricum III. Regem noſtrum dicta, ſcripta, & facta ſunt, & quid defuncti memoriæ debeamus. Nunc audite quæ in Henricum IIII. ab iis dicuntur & fiunt, & quæ ægrotæ Reip. adhibenda ſunt remedia. Rex Hiſpanorum in hunc vſque diem Xyſti Pontificis auxilio & diſſidiis Francorum occaſionem ſibi ad occupandam Frã-

ciam oblatam arbitratus eſt. Ait religiones publicas ſanctiſſimè tuendas, Deum colendum iure Pontificio, & more maiorum, & ceremonias veteres cum à patribus proditæ & approbatæ ſint, repudiandas non eſſe. Denique Franciæ regnum affectās, vt eius auus Nauarricum, ipſe Luſitanicum inuaſit, ita omniū quas occupare poteſt regionum, imperium quærens, & vt ſe regem Catholicum dicit, omnibus dictis & factis viam ſibi ad potentiam ſternens, ea ſpe ducitur ſe poſſe turbulenta ratione honori velificari ſuo: ſuper inſitam ferociam, & Francici nominis odium, in regem noſtrum propriis ſtimulis accenſus. Retinetur ab illo, vt à ſubditis ſuis Hiſpanis mos, religio, diſciplina, ius Pontificium, collegi Rom. authoritas, plus ad opinionem vulgi quàm ad vtilitatem reip. Chriſtianæ. Omitteret hic & pietatem, ad id quod vtile ſibi videtur conſequendum, ſi aliam honeſtatis ſpeciem aliquantulum probabilem poſſet opponere. Sed omnia quæ fiunt quæque aguntur acerrimè religionis principiis Hiſpanus prętexit. At quod tēpus fuit aut noſtra aut patrum noſtrorum memoria quo hęc ambitio

non fuerit? Adeò pij ſunt Hiſpani tantúmque illis religionis ſtudium quantum olim Auſtriacis,qui cauſæ ſuæ non faventes impietatis criminabantur. Nótum eſt quod in Bonifacium 8. & Iulium 2. ab illis dictum, quorum ſucceſſor in Hiſpania regnat, cùm vterque illorũ primis Põtificatus ſui diebus Chriſtianiſsimi regis noſtri amicus eſſet. Xyſtum etiã 5. accuſarunt Auſtriaci Hiſpani cùm Henrico I I I. eiúſque legatis propitias aures dedit. In eum enim dixerunt Hiſpanorum regem ab eius violentia liberandum qui iracundiam ſuam ad fortitudinem vtilem putabat: dirum & triſte omen à ceruicibus ſuis auertendum, & furias romanas in Franciam mittendas. Tandem Cardinalis reluei iamdudum Lotharingis addicti, & aliorum quorundam qui romæ degunt doloſis artibus illum armarunt in Gallofrancos Henrico I I I. deuotos, & in eos qui regi noſtro Henrico I I I I. nunc obediunt, vt omnem iræ ſuæ feruorem in Gallias effundat. Factum eſt romę quod Hiſpani volebant:& inde irę magnę multorum principum, Cardinalium, Epiſcoporum, & Nobilium,.à pontifice ad Senatum & ad

Concilium liberum prouocandum clamãtium. Non mihi probatum quod à quibuſdam aliis malè feriatis liberiùs dictum eſt, nõ eſſe metuendũ eũ qui vt furioſus ebullit, non vt beatus & ſapiens. Qui melius ſentiunt dixêre quidem timendam etiam iniuſtam paſtoris ſententiam, ſed verendum illi ne qui veteri lege Eccleſiaſtica, & conſuetudine à Chriſtianis recepta primus inter ſacerdotes factus eſt, ſi aliud quàm ſacra & ius Pontificium, ſi res non bonas tractet, ac parùm piè & nimis aſperè cum rege noſtro agat, belli fortuna euadat inferior. Cauſa quæ ſit Gallofranci videtis. Nunc quid agendum conſiderate. Et vt rebus veſtris conſulatis diligentiam adhibete quę vobis adferet temporis reliqui recuperandi rationem, & præſentis tuendi. Et vt Philippum IIII. & Henricum IIII. eiuſdem ſanguinis & honeſtorum ſtudiorum conſuetudo, ac eorundem Regnorum titulus coniunxit (quod fuit illorum vtrique fatale) vt eis Auſtriaci tyranni per Rom. Pontificem inſidias comparauerint, ita veſtra ope fauſtum erit Henrico IIII. vt

Philippo IIII.fortunatum fuit. Nam vt ille quondam,ſic iſte hodie omnia crimina aduerſariis obiecta in ſua laudem conuertet, & dum ſtimulos doloris ac fruſtrà iactorum fulminum ictus contemnit, quæ ſuperiora infirmis videntur,inferiora reddet.Vobis eſt res(Gallofraſtci)cum Hiſpanis & Guiſianis gloriæ appetentibus. Et vos præter cæteras gentes auidi laudis eſtis. Quòd ſi coutigerit rebus noſtris exitus quem optamus, quem fore confidimus, & quem meretur Henricus IIII. erit Philippo IIII. longè felicior.Nam illo Rege poſtquàm occiderat tyrannus,viuebat tyrannis, at Henrico IIII. nec tyranni manebunt,neque tyrãnis. Quis veſtrûm (Gallofranci)ferre poſſit craſſos & inertes homines alacribus & fortiſſimis inſidiari,& vecordes conſtantiſſimis, ſtultiſſimos prudentiſſimis, ebrioſos ſobriis? Ne ſinatis Regem Hiſpanorum & Guiſianos qui veluti mente incitati cum furioſa plebeiorum turba in Regem noſtrum exclamant, lætè & impudenter gloriari. Regem habetis Henricum IIII. quo naſcente Gallofranci pij clamarunt datum à Deo principẽ

qui Regno Franciæ neceſſarius foret, & veteres Francorum hoſtes Hiſpani ac Guiſiani iudicarunt ſibi æternum laborem portēdi. In lucem editus eſt anno M D L I I I X V. Calend. Iam quæ dies fatalis fuit. Eadem enim, ipſa Dux Guiſianus eius hoſtis infeſtiſſimus morte merita ſublatus eſt anno MDLXXXVIII. Vnde Gallofranci pij magnas Deo gratias egêre, multàſque excuſſêrunt è lætitia lachrymas, & ſpem ex eo conceptàm vidêre, vt Nauarricus penatibus auitis redderetur. Huic non fuit parens altrix illa Romani nominis Martia, cuius filios & paſtores titulorum & triplicis coronæ vanitas delectat, non nutrix lupa vt Romæ conditoribus, ſed vt pater optimus Antonius Borbonius Dux Vindocinenſis, ita mater ſanctiſſima Iana Albretia Nauarræ inſignis regina Henrici Albretij & Margaretæ Valeſiæ Regis Frãciſci Magni ſororis filia, ſummæ probitatis & antiqui moris fæmina, quã aliquot antè annis Hiſpani è Turonum vrbe regum & Principium aſylo, ex Nancei qui illam ibi fidiſſimè adſeruabat manibus abducere tentauerant, vt anteà Henricum Albretium eius patrem ni ex arce Piſquetonia

Viueſij & Perriquij familiarium bono dolo poſt prælium Pauienſe è manibus hoſtium euaſiſſet in perpetuam cuſtodiam tradere ſtatuerant,& Ioannem Albretium auum ac Catarinam Foxiam reginam Nauarricam auiam eo tempore quo regnum Nauarræ ab ipſis occupatum fuit. Sed vt in cælis deſtinatæ ſunt nuptiæ erat illa Ioanna Albretia Nauarrica regina Francico Principi à Deo deſponſa, è cuius oſſibus exoriretur Henricus Magnus hodie Rex noſter qui iniuriarum ab Hiſpanis Franciæ & Nauarræ Regibus illatarum vltor,& noſtræ ſalutis author foret.Ipſa illum in montoſo & ſylueſtri loco his nutrimentis educauit, vt capite & pedibus nudis incedens calôre & frigore dureſceret, condiſcerétque à teneris annis eſſe pulueris & Solis patiens:poſt in Galliæ ſinu multis agitatum periculis,& variis fatis exercitum ita fouit, vt ea ſublata facilè primis inſiſtens veſtigiis omnes virtutis apices attigerit, & cunctas fortunæ inſignias euitárit, aſſiduáque & quotidiana exercitatione aſſuetus impiger ad labores, & intra annum X X X .ex voto patris, belli Dux præſtantiſſimus factus ſit. Hic è ludo

atque pueritiæ diſciplina in militiæ diſci-plinam profectus iubente patre, vti erat animo ita corpore armatus fuit, non vt crupellarij Heduorũ, quibus vt refert Tacitus, more gentico ferri continuum tegimen, qui accipiendis ictibus impenetrabiles quidem, at inferendis inhabiles erant. Nam ipſe habilis fuit, & eius vita ad ſcientiã rei militaris non alienis præceptis ſed ſuis imperijs, non offenſionibus belli ſed victorijs eſt traducta. Iampridem illi Hiſpani hoſtes fuêre homines fraudium & nefariorum cõſiliorum artificijs eruditi, quorum perſuaſionibus, & Prudentij Biſcaij Cãtabri ab illis impulſi, Gamboas gladiator Antonij Borbonij & Ianæ Albretiæ ipſiúſque capiti ſicam intentârunt circiter annum M D L I X. Sed Deus hunc principem ab Hiſpanorũ manibus vt anteà matrem & auum maternum liberauit. Poſt eius vitæ rurſum inſidias compararunt per Dominicum quendam centurionem qui à Lotharingijs corruptus & inductus homo audax & ſæpè in cæde verſatus nihil aliud quàm ſicas vibrare & venena ſpargere didicerat, & peregiſſet facinus ni ab Hiſpaniæ Regina Francorum Regis filia, & à

R

Veſperio viro optimo detecta fuiſſet coniuratio. Poterat ipſe inſidijs hoſtes ſuos adoriri: at palàm ſemper fecit omnia,& omnes anguſtiàs, omnes altitudines, omnium obiecta tela ſemper vi & virtute perfregit. Molles ſunt in calamitate aliorum hominum animi: At illi & corpus laborum tolerans & fortis animus ſemper fuit, nec eſt ſõno nec libidinoſis vigilijs marcidus. Nihil in illum potuerunt nouem fortiſſimi à Guiſianis miſſi exercitus. Nam illos in ſe irruẽtes vidẽs quietus intentuſque erat quãdo hoſtis imprudẽtia rueret, vt alienã ſtultitiam operiri loco ſapientiæ eſt. Nunquam animi cõſternatus fuit, licet quotidie diuerſę ſollicitudinũ formę orirẽtur. Copias habuit genere & fide pluſquàm numero firmas. Non dolo certauit ſed virtute,& ea ſanè memeliùs quàm pecunia res eius ſtetit. Apertè odit Hiſpanos, id magis ingenuum putans quàm fronte occultare ſententiam. Si quidem ad honeſtatem illum natura finxit, non ad ſimulationem & fraudem. Itaque virtute dextræ ſuæ inimicis reſiſtens, dolum malum bonis artibus eludens, à Deo ſeruatus eſt. O beatum principem! et laudibus omnibus

ſuperiorẽ qui à recto tramite auerti nõ potuit. Nonne ſcitis ante vltimum bellum à Guiſianis in Francia motum, à Rege Hiſpaniæ ad hunc Principem legatũ miſſum qui eum ſollicitaret vt regnare in Frãcia vellet, à quo cum ad ipſum nobilis quidam è ſuo comitatu acceſſiſſet, et primo congreſſu illũ rogaſſet vt aliquẽ ex ſuis fidiſſimis delegaret cui mandata à Rege ſuo exponi poſſent (ſibi enim de grauiſſimis et maximi momenti rebus cũ eo agendum) Princeps orationem eius excipiens protinus virum integerrimũ in Galliæ fines ad eũ miſit, cui legatus Hiſpanus hanc mãdatorum ſũmam aperuit. Nempe Regem Catholicum hæc conſilia animo agitare: primũ de affinitate cũ illo principe, quem Biarnenſem vocabat, contrahẽda, dein de armis aduerſus Franciæ Regẽ ſumẽdis, vt acceptas iniurias vltũ iret: cauſas belli prætexens quod cũ gentis ſuæ ordinibus in perniciem et euerſionem Flandrici principatus conſpiraſſet, bellúmque in Flandria concitaſſet per fratrem ſuum Alençonium Ducem. Addens Biarnenſi occaſionem opportuniſſimam offerri augẽdæ poteſtatis ac dominationis, et iniurias ſibi

nuper à Franciæ Rege illatas aſperrimè vindicandi. Ad hæc, Regem Hiſpaniæ de Nauarrici Regni poſſeſſione deceſſurum, atque ipſã demum Pampelonam reſtituturum quãm Biarnenſis Gallicis præſidijs pro arbitrio firmare poſſet: inque eius rei fidem trecenta millia aureorũ ſcutatorũ numeraturum, ac non multò poſt eandem ſummam duplicaturum, quam paratam ac expeditam habêret ad belli ſumptus. His mandatis expoſitis, cùm ipſa Rex tum Nauarricus intellexiſſet, eum cuius fidei rem commiſerat quid ſibi videretur rogauit, qui cũ ex tẽpore reſpondiſſet non poſſe ſalua conſcientiæ integritate authorem eſſe conſilij de bello aduerſus Franciæ Regem principem ſuum inferendi, hoc conſilium vt ſanctum arripiens ſibi probari dixit, ac confeſtim nuntium remiſit, qui diceret ipſum quidem inter ſummos orbis principes Hiſpaniæ Regem deputare: verùm ſe domo vetuſta atque ampliſſimis ortum maioribus, neque pietate, conſcientia, religione Hiſpaniæ Regi quamuis Catholico cedere. Mortalibus cæteris in eo ſtare conſilia quod ſibi conducere putant: principum diuerſam ſortem

quibus præcipua rerum ad ſamam dirigenda:ſibi bella inteſtina,cædes,rapinas,diſcordias inter Francos gratas eſſe non poſſe, quod hæc Hiſpanis ſolis profutura eſſent, ſed ingenium ſuum exercuiſſe, vt Franciã ſeruaret.Hæc cũ Hiſpanus audiſſet dixit dolêre ſe oblatas à ſuo Principe conditiones à Biarnenſi non recipi, quas ſi amplecti in animo habuiſſet, atque ad religionem Catholicã. A Romanam animũ vellet appellere benè & proſperè omnia illi ceſſura,filia ſplendiſſimo genere ei in connubium deſtinata .Quin apertiùs narrauit Catholicum Regem cum ſummo Pontifice effecturum atque curaturum vt principem Biarnenſem connubij legibus ſolueret, atque Hiſpaniæ regis filiam ei deſponderet. Sed quoniam propoſitas conditiones aſpernaretur, Hiſpanus addidit ſe cum alio negotiatore quem in promptu habêret faciliùs rem confectũrũ qui motum in Gallia concitaret. Is erat Dux Guiſianus, qui vt rerum nouarũ ſtudioſus, ita Hiſpaniæ Regi alijs õnibus accommodatior fuit. Erat enim illi vaſtus & audax animus,ſubdolus, varius, cuiuſlibet rei ſimulator acdiſſimulator,alieni appe-

tens, ardens in cupiditatibus, qui immoderata omnia & nimis alta ſéper cupiebat, quem iamdiu inuaſerat libido Reip. capiendæ. Alia mens Henrici Borbonij nunc Regis noſtri, alius animus, qui nec ab inimicis nec ab amicis flecti potuit. Iuuât hîc meminiſſe quæ feruntur ab eo dicta in colloquio cũ D. Lenoncurio nunc Cardinali, habito: qui ab Henrico III. Rege Chriſtianiſſimo ad eum miſſus fuit, cùm is illum moneret vt Franciam patrum ſuorum religione per multos annos ſeruatam, eadem fide amplecteretur, & nouorum morem ſacrorũ Regni ſplendore & maiorum inſtitutis abhorrentem relinqueret: id ſi faceret, bellis ciuilibus finem dicens fore. Sic enim illi reſpondit, ſe ab ijs educatum qui ad morem multitudinis ficta ſimulachra non amplectenda docuerunt: magnam vim, magnã neceſſitudinem, magnam religionem poſſidêre paternũ ſanguinem, ſed fidei parentum & obſeruatæ ab eis conſuetudini veram legem cedere debere. Si doceatur, paratum ſe credere quæ meliora probabuntur. Ea ſequi velle quæ non à Guiſianis familiæ ſuæ hoſtibus, ſed ab amicis, non per vim impro-

bam,verùm charitati Chriſtianæ armis &
& candido animo proponentur. Eum qui
Princeps eſt aliter perſuaderi non poſſe.
Cauſam bellis non dediſſe:nolle,ni cogatur,
armis ſe defendere, nec Germanorũ & Anglorũ copias in Galliam aduocare, ſuíſque
fratribus & amicis,ac patriæ ſuæ famẽ & vaſtitatẽ inferre. Hîc recordor alterius colloquij, inter Catharinam M.Henrici I I I.
Regis matrem, & ipſum, habiti. Illa vltra
fœminam ferox eum vrgebat vt religionem Catholicam Apoſtolicam, Romanam profiterêtur, et quemadmodum à majoribus acceperat ſic poſteris traderet,
monens quædam ex horrida antiquitate
ad præſentem vſum flectenda. Ne armis fideret:ſe ſuóſque ſæpe fuſos, multis calamitatibus oppreſſos, conuitijs ac contumelijs
expoſitos. Verendum ne dum cœleſtia cogitabat, terreſtribus carêret. Ipſe itaque dubijs præliorum exemptus, ſummæ rerum &
regno ſe reſeruaret. Poſt minas addens prêcibus Regiam majeſtatem opponebat. Tum
rogabat ipſũ id quod vellet peteret, curaturam ſe ſpondens vt à Rege conſequeretur.
Sed illi immotum aduerſus hos ſermones

non fuerit? Adeò pij ſunt Hiſpani tantúmque illis religionis ſtudium quantum olim Auſtriacis, qui cauſæ ſuæ non iauentes impietatis criminabantur. Notum eſt quod in Bonifacium 8. & Iulium 2. ab illis dictum, quorum ſucceſſor in Hiſpania regnat, cum vterque illorū primis Pōtificatus ſui diebus Chriſtianiſsimi regis noſtri amicus eſſet. Xyſtum etiã 5. accuſarunt Auſtriaci Hiſpani cùm Henrico III. eiúſque legatis propitias aures dedit. In eum enim dixerunt Hiſpanorum regem ab eius violentia liberandum qui iracundiam ſuam ad fortitudinem vtilem putabat: dirum & triſte omen à ceruicibus ſuis auertendum, & furias romanas in Franciam mittendas. Tandem Cardinalis peluei iamdudum Lotharingis addicti, & aliorum quorundam qui romæ degunt doloſis artibus illum armarunt in Gallofrancos Henrico III. deuotos, & in eos qui regi noſtro Henrico IIII. nunc obediunt, vt omnem iræ ſuæ feruorem in Gallias effundat. Factum eſt romę quod Hiſpani volebant: & inde irę magnę multorum principum, Cardinalium, Epiſcoporum, & Nobilium, à pontifice ad Senatum & ad

Concilium liberum prouocandum clamã-tium. Non mihi probatum quod à quibuſ-dam aliis malè feriatis liberiùs dictum eſt, nõ eſſe metuendũ eũ qui vt furioſus ebullit, non vt beatus & ſapiens. Qui melius ſen-tiunt dixêre quidem timendam etiam iniu-ſtam paſtoris ſententiam, ſed verendum illi ne qui veteri lege Eccleſiaſtica, & conſue-tudine à Chriſtianis recepta primus inter ſacerdotes factus eſt, ſi aliud quàm ſacra & ius Pontificium, ſi res non bonas tra-ctet, ac parùm piè & nimis aſperè cum rege noſtro agat, belli fortuna euadat in-ferior. Cauſa quæ ſit Gallofranci videtis. Nunc quid agendum conſiderate. Et vt re-bus veſtris conſulatis diligentiam adhibe-te quę vobis adferet temporis reliqui re-cuperandi rationem, & præſentis tuendi. Et vt Philippum IIII. & Henricum IIII. eiuſdem ſanguinis & honeſtorum ſtudio-rum conſuetudo, ac eorundem Regno-rum titulus coniunxit (quod fuit illorum vtrique fatale) vt eis Auſtriaci tyranni per Rom Pontificem inſidias comparauerint, ita veſtra ope fauſtum erit Henrico IIII. vt

Philippo IIII.fortunatum fuit. Nam vt ille quondam,ſic iſte hodie omnia crimina aduerſariis obiecta in ſua laudem conuertet, & dum ſtimulos doloris ac fruſtrà iactorum fulminum ictus contemnit, quæ ſuperiora infirmis videntur,inferiora reddet.Vobis eſt res(Gallofraſtci)cum Hiſpanis & Guiſianis gloriæ appetentibus. Et vos præter cæteras gentes auidi laudis eſtis. Quòd ſi coutigerit rebus noſtris exitus quem optamus, quem fore confidimus, & quem meretur Henricus IIII. erit Philippo IIII. longè felicior.Nam illo rege poſtquàm occiderat tyrannus,viuebat tyrannis, at Henrico IIII. nec tyranni manebunt,neque tyrãnis. Quis veſtrûm (Gallofranci)ferre poſſit craſſos & inertes homines alacribus & fortiſſimis inſidiari,& vecordes conſtantiſſimis, ſtultiſſimos prudentiſſimis, ebrioſos ſobriis? Ne ſinatis Regem Hiſpanorum & Guiſianos qui veluti mente incitati cum furioſa plebeiorum turba in Regem noſtrum exclamant, lætè & impudenter gloriari. Regem habetis Henricum IIII. quo naſcente Gallofranci pij clamarunt datum à Deo principẽ

qui Regno Franciæ neceſſarius foret, & veteres Francorum hoſtes Hiſpani ac Guiſiani iudicarunt ſibi æternum laborem portēdi. In lucem editus eſt anno M D L I I I X V. Calend. Iam quæ dies fatalis fuit. Eadem enim, ipſa Dux Guiſianus eius hoſtis infeſtiſſimus morte merita ſublatus eſt anno MDLXXXVIII. Vnde Gallofranci pij magnas Deo gratias egêre, multàſque excuſſêrnnt è lætitia lachrymas, & ſpem ex eo conceptàm vidêre, vt Nauarricus penatibus auitis redderetur. Huic non fuit parens altrix illa Romani nominis Martia, cuius filios & paſtores titulorum & triplicis coronæ vanitas delectat, non nutrix lupa vt Romæ conditoribus, ſed vt pater optimus Antonius Borbonius Dux Vindocinenſis, ita mater ſanctiſſima Iana Albretia Nauarræ inſignis regina Henrici Albretij & Margaretæ Valeſiæ Regis Frācîſci Magni ſororis filia, ſummæ probitatis & antiqui moris fæmina, quā aliquot antè annis Hiſpani è Turonum vrbe regum & Principium aſylo, ex Nancei qui illam ibi fidiſſimè adſeruabat manibus abducere tentauerant, vt anteà Henricum Albretium eius patrem ni ex arce Piſquetonia

Viueſij & Perriquij familiarium bono dolo poſt prælium Pauienſe è manibus hoſtium euaſiſſet in perpetuam cuſtodiam tradere ſtatuerant,& Ioannem Albretium auum ac Catarinam Foxiam Reginam Nauarricam auiam eo tempore quo Regnum Nauarræ ab ipſis occupatum fuit. Sed vt in cælis deſtinatæ ſunt nuptiæ erat illa Ioanna Albretia Nauarrica Regina Francico Principi à Deo deſponſa, è cuius oſſibus exoriretur Henricus Magnus hodie Rex noſter qui iniuriarum ab Hiſpanis Franciæ & Nauarræ Regibus illatarum vltor,& noſtræ ſalutis author foret.Ipſa illum in montoſo & ſylueſtri loco his nutrimentis educauit, vt capite & pedibus nudis incedens calôre & frigore dureſceret, condiſceretque à teneris annis eſſe pulueris & Solis patiens:poſt in Galliæ ſinu multis agitatum periculis,& variis fatis exercitum ita fouit, vt ea ſublata facile primis inſiſtens veſtigiis omnes virtutis apices attigerit, & cunctas fortunæ inſidias euitárit, aſſiduáque & quotidiana exercitatione aſſuetus impiger ad labores, & intra annum X X X .ex voto patris, belli Dux præſtantiſſimus factus ſit. Hic è

ludo

atque pueritiæ diſciplina in militiæ diſciplinam profectus iubente patre, vti erat animo ita corpore armatus fuit, non vt crupellarij Heduorũ, quibus vt refert Tacitus, more gentico ferri continuum tegimen, qui accipiendis ictibus impenetrabiles quidem, at inferendis inhabiles erant. Nam ipſe habilis fuit, & eius vita ad ſcientiã rei militaris non alienis præceptis ſed ſuis imperijs, non offenſionibus belli ſed victorijs eſt traducta. Iampridem illi Hiſpani hoſtes fuêre homines fraudium & nefariorum cõſiliorum artificijs eruditi, quorum perſuaſionibus, & Prudentij Biſcaij Cãtabri ab illis impulſi, Gamboas gladiator Antonij Borbonij & Ianæ Albretiæ ipſiúſque capiti ſicam intentârunt circiter annum M D L I X. Sed Deus hunc principem ab Hiſpanorũ manibus vt anteà matrem & auum maternum liberauit. Poſt eius vitæ rurſum inſidias compararunt per Dominicum quendam centurionem qui à Lotharingijs corruptus & inductus homo audax & ſæpè in cæde verſatus nihil aliud quàm ſicas vibrare & venena ſpargere didicerat, & peregiſſet facinus ni ab Hiſpaniæ Regina Francorum Regis filia, & à

Veſperio viro optimo detecta fuiſſet coniuratio. Poterat ipſe inſidijs hoſtes ſuos adoriri:at palàm ſemper fecit omnia,& omnes anguſtiàs, omnes altitudines, omnium obiecta tela ſemper vi & virtute perfregit. Molles ſunt in calamitate aliorum hominum animi: At illi & corpus laborum tolerans & fortis animus ſemper fuit, nec eſt ſõno nec libidinoſis vigilijs marcidus. Nihil in illum potuerunt nouem fortiſſimi à Guiſianis miſſi exercitus. Nam illos in ſe irruẽtes vidẽs quietus intentuſque erat quãdo hoſtis imprudẽtia rueret, vt alienã ſtultitiam operiri loco ſapientiæ eſt. Nunquam animi cõſternatus fuit, licet quotidie diuerſę ſollicitudinũ formę orirẽtur. Copias habuit genere & fide pluſquàm numero firmas. Non dolo certauit ſed virtute, & ea ſanè meliùs quàm pecunia res eius ſtetit. Apertè odit Hiſpanos, id magis ingenuum putans quàm fronte occultare ſententiam. Si quidem ad honeſtatem illum natura finxit, non ad ſimulationem & fraudem. Itaque virtute dextræ ſuæ inimicis reſiſtens, dolum malum bonis artibus eludens, à Deo ſeruatus eſt. O beatum principem! et laudibus omnibus

ſuperiorẽ qui à recto tramite auerti nõ potuit. Nonne ſcitis ante vltimum bellum à Guiſianis in Francia motum, à Rege Hiſpaniæ ad hunc Principem legatũ miſſum qui eum ſollicitaret vt regnare in Frãcia vellet, à quo cum ad ipſum nobilis quidam è ſuo comitatu acceſſiſſet, et primo congreſſu illũ rogaſſet vt aliquẽ ex ſuis fidiſſimis delegaret cui mandata à Rege ſuo exponi poſſent (ſibi enim de grauiſſimis et maximi momenti rebus cũ eo agendum) Princeps orationem eius excipiens protinus virum integerrimũ in Galliæ fines ad eũ miſit, cui legatus Hiſpanus hanc mãdatorum ſũmam aperuit. Nempe Regem Catholicum hæc conſilia animo agitare: primũ de affinitate cũ illo principe, quem Biarnenſem vocabat, contrahẽda, dein de armis aduerſus Franciæ Regẽ ſumẽdis, vt acceptas iniurias vltũ iret: cauſas belli prætexens quod cũ gentis ſuæ ordinibus in perniciem et euerſionem Flandrici principatus conſpiraſſet, bellúmque in Flandria concitaſſet per fratrem ſuum Alençonium Ducem. Addens Biarnenſi occaſionem opportuniſſimam offerri augẽdæ poteſtatis ac dominationis, et iniurias ſibi

nuper à Franciæ Rege illatas aſperrimè vindicandi. Ad hæc, Regem Hiſpaniæ de Nauarrici Regni poſſeſſione deceſſurum, atque ipſã demum Pampelonam reſtituturum quàm Biarnenſis Gallicis præſidijs pro arbitrio firmare poſſet: inque eius rei fidem trecenta millia aureorũ ſcutatorũ numeraturum, ac non multò poſt eandem ſummam duplicaturum, quam paratam ac expeditam habêret ad belli ſumptus. His mandatis expoſitis, cùm ipſa Rex tum Nauarricus intellexiſſet, eum cuius fidei rem commiſerat quid ſibi videretur rogauit, qui cũ ex tẽpore reſpondiſſet non poſſe ſalua conſcientiæ integritate authorem eſſe conſilij de bello aduerſus Franciæ Regem principem ſuum inferendi, hoc conſilium vt ſanctum arripiens ſibi probari dixit, ac confeſtim nuntium remiſit, qui diceret ipſum quidem inter ſummos orbis principes Hiſpaniæ Regem deputare: verùm ſe domo vetuſta atque ampliſſimis ortum maioribus, neque pietate, conſcientia, religione Hiſpaniæ Regi quamuis Catholico cedere. Mortalibus cæteris in eo ſtare conſilia quod ſibi conducere putant: principum diuerſam ſortem

quibus præcipua rerum ad famam dirigenda:ſibi bella inteſtina,cædes,rapinas,diſcordias inter Francos gratas eſſe non poſſe, quod hæc Hiſpanis ſolis profutura eſſent, ſed ingenium ſuum exercuiſſe, vt Franciã ſeruaret.Hæc cũ Hiſpanus audiſſet dixit dolêre ſe oblatas à ſuo Principe conditiones à Biarnenſi non recipi, quas ſi amplecti in animo habuiſſet, atque ad religionem Catholicã. A Romanam animũ vellet appellere benè & proſperè omnia illi ceſſura,filia ſplendiſſimo genere ei in connubium deſtinata .Quin apertiùs narrauit Catholicum Regem cum ſummo Pontifice effecturum atque curaturum vt principem Biarnenſem connubij legibus ſolueret, atque Hiſpaniæ regis filiam ei deſponderet. Sed quoniam propoſitas conditiones aſpernaretur, Hiſpanus addidit ſe cum alio negotiatore quem in promptu habêret faciliùs rem confecturũ qui motum in Gallia concitaret. Is erat Dux Guiſianus, qui vt rerum nouarũ ſtudioſus, ita Hiſpaniæ Regi alijs õnibus accommodatior fuit. Erat enim illi vaſtus & audax animus,ſubdolus, varius, cuiuſlibet rei ſimulator ac diſſimulator,alieni appe-

tens, ardens in cupiditatibus, qui immoderata omnia & nimis alta ſẽper cupiebat, quem iamdiu inuaſerat libido Reip.capiendæ. Alia mens Henrici Borbonij nunc Regis noſtri, alius animus, qui nec ab inimicis nec ab amicis flecti potuit. Iuuât hîc meminiſſe quæ feruntur ab eo dicta in colloquio cũ D. Lenoncurio nunc Cardinali, habito: qui ab Henrico III. Rege Chriſtianiſſimo ad eum miſſus fuit, cùm is illum moneret vt Franciam patrum ſuorum religione per multos annos ſeruatam, eadem fide amplecteretur, & nouorum morem ſacrorũ Regni ſplendore & maiorum inſtitutis abhorrentem relinqueret: id ſi faceret, bellis ciuilibus finem dicens fore. Sic enim illi reſpondit, ſe ab ijs educatum qui ad morem multitudinis ficta ſimulachra non amplectenda docuerunt: magnam vim, magnã neceſſitudinem, magnam religionem poſſidêre paternũ ſanguinem, ſed fidei parentum & obſeruatæ ab eis conſuetudini veram legem cedere debere. Si doceatur, paratum ſe credere quæ meliora probabuntur. Ea ſequi velle quæ non à Guiſianis familiæ ſuæ hoſtibus, ſed ab amicis, non per vim impro-

bam,verùm charitati Chriſtianæ armis &
& candido animo proponentur. Eum qui
Princeps eſt aliter perſuaderi non poſſe.
Cauſam bellis non dediſſe:nolle,ni cogatur,
armis ſe defendere, nec Germanorũ & Anglorũ copias in Galliam aduocare, ſuíſque
fratribus & amicis,ac patriæ ſuæ famẽ & vaſtitatẽ inferre. Hîc recordor alterius colloquij, inter Catharinam M.Henrici I I I.
Regis matrem, & ipſum, habiti. Illa vltra
fœminam ferox eum vrgebat vt religionem Catholicam Apoſtolicam Romanam profiterêtur, et quemadmodum à majoribus acceperat ſic poſteris traderet,
monens quædam ex horrida antiquitate
ad præſentem vſum flectenda. Ne armis fideret:ſe ſuóſque ſæpe fuſos, multis calamitatibus oppreſſos, conuitijs ac contumelijs
expoſitos. Verendum ne dum cœleſtia cogitabat, terreſtribus carêret. Ipſe itaque dubijs præliorum exemptus, ſummæ rerum &
regno ſe reſeruaret. Poſt minas addens précibus Regiam majeſtatem opponebat. Tum
rogabat ipſũ id quod vellet peteret, curaturam ſe ſpondens vt à Rege conſequeretur.
Sed illi immotum aduerſus hos ſermones

fixúmque fuit non omittere caput rerum ſuärum, neque ſe Rémque publicam Francorum in caſum dare. Ideò reſpondit ſe nec velle nec poſſé religionem & conſilium mutare. Multa bella in ſe mota impetu valida per tædia & moras euanuiſſe. A Deo ſemper auxilium expectaſſe, minantibus intrepidum & blandientibus incorruptum fuiſſe: ſuos nemini inuiſos niſi immeritò, & tamen per Guiſiorum inſolentiam cùm ad nuptias vocati eſſent anno D. M. L X X I I. gaudentes & incurioſos captos & contra fidem interpoſitã interfectos. Mæſta vbi ſeſemel prorupêre difficilius reticêri. Queritur itaque & Catharinæ Reginæ dicit nihil ſecurum ab ea promitti poſſe: recordari ſe anni illius & vrbis in qua inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam profanis abſtineri mos eſſet, Guiſij ipſa fauẽte vincula & laqueos induxêre. Se armis nihil arrogare ſed ad Deum confugere. Eſſe & fuiſſe ſemper deterrimo cuique licentiam impunè probra & inuidiam in bonos excitandi. Se à Guiſijs petitum fuiſſe non ſua culpa, ſed quod flagitiorum fuerit impatiens. Vitam miſeram & ærumnarum plenam quam Regina

gina probro & crimini eſſe dicebat tam ſe quàm ſuos; quos illa mœſtos & ſordidatos vocabat, honeſtiſſimam arbitrari. Intelligeret igitur ſe inopia criminum ſummam laudem ej vitio & culpæ dediſſe, dum florētem ſuam fortunam cum eius ſpoliata conferret. Nec ſe ſuos Regnum neque diuitias petere quarū rerum cauſa bella atque certamina à Guiſianis mota. Non ſibi opponendam Regiam Majeſtatem: ſe illam reſpicere & colere: fidum obſequium illi præſtitiſſe & ſemper præſtiturum, ſed religionem imperarj non poſſe cùm nemo cogendus ſit vt credat inuitus. Minas quæ proponebantur parùm illum tangere: ſe bellum fugiſſe & genus omne belli quamuis à ſuis ſæpè monitus pace ſuſpecta tutius illud eſſe, idque maximè quò crudeliora in Gallia agitari & parari videbantur. Quidquid illa diceret ſe non credere Henricum III. Regem tantùm immanitatis animo concepiſſe vt ſuos vellet perderè: Franciæ Principes gladio quidem necari aut veneno tolli, at exheredari non poſſe. Se nec Ducatū Andegauenſem nec Alenconicū, nec aliud quidquam quod Regis reditus minueret deſi-

deraſſe. Videri ſibi iter expeditius communis ſalutis quàm ſuæ laudis & priuati commodi. Nil ſe à Rege petere preter conſcientię libertatem. Hæc quæ variè à multis accepta ſunt, ex animo ſincero dicta eſſe Deus Opt. Max. euentu cõprobauit, ac eum multis decurſis ſpatijs tãdem per auia ad Regni faſtigium duxit, ita vt per vſum aduerſorum ad ſecunda peruenerit, quo tempore maior in eum impetus parabatur. Credebant perduelles res noſtras ſubuerſas eſſe, atq; exercitu diſſipato Regem noſtrum in eorum poteſtatem peruenturum. At verſa fortuna verſi ſunt animi & Rex iſte magnus ſtupente veſana proditorum turba, non fraude, non dolo, ſed iure legitimo in omnia defuncti iura & neceſſitudines ſucceſſit. Hunc vis illa cœleſtis hominem fabricata tambenè compoſuit, vt non putet fallacijs ac impoſtorum dolis ſibi opus eſſe. Id proprium Auſtriaci tyranni & aliorũ huiuſmodi hominum qui non ſolum aſpectu, ſed etiam impijs flagitijs & ſtupris ceremonias quarum ſe ſtudioſos dicunt inceſtè polluunt: in quibus nihil ſanctum nihil ſincerum, nihil integrum, qui domos habent pudori & honeſtati clauſas, &

quorum mos eſt calũnia litium, aut iniuſtis vindicijs & ſacramentis alienos fundos petere, & principes quibus ſecreta Principum innituntur corrumpere: denique per leuium hominum venalem vocem, qui ſiniſtros de Rege ſuo ſermones habentes per varias vrbes vagãtur, & mentiendo tempus eximunt compoſitæ orationis inſidijs Gallofrancorum attentare, fidem ac falſis rumoribus vulgi aures implere, quod infirmis ac ve cordibus præcipuum alimentum famæ eſt. At Regis noſtri Henrici IIII. natura ſancti & boni caſtris, exercitu, &. ſignis inferendis ſuperbiam Hiſpanorum debellare, virtute nodos reſoluere, & clementia quæ Reges Deo ſimiles reddit ſuorũ amorẽ conſeruare & exterorum beneuolentiã conciliare, neminem honoris gradu ſibi ſuperiorem ferre, ſed Duellium eſſe, hoſtes acie ac iuſtis locis fundere, omni dedecore maculoſos egregia fama anteire, fraudem & dolum vt leuis animi ſeruilia & ignobilium animalium vitia ſpernere, non clàm ſed palàm hoſtes ſuos vlciſci. Nec verendum eſt quod Caietanus Cardinalis de eo dixit ne Arquenſis pugna & victoria, quam nuper aduerſus Hiſ-

panos & Guiſianos in Euriacis campis obtinuit, & in cuius poſſeſſione Deo iuuante permanebit, reddat illum ferociorem. Ad Deum enim qui ipſum meliùs quàm optare auderet liberàuit, ad Deum beneficum, generíque Borboniorum propitium omnia ſua reuocat commoda, lucem qua fruitur & ſpiritum quem ducit, ab illo ſibi datum agnoſcens, cui deſiderat piè & caſtè ſatisfacere,& cuius benignitate peruerſè non vtetur. Scit Guiſianorum & Hiſpanorum eſſe, Deôrum nomine homines impios ac parricidas & res ſordidas ac deformes afficere. At ipſius glorioſam victoriam diuino numini tribuere. Et tametſi improborum proſperitates & ſecundæ res Dei vim ac poteſtatem arguant, ei perſuaſum eſt illum etiam piorum habere rationem, cùm rerum omnium moderator ſit, quas ipſius iudicio regi ac geri certum eſt. Victoria profectò natura ſuperba,& vt in ciuilibus bellis nil eâ miſeriùs, ſic ferè ſemper inſolens eſt. Sed ex illa ſi malum aliquod at certè tyrannis non exiſtet. Neque pertimeſcenda vlla ſæuitia: Rex enim noſter natura moderatus eſt, & multi illum audierunt ſæpè dicentem ſe

voluntate non eſſe crudelem, non autem quod exiſtimet popularem eſſe clemẽtiam; vt qui nouum imperium incohantibus vtilem manſuetudinis famam putant. Quod ſæpiùs reſpondit cùm ipſi à ſuis diceretur, Si clemens eſſe volueris nunquam deerunt bella ciuilia. Hæc enim verba illi non placuêre, nec aliorum etiam qui ſi quid leniter feciſſet vt diſſolutè factum arguerunt. Videtis quanta ſit in hoc Principe comitas, quanta humanitas,& manſuetudo. Romani Imperatores damnatos fidei crimine (quod grauiſſimum eſt inter deſciſcentes) occidi iubebant. At hic eis pepercit. Apud quoſdam Principes vicit ratio condonandi, qui idcircò imagines hoſtium ne victores quidem aboleuêre, ne ſublata ſpe veniæ victi pertinacia accenderentur, ſibi potiùs quàm victis conſulentes. Hic ſubditorum commodum vtilitati ſuæ præferens,& benignus eſt, & benefacit, quoniam aliter non poteſt, nullam aliam ob cauſam quàm quod ſic faciendum,& non tãtùm quòd norit egregios bellorum eſſe fines quoties parcendo tranſigitur. Alij vbi cõſiliis vincuntur ad ius imperij tranſeunt. Hic quamuis ſuo conſilio ſa-

piens alieno tamen ſæpiùs vtitur tam Principum Borboniornm, Cardinalium Vindocenſis Lenoncurij, Mareſchallorū Franciæ, & aliorum Baronum (ſic enim nobiles voco vt à maioribus noſtris appellati fuêre quod mares animos ad bellum gererent.) Hic & ſuo Marte & ſuorum conſilijs impulſus erga ſubditos indulgens, vt pater liberis, ſic princeps ſubditis ignouit. Ne quis verò qui fortè ab eo vel à Rep. vel à ſe ipſo deſciuerit inſidioſam eius humanitatē aut fictam manſuetudinem putet, ſed in verba illius iuret: id ſtabile ad pœnitentiam, id fidei vinculum erit. Si eſt comis erga hoſtes, qualem erga ſuos Franci omnes illum futurum ſperare debent? Capti ciuilibus bellis à Romanis non vertebantur in prædam, & victoribus multa militum arbitrio per quos vicerant etiam inuitis facienda erant. At Rex noſter clemētiſſimus ſua humanitate victoriam ipſam vicit, & ſubditis ſuis majeſtatis reis vt eſt Princeps rerum humanarum optimus vitam famam & fortunas abolitione generali reſtituit. Videlicet cū ſit extinctor peſtiferæ tyrannidis, re benè geſta, gaudio victoris exercitus à Gallofrancis Dux-inui-

ctiſſimus conclamatus inimicorum cõtemptum ſpernit,& ſubiectis veniam cõcedens, illis Dei more in precibus & votis occurrit. Princeps quippe eſt ad cõſeruationem Franciсі nominis & bono Reip.natus,cui plus debemus quã Galli veteres Herculi ſuo victori pollenti & potenti. Quod ſi olim Ethnici Imperatoribus ſuis ſacra poſuerunt vt illud numini Domini Auguſti Genio cõſeruatori, et alia fortunæ primigeniæ voto ſuſcepto, & ſpei Auguſte & felici ac Nemeſi pro ſalute Dominorũ Auguſtorũ, & ſaluti perpetuæ libertatíque populi Rom.nos non vt olim Senatus triumphalia ornamẽta hominibus ob res bene geſtas,ſic hodie decerni rogabimus: non ponemus ſacrũ fortunæ reduci domus Borboniorũ Gallofrancorũ, ſed Deo reduci pro pace perpetua que à piis & bonis quotidie optatur pro victoria æterna magni et inuicti principis reſtitutoris Franciæ, & pro inclyti Regis iuſtitia indulgẽtiſſimi Domini Maieſtate qui virtute fortiſſimus & pietate clementiſſimus eſt ſacra fieri curabimus.Denique vnũ præcipuè votũ pro eius ſalute nuncupabimus vt Dominus vitam eius ad ſpem ſeruet, inter cu-

ius eximias virtutes vna maxima eſt cognoſcendi & ignoſcendi conſuetudo, & illud præcipuum virtutis ac virium argumentum quod vt ſuperior regat non per iniurias adſequitur: & ſi quæ illis ab inimicis inferuntur credit eas in ſe cadere non poſſe. At hoc mirum non eſt cùm Rex ſit legitimus, non tyrannus, & ideò rectè facit quoniam malè facere nequit. Ideò nolle ſe iniurias ſuas proſequi ſæpenumerò proteſtatus, ſolam vltionem fraternæ cædis à Deo ſibi mandatam dicens in memoriam Henrici III. Regis ac fratris ſui. Quod quàm laudabile ſit ex eo iudicari poteſt quod Rex Selomoh cùm ei præcepiſſet Rex Dauid ne Simei filium Gera innocentē dimitteret, curauit eum deduci cum ſanguine ad ſepulchrum vt in Regum libro ſcriptum eſt. Hîc cogor illius temporis meminiſſe quo Rex Henricus III. occîdit. Diſpeream ni cum eo libertas, Francici nominis dignitas, & Regia authoritas viſæ ſunt occubuiſſe. At dum recordor quæ Gallofrancis deuotis & ſoldurijs de Henrico IIII. qui nunc Rex noſter eſt ab illo pio Henrico III. dicta ſūt, imaginem video eius temporis quo Rex ille

Dauid

David ſibi ſucceſſorem deſignans ſuos vtcumque ætas aut dignitas comiter appellans talia loquebatur, *Capite vobiſcum ſeruos domini veſtri & ſedêre facite Selomoh filium meum ſuper mulam meam & deducite eum in Gihon*, Vt enim ſanctus ille Rex poſt Dauidis obitum equo Regio impoſitus (quod Regiæ poteſtatis ſymbolum erat cum alium quam REGEM ei inſidêre nefas eſſet) ſic REX noſter iuſtiſſimus ac legitimus ſucceſſor & ab Henrico III. vocatus qui vt Regium equum regeret ita legum habenas ad patriæ ſalutem flecteret. Hic vbi primùm in illum conuerſa ſunt omnium ora, deiecit è Francorum animis obſcuras doloris nubes quaſi nouus ſol exoriens & deficientes virtutes certa fauentis numinis præſentia recreauit. Rex eſt legitimus, cui in Antonij Borbonij patris gradum ſuccedenti Gallofrancorum iure adprobantibus nobilibus circumfuſa multitudine inſigne Regium à Deo capiti impoſitum fuit, qui ſe neque intulit, neque intruſit, qui non vi ſed iure graſſatus eſt. Hic via iuris à Regni proceribus & militibus medijs in caſtris honoratus eſt qui illum Regem venerantes communi voto conſaluta-

uêre, virum in omni virtute Principem & Gallofrancis Chriſto ſignifero Regem datum. O diem fauſtum quo nō felicior illuxit, quo reſpexit nos è cælo dominus. Hunc verè natalem Franciæ aut rectè ſalutarē appellare poſſum, & vt nobis fauſtum ſic horribilem hoſtibus. Deus in Rege noſtro eſt, per ipſum viuit & viget atque ex illius ſpiritu caleſcit. Hic à Senatu mētis publicę principe agnitus populo acclamante & lætis vndique vocibus nobis ob Henrici III. exceſsū lachrymas, & ob huius ingreſſionem gaudia miſcentibus. Si vultis Gallofranci plura à me de iſto Principe vobis dici, vt quid de illo ſperandum cognoſcatis id ex anteacta vita iudicate. Hic vt matris elegantia tinctus ſic à patre optimo ſanctiſſimè inſtitutus Regi Frācorum principi ſuo lubentiſſimè paruit. Quis igitur illi hodie non pareat? Egò certè illos recta conſcientia fouêri exiſtimo, qui legitimo Principi obediunt. Is ſæpiùs ad Regem Henricum III. ſcripſit & cùm in principio literarū Deum veneratus eſſet, orauit illū ſanctiſſimū Principē ſuū ne Guiſianis crederet, ſed meminiſſet tot præliorū quibus religionis diſſidia terminari nō

potuerant: multos ſibi adeſſe milites monens queis metus atque vſus expugnatis pleraque monſtrauerant, multos antiquæ nobilitatis etiam inter anguſtias fortunæ retinentes, qui patriam parentes & antiqua mallent quàm dominos nouos, quàm Hiſpanos quàm Lotharingos Francorum Regnũ adfectãtes. Illorum auxilium ei aduerſus hoſtes publicos pollicitus, quibus eum vti rogabat quod ad Hiſpanorum exitium nati eſſent: Malo occurrendum eſſe & verendum ne in Francia parricidia contingerent qualia multis in locis, vbi in bellis ciuilibus cùm frater à fratre interemptus fuiſſet nec honorare defunctum ius hominũ, nec vlciſci cædem ratio belli permitebat. Si ipſe Regem offenderit vt à Borbonici nominis aduerſarijs illi obiiciebatur, nouiſſimũ ſe ad culpam, (ſi quæ tamen culpa eſt in eo qui vitam & famam iure naturali permittente defendit) ſed primum ad pœnitẽtiam fuiſſe, ac ſemper fore. Daret igitur Rex finem malorum pœnitentiæ, & bonorum conſenſui ſpatium. Vota ſe feciſſe & facturum perpetuò pro incolumitate ipſius, quippe qui non ſponte ſed à matre impulſus multa in ipſum

fecerat eorum conſilio qui illam dominationis ſociam cuperent, quæ ideò lædebatur quod non regnaret. Voluiſſe illam Lotharingios rei Francicæ imponere. Regem perſuaſum à Guiſijs vt illi obſequium præſtaret, nec eam depelleret cùm dominationem donum eius accepiſſet. Id ab Hiſpanis ſummoperè optatum: & quamuis nouum eſſet fœminam ſignis Gallofrãcorum præſidêre, cùm eorũ moribus ſexus in imperijs diſcernatur, tamen id ab illis per Guiſianos tentatum vt aliquando per fœminam regnarent. Iſta nihilominus teſtatus ſibi curæ non eſſe, quæ ad Regni adminiſtrationem pertinebant: queri tantùm velle publicas Francorum miſerias in quibus vnam præ omnibus deplorandam, quòd vis non modò corporibus, verùm animis adhiberetur. Sibi ne ſolitos quidem cuicumque nobili honores contigiſſe: ob id tamen non clamare, vt queſti ſunt Guiſiani qui licet indigni multis honoribus dignati fuerant. Nec illorum eſſe neque ipſius etiam nec alterius cuiuſquam æſtimare quem Rex Henricus III. ſupra cæteros, & quibus de cauſis extolleret: anteferret Princeps quos vellet, ſe poſtpoſitum

contumelia offendi non poſſe. Satis ſibi fore ſi quæ tam à patre quàm a genere & rerum natura illi per Dei manum tributa erant à Gallofrancis agnoſcerentur. Se poſt Regem primum: nec ſtatum ſuum, neque conditionem mutari, nec quidquam ſibi addi nec ius ſuum minui poſſe. Illum itaque exorauit vt ſupplicis miſererêtur, nec illi inueteratum erga matrem obſequium ipſum aduerſus Borbonios inflammaret, ne inaudito agnato exitium afferret nullo ad pœnitendum regreſſu. De religione non agi, ſed de regno: & rem religionis ſi de ea agatur, bello tranſigi non poſſe. Nullum in Rep. Francorum legibus locum inter arma ciuilia quę neque parari neque haberi poſſent per bonas artes. Se Regem ſuum vnicè diligere, quamuis in eo beneuolentia Guiſianorum artibus impar foret. Tantam malorum Iliadem impendêre ſi præteritarum iniuriarum non obliuiſceretur, vt vix vllum remedium reperiri poſſe crederet præter obliuionem. Sibi animum mollem non eſſe ad accipiendam iniuriam, ſed ad deponendam. Non ſe Françicam familiam ſanguine, ſed æquitate regni leges tuêri velle. Non ſibi ſimilem

Ducem Guiſium qui cùm legitimæ hæreditatis iure ad regnum peruenire non poſſet contra fas diſciplinæ & morem obſequij vim meditaretur. Se nãque ſtabilire Remp. cupere, Guiſium verò euertere: Guiſium qui famam moderationis quærebat poſtquam ſuperbiam expleuerat, qui omnia certa & honeſta negligebat dummodò potentiam conſequeretur, qui veneno non armis, dolo non virtute, non modò ipſum ſed & Regem tollere tentauerat. O pium & beatum principem! Cùm hæc ſcriberet orabat Deum vt illo inſpirante Henricus III. ipſum fratrem obſequentem agnoſceret, ſuíſque copiis ſeditioſorum à Guiſianis in ſe concitatorum motus ſedaret: non permitteret vt Germanorum principum, & Heluetiorum quanquam offerentium decus illud foret & claritudo ſubueniſſe Regi Francorum & Hiſpanos ac Lotharingos Gallo-francorũ hoſtes compreſſiſſe. At heu rex ille miſer nimiùm quorundam Guiſianorum conſiliis credebat, vel aliorum qui re omiſſa nomen tantùm conſilij tenebant, ſæpiùs admonitus tarda fore illi ſenatus aut legum auxilia niſi armis ſibi cauêret. Equidem de-

clarationem aduerſus Guiſios fecerat, ſed feliciſſimus futurus ſi illam ſenatus authoritate promulgari iuſſiſſet. Imò etiam beatior ſi vt ſenatum defenderet gladius ab eò fuiſſet diſtrictus. Miſeram enim pacem quã cũ Guiſiis fecerat vel bello benè mutare poterat. Vtinam Regis noſtri qui tũ Nauarricus dicebatur conſilium ſecutus Guiſianis bellum apertum mouiſſet. At impotentia matris coactus contra proprium ſanguinem armatus ni Deus omen auertiſſet Francorum Regnum ad Lotharingos & Hiſpanos tranſtuliſſet. Tunc tamen iſte princeps qui nunc nobis imperat nihil quàm quod honeſtum non quod vtile ſibi & optandum & faciendum cenſuit. Et ideò ſperandum ſub eo falſam vtilitatis ſpeciem ab honeſtatis authoritate ſuperatam iri. Quomodo igitur eum laudare poſſumus? Nihil tam excelſum quod non virtus eius & animus in Deũ mereantur. Ea ſemper ipſius mens fuit, vt quẽadmodum Lotharingiis & Hiſpanis placent omnia vitia, ſic ei ſola virtus proprium hominis bonum. Hîc non ſolùm vitioſa reſpuit, ſed vbi plus mali quàm boni repetit, id totum abiudicat atque reiicit. Nihil tam clau-

ſum quod non Hiſpanorum & Guiſianorum cupiditati apertiſſimum promptiſſimúmque fuerit. At hunc tanta regnandi cupiditas nō inuaſit,quin ad vitam pro Rege Henrico III. & pro regno fundendam ſeſe paratiorem oſtenderet. De regni ſucceſſione viuente Rege Henrico III. nunquam ſollicitus fuit, nec quid de prouinciis decerneretur: nec à Regina Catharina, nec à Rege oblatum ei Alēconicum Ducatum nec alias prouincias ſuſcepit quòd ea lege offerrētur, vt religionē mutaret,& cū Guiſianis pacem iniret:apud ſapiētes caſſa habēda exiſtimās, quæ neque dari neque accipi ſalua Rep. & conſcientia poſſent. Guiſianos à Rege Hiſpaniæ corruptos dicens. Hic cùm in regni calamitate dignus mœror inueniri non poſſet lachrymans ſæpè monuit obnitēdū Regi vt dignitatem ſuam tuerêtur. Et nónne inquit emori per virtutem præſtat quàm vitam miſeram atque inhoneſtam vbi Hiſpanicæ ſuperbiæ ludibrio fuerit expoſitus per dedecus amittere? Quis illis tēporibus aut dicere melius aut facere potuit? Nunquam ab inſtitutis ſuis vllis perſuaſionibus à quoquam abductus fuit: ſed in aduerſis ſemper exultauit

exultauit quoniam ea antè contempſerat. Num illi igitur parebimus qui tam ſanctè vixit? Nobis erat maxima laus idem velle quod ipſe, atque idem nolle. Ea demũ firma erit inter ipſum & eius ſubditos amicitia. Colite itaque illum (Gallofranci) cuius virtuti aduerſarij ipſi teſtimonio ſuêre. Nec enim tantùm illum ſtrenuum militem, ſed bonum imperatorem fateri coacti ſunt. Et id agnouit Dux Maynius qui hodie aduerſus eum in Galliam Hiſpanos adducit, nulla vnquam iniuria ab eo prouocatus. Nam quod de fratribus duce & Cardinali qui Bleſis occiſi fuerũt acerbè conqueritur (& nos iuſtè factum docuimus) ſi illum ad bellũ contra Henricum III. gerendum mouit, deberet arma ponere, quę ſe vlciſcendi cauſa ſumpſiſſe dicit. Etenim quod Hẽrico IIII. neſciente factum eſt ei crimini dari nõ poteſt. Quid eſt igitur quod hoſtes noſtri nominis obiiciunt, vt eum probent Francorum Regem eſſe non poſſe? Nos paucis docebimus Regnum ad Henricum IIII. iure legitimo pertinêre, quod nec à Guiſianis nec ab Hiſpanis vllo modo controuerti poteſt. Certè ignari quidam aut maleuoli illum ad

Regni Francorũ ſucceſſionẽ non admittendum dixêre, cum in Guiſianorum & Regis Hiſpaniæ gratiam contra legem Salicam ſcripſerunt, Guiſianis nimirùm fauentes vt à Ludouici XII. filia procreatis, & Hiſpano qui ex filia Henrici II. Francorum Regis liberos ſuſcepit. Sed iſta dicentes non aduerterunt ſe non tam Hiſpanicam & Guiſianam cauſam quàm Anglicam defendere. Etenim lege Francorum ad ſucceſſionem vocatus eſt, vt familiæ Borboniæ Princeps & proximior agnatus patrem ſuum Antonium Borbonium familiæ Vindocinenſis primogenitum repræſentans. Obiecerunt aduerſarij legem Salicam eſſe naturæ contrariam à qua non modò maſculi, ſed etiam fœminæ in lucem editæ. Adiecêrunt non eſſe legem, neque vnquam ſcriptam vel fixam fuiſſe, ſed fictam & commentitiam fabulam à Philippo Valeſio qui ſe Frãcorum Regem dixit Eduardo III. Anglię regi oppoſitam. Non eſt noſtri inſtituti legis iſtius originem exquirere. Etenim vetus eſt conſuetudo, quam alteram naturam dicere poſſumus, & noua videri non debet, cùm ex Saliorum, Thuringorum, & veterum Francici

nominis authorum fontibus hauſta fuerit. Nec verò gens noſtra ſola hanc legem fixit. Similem ſiquidem & Armenij & alij multi habuêre in prædiis quæ ab Imperatore Iuſtiniano genearchica dicuntur. Et eodem iure multæ vtuntur familiæ & in Gallia & in Germania & in vicinis regionibus. Exſtat legis iſtius fragmentum inter leges Salicas in titulo de alode vbi ſic ſcriptum eſt, *vt de terra Salica nulla portio hæreditatis ad mulierem perueniat*. Sed cauſa noſtra non iure ſcripto verùm non ſcripto mihi videtur defendenda. Eſt enim ius noſtrum longè antiquius illis ſcriptoribus qui leges Salicas cum aliis Ripuariorum Baiuuariorum & Burgundionum memoriæ prodiderunt. Et ideò ius illud maiores noſtri tãquã myſteriũ tacitum tenendum exiſtimarunt, neque aliis nationibus enuntiandum, vt Regni ſecretum in animis ſignatum perpetuo ſilentio tuendum & venerandum potiùs quàm ſciendum. Quapropter antiquitatis commemoratio, & breuis exemplorum prolatio ſatis fidei orationi meæ adferet, & ſufficiet ſi vti verum eſt dixero poſt mortem Childeberti Clodouei filij qui duas tantùm filias re-

liquerat, Clotarium eius fratrem Regno Francorum ſucceſſiſſe. & cùm Cherebertus Clotarij filius ſine liberis maſculis deceſſiſſet, certum eſt Sigebertum fratrem & poſt eum Chilpericum regnaſſe: & Guntranno Aureliani ac Burgundiæ Regi excluſa eius filia ſucceſſit. Childebertus fratris Sigeberti filius tam ex iure Francorum quàm ex Guntranni voluntate qui cũ Childebertũ illum fratris primogeniti filium è Regno Franciæ deiecisset eum reſtituit, tam quòd illi mens impedita eſſet, atque oppreſſa illatæ à ſe iniuriæ cõſcientia, quàm quia Regnum Aureliani & Burgundionum eiuſdem conditionis & naturæ ac Francicum ipſum agnoſceret, indubitabili ſigno quod volebat demonſtrans, & filium ſuum Regiæ ſucceſſionis incapacem faſſus, tradita Childeberto quam manu gerebat haſta ſic eum allocutus, *hoc indicio amantiſsimè nepos noueris te mihi ſucceſſurum in regno: idcircò tradita tibi à me poteſtate cunctas regni mei ciuitates tanquam tuas diſpone*. His moti exemplis Francorum principes proceres ac nobiles Regiæ dignitatis ſacro-ſancti & perpetui defenſores cùm ſcirent eorum etiam filias qui Re-

gnum Francorum occupauerant in Carolingorum Pipini liberorum ſtirpe à Regiis ditionibus excluſas,& in Regum qui ab Hugone Capetio Gallo-franco Regni recuperatore deſcenderunt iuſtiſſima ſobole ac linea filias Philippi Pulchri & Ludouici Vtini ad regni ſucceſſionem haud admiſſas, idem poſteà iudicandum cenſuerunt. Et ideò poſt Caroli Pulchri obitum ſine liberis maſculis pro Philippo Valeſio contra Anglorum Reginam & eius filium ius vetus Franciæ obſeruandum dixêrunt,quia cùm mater Regni Francorum capax non eſſet, filius ex ea ſuſceptus plus iuris non habêbat,cùm ſecundum Italorum Doctorum Philoſophicam doctrinam non plus ſit virtutis in cauſato quàm in influenti potentia cauſæ. Ne quis igitur legis Salicæ tabulam fabulam exiſtimet. Veteres enim Franci rerum authores fuêre non fabularum: & licet plura fecerint quàm ſcripſerint,quę longo vſu ab iis recepta ſunt tantum habent fidei & authoritatis vt ſe per ſe ipſa defendant. Nemo itaque præſumat id eo tempore quo Philippo Valeſio regnum delatum eſt ita contigiſſe vt in ſcena vel in concionibus aliquando acci-

dit in quibus rebus fictis & adumbratis loci plurimum eſt. Nam apud nobiles & ingenuos Gallo-francos veritas tantùm valet. Sed de his pluradicere non opus eſt. Etenim ſi in ipſa verba quæ Guiſiani Lutetiæ & Bleſis ediderunt iudicium accipiendum foret, & ex libellis quos per Galliam Italiam & Hiſpaniam ſpargi curarunt, ipſimet faſſi ſunt legibus Francorum ad alios quàm ad Principes Borbonios Regni hæreditatem pertinere non poſſe. At cùm Guiſiani iſti & Hiſpani principatus quod ambiebant fundamenta iacere volentes contra legem Salicam nihil proficerent, quod vna non potuerunt alia adgreſſi ſunt via, Carolum Martellum imitati qui vt Childericum regno ſpoliaret patruum eius in ipſum armauerat. Quapropter Cardinalem Borbonium plebi Pariſinæ & Francorum populo offerendum iudicarunt qui Rex deſignaretur. Et vt ſub eius nomine aliquando regnarent multa pro patruo ſcripſêre contra primogeniti fratris filium. Sed ea vt iuri inter primos homines ſeruato & legibus ac maioribus Francorum repugnantia ipſemet Cardinalis Borbonius ſibi

non probari ſæpiſſime teſtatus eſt, ſolam ſe religionem Catholicam A. & R. ſouêre velle dicens. Nec etiam probauit quæ Guiſiani contra regis noſtri tunc Nauarrici ſtatum per cōcionatores aut diffamatores palàm dici, & libellis huc illuc diſperſis diuulgari curauêrunt iis ſimilia quæ Carolus ille Martellus, Chilperico Francorum Regi appoſito accuſatore aut prçuaricatore Clotario illo Magno eius patruo obieciſſe dicitur, non fuiſſe illum legitimum Dagoberti filiū. Fuit Cardinalis Borbonius vt Clotario lōgè ſanctior & religioſior, ita veterum Frāciæ legum & pietatis in Antonium Borbonium fratrem primogenitum eiuſque familiæ ſtatum, denique veritatis obſeruantior. Ipſe vt fratris ſui iuſtis nuptiis cum Iana Albretia Nauarræ regina interfuerat, ita cùm rex noſter Nauarræ tantùm Princeps eſſet viuente adhuc regina eius matre coram noſtro rege Carolo IX. Rothomagi in conuentu publico Franciæ Principum & procerū illum coluit atque obſeruauit, vt Borboniæ familiæ caput ac gentis ſuæ Principem. Quod & anno MDLXXII. rurſus agnouit cùm matrimonio inter illū & Mar-

garetam Valeſiam Francorum Regis ſororem cõtracto adſuit ac cõſenſit. Tum enim ipſum & perofficiosè & peramanter colebat ea reuerentia per quam honore & dignitate antecedentes veneramur. Denique cùm Dux Ioyſius Principatus Bearnenſis & aliorum Nauarricæ domus ac Vindocinẽſis familiæ bonorum à Papa in ſe collatam donationem (quaſi iuſta eſſet) oſtentans, & Põtificium numen atque interdictum Romæ emptum, flammam temporis ac vocem furoris inter ſuos mittens verborum iactatione & periculi denunciatione ſeſe illum terrêre poſſe arbitrabatur. Siquidem cùm eo tempore Cardinalis ille Borbonius, cuius animus nec ſanitatem nec conſtantiam amiſerat, Borbonio Principi illatam iniuriam ferre non poſſet, Ioyſio reſpondit fratris ſui filium cùm Borbonius foret inani verborũ ſtrepitu moueri non poſſe. Quod ab eo dictum nec mirum nec nouum videri debet cùm inter Francici ſanguinis Principes nihil oriri queat quod obſeruantiam mutuam à vetere officiorum inſtituto valeat excludere, & iniuria in illis hærêre non poſſit. Nunc videamus quæ ſunt in rege noſtro nõ

tantùm laudanda ſed admiranda. Eſt iniuriarum perferens carúmque molem ſuſtinet, nec ipſe Ioyſio iraſci voluit quia ſciebat ab eo ſe lædi non poſſe. Et ad eum ſcripſerat aliquot ante pugnam Cotriacam diebus nolle ſe in Regem ſuum nec in illum qui Prorex eſſet prelium committere, cùm nec in victoria decus nec in fuga flagitium foret: non itaque pugnaturum ob effigiem Regis oppoſitam, at ſibi ſuper claritatem natalium & elegantiam morum fidei ſemper obſtinationem futuram. Ne quis verò putet in illis verbis plus dignitatis quàm fidei fuiſſe. Notę enim ſunt res ab eo geſtę quę dictis reſpondêrunt, imò illis maiores fuêre, & nemo ignorat multos Ioyſij milites liberos ab eo dimiſſos. Nec quiſquam credat id verum eſſe quod illi à Guiſiis obiectum eſt, Ducem Ioyſium qui eis affinis erat in Cotriacis cāpis violato iure belli cæſum fuiſſe. Non oportet Gallo-francos falſis criminibus faciles aures dare, nec temerè credenda quæ à Guiſiis renunciantur. Nam licet falſa feſtinatione & incertis, vera viſu & mora valeſcunt. Et quis eorum qui prælio interfuerunt ignorat in eo facta? A rege noſtro tunc Na-

uarrico pedes conſertus ; diſpoſitæ turmæ cuncta prælia prouiſa. Ioyſio contra & ſuis non ordo, non conſilium. Tum qui non fugerant videre potuerunt Ioyſium acriter & ſtrenuè pugnantem & velut exſolutis frænis in Nauarricos prorumpentem, à feruentibus adhuc & duris in quos ferebatur militibus in acie proſtratum. Ne igitur Henricum IIII. crudelem exiſtimatis. Poſt Cotriacam illam pugnam tam victi quàm victores effuſi in lachrymas fuêre & Nauarri virtutẽ admirati hoſtes qui antè illi iraſcebantur. Hic inter omnes ſuos dolorem ſuum præcipuè teſtatus lugebat Ioyſium cuius abauus Comitis Vindocinenſis filiam vxorem duxerat, & multos qui illum ſecuti erant lectiſſimos milites, qui ſi hodie viuerent in Hiſpanorum campis alacri animo currerent, & ſi aliquando victi ab Hiſpanis Gallofranci fuêre, abolerent labem prioris ignominię & Henrico IIII. regi Francię & Nauarrę gloriam Francici nominis recuperanti adſiſterent. Quis ergo rege iſto melior, quis ſanctior? Notum quod ab illo Guiſianis ſcriptum fuit quos ſæpiſsimè admonuit ſi quid glorię habebant, id ſolùm ob af-

finitatem cum Borboniis contractam: ideò obteſtatus vt quietam relinquerēt Galliam: alioqui denuncians (vt ferè acerrima ſunt proximorum odia) ea quæ apud concordes amicitiæ vincula, irarum incitamenta apud infenſos fore. Certè non fuit offenſionum auidus, nec eum tanta regnandi cupiditas inuaſit, quin ad vitam pro Rep. fundendam ſeſe paratiorem oſtenderit. Itaque ſingulare certamen Guiſiano Duci obtulit, nō ſe gladiatoribus ſimilem videri cupiēs, qui ignominiam iudicant cum inferioribus componi, ſed quia putabat bonum publicum priuatis ſimultatibus impediri, ideò ipſe qui à perenni conteſtatáque maiorū virtute nunquam degenerauit, vt pius & ſanctus eſt, priuata odia publicis vtilitatibus remittere voluit, ſi modò ſuo caſu aut confirmare patriæ ſalutem, aut periculum morari poſſet. Idcircò rogauit Guiſios ne abuterentur iis quæ conſecuti erant ex nimia & profuſa Regum liberalitate. Addidit propé euerſum orbem etiam cùm de principatu inter bonos certaretur: prophana ſimul & ſacra ſolo æquari. Sed l'ic.. Guiſiani ab Hiſpanis corrupti hiſce monitis aures præbere noluerunt. Quippe

in mente illis erat vt adhuc hodie eſt Regis armis Franciæ regnum deſtruere. Quid igitur agendum? Id vnum ſupereſt (Gallofranci) vt horum omnium conſilia damnetis, vt hos Reip. hoſtes quibus nec in facinore nec in libidine nihil vnquam nefas fuit infames & ſupplicio dignos iudicetis, & Regis noſtri benè actam vitam recordemini. Nam vt in iis quæ à Guiſianis facta ſunt præteritorum acerba eſt recordatio, & prudenter ſentientibus acerbior eſſe debet expectatio reliquorum: ſic in rebus à rege noſtro geſtis vt præteriti doloris ſecura memoria, ita ſpes eximia & explorata quæ in eius virtute reſidet, non modò in noſtris miſeriis vos conſolari debet, ſed magnam ſi vultis animis veſtris adferet delectationem. Hæc proponẽda exiſtimaui, vt in ea conſcientia rectè factorum qua comite cum Hẽrico IIII. Rege noſtro legitimo ad bellum contra Hiſpanos & Guiſianos nobiles & generoſi multi profecti ſunt, ſatis magnum ſuorum laborum fructum ſe habere exiſtiment: verè Frãci & laude digni viri, moderati, gratuiti & religioſi qui vt cupidis, mercenariis, & impiis bellum perpetuum indixerunt, certè il-

Iis non ſolùm ſed aliis omnibus hominibus anteferri debent. Ad hos mea ſe conuertit oratio quorum fide ſingulari Hērici IIII. Regis noſtri vita quotidie conſeruatur. Diſcite(pij viri)non haruſpicum reſponſis eum edoctum,ſed Deo plenum literis ad Senatum & omnes regni ordines ſcriptis multos ante menſes prædixiſſe intra Idus Martias anno MDXC.ſe magnum à Deo inſtitutum opus & hominum auribus dignum effecturum. Id pridie Idus ab eo perfectum eſt. Eſto vobis Gallofranci fides integra & erit fœlix.Sequi oportet præcepta magni illius R.Ananiæ ſacerdotum Pontificis, cuius inter capitula patrum exſtat hæc ſententia. Orandum pro pace regni quia niſi metus eſſet magiſtratus, alter alterum viuum deuoraret Et ſi Deus Eccleſię romanæ pium Pontificem imponat, is idem iubebit. Habemus Regem Henricum IIII. qui exiſtimat ſeruilis ingenij & perditorum abiectorúmque latronum eſſe,quod ſanguine non queant,ſudore & vulpinis artibus quærere, Hiſpanorum & Guiſianorum populo rebelli mentem durare, ſocios ſe cuiuſcumquę fortunæ & comites exitij promittere,

nil niſi cædem Gallofrancorum cogitare, vicatim ambire, ac Pariſienſibus quaſi ſeruis ſpem libertatis oſtendere, quem tamen Hiſpaniæ ſeruitutis iugum imponere conātur, dum aliter de religione Chriſtiana cōſtituunt quam ius receptarum ab antiquis Gallicanæ Eccleſiæ patribus & à Senatu probatarum cæremoniarum ferat. Ab his hominibus miſera & inſana plebs attrahitur,& (vt religionem imitatur ſuperſtitio) res iſtas nouas populus non tantùm videt, ſed omni ſtudio viſendas putat à Ieſuitis & Theatinis corruptus, qui ſacra priuata in multis familiis colunt, & in variis ciuitatibus publicis ſacrificiis præſunt. Hi ſunt qui imbecillos ac imperitos animos ac qui omnia facilé concipiunt inani timore impleuerunt ac contaminarunt,vt ex Mahumedicæ doctrinæ regulis nouos in terra paradiſos fingētes idem facere poſſint,quod qui olim Romæ Bacchanaliū ſacris initiabantur, vbi clandeſtinæ coniurationes in Remp. fiebāt, & multitudinis imperitæ mentes fide abducebantur.At qui hæc faciunt & ſacris illis execrandis mentem applicant imperia tantum deguſtant, & breuis ſolet eſſe eorum

potentiã cùm non honeſtè viuant, ſed vnde vtilitas oſtenditur illuc libidinem transferant, magíſque vultum quàm ingenium bonũ habeãt. Sint illis ſua cõſilia perditiſſimis hominibus. Rex noſter haud fidit dolis, ſed vera virtute vincit. Nõ adſunt ei nefarij proditores quib⁹ fama ſcelere quęſita, ſed viri vitæ integri, virtutis amãtiſſimi, qui dãnis & iniuriis à peſſimis proditoribus acceptis innotuêrunt, qui ſe liberos putant cùm Regi ſuo naturali ac legitimo libenter obediunt. Hæc eis videtur ſancta & eximia libertas vſque ad mortem ſeruanda, quam nemo bonus niſi cum anima ſimul amittit. Non illis mens anguſta, non humilis non praua nec ſolet malè quidquam ſed ſancta atque æterna moliri. Hi nec prece, nec pretio, nec gratia, nec ſimultate à via Regia deduci poſſunt: ſed vt ſunt ſalutares ciues ita rei malæ interceſſores, qui toto animo in Remp. iucumbunt. Itaque illis iuſtis Henrici IIII. Regis noſtri armis ſua procuratio authoritáſque Deo iuuãte reſtituetur. Interim rectè faciamus, nec quis illorum qui ſe religionis Catholicę ſtudioſos dicunt, cuius tamen fundamenta ſubuertunt, vos ſub pietatis prætextu à ſententia

veſtra amoueat. Si Gallo-franci eſtis noui iſti homines quibus honores à Duce Maynio vel à Mendozzio, Moreo, & Caietano Hiſpanorum miniſtris mandati ſunt, & alij quibus à Parmenſi Duce hodie promittuntur etiam ſi perſuaſerint non perſuadebunt: Aiunt Regem noſtrum quem Biarnēſem vocant Regem Francorum dici non poſſe cùm ab Archiepiſcopo Rhemenſi vel ab alio non fuerit conſecratus. Libens concedam mores antiquos à nobis quantùm fieri poterit obſeruandos, & docendum Regem vt oleo illo quod è cælo à Deo miſſum parres noſtri crediderunt vngatur, & conſecretur. Sed Gallo-francorum ingenia nimiùm inhærêre non debent externarum ceremoniarum argumentis, quæ plerumque captioſa ſunt & fallacia, & quibus non firmæ mentes ſed ſuperſtitioſi & leues animi ac plebeculæ voluntates captari poſſunt. Et ſubtilis aut vt veriùs dicam futilis iſta vanorum & fanaticorum hominum prudentia facilè frangi poterit ab iis qui recto iudicio quæ de conſecratione Regum ſcripta ac ſeruata ſunt ſecundum mores gentium, tempora, & regiones diſtinguet. Inter

Hebræós

Hebræos Rex Saul primus vnctus fuit,& antè illum nulla alterius Regis conſecrati fit mentio, præterquàm in Apologo Iothami qui ad Sichemitas ſic exclamauit, *Audite me viri Sichemitæ & audiat vos Deus. Eundo iuerunt arbores ad vngendum ſuper ſe Regem dixeruntque oleæ, Regna ſuper nos.* Sed in libro 9. iudicum,vbi hæc ſcripta ſunt,non diciturAbimelechum vnctum fuiſſe.Imò Doctores Hebræi tradunt non fuiſſe neceſſarium vt Regis ſucceſſor vngeretur. Nam primus pro ſe ac poſteris vnctionem accipiebat. Et ita demum ſi mutaretur Reip. forma, aut regnum ab vna familia in aliam, transferretur,nouus Princeps vngebatur, vt cùm Rex Selomoh ad regnum venit, quia turbato ordine vocari videbatur Adoniah fratre regnum ad ſe pertinêre contendente. Dicunt nonnulli vnctionem ex præcepto quod in veteri teſtamento recitatur inter Chriſtianos inductam non iure diuino, ſed ex lege humana quæ mutabilis eſt. Fatendum tamen eſt vt ſacerdotes & Prophetas ſic Reges poſt Saülem Deo iubente oleo terreno ïnunctos. Eóque ſymbolo in Regnum, ſacerdotium, & prophetiæ munus

inauguratos fuiſſe. Sic Dauid Saülem vn-
ctum Domini vocauit. Sic Aaron vocatus
eſt & eius ſucceſſores: ſic Eliſæus in lib. Reg.
3. c. 19. Et quoniam hîc de Rege præcipuè
tractandum eſt, ideò vngebatur vt commo-
nefieret omnia ſplendidè & cum honore a-
genda ab eo qui facis inſtar omnibus debé-
ret prælucére: & Regio capiti vt lumini o-
leum inſtillabatur, ne lux vnquam exſtin-
gui poſſet: atque alia etiam ratione, ſcilicet
quoniam ſacræ vnctionis oleum miſta ha-
bebat aromata, queis docerentur Reges ita
ſeſe componere, vt nihil aliud quàm puram
& ſuauem ſanctitatem redolentes in fœtô-
re non iacerent, ſed vrbanitatis & bonarum
legum odore ac ſanctæ vitæ exemplo ſub-
ditos ſuos recrearent, vel vt puriùs & ſan-
ctiùs dicamus externa illa Regum vnctio
Domini noſtri Ieſu-Chriſti cōſecrationem
denotabat, quem vnxit Deus ſpiritu ſancto
vti in Act. 10. capite ſcriptum legimus. De
quo ſic Iohannes in Epiſtola ſua canonica,
vnctio vos docebit omnia. Vnde in eum
credentes. Diuus Petrus ſic vocat, Vos genus
electum, regale ſacerdotium, & gens ſancta,
populus acquiſitionis, vt virtutem annuntie-

tis eius qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumen ſuum. Is eſt de quo fide digni ſcriptores tradiderunt,eo die quo natus eſt Romæ fontem olei è terra abundè emanaſſe,quod fortè ſignum fuit terreno haud amplius oleo opus fore cùm adueniret filius Regis cælorum, ſed huc illuc diffuſam iri ſancti ſpiritus gratiam. Naſcente verò Chriſto ſepultæ fuerunt leges ceremoniales Iudæorum, cùm vetus teſtamentum hircorum ſanguine dedicatum fuiſſet intercedente Chriſti morte per nouum abolitum fuit. Sic tranſlato ſacerdotio tranſlata quoque lex, & nouæ ſanctiones ſub regno Chriſti factæ vt ait D. Paulus 9. epiſt.ad Hebræos. Et de hoc regno Chriſti cuius erat typus regnum Selomonis intelligenda ſunt quæ in Dauidis Pſalmis leguntur,vt illud,Vnxit te Deus oleo lætitiæ:quod ſymbolum habebat animi per Dei gratiam alacris ac mitis, vel fauoris diuini in quo vno Reges exultabant.Certè haud contemnenda ſunt à Regibus Chriſtianis vnctionis, ſedis, ſceptri, & alia huiuſmodi Symbola. Sed quoniam Regum tàm Hebræorum quàm aliorum & potiſſimùm Francorum

adminiſtratio diu & ex maiori parte remanſit in ſymbolis, non in vera poteſtate, cùm multi fuerint non ipſi ſibi ſapientes, quippe qui per alios Remp. gererent: hodie Princeps noſter licet priſcos mores haud aſpernetur, genio ſuo non indulgens, ſed ſceptri ſui & ſolij rationem habens, ipſemet Regnũ ſuum adminiſtrans, primùm ſtabilienda eius fundamenta exiſtimat, & poſteà quæ ad ceremonias pertinent facere poterit, ſi viri pij & erga ipſum bono animo affecti id faciendum cum dignitate & ratione doceant. Interim Gallo-franci nolite tangere Chriſtum Dei Regem noſtrum Chriſtianiſſimũ qui ſanctæ genti & fidem Chriſtianam profitenti ipſe ſanctus imperat. Scitote illum Regem natum eſſe non electum neque à ceremoniis externis iura Regia pendêre. Nonne antequam Chriſtianus eſſet Chlodoueus Francorum Rex erat, & Rex iure ſucceſſionis à tanto tempore cuius memoria nõ extat introductæ, & ex ordine longa cõſuetudine inter Francos ſeruato? Quamobrem cùm non ex vnctione & coronæ impoſitione Regalis poteſtas ad Francorum Regem pertineat ſed hereditario iure: vt

Rex Romanorum ſtatim poſt electionem poteſtatem in terris imperij conſequitur, vti optimè docuit Leopoldus Babengergenſis in tractatu de iure Regni & imperij Romani dicens eum regnare antequàm eius capiti corona imponatur ab Archiepiſcopo Colonienſi Aquiſgrani & à Mediolanenſi in Modicenſi villa ex conſuetudine quam Ioannes Andreas & alij diu obſeruatam teſtantur: ita cùm de ſimilibus idem iudicium habendum ſit, eadem de Rege noſtro dicere poſſumus ſtatim atque ei regni ſucceſſio delata eſt. Nam eius electionis quę fit ab homine & naturalis per quam hereditas quaſi iuncta deſcendit ad heredem eadē eſt vis, imò multò maior. Et ſi pater filium vt Carolus Magnus Ludouicum Pium conſortem imperij ſibi conſtituens imperatorem fecit, non ab vnctione vel coronatione imperium adeptus videri debet: multò minus qui patri vel agnato ſuccedens eius perſonam repræſentat, maximè in regno Francorum, quod ad naturæ legem compoſitum eſt. Neque neceſſarium vt quis in Frācia vel etiam in aliis regionibus imperet eū ab aliquo Regni Antiſtite conſecrari priuſ-

quàm Regnum adminiſtret. Etenim antequàm in diadematis inſigni ſuſceptione iuramentum præſtet, adminiſtrare poteſt, ac priuilegia & reſcripta dare. Nam & id Papæ licet antequàm coronetur, vt Ioannes & alij Doctores ſcripſerunt in extrauag. Clementis V. quia nonnulli: ſicut electus imperator ante coronationem regit per extrauag. imperialis tit. de pace Conſtantię in lib. feudorum. Quod ſub Carolo V. Rege Francorum multis rationibus docuit author eius libri qui inſcribitur Somnium Viridarij. Et tametſi Rex ille conſtitutione ſua ſanciuerit Regem Francorum anno ætatis 14. inaugurari, non ideò minus qui infra eam ætatem ad regni ſucceſſionem vocaretur Regis titulum haberet. Et Gallici iuris peritiſſimus interpres in proœmium pragmaticæ ſanctionis regis Caroli VII. Quoad poteſtatem (inquit) adminiſtrandi regni vnctio & coronatio nihil addunt. Et certè Rex iſte Carolus VII. melius & proſperiùs rem Regni geſſit antequàm vngeretur quàm poſt conſecrationem, eíque tunc ſubditi & maximè nobiles ardenti animo parebant, vt Remp. Francorum ſub eo reſtituerent. Quod ego

non dico quaſi vnctio Regi illi nocuerit. Id enim non puto. Sed quoniam anteà erat vigilantior per laborem continuũ & rerum aduerſarum patientiam iter ad ſecundas fecit. Hæc ſufficerent ni docendi eſſent infirmi quibus Guiſianorum concionatores perſuaſerunt Regi noſtro non obediendum niſi conſecratus fuerit. Sed oſtendendum eſt nos non eſſe hæreticos quòd illi antè vnctionem pareamus. Et ſi olim poſt conſecrationem Dauid iuſſit populum alta voce clamare. Viuat Rex Selomoh, nos qui ſæpiùs acclamauimus, & applaudentes pueros vidimus non ideò damnandi ſumus. Etenim omnes ſcire debent etiamſi Reges non vncti ſint, non idcircò minorem illis authoritatem & Maieſtatem in rerum ad meri & ſummi imperij ius pertinentium adminiſtratione competere. Quatuor ſunt tantùm in orbe terrarum Reges qui vnguntur, Rex Francorum, Rex Hieroſolymorũ, & Reges Anglorum ac Siculorum, vt ex Alberico & Oſtienſi diſcimus, & ex Gofredo in titulum decretalium de ſacra vnctione, & à Doctoribus in cap. nouit de iudiciis. & cap. non eſt de ſponſalibus. Corona verò etiam illis im-

ponitur tam ex Paganorum quàm aliorum Regum moribus. Alij autem multi ſunt Reges qui nec vnguntur, nec coronantur, vt Rex Caſtellæ, cui ſi obiiceretur illum Regē non eſſe nónne diceret ſibi iniuriam fieri? Ita neque vngi neque coronari multos alios vt Reges Aragonum Legionis & Luſitaniæ multi ſcripsêre. At obiiciunt aduerſarij iuramentum à Regibus noſtris Archiepiſcopo Rhemenſi & aliquando Senonenſi, aliis etiã præſtitum, idque in conſuetudinem tranſiiſſe. Sed iſta propoſitio regi noſtro obeſſe nō poteſt. Siquidem conſuetudo quam allegãt vim legis non obtinet. Et ſi verba ſpectemus quibus iuſiurandũ illud conceptũ fuit, nihil ex ipſis aduerſarij colligere poterunt quod eis proſit. Quapropter illa examinanda cenſeo. Prima iuramenti forma quod à Rege Philippo adhuc ſeptenni præſtitum fuit anno M C I X. vti in bibliotheca Bellouacenſis capituli deſcriptum eſt hæc continet, *Ego Philippus Dei gratia proximè Francorum Rex ordinandus promitto in hoc die conſecrationis meæ coram Deo & ſuis ſanctis me conſeruaturum legem canonicam ac iuſtitiam vnicuique veſtrûm prælatorum debitam, & vos quantum*

tum potero Deo iuuante defenſurum, uti Rex iure debet vnumquemque Epiſcopum in ſuo regno defendere,& Eccleſiam ſibi commiſſam, & me conceſſurum populo mihi commiſſo defenſionem legum optimo iure in noſtra authoritate conſiſtente. Sed alia noua profertur iuriſiurandi formula in qua multa ſunt veteri addita. Hæc illius verba ſunt, In nomine Ieſu Chriſti populo Chriſtiano mihi ſubiecto hæc promitto, me populo meo Chriſtiano in Eccleſia Dei veram pacem veſtro conſilio ſeruaturum, & à cunctis rapinis & iniquitatibus vos defenſurum in omnibus gradibus & in omnibus iudiciis æquitatem & miſericordiam imperaturum, vt Deus clemens & miſericors mihi vobíſque miſericordiam ſuam concedat,& bona fide me à Regno expulſurum omnes hæreticos ab Eccleſia declaratos. Iſta omnia iuramento confirmo. Hæc ſunt verba quæ à quibuſdam Regibus feruntur pronunciata, poſt quæ dicunt nonnulli iuſiurandum Regium à Principe corporaliter id eſt tactis ſacroſanctis Euangeliis firmari: rudia ſanè, ſed quæ ob ſanctitatem & recitamus,& laudamus. Nam quis vituperet hoc ſacramentum niſi ſit ex eorum numero qui res ſacro-ſanctas reſpuunt? Certè adeò extollen-

dum,eſt atque illud accuſandum quod olim Rex magnus feciſſe fertur his verbis, populum meum quantùm potero malè tractabo. Licet enim à Regibus permittendum non ſit vt populus authoritate valeat, tamen leges tyrannicas non irrogandas, neque iuramenta impia à Principibus facienda exiſtimo. Sed id quod à Regibus noſtris factum profertur quantumuis pium ſit, præter iurãtis mentem per ſubtiles interpretationes extendi non debet. Simile enim eſt illi ſacramento quod Rex Romanorum Eccleſiæ Romanæ præſtare dicitur cuius exſtat formula in diſtinctione 63. Decreti à Gratiano ſcripti in canone tibi Domino Ioanni Papæ ego Rex Otho & cæt. in quo nulla homini fides (vt cum Helmodio & feudiſtis loquamur) ſed promiſſio tantùm facta eſt defenſionis per ipſum Papæ & Eccleſiæ impendendæ. Quod autem promiſerunt Reges noſtri ſe in Eccleſia pacem ſeruaturos, nónne multis declarationibus Rex noſter pollicitus fuit? Et quod ad calcem nouæ illius formulæ de hæreticis expellendis additum eſt de hæreticis damnatis ab Eccleſia intelligitur, vti expreſſum eſt videlicet de le-

gitimè damnatis & conuictis ſiuè in legitimo Conalio ſiue in Prouinciali Synodo per ſententiam à iudicibus congruis (quos competentes vulgò vocamus) & incorruptis latam, non autem Tridentinorum vel aliorum ſimiliũ iudicio qui vt von ritè multa fecerunt, (vti poſteà docebimus) ita hæreticos declarare non potuerunt eos qui ſeſe ſemper paratos proteſtati ſunt ad eam doctrinam amplectendam quę purior & verior oſtendetur, ſicut hodie Rex noſter & ferè omnes proteſtantes qui eandem cum ipſo fidem colunt id ſe cupere profitentur. At aduerſarij ex Regum noſtrorum iuramentis inferre nituntur Regem Francorum Eccleſia inferiorem, & Pontificiis legibus ſubiectum. Verùm prudẽtes & ſcientes falluntur. Et vt id doceam ſcire vos deſidero nullam ex conſuetudine tyrannidem induci poſſe vt cogatur Rex Francorum oleum ab Archiepiſcopo Rhemenſi accipere. Quod facilè probabimus. Nam Reges noſtri ab aliis Archiepiſcopis conſecrati fuère vt Carolus Caluus à VVenilone Senonenſi, & alij alibi quemadmodum Yuo Carnotenſis fuſè docuit, & in eorum arbitrio fuit ibi vn-

gi vbi voluerunt donec longi temporis pręſcriptione Rhemenſi Archiepiſcopo ius quęri voluêrunt, cuius conſeruandi gratia Rex Carolus VII. diu conſecrationem ſuam differri voluit, quòd vt hodie Guiſiani Hiſpanorum ſerui, ita tùnc Angli qui Francorum hoſtes erant Rhemorum ciuitatem occupabant. Itaque à Regis Francorum volũtate & arbitrio pendet vtrum, quando, & vbi conſecrari debeat. Et certum eſt per vnctionem etiam eum qui conſecratur nullis adſtringi legibus, neque ſeſe populo ſuo ſubiicere, nec Antiſtiti Rhemenſi nec Eccleſię vt vel in minima parte ius maieſtatis & dignitatem imperij ſui in iis quę temporalia dicimus diminuat. Nam in iis quę populo à quibúſdam Regibus iurantibus promiſſa ſunt nulla ad populum poteſtas tranſferri potuit, vt Reges vel eorum ſucceſſores obligati eſſe videantur, pręſertim in Francia quę non veteri illa Romanorum lege Regia qua populus poteſtatem ſuam in Reges tranſtulerat, ſed aliis moribus regitur. A Deo enim & hereditatis iure regnum Francię ad Reges, non populi ſuffragiis, nec per electionem teſte Agathia perti-

nuit ſed ius ſucceſſionis à Francis ſemper obſeruatum eſt. Subditi quidem qui ſe & ſua Principi vouent præter mutuum naturæ iuſiurandum quo ſtatim atque in lucem prodeunt erga principem obſtricti ſunt in acta Regum iurantes nouo fidei vinculo retinentur. Rex verò non cogitur cùm electus non ſit nec ab ipſis ius habeat quidquã illis promittere. Equidem olim Rex Spartanorum vt Xenophon in libro de eorum Rep. teſtatur Delphicum oraculum conſulens rogaſſe fertur, an Spartæ vtilius foret vti ipſe legibus quas in regno ſuo tulerat obediret. Cui cùm Apollo reſpondiſſet id melius fore, impium ſtatuit legibus oraculo Pythio confirmatis non parêre. Digna certè vox magno Principe. At alia eſt Regis noſtri authoritas qui tamen Regni leges ſeruare & tueri debet, non vi, ſed ſponte, non cogentibus ſubditis, ſed monentibus. Nec enim vt Ephori qui Regi Spartanorum ex ſubſelliis haud adſurgebant, ita magni iudices in Francia Senatores nimirùm faciunt. Illi enim cedunt & venienti reuerentiam exhibent atque in inferioribus ſellis ſedent. Non vti Ephori ciuitatum nomine ſic illi iuſiurandum

faciunt ſed regi, aut Cancellario aut Principi Senatus præſtant. In aliis regnis vti in Polonia inter reges electos & populum eligentem equidem ſecuritas mutua ſecuritate paciſcitur. At rex Francorum eam demũ quàm vult pollicetur & is qui nunc regnat ideò laudandus eſt quòd ſua ipſe ſponte ſubditis ſuis promiſerit ſe religionem Catholicam Apoſtolicam & romanam profitentes in regno ſuo conſeruaturum. Tenentur itaque ſubditi iuramentum præſtare quotieſcunque Princeps voluerit, ſed rex non tenetur. Et ſi ipſos ſæpius iurare iuſſerit ac ipſi parêre noluerint, ideò puniri poſſunt, non ſolùm quemadmodum olim Apilius Merula qui quòd in acta D. Auguſti non iuraſſet albo Senatorio eraſus fuit, ſed etiam multò grauiùs: quia ſumendus nobis eſt Princeps qualis natus eſt, & iurare omnes oportet cuiuſlibet conditionis homines ſiue laïcos ſiue clericos in Frãcia degẽtes ſe acta Regis noſtri rata habituros ex diuino & Apoſtolico præcepto, cùm non modò tacitis precibus ſed iuramentis noſtram erga ipſum obſeruantiam integræ fidei & obnixæ voluntatis obſidem tradere debeamus, & per

eius nomen iurandas aras ponere. In iis autem quæ ad Eccleſiæ defenſionem pertinẽt præter ea quæ de regis Romanorum iuramento & coronatione protulimus nihil eſt quod regis noſtri authoritatem Romano Papæ vel Eccleſiæ maximè quoad gladij & meri ac ſummi imperij ius ſubiiciat. Nam quid ineptiùs dici poteſt quàm quòd nuper à Ieſuita quodam propoſitum fuit,cùm vt Reges Epiſcopis minores probaret,eum qui ab Epiſcopo vngitur illo minorem adſeuerauit ex D. Pauli ad Hebr.c.7.vbi ſic ait,ſine cõtradictione minor à maiori benedicitur. Certè in ſpiritualibus maior eſt Principe Epiſcopus,ſed in temporalibus ſecus.Itaque indefinitæ propoſitiones à Ieſuitis factæ à Gallo-francis admitti non debent. Vereor Gallo-franci ne in rebus iſtis me nimiùm longum eſſe dicatis. Sed hæc omnibus non aperta ſunt.Videte quorſum Romani Theologi & Papæ aſſentatores vnctionem adeò neceſſariam eſſe contendunt,vt ſine ipſa regem Francorum neque dici poſſe neque eſſe, neque à ſubditis agnoſci debêre concludant.Id eo animo faciunt vt inde inferatur à Pontifice Romano Imperarori & Regibus

poteſtatem imperialem & regalem tradi. Sed quod dicunt ex Paulo de benedictione & conſecratione clericorum quę fit per manus impoſitionem & conſecrationem atque ordinationem,non de Regum vnctione debet intelligi. Et cùm imperatores ac Reges ab Epiſcopis inuncti fuêrunt, Epiſcopi illis non dixêre ſe poteſtatem ciuilem ipſis tradere,vtpote quam à Deo habêrent, ſed id egerunt vt poſt datum ipſis à Deo Regem preces pro eo fierent. Quod non meliùs probare volumus,quàm ex ipſis Paparum decretis,inter quæ notandum illud Ioannis Papæ in diſtinctione Gratiani 96.c.ſi imperator vbi ſic ſcriptùm eſt, *habet Imperator priuilegia ſuæ poteſtatis qui adminiſtrandis legibus publicis diuinitus conſtitutus eſt, & ibi gloſator non ergo,inquit, à Papa. Nam imperium à ſolo Deo eſt.* Vtinam eadem fuiſſet aliorum Pontificũ qui Ioanni iſti ſucceſſerunt modeſtia. Sed Bonifacius VIII. de quo ſæpè loqui cogor,& quem iure Malefacium vocare poſſum (vt alter eiuſdem nominis à Franciæ prælatis appellatus eſt) longè aliter ſenſit & dixit. Volo iſtius hominis genti noſtræ & Regis Francorum ac Nauarræ

hoſtis

hoſtis infectiſſimi conſtitutiones examinare vt eas impias atque à piis omnibus damnandas oſtendam. Hic quamuis ſciret aut ſcire debêret illud D.Pauli, *omnis poteſtas à Deo eſt*, tamen in ſua extrauagante Vnam ſanctã & cæt.de maiorit.& obed. dixit ſe poteſtatem Imperatoribus tradere, & ideò maiorem illis eſſe, quòd eos conſecraret: idque poſteà eius ſucceſſores ipſius exemplo mouit vt ſuo ſoli arbitrio & tyrannico furore, ſine accuſatore ſine teſtibus, inauditos Principes damnare auſi ſint; non more priſco in eos aduertentes, ſed ſine canonico examine vt anteà contra Lodharium Regem fecerat Nicolaus I. Sed redeo ad conſecrationem. Velim hîc mihi romani dicãt quis illum Pontificem Bonifacium VIII. conſecrauerit, & ordinauerit. Nónne Epiſcopus Oſtienſis? Certè is fuit non Metropolitanus aut Metropolitano dignior, ſed quia vt proximior ordinare ſolet Romanum Epiſcopum, veluti ex Eccleſiæ conſuetudine Carthaginis Epiſcopus non à Numidiæ ſed à propinquioris Eccleſiæ Epiſcopo ordinãdus, teſte D.Auguſtino in collat. 3. diei breuiculi collationum cum Donatiſtis. Si quis

verò eo argumento, quo Bonifacius ſe maiorem Imperatoribus dicit, Oſtienſem Epiſcopum maiorem Papa dixerit, eadem ratione concluſionem ſuam poterit defendere. Verùm nec illa nec iſta concluſio vera eſt. Vt enim monſtroſum foret inter Epiſcopos Metropolitanum, qualis eſt Romanus, Oſtiẽſi ſubiicere, cùm hodie per longam conſuetudinem in Eccleſia receptam Papæ Patriarcharum, Primatum, Metropolitanorum Archiepiſcoporum, & Epiſcoporum gradus & ordines conſtituti ſint: non minus deforme eſſet Imperatorem Epiſcopo, ſiue Metropolitano, ſiue alteri Antiſtiti, aut Pontifici conſecrationis & vnctionis imperialis aut Regalis ratione inferiorem dicere. Nam vt regnum Chriſti quod ſpirituale eſt nihil commune habet cum huius mundi regnis, vt Chriſtus ipſe dixit, ſic neque regni Frãcorum ciuilis poteſtas cùm Pontificia aut Epiſcopali confundi vel in temporalibus ei ſubiici debet. Licèt enim Deus regni vtriúſque ſpiritualis nimirùm & temporalis author ſit, Epiſcopi non dant poteſtatem Regibus, imò ab ipſis & dignitatem & ius ſedendi in Senatu & iuxta Principes ac pro-

ceres accipiunt,vti Patriarcha Conſtantinopolitanus,cui,vt ſcribit Nicetas Imperator Andronicus eum quòd ab obedientiæ iuramẽto abſoluiſſet,quo Manueli Imperatori obſtrictus erat, ius adſidendi conceſſit, ſubſelliis ad imperatorium ſoliũ collocatis: (quaſi ius illi Patriarchæ fuiſſet id facere,& ſubditum tyrannicè Imperium vſurpantem à legibus diuinis ſoluere.) Sed ea erat hũius Antiſtis ambitio,vt etiam contra ius diuinum poteſtatem ligandi ac ſoluendi ſe habere diceret, quemadmodum & multi Pontifices Romani ius idem ſibi ipſi tribuerunt. At ne digrediamur,adhuc de vnctione dicendum eſt. Ecquis tam ignarus eſt, qui neſciat multos fuiſſe Chriſtianos Principes etiam in regnis vbi vnguntur,qui conſecrati non fuêre,& nihilominus eos regnaſſe certum eſt,& vota pro ipſis nuncupata, eóſque ab Hiſtoricis in Principũ piorũ catalogo recenſeri? Quod ſi opus eſſet, multis exẽplis probare poſſem à Regibus & Magiſtratibus ciuilibus Pontifices conſecratos fuiſſe,ſicut fuit Aaron à Moſe:& licet Moſes nõ dicatur ab alio quàm à Deo conſecratus qui in illum ſpiritum ſuum infuderat, tamen

ſæpiſſimè Deus illum in conſpectum ſuum ſolum iuſsit accedere, eiúſque fidei præcepta de rebus ſacris populo ſuo tradenda commiſit. Ex his ſatis apparet inutilia eſſe & fruſtra conquiſita quæ aduerſarij noſtri de cõſecratione ſcripſerũt, quam quidem approbamus, ſed non vt concedamus Regem abſque illa regnare non poſſe, aut poteſtatem à Pontifice vel Archiepiſco vnctore cõſequi. Quòd verò de corona dicunt quæ à Pontifice vel Antiſtite Imp. vel regi imponitur, præter ea quæ notauimus, ita interpretari oportet vti docuit gloſator in notis ad illã extrauagãtẽ Bonifacij VIII. vnam ſanctã, vbi ait poteſtatẽ regibus à ſolo Deo tradi, & idcircò eos coronã quidẽ ab Epiſcopo accipere, gladium verò ab altari. Parendum igitur regi noſtro Henrico IIII. etiamſi vnctus & coronatus non ſit. At Cardinalis Caietanus aliíque Hiſpani & Guiſiani obiiciunt eũ eſſe hæreticum. Verùm ſcientes falluntur & ignaros decipiunt, quibus in hunc vſque diẽ impoſuerunt. Rex enim noſter commodis eſt moribus, patrium morem contumaciter non repudiat: non illi mater eſt ſuperbia cuius hæretici ſunt filij, ſed rex eſt humaniſ-

ſimus & clementiſſimus vt erant Reges domus Iſraël. Nolo hîc repetere quę de illo dixi cùm inducias & pactiones inter Regem Hẽricum III. & ipſum legitimas eſſe docui. Sed quandoquidem Hiſpani mollibus animis religionis vmbram opponunt, operæpretium exiſtimo in hac orationis parte tenebras ab iis iniectas diſcutere. Quocirca Regem noſtrum non eſſe hæreticum dico, quia matris fidem ſequitur, in qua educatus & eductus fuit, & ideò fidei alumnus & cuſtos meritò dicendus, paratus tamen aliter credere ſi ex legibus Chriſti à piis Doctoribus Romano more in Francia viuendum eſſe doceatur. Quapropter ab Orthodoxis & verè Catholicis hæreticus dici non poteſt. Etenim Apoſtolus eum quidem hæreticum dixit atque euitãdum poſt vnam correptionem qui ſubuerſus eſt atque à ſeipſo damnatus. Verùm D. Auguſtinus ex Eccleſię Catholicę ſententia in Epiſtola 162. ab huiuſmodi homine illos diſcernit, qui ſententiam ſuam quamuis falſam atque peruerſam nulla pertinaci animoſitate defendunt (ſic enim loquitur) prę ſertim quam non audacia prę ſumptionis ſuę peperêrunt, ſed à ſeductis at-

que in errorem lapſis parentibus acceperunt, quęrunt autem cauta ſollicitudine veritatem, corrigi parati cùm inuenerint: & hi (inquit) nequaquam ſunt inter hęreticos deputandi. Cùm itaque REX noſter qui millies dixit ſe docêri velle, id etiam ſcripto proteſtatus ſit, ac iudicium Eccleſię in cauſa fidei non fugiat, nihil in eum mali pręſumendum eſt. Id námque Bonifacius Papa Epiſcopis Galliæ reſcripſit eum demum nocentem videri qui iudicium ſubterfugit in cap. nullus de præſumptionibus in decretalib. à Gregorio I X. collectis. Quòd ſi veterum patrum authoritatem ſequi volumus & in primis Auguſtini, Eccleſiam imitemur. De ea enim vir ille ſanctus ita loquitur, *Suſtinet eos Eccleſia mater piis viſceribus ſanandos & docendos, ne plangat mortuos.* At Guiſiani & Hiſpani Regem noſtrum nō modò hæreticum, ſed in hæreſim relapſum dicunt, & ideò regni Francorum incapacem: cùm tamen relapſus dici non debeat, qui non fuit hæreticus: cùm etiam Louanienſes Theologi licet Hiſpaniæ Regis ſubditi hoc illi quantumuis Hiſpanorum inimico non obiiciendum cenſuerint. Norunt ſi quidem ex hiſtoria rerum

in Francia geſtarum profeſſionem religionis Catholicæ A. & R. die feſto Bartholomæi anno MDLXXII. ab eo factā per vim & metum extortam, non certo conſilio, nec voluntaria animi deſtinatione, quæ in votis omnibus ac promiſſis Deo factis requiritur. Itaque ſi aliqua culpa tenetur erroris humani certè à ſcelere liberatus eſt. Et ſi Manaſſen Regem coluerunt Iudæi, cuius ferè omnibus piis ſalus erat deſperata, quid nos facere debemus? Erant ſcelera Manaſſis peiora quàm quæ peſſima vt in 2. Reg. libro legimus. Ait ſacra hiſtoria de iſto Rege, *errare fecit eos*, ita vt facerent peius quàm gentes quas deleuit Iehouah à facie filiorum Iſraëlis & peccare fecit in Idolis. At ipſe tandem ad pœnitentiam adactus impulſu diuini numinis à Deo receptus dicitur, nec ab eo qui inter ipſius ſubditos pij erant deſciuerunt. Rex noſter Henricus IIII. à peccatis Manaſſis non modò alienus, ſed ei ſanctum pectus Deus largitus eſt. Nec hæreticus dici poteſt, nec relapſus. Quod ſi hoc illi obiici poſſet, nónne etiam relapſis Euangelica ſcriptura parcendum admonet cùm hæc dicit, ſi frater tuus ſeptuageſies ſepties pecca-

uerit parce illi. Idem ſtatutum Niceni cõcilij I.canone 8.& in Eccleſia Africana ſeruatum teſte Cypriano, & à Carthaginienſibus patribus ſancitum in Concilio contra Nouatianum hæreſiarcham ſatisfactiones pro pœnis peccatorum reiicientem? Nónne Græci Doctores idem ſentientes dixerunt eum qui millies lapſus ſit regredi in Eccleſiam poſſe? Adnotauit Balſamo in illum 8. Niceni Concilij canonem aliquos fuiſſe, qui Nouatianos vt fideles laïcos ſimpliciter ſuſcipiendos dicebant, non vt priores gradus exercêrent in cleris, quod Nicenis patribus non placuit, ſed conceſſum eis vt in ſuos gradus reſtituerentur. Et Euſebius Papa ſuſcipiendos dixit in ſancta Trinitatis fide baptiſatos. Denique in Cõcilio Epaunenſi ſtatutũ fuit lapſos per pœnitentiam reſtituendos. Tanta vis eſt pœnitentiæ vt cæli fores frangat. Fateor in canone 10. illius Concilij Niceni lapſos per reſtitutionem in Eccleſiam receptos ad ſacros ordines non admiſſos, imò fuiſſe depoſitos ſecundum 62. canonem Apoſtolicum quem allegat Balſamo. Sed hoc de lapſis in Idololatriam ſtatutum eſt, quod Regi noſtro obiici non poteſt. Item de

Principibus

principibus Canones illi non loquuntur. Et quæ à Cõcilij patribus de Eccleſiaſticis dignitatibus ſtatuta ſunt ad ſeculares adminiſtrationes porrigi non debent, quidquid in contrarium noua Romanorum finxerit Iuriſprudentia. Equidem in Canone 12. illius Concilij Niceni qui ſuum ardorem oſtendentes cingula depoſuerant, poſteà autẽ vt canis ad vomitum reuertebantur, pecuniam profundentes vt in priores ſuas militias beneficiis ac donis reſtituerentur, ſi eos pœniteret & ſincero conſilio veniam peterent, tribus annis extra Eccleſiam ſtare iubebantur, decennio verò integro poſt ambonem ſtantes cum catechumenis exibant. Qua lege viros etiam Principes aſtrictos fuiſſe forſitan concedi poſſit, vt Theodoſius Imperator publicam pœnitentiam egit, quæ tamẽ tanti temporis non fuit. Obiter tamen ad illum Concilij canonem aduertendum puto non eſſe ipſum pro lege perpetua habẽdũ. Forte enim Niceni patres vt ex actis Concilij colligimus, vel vt Nouatianos & Cathatos in rectam ſententiam adducerẽt nõ omninò illis cedere volentes (vt id rationi conſentaneum non erat) aliquid de ſummo

iure illis remittendum cenſuerunt, & quædam longiora tempora pœnitentiæ concedenda, vt eorum ſententiæ quadántenus adſtipulari viderentur: quemadmodum veteres Chriſtiani nonnullas Ethnicorum ceremonias & ritus in Eccleſia retinuêrunt, vt eos lucrifacerent. Aut certè dici poteſt has de ſatisfactionibus & pœnitentiæ temporibus leges ab iratis patribus aduerſus Arrianos ſcriptas fuiſſe: quam iracundiam aliqui laudarunt, alij improbarunt, ſpiritum manſuetudinis in ipſis deſiderantes qui etiam ideò notabantur, quòd & Catholici in Catholicos accuſationes factitaſſent. Quòd ſi hæc Niceni Concilij conſtitutio vim habuit in Principes, ne illis in Eccleſiã niſi poſt prefinitum tempus elapſum ingreſſus permitteretur, non idcircò cingulo & Imperiali Majeſtate priuati fuerunt, vt aliqui Franciæ Epiſcopi Ludouicum Pium Imp. ob pœnitẽtiam, ad quam ab ipſis adactus fuerat Imperiali dignitate priuatum declarauêrunt. Nam hæc ſententia & à nõ iudicibus lata & iniquiſſima fuit & ſine more ac exemplo imò contra ius vetus pronũciata. Siquidem ſi à legibus Iudæorum ar-

gumentandum eſt, cùm Rex Dauid de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, tamē in honore ſuo & dignitate Regia perſtitit, vt ſcribit Auguſtinus ad Bonifacium: & nō modò Reges per pœnitentiam de ſtatu ſuo deiecti non fuêre, ſed ne quidē clerici & Apoſtoli dignitatibus ſpoliati ſunt. Et in Euāgelio videmus beatum Petrum amariſſimas lachrymas fudiſſe, cùm eum pœnituit quòd Deum negauiſſet, nec ideò tamen Apoſtolatu priuatū fuiſſe. Et in iis cauſis in quibus per graues offenſionum ſciſſuras non huius aut illius hominis, ſed populorum plurimorū ſtrages metuenda eſt, detrahi debet aliquid ſeueritati, vt maioribus ſanādis morbis charitas ſincera ſubueniat. Hæc non profero, quæ tamen ex authoritate ſacræ ſcripturæ, & ex D. Auguſtini doctrina diximus, vt inde côcludum à vobis damnandam poſteriorum Doctorem ſeueriorem diligentiam, qui vbi nihil ſaluti detraheretur, aliquid humilitati addiderunt, quô ſalus tutiùs inueniretur, & ad clericatum pœnitentes primo quoque die admittere noluerunt. Cogunt enim, inquit vir ille ſanctiſſimus, multas inuenire medicinas multorum experimēta mor-

borum. Et in iis morbis in quibus ſalus deſperata eſt corrupta cenſeri debent iudicia ſi mitiora ſint legibus: acutiſque febrib⁹acuta ſunt adhibenda remedia. Sed quæ gladio ſpiritus fieri debent ad principum imperia & Regna, ac terrenæ dominationis iura nõ extendenda ſunt, neque poſſunt ſubditos à fide & obedientia, quæ Regibus debetur, liberare. Quod aliquot exemplis veterum Chriſtianorũ probari poteſt. Si quidẽ illos Iuliano Imp. etiam Apoſtatæ paruiſſe certũ eſt, quãuis Apoſtaſia crimẽ ſit hominis perditi in quo propriũ Imp. Chriſtiani eſſe dixerunt, vt pœnitentia non aboleatur. Nam etſi Eccleſiæ patres à Margaritis abhorrerẽt, & ab aliis qui penitus à Religione Chriſtiana deſciſcẽtes vel Iudæi fiebant, vel Pagani, tamen ſi quis Imperator vel Rex à Deo ordinatus, vel hæreditario iure, vt Reges Francorum, vel per electionẽ in huius Apoſtaſiæ crimen lapſus foret, non licebat ſubditis ab eius poteſtate ſe ſubducere. Illi quidẽ poterant, qui inter eos Paſtores fuerunt vitia Principũ reprehẽdere, vti Ioãnes Herodẽ arguerat, ſed non licuit vnquã in reges & Imperatores ſiue hypocritas, ſiue diſſimu-

latores ſiue Paganos ſiue aliam quàm Chriſtianã religionẽ profitẽtes inſurgere, cũ eorum non ſit qui in Eccleſia munere aliquo funguntur, præſertim ſi Regi ſubditi ſint, ſtatum Reip. mutare. Dei enim eſt dare Principem quem velit, & ideò Samuëli dixit, non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos. Eam ob cauſam primi Chriſtiani Ethnicis Imperatoribus obtemperauêrunt & Principem coluerunt tanquam hominem à Deo ſecundum, & quicquid erat à Deo cõſecutum, ſolo Deo minorem. Et cùm Reges coronam non ſuſceperit ea lege vt religionem Chriſtianam ſequantur, etiamſi eam profeſſi, vel in hæreſin vel in aliud magis deteſtandum vitium laberentur, non eſt fas ſubditis aduerſus eos ceruices erigere, quaſi hoc facinore terrenis bonis & dignitatibus priuati ſint, ſed ipſi tantùm ſacris arceri poſſunt, non ſubditi qui illos quo debent officio colũt. Nec in Eccleſia Gallicana, nec etiam in vniuerſa pro lege recipitur decretalis Papæ Lucij III. quæ extat in c. ad abolẽdam in tit. de hæretic. aduerſus humiliatos quos impœnitentes declarauit. Nã Clemens III. eius ſucceſſor illam conſtitutionem vt ab

homine factam antiquauit, & eos quibus Lucius pœnitentiæ ac ſalutis oſtium & aditum intercluſerat in integrum reſtituit, vt Pontificij iuris interpretes notarunt ad cap. olim de reſtitutione ſpoliatorum. Et nihilominus humiliatis illis à quibus Dominicanorum & Thomiſtarum Nouatiani diſcipulorum ſectæ ortæ ſunt, portus iſte pœnitentiæ claudi potiùs debuiſſet, quàm regi noſtro Henrico IIII. ob mala quæ multi ſancti & pij viri in illorum hominũ ortu ab ipſis prouentura proſpexerant. Itaque inuitis Romanis & Hiſpanis qui nobis aduerſantur licet pro ipſius ſalute & conuerſione ex Cœleſtini Papæ ad Clerum noſtrum admonitione cõtinuas preces facere, cùm pro omnibus tam principibus quàm aliis orandum ſit, vt lapſis remedium cõferatur. Nec enim illum excommunicatum credimus, nec à Gallofrancis ſuis ſubditis deuitandum, quãuis aduerſarij noſtri obiiciant illum & Principem Condenſem ac eorũ poſteros à Xyſto V. Pontifice Anathemate mulctatos, ac dignitatibus quæſitis & quærendis ſpoliatos. Et cùm de Regni Francorum legibus ac non modò de priuilegiis, ſed de iure ac

libertate Eccleſiæ Gallicanæ poſteà diſſeremus hanc anathematis ſentẽtiam nullam & à non Iudice pronunciatam probabimus. Sed ſatis erit hîc dicere illum incompetentem & incongruum Iudicem (vt Rom. Imperatorum verbis vtamur) non ſeruato Iudiciorum Eccleſiaſticorum ordine, non cõgregata Synodo, extra Franciam in alieno territorio inauditos Principes Regis Francorum ſubditos indicta cauſa non tam condemnaſſe, quàm nimia iracundia, & temerario affectu, non proprio, ſed Pelucei Regis ſui & patriæ proditoris, & aliorum aliquot Cardinalium qui Regis Hiſpaniæ ſtipendiarij ſunt impulſu in gratiam Hiſpanorum diris deuouiſſe. Nolo nunc plura dicere nec mihi animus eſt relatione criminum Regem noſtrum defendere, ſed legibus & earum præſidio cauſam eius tueri. Hoc verò loco ſufficiet Gregorij I. Romani Epiſcopi ſententiam aduerſus Xyſti V. Iudicium (ſi ita appellari debet) recitare. *Non debet (inquit) is pœnam ſuſtinere canonicam in cuius* damnatione non eſt canonica prolata ſententia. Imò eodem teſte quem Gratianus citat in cauſa xj. q. 3. ſi priuilegium omninò mere-

tur amittere qui permiſſa abutitur poteſtate, Papa cui à noſtris patribus in ſpiritualibus primatus conceſſus eſt, vt aliquis ordo ſeruaretur in Eccleſia ſecundum morem antiquum iure ſuo vti debet non abuti, nec eum ad ſecularia extendere, vt poſteà fuſiùs dicemus. Nunc de iis tantùm loquor quæ ſpiritualia ſunt in quibus etiam terminos ſuos & Iuriſdictionis fines egredi non debet nec ſyluam alienam cædere. Nam in regno Francorum ſi quod ius habet certè nec in reges, nec in eorum agnatos: & ſi in aliquibus cauſis ſpiritualibus Iuriſdictionem exercuit, nil ab eo ſtatutum præterquam cauſa cognita: & ſi quæ reſcripta ab eo ad Epiſcopos vel alios clericos miſſa ſunt alió modo concepta, à Iudicibus Regiis fuère examinata, & nulla atque, vt Francorum verbo vtar, abuſiua declarata. Et quãtò magis nullum eſt dirum illud Anathema in Regem noſtrum quem Henricum Borbonium aſſertum Regem Nauarræ nominaſſe dicitur, quo eum impœnitentem declarat? Certè ſuſpendio digni ſunt qui Anathema iſtud & fulmen emittendum curarunt. Ea enim eſt eius atrocitas vt ſolum verbum crudele

ſit:

ſit:& ideò cogor ſancti viri & Martyris authoritatem proferre, qui ſub Apoſtolorum tēpora de hac re ſententiam dixit, ſi quis, inquit, priuatus regiam purpuram induens cum ea procedat, is cum omnibus facinoris conſciis vt tyrannidis adfectatę reus plectetur, ita qui Domini ſententiam præoccupās hominem à Chriſto ſeparat, & anathematiſat, in præſens ſeſe exitium coniicit, dignitatem Dei filio præcipiens. Ea nempe erat primorum Eccleſiæ paſtorum modeſtia, vt ſic hæreticos ab Eccleſia deiicerent, quaſi dexter oculus eſſet effodiēdus. Itaque commiſeratione & manſuetudine rei triſtitiam mitigarunt ex diuino Chriſti conſilio qui id commendauit. Matth. 5. 18. & Marc. 9. Nec decet ro. Pontificem nec Cardinales qui hodie veſtes purpureas geſtant, & preſbyteros qui ſecundum Gangrenæ ſynodi canonem 12. cum pietate veros ferre debent tunicam Chriſti diſcindere, totámque Galliam, imò totum orbem Chriſtianum cruentis literis inurere, neque vellera Chriſtianarum ouium & albi agni ſtolam hominum ſanguine tingere. Melius enim faciunt Eccleſiæ paſtores, qui fortunæ ſuæ dignitatem

tuentur candidæ mentis bonitate, & non preſentis maris colore, verùm albo illo, qui Deo præcipuè decorus eſt: & ſancti ſunt ij qui cùm in procurandis monſtris eorum diſciplina verſetur, bellorum violentis tempeſtatibus concitatorum crudelitatem à Chriſtianorum ingulis auertunt, nec in Eccleſiæ pulmonibus ac viſceribus tela quæ in infideles coniici debēt diu exercêri patiuntur. Etenim circumſpicere debent, & agnoſcere ſe non maiori dignitate nec poteſtate præditos eſſe quàm Michaëlem Archangelum, qui teſte Iuda Apoſtolo cum diabolo diſputans de Moyſis corpore, non auſus eſt ei blaſphemiæ iudicium inferre, ſed dixit, Imperet tibi Deus. Et quicumque in Eccleſia vel Epiſcopalem vel maiorem habet authoritatem ſibi debet ob oculos exemplum Oſij proponere quod ex Iſidori libro de viris illuſtribus à Vaſæo Hiſpano relatum eſt. Ille qui quondam vt nomine ita vita ſanctus & inſignis in Niceno Concilio & in Sardicenſi magno loco apud patres fuerat, vt Conſtantio placeret præuaricatus Clementinum eius præfecti vicariū iuſſit Gregoriū in exilium mittere. Et cùm reſpondiſſet ſe

id non audere, niſi prius illum Oſius ab Epiſcopatu deiiceret: vt vidit Gregorius Oſiũ velle dare ſententiam appellauit Chriſtũ, totis fidei ſuæ viſceribus exclamans, Chriſte Deus qui venturus es vt iudices viuos & mortuos, ne patiaris hodie humanam ferri ſententiam aduerſum me minimum ſeruum tuum: ſed tu ipſe quæſo in cauſa tua hodie iudica. His dictis ecce repentè Oſius reſidẽs faſtu quaſi regalis Imperij, cum ſententiam conaretur exprimere, os vertit diſtorquens & ceruicem, at in terram eliditur, atque illicò expirauit. Scio aduerſarios dicturos aliquot eſſe caſus in quibus anathematis iudicium irrogari poſſe canones dicunt, vt in eos qui aliter corrigi nequeant: in quos etiam perpetuum tulit Stephanus III. vt in eos qui contra canonicas ſanctiones vel S. A. inuaderent, vel in gradum filiorum eius irrumperent in c. ſi quis ex Epiſcopis diſt. 79. Sed reſpondemus primorum paſtorum exemplum ſequendum eſſe, qui (vt vir doctus poſt aliquot annos ſcripſit) perdiligentes fuerunt in redarguendis aut procul eiiciendis hæreſibus, nulli tamen hæretico pœnã aut probrum perpetuum anathema-

tis impegiſſe, quaſi ſic diabolo deuotus fo-
rèt,& à Chriſto alienus, vt nullus ei locus,
nulla ſalutis via relinqueretur. Et Chryſoſto-
mus in ſermone de anathemate dixit eo ful-
mine quò vita æterna eripitur & mors per-
petua irrogatur nec viuos nec mortuos vl-
los eſſe plectendos. Illi igitur qui elige-
tur Pontifex conſiderandum erit ipſum
Chriſtum Iudam proditorem aperto iu-
dicio anathematis mulctare noluiſſe: ſed
ſingularem humanitatem ſuam denotaſ-
ſe ;cùm eum nominatim non arguit, vt
nos doceret inimicorum noſtrorum vicem
dolêre,neque illis aut furenter iraſci,aut in-
famiam inferre. Vnus,inquit,è vobis diabo-
lus eſt, quod dixit vt oſtenderet non tãtùm
amicos meritis ad charitatem prouocãdos,
ſed etiam aduerſarios vt in Ioannem adno-
tauit Chryſoſtomus. Quòd ſi vulgarés &
viles homines leniter tractandi ſunt, non ab
Eccleſia repellendi,certè Pótifex Principes
anathemate ferire non debet, & præſertim
viuentes cùm etiam mortuos ſine cauſæ cō-
gnitione ab Eccleſia ſeparatos pronuntiare
non debeat, vti poſt mortem à Romano
Pontifice poëtæ Dantis Itali damnata dici-

tur memoria, quòd pro iure & Maieſtate Imperij contra Pontificias vſurpationes ſcripſiſſet. Nam vt ideò Petrarchæ nomen, ſic & illius virtus ſatis laudari non poteſt, quippe qui dubio ſeculo contra Babylonicā tyrannidem verè dicere& ſcribere auſus ſit. Sed non modò anathematis fulmen, imò ne quidem excommunicationis quæ anathemate leuior eſt indicta cauſa in quenquā emittendū eſt, vt ſanctiſſimè dixerunt Concilij Pariſienſis patres Regis Ludouici Pij tempore ex Imperatoris Iuſtiniani conſtitutione, quæ non pro lege, ſed pro ratione ab eis recitata eſt, vti nos quotidie ex Romanorum legibus quid iudicandum ſit dicimus. Et Gratianus hanc conſtitutionem recitans in decreti ſui cauſ. 23. q. 3. his verbis, nemo, inquit, presbyter excommunicet aliquem antequàm cauſa probetur, propter quam Eccleſiaſtici canones hoc fieri iubēt. Et quod aduerſarij dicunt D. Paulum in Epiſtola prima ad Corinthios cap. 5. iudiciū ſuum in abſentem & inauditū pronunciaſſe, quòd crimen eſſet notorium, aut malè intelligunt, aut locum illum Apoſtoli contra eius mentem deprauant. Siquidem Paulus

qui tum Philippis erat non quaſi inceſti cō-uictum reum iudicat, ſed audiri dicit fornicationem inter Corinthios, & cùm adiicit, *ego abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iudicaui vt præſens eum qui ſic operatus eſt*, nō hoc dixiſſe cenſendus eſt eorum exemplo, quos in vrbe Romana ſine more & ordine tumultuoſiùs ad ſe perlata ſuſpicione crimina, & accuſationes tanquam aduerſus receptos iam reos inſtruebant, vt in Annalibus Taciti videmus. Nam ſi in rebus profanis iudiciorum ordo ſeruari debet, longè maiori ratione in ſacris tenendus eſt: nec ſemper famam & voces publicas pro oraculis veteres habuêrunt. Sed in iudiciis probationes requiruntur, & credendum eſt ſi ad D. Paulum à Corinthiis miſſa non ſunt elogia, qualia ab Irenarchis qui reos adprehendebant cùm interrogationibus literis incluſis atque obſignatis ad cognitionem magiſtratus mittebantur, illum reſpondiſſe vt fieri in conſiliis ſolet (ſi quæ proponuntur vera ſint.) Et ita hæc verba intelligi debent, qui ſic operatus eſt. Aliôqui ſi in abſentem inauditum cauſa non cognita ſententia ferretur, idem de ea dici poſſet, quod

Chryſoſtomus in Epiſtola ad Innocentium Epiſcopum Romanum ſcripſit aduerſus Theophilum Alexandrinum, à quo non vt Iudice, ſed vt inimico & hoſte manifeſto ſe iudicatum conqueritur, eius ſententiam contra leges datam dicens: qui tamen malam cauſam fouebat quòd nollet Alexandrino Epiſcopo adſurgere, cùm ille ex decreto Concilij Niceni l. ſecundum veterem conſuetudinem poſt Romanum primus & inter 4, Apoſtolicarum ſedium Præſules ſecundus eſſet. Sed iuſtè querebatur ſi verum erat eum ab Eccleſia ſua, & ab vrbe expulſum per vim non per iudicem, inauditum, contra veterem iudictorum morem: quod vt ipſe dicit non in Barbarorum Prætorio à Scythis aut Sarmatis factum fuiſſet. Nam vt rectè dixit Rethor Apſinus qui ita iudicant non iudices ſed accuſatores cēſeri debent. Quis verò talem D. Paulū præſumat? Ipſe idē cum Corinthiis ſentiēs, non tám vt iudex quā vt conſulēs ſic ad eos ſcripſit, *congregatis vobis & meo ſpiritu, ſcilicet* vt oſtenderet excommunicationem in Synodo faciendam eſſe communi Paſtorum & fideliū ſententia. Et ipſe qui pro fratribus anathe-

ma fieri cupiit, in Epiſtola 2. ad eoſdẽ Corinthios c.2. eos obſecrauit, vt ei qui eiectus ab Eccleſia fuerat reſipiſcẽti condonarẽt, & charitatem in illũ confirmarent. Neque illi obiecit crimen ob quod ab Eccleſia ad tẽpus ſegregatus fuerat. Tanta erat ſancti huius Apoſtoli mãſuetudo & modeſtia, vt cõſolandum dixerit reſipiſcentem, ne abundantiori triſtia abſorberetur & obſecrauit Corinthios non eis imperauit, vt frater non vt Dominus eos alloquens. Imò eos in iudicij ſolio conſtituens, ipſe aduocati perſonam ſuſtinuit vt eleganter ait Chryſoſtomus. Hæc ſatis demonſtrant ipſium non eo animo hæc ſcripſiſſe, quo Romani quidam Epiſcopi, qui in omnes Chriſti Eccleſia poteſtatem vendicarunt et ius ſibi eſſe dixerunt omnes quos reprobos cenſebant excommunicand, vt Regem ac Principes Frãcorum & alios opprimerent. Sed orandus eſt Deus vt in vrbe Ro. pius Pontifex eligatur. Nos verò Regem noſtrum omni officio colere, venerari, & reſpicere debemus. Nec quiſquam mouêri debet Edomæorum exẽplo quod aduerſarij noſtri proferunt ex 2. Reg. c.8. qui à Rege ſuo Ioram deſeciſſe dicuntur,

cuntur, & quos Ioſephus ſcribit Regem ſibi conſtituiſſe, qui nullo modo à Iuda pendêret. Nam is quem Pariſienſes & alij ſeditioſi Proregem crearunt viuente adhuc Henrico. I I I. Rege Chriſtianiſſimo pro Religione Catholica A. & R. contra Idolorum cultores non pugnat, vt Edomæi aduerſus Idololatras certabãt. Et Rex Hẽricus I I I I. nec eſt idolorum cultor vt erat Ioram, nec ſubditos ſuos ad Idololatriam conatur inducere. Dicunt aduerſarij ciues vrbis Libnah eodem tempore quo Edomæi à Rege illo Ioram abſceſſiſſe, ſeque intra ciuitatis mœnia recepiſſe, ne in eius manus inciderent, qui eos in terra à Deo ipſis data ea cõditione & lege vt ibi ſolus adoraretur ad falſorum & alienorum Deorum cultum cogere nitebatur. Nec Edomæorum nec illorum factum à Pariſienſibus, aut aliis Guiſianis & Hiſpanis in exemplum trahi debet. Nam præterquàm quòd ciues Libnah non adeò rebelles fuerunt ac Edomæi, & nouũ ſibi Principem non creârunt, licèt eadem illis foret perduellionis occaſio (ſi quæ tamen poteſt eſſe legitima:) quod Hiſtoria recitat non ideò adprobat, verùm diuinum

iudicium notat in eos qui à Deo ſeceſſerũt: & quod Deus ſibi iudicandum retinuit ab hominibus in conſequentiam produci non debet: imò diuinam expectare oportet ſententiam. Et Chriſtianis non licet exempla Iudæorum pro legibus allegare, cùm ab Euangelicis Doctoribus iuſſi ſint non bellum Principibus inferre, ſed è ciuitate in ciuitatem fugere, ſi vel Reges vel Magiſtratus ad nouos ritus amplectendos velint eos cogere. At hoc Rex noſter non facit. Imò ſubditis ſuis Catholicis liberam relinquit conſcientiam liberas ædes ſacras, & ſe relicturũ Declarationibus ſuis proteſtatus eſt eodem momento quo ex generali Regni conſuetudine Regi Henrico III. in Regno ſucceſſit. Ne igitur vos moueant argumenta illa nimis infirma, quæ diſſimilibus exemplis nituntur ex quibus iudicium ferri non debet, ſed ex legibus: & non ex legibus aliarum gentium, ſed ex noſtris quæ aliæ ſunt. Nam vt ea refutemus iis quæ dixi addi poteſt regnum Francorum omninò Iudaïco ſimile non eſſe. Noſtris enim Regibus datum non fuit ea lege qua Iudaïcum ſancti populi Principibus. Etenim primi Francorum Re-

ges Ethnici erant, & tamen eorum ſubditi tam Chriſtiani quàm Pagani illis paruērūt. Cur igitur Chriſtiano non obediant? Certè etſi foret hæreticus (quod dici non poteſt niſi ab hæreticis) illi tamen parendum eſſet veterum Chriſtianorum exemplo. Quod probare poſſem multis priſcorum & piorū Doctorum & Hiſtoricorum authoritatibus, Sed coram Gallo-francis dicenti ſufficiet ex Hiſtoria noſtra pium Gallorum morem & fidum obſequium oſtendere. Poſt Chriſtianam fidem à Regibus noſtris ſuſceptam Chilpericus Rex Francorum 9. malam de Trinitate opinionem habuit, & Epiſcopis ac Prælatis Franciæ lege nominatim edixit, vt ſecundum eam populi animos imbuerent. Et tamen Franci Regi illi quamuis Arriano, licèt Arrij hæreſis multis fuiſſet damnata Conciliis, non ideò minus paruêrunt, vt & Hiſpani multis Principibus qui eodem inſtituto tenebantur. Rex noſter Hēricus I I I I. nec eſt, nec fuit vnquam Arrianiſmi labe infectus, nec quēquam è Catholicis vllo modo cogere ſtatuit vt à ſua fide diſcedat. Cur non igitur illi obediemus? Chriſtus ipſe ſub Pagano & verę fidei igna-

ro vel non obſeruante Imperatore naſci voluit, eo tempore quo cenſebatur vniuerſus Orbis terrarum, vt eò magis demonſtraret ſe in hunc Orbem non veniſſe Regni terreni occupandi animo, vel Regnorum & Imperiorum dandorum aut adimendorum ergô, ſed vt qui eius dicto parêrent Deum agnoſcentes ex eius præcepto tributa Regibus penderent. Audiſtis regem noſtrum cōcilijū optaſſe, vt diſſipati cōgregētur, & quādo de induciis à rege Henrico III. cū eo factis locuti ſumus, id in argumentū protulimus, vt eū nō eſſe hereticū diceremus. Nūc oſtendemus illū Chriſtianiſſimū cenſeri debere qui exiſtimat animo dignū regio præcipitibus omiſſis tuta & ſalutaria capeſſere. Ideo Synodum expetit, vt nō ſolùm Franci omnes, ſed ſi fieri poſſit Chriſtiani ad vnius religionis & vitæ ſocietatem conuocentur. Quid melius quid ſanctius quid vtilius deſiderari poteſt? Hæc illis iampridem ſcripſit qui ſe in Sorbonico gymnaſio Theologiam profiteri dicunt, & idem ſæpè reſpondit iis qui illi obiecerunt diu expectandum antequàm Proteſtantium iura quæ defendebat in vetuſtatem conſuetudine verterentur. Et

ſanè hoc ſingulare atque vnicum remediũ eſt Synodos contrahere vt Chriſtianorum diſſidia ſedari poſſint. Multa enim fuerunt colloquia etiam cum acerrimis hoſtibus & cum grauiſſimè diſſentientibus ciuibus, quę bella externa & domeſtica planè extinxerunt. Et vt optimè notauit Vincentius Lirinenſis qui circa illud tempus quo Franci in Galliam venerunt Chriſtianam militiam ſequebatur, *Eccleſia ſedula & cauta depoſitorum apud ſe dogmatum cuſtos eſt: nihil vnquã in his permutat, nil addit, nil minuit: non amputat neceſſaria, non apponit ſuperflua, non amittit ſua: ſed omni huic rei ſtudet, vt vetera fideliter ſapientérque tractando, iam antiquitus informata et inchoata accuret ac poliat, iam expreſſa ac enucleata conſolidet atque firmet, iam confirmata & definita cuſtodiat. Denique quid aliud vnquam Conciliorum legitimorum decretis effectum eſt, niſi vt quod anteà ſimpliciter credebatur, lentiùs prædicabatur, ſecurius colebatur, hoc idem poſteà diligentius crederetur, inſtantiùs prædicaretur, ſollicitiùs excoleretur?* Et quamuis magna ſit Conciliorum præſertim legitimorum authoritas, tamen cùm ab antiquis noſtris Patribus didiceri-

mus etiam poſt ea de multis fidei capitibus diſputatum, neque trepidatum ab eis qui veris ſacræ ſcripturæ fundamentis nitebantur, ideò D. Auguſtini doctrinam ſequi debemus, qui cum Maximino Arriano Epiſcopo diſputans lib. I I I. c. 14. ſic ait, *Nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe tanquam prædicaturus proferre Concilium. Nec ego huius authoritate, nec tu illius detineris: ſcripturarum authoribus non quorumque propriis, ſed vtriſque communibus teſtibus, res cum re, cauſa cum cauſa, ratio cum ratione concertet.* Nec eum verbo diuino quidquam addi neque detrahi poteſt: nobíſque cauendum eſt ne Iudæorum Doctoribus ſimiles ſimus, qui Dei præcepta propter ſuas traditiones euacuant. Et ſequi oportet diuinam ſententiam 4. Deuteronomij perſcriptam his verbis, *Non addatis ad verbum quod præcipio vobis, nec minuatis ab eo vt ſeruetis præcepta Dei veſtri quæ ego præcipio vobis.* Hæc ſcripturæ regula credendorum aut non credendorum, agẽdorum aut non agendorum amuſſis eſt, & dum eam ſequemur non errabimus. Certè olim Maſoreth inter Hebræos ſepes erat legi, cuius primum authorem nonnulli Ez-

ram ſcribā ſtatuerunt, alij Iudæos qui quondam in Tiberia habitabant, quòd ibi cuſtodiebatur genuina ſacræ ſcripturæ lectio, & expoſitio vt docuit R. Akiba, ne quis in ſacroſanctis literis graſſaretur, ſed intra veterum ſapientum ſepta remanêret. Et ita inter Chriſtianos quædam in ſacras ſcripturas adnotata ſunt, imò & alia multa tradita iure non ſcripto, quorum vſus (vt D. Petri verbis vtamur) ſancto mandato traditus fuit, quæ temerè improbari non debent, ſiue à patribus prodita, ſiue in Conciliis ſtatuta fuerint. At quàmuis Doctoribus & interpretibus probatis magna debeatur reuerentia, vt ab iis dicta, ſcripta, & adnotata examinētur, & infirmi ea diſcant & rationibus per diſputationem conquiſitis veritatem cognoſcant, Concilium congregandum eſt. Et ſi ob Benengarij opinionem non vna tātùm ſynodus ſed plures cōtractæ ſunt, idem hodie fieri poterit, neque eſt timendum ne quæ piè in primis determinata ſunt conuellantur aut immutentur. Nam verbum Dei in æternum permanet, cùm veritati neque ſpatia temporum, neque priuilegia perſonarum poſſint vllomodo præſcribere. Tra-

ditiones autem hominum ab errantibus fieri poſſunt qui plerumque non ſapiunt ea quæ ſunt Dei. Vnde: Chriſtus Petro dixit. *Vade poſt me Satana* Matth. 16. Et ideò Hieronymus ad Euagrium Epiſcopum de ordine Epiſcoporum & Diaconorum loquens Eccleſiæ Romanæ miniſtros errare dixit, & cùm in aliis Eccleſiis ad teſtimonium diaconi non ordinarentur presbyteri & qui Romæ ordinatos fuiſſe dicebat ſic reſpondet; *Quid mihi profers vnius vrbis conſuetudinem, quid paucitatem, de qua ortum eſt ſupercilium in leges Eccleſiæ vendicas?* anteà dixerat, *Si authoritas quæritur orbis maior eſt vrbe.* Neque nouum videri debet in primis ſynodis deciſas quæſtiones rurſùm in aliis agitari. Notauimus in Concilio Niceno. 1. quædam ſancita quæ ad ſatisfactiones & pœnitentiæ tempora pertinent tunc temporis rectè cōſtituta vt Nouatiani in Eccleſiam reducerentur, alio ſæculo fortè non obſeruanda. Et Iulius Papa Romanus in Epiſtola ad Antiochenos ſcripſit patres in Nicena prima œcumenica ſynodo congregatos Deo conſulente permiſiſſe ipſius acta in alia denuò examinari, vt & qui primi iudices

iudices fuerant rurſus qua fieri poſſet diligentia & fide cauſam Catholicam expenderent, & qui iudicium acciperent fateri cogerētur ſe iure condēnatos fuiſſe. Nempe qui legitimi Concilij congregationem expetebāt, vel indicebant, & ſperabant & credebant multos homines in vnum congregatos quibus liberè loquendi facultas foret vno conſenſu ritè & rectè iudicaturos, nec humanam ſed diuinam laturos ſententiam, qualis ea fuit quæ in quinta actione octaui vniuerſalis Concilij à patribus dicta eſt, diuina inſpiratione deprompta vnanimi ſanctæ ſynodi cōcordia promulgata, cùm omnes ita ſaperent, ita prædicarent, vt liberè concinentes & conſentientes promptè conſcriberent. Quod ſi hodie fiat & magna cōueniat multitudo paſtorum, tutum erit in fidei materia iudicium, & ex ſententia Cypriani & Cuſani maior pars ſecundū Chriſti decretum abſque errore permanebit. Sed cùm hodie plerique in Gallia ambitione & concertatione diſcordes ſeditiones ad exercendos Theologos neceſſarias putent, quaſi per rixas florere poſſit Eccleſia, vt extra ruinam ſimus, & vanitate philoſophica

relicta ex Apoſtoli conſilio puram & incorruptam, Chriſtianæ fidei regulam teneamus liberi conuentus habẽdi ſunt, qui iamdiu eſſe deſierunt. Nam etſi multa ante ſeculum noſtrum celebrata ſunt concilia aliquot etiam fuerunt quæ Conciliabula illegitima, non ſynodi legitimæ dici debent, quamuis iis interfuerint vel romani Epiſcopi, vel eorum legati. Talis fuit Epheſina 2. in qua Epiſcopi manu militari Theodoſij & Valentiniani Imp. iuſſu Chryſaphij palatij præſidis qui Principibus gratus erat opera, & Eudoxia Auguſta promouente congregati fuêre & à Dioſcoro Alexandrino coacti decretis cõtra Flauianum Archiepiſcopum C.P. editis volentes nolentes ſubſcripſerũt. Certè Liberatus teſtis eſt Dioſcorum Leonis Epiſcopi romani Legatis conſeſſum in ſynodo permittere noluiſſe, nec pati voluiſſe vt literę Leonis & Flauiani ad ſynodũ ſcriptæ in Concilio legerentur, ideôque illos diſceſſiſſe. Verùm an in hoc tãtùm concilio vis illata eſt patribus? Nónne & in aliis multis? Num Leo Papa Calchedonenſe Concilium in eo capite reprehendit, in quo Græci Patres Alexandrinum Epiſco-

pum dignitatis Patriarchalis gradu illi à Niceni patribus conceſſo nouo iudicio priuarunt & C.P.ei prætulerunt contra ſanctum illum canonem,quo ſtatutum fuerat vt mores antiqui ſeruarentur? Nónne Romani alij Pontifices in C.P. Patriarcham ſæpiùs exclamarunt eum minorem eſſe debere qui maior eſſe vellet. At nouæ ſynodi vetera Concilia ſoluêrunt.Doctrinæ tamen eadem atque perpetua ſemper fuit authoritas. Et multa ſunt quæ vel teſtibus Ieſuitis ratione temporum & locorum ſtatuta fuerant,poſteà nouis ſanctionibus immutata,vt videre eſt ex conſtitutionibus Eccleſiaſticis quæ de imaginibus factæ ſunt.Nam cùm in concilio Elibertino canone 36. placuiſſet in Eccleſiæ picturas eſſe non debêre, ne quod colitur aut adoratur in parietibus depingeretur,hoc Ieſuitæ tunc adeò ſancitum dicunt,quia periculum erat ne Gẽtiles exiſtimarent Chriſtianos ligna & lapides adorare: ſed poſteà in ſeptima ſynodo & in 8. canone 3.& in concilio Romano ſub Gregorio III.denique in alio ſub Carolo Magno Imp. contra Iconomachos plurimas ſanctiones factas vidimus. Et quod ex Epi-

phanio profertur in Epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum illum dixiſſe cōtra ſcripturæ authoritatem eſſe quòd in Eccleſia pendêret imago hominis quam Epiſtola teſtatur aut fuiſſe Chriſti, aut ſancti alicuius, iidem Ieſuitæ ex Thoma Vvaldenſi notarunt ab illo dictum propter hæreſim Antropomorphitarum quæ tunc vigebat. Et ex 7. ſynod. act. 6. referunt diſcipulos ſancti Epiphanij templum ipſi erexiſſe, & imaginem eiuſdem in eo poſuiſſe. An quæ ab illis dicuntur omnibus probanda ſint vos iudicate: & quanta Ieſuitis fides adhibenda ſit videte, cùm à nonnullis accuſentur quod in officio beatæ Mariæ Virginis quod vulgò Horas noſtri vocant è decem præceptis Domini ſecundum ab illis expunctum fuerit, reliqua tantùm edita. Verebantur forſitan ne aliquis argumentum à tempore ab illis factum nimiùm infirmum eſſe diceret vt contra Tertullianum Patres Orthodoxi aduertendum dixerunt, cùm ex doctrina Montani in lib. de fuga in perſecutione adſereret præceptum illud Chriſti, *Cùm perſequentur vos in ciuitate iſta fugite in aliam*, temporale omninò fuiſſe, quod aduerſus

Eccleſiam ſcriptum Hieronymus nominatim notauit. Sed non oportuit ſecūdum Decalogi præceptum ſupprimi ab iis qui ſeſe veritatis ſtudioſos dicunt. Et quod ab iis notatum de habenda ratione temporis veroſimilius erat, quàm quod à Tertulliano de perſecutione ſcriptum fuit. Siquidem ex Iudæi doctiſſimi libro qui antè CC. annos de Religione Chriſtiana ſcriptus eſt aduerſus calumnias Iudaïcas facilè diſci poteſt Chriſtianos poſtquàm Chriſti imperium per Orbem propagatum eſt, quia multi infirmi & ignari erant, imagines in Eccleſia pingi voluiſſe, quæ nonnullis qui legere non poterant libri loco eſſent, & aliorum memoriam iuuarent, vt olim Moſes iubente Domino ſerpentem igneum fecerat, ſigno ſuper eum poſito, vt omnis qui morſus foret intueretur & viueret. Itaque cùm vt ait Eccleſiaſtes tempus ſit omni rei: quid nūc impedit quominus nouum Cōcilium congregetur? Nō eſt timendum ne fiat præiudicium veritati. Chriſtus enim ſemper eſt & prior omnibus vt ait Tertullianus, & regula fidei vna omninò eſt ſola immobilis quæ in Apoſtolorū Symbolo continetur: qua remanente, vide-

ce num id ſentiendum ſit quod à viro ille magno dictū eſt, cætera iam diſciplinæ & conuerſationis nouitatis correctionem admittere, operante ſcilicet & proficiente vſque in finem gratia Dei. Nunc igitur Gallofranci nunc iudicate quis rebus noſtris modus ſtatuendus ſit. Ego cum omnis oratio & componi ratione & finiri debeat, eorum quæ videntur vtilia nil omittendum cenſeo vt beatis honoribus, in hoc mundo finatur Eccleſia Catholica Apoſtolica & Romana, donec præclarus ille dies adueniat cùm ad illud diuinum animorum concilium cætúmque proficiſcemur, cúmque ex hac colluuie & turba diſcedemus. Scio à quibuſdam obiici ex Epiſtola Gelaſij Papæ ad Epiſcopos Dardaniæ quòd vbi Synodus ſemel geſta ab hæreticis & aliquam opinionem damnauit, vlterius ad noua concilia venire non ſinit, quæ verba recitat Gratianus in c.maiores 24.q.1. Sed prȩterquàm quòd alios Papas aliter ſenſiſſe docuimus, ex prima actione octaui Concilij apparet Adrianum Gelaſij ipſius authoritate ita ſcripſiſſe, *vt cum Gelaſio Papa dicamus*, neceſſaria rerum diſpoſitione conſtringimur ex

Apoſtolicę ſedis moderamine cõuenimur, ſic canonum paternorum decreta librare & retrò præſulum deceſſorúmque noſtrorũ præcepta metiri, vt quæ præſentium neceſſitas temporum reſtaurandis Eccleſiis relaxanda depoſcit, adhibita conſideratione diligenti quãtum poteſt fieri temperemus, quod & nos æqua poſſumus pro lucrandis fratribus ratione proſequi, & temporũ neceſſitati conſulendo penitus imitari. Hæc etiam habentur in c.neceſſaria 1.q.7. Danda eſt ergo opera ne amplius diſſidia in Eccleſia durent: Et ſacroſancta vniuerſalium Conſtantienſis & Baſilienſis Conciliorum conſtitutio pro lege amplectenda eſt maximè cum pragmatica Regis Caroli VII. ſanctione confirmata ſit qua nominatim ſtatutum fuit. *De decẽnio in decennium generalia concilia perpetuò celebrari in locis quæ ſummus Pontifex, poſt menſem aut finem cuiuſlibet concilij approbante & conſentiente Concilio vel in eius defectum ipſum Concilium deputare, & aſſignare teneantur, vt ſic per quandam continuationem ſemper aut Concilium vrgeat, aut per termini pendentiam expectetur?* Erit verò facile volentibus Chri-

ſtianis omnibus Synodum etiam vniuerſalem congregare, nimirùm vt ſit Apoſtolicæ ſanctæ ſedis iuſſione ab Epiſcopis ſacerdotibus & paſtoribus in vnum conuenientibus, & vt benè ſit Principum omnium mãdato, quorum in ſuo quiſque territorio illos conuocari iubebunt, vt quondam Nicenum Cõcilium à Cõſtantino Magno, Epheſinum à Theodoſio, Calchedonẽſe à Martiano, & ſextum vniuerſale à Conſtantino Rinothmeto indicta ſunt: & adhortandus is qui erit Pontifex, quemadmodum olim celebrãdi concilij neceſſitatem à patriarchalibus ſedibus apertam fuiſſe legimus: & dies ac locus conſtituendus tam ab Imperatore quàm ab aliis Regibus & Principibus, & libertatis protectio abſque oppreſſione vel timore offerenda, ſecundum veterum ſynodorum conditiones. Denique literæ ad Papam ſcribendæ quales à Valentiniano & Marciano ad Leonem ſanctiſſimum Papam miſſas in Concilij Chalcedonenſis actis legimus, & à Conſtantino III. ad Agathonem ante conuocationem ſextæ ſynodi & is cuius ſanctitas in Epiſcopatu diuinæ fidei principatum poſſidet ſacris literis prior alloquendus.

alloquendus. Hæc enim vetus eſt congregandorum vniuerſaliũ conciliorũ forma. Et idcircò nefas puto ab ea recedere. Nec minuenda eſt Principum auctoritas cùm eadẽ eſſe debeat quæ ſub Valentiniano Imp. olim fuit, qui cùm ad Niceam vrbem Concilium indixiſſet iuſſit Papam Romanum vna cum Epiſcopis ſub eius ſacerdotio conſtitutis ad Niceam ciuitatem intra certum tempus aduenire. Et hæc dixit, *Quiſquis generalem & omni mundo vtilem futuram Synodum refutauerit, peccat equidem & noſtram diuinitatem offendit.* Poſt Concilium Calchedona tranſtulit. Ipſe verò Pontifex veterum Eccleſiæ Romanæ Epiſcoporum more concilio intereſſe & præeſſe debet. Alioqui ſi expectatus non mitteret, vel non veniret, vel nollet, Cõcilium congregatum ſuæ neceſſitati & Eccleſiæ ſaluti prouidêre poſſet ac deberet, vti ex octauo vniuerſali Cõcilio diſcere facile eſt, vbi recitatur definitio concilij antè aduentum vicariorum ſeniorum Romæ vbi ſic ſcriptum eſt, *Quoniam dudum expectati fuerunt vicarij ſeniorum Romæ, & ampliùs expectare non ſit iuſtũ, incongruum omninò putamus deſpicere flu-*

ſtuantem Chriſti Saluatoris noſtri Eccleſiā per dilationum diſpoſitionem quæ illi debetur. Suſtinendum tamen quantum fieri poterit judicium, & nihil præcipiti progreſſu in Cōcilio ſtatuendum, ne ſi temerè procedatur in iis quæ ad fidem ſpectant ſine deliberatione quidquam fiat, vt omnium ad Cōcilium vocatorum conſenſus & maximè Romani Pontificis accedat authoritas. Nam etſi in liberis conciliis plus ſententiarum valeat dignitas quàm Epiſcoporum numerus c. alienus 34. q. 1. nihilominus piorum multitudo habet majeſtatis ſuæ pondus, vt not. Grat. in c. in canonicis diſt. 19. Nos itaque eam concilij formam expetimus in quam Romanus Pontifex cum vniuerſis Synodis ſedis Apoſtolicæ concilio ſubiacentibus viros eximios & pietatis ſtudioſos mittat Agathonis Papæ exemplo, à quo piam Imperatorum Conſtantini Heraclei & Tiberij erga Chriſtianam Eccleſiam voluntatem quanta potuit fide charitate ac diligentia in ſexta Synodo adiutam legimus. Et quemadmodum in illo Cōcilio Paſtores definiebant, alij conſultabant, & audiebant, vti anteà in Apoſtolico primo

Hieroſolymis habito, cui interfuerant Apoſtoli Seniores & fratres, ita hodie congregationem fieri oportet in qua iudicante vnoquoque, & de ſuo affectu, ſua fide, & cōſcientia examen habente ſecundum Ambroſij & aliorum veterum Doctorum ſententiam, quolibet ſiue legato principis ſiue alio proponente ſtatuatur ab iis qui iudices eſſe conſueuerunt quod verum & rectum videbitur. Et quàm id neceſſarium ſit inde apparet quod in priſca Eccleſia humiliores & eò excellentiores quò abiectiores aliquando ſalutaria protulêrunt conſilia, quæ à patrib⁹ adprobata ſunt, vt quod à Paphnutio in concilio Niceno 1. propoſitum fuit. Et ſancta eſt Panormitani ſententia qui laïco magis credendum dixit ſi ex ſacroſanctis ſcripturis loquatur, quàm papæ ſi abſque verbo Dei agat. Addere poſſumus ex Apoſtolicis verbis quàm Angelo ſi verbo diuino addat vel detrahat. Neque verò laïci conciliis excludendi ſunt, quòd quidam dicant Pulcheriam Auguſtam Theodoſij ſororem iunioris Marciani Imp. vxorem in Epiſtola ad Conſularem Bithyniæ Strategum (quæ extat in procemiis concilij Cal-

chedonenſis) ſcripſiſſe omnes clericos qui præter Imperialem euocationem aut ſuorum Epiſcoporum permiſſionem Calchedone commorabantur, vel monachos aut laïcos omnimodo ciuitate expellendos. Id enim ab ea iuſſum, ne illis turbantibus concilium dimitteretur: & hanc tantùm ob cauſam illa à Stratego circa Synodi diſciplinã curam haberi voluit, vt cum omni ordine conſedente ſancta Synodo, ſine vlla commotione atque contentione quæ Dominus Chriſtus reuelaret communi conſenſu ab omnibus qui iudicium ferre poterant confirmarentur. Sed quamuis Aegyptij qui ex Alexãdria cum Dioſcoro Calchedona venerant in Concilio Calchedonenſi hac in re controuerſiam habuiſſent, quòd concilium Epiſcoporum eſſe diceretur, & alios expelli debere, non tamen ibi dicitur non Epiſcopos expulſos fuiſſe. Et in quinto vniuerſali Concilio omnium qui interfuerant ad lectores vſque ſignis geſta à patribus conſignata legimus. Et in 6. & 8. presbyteri Diaconi & Monachi, imò & Imperator ac Senatus ſubſcripſerunt & ſemper in ſeſſionibus ac ſubſcriptionibus e-

tiam diaconi locum Metropolitanorum vel Epiſcoporum tenentes pro ipſis ſubſcripſêre, vt colligi poteſt ex c. præcipimus diſt. 93. & 94. c. 1. Certè in ſexta C. P. ſynodo poſitæ ſunt ſubſcriptiones Agathonis Papæ & non videmus illi conſilio alios quàm Epiſcopos aut eorum vicarios ſubſcripſiſſe ad eam potiſſimum conſtitutionem faciẽdam quæ definitiua nominatur. Scio Cardinalem Cuſanum & alios quoſdam adnotaſſe forte ſemper (vt loquuntur) definitionem ac ſtatuendi poteſtatem de iure ad Epiſcopos pertinuiſſe ex 11. diſtinct. Gratiani in c. omnia qui eſt ex libro D. Auguſtini ad inquiſitiones Ianuarij. Sed an ex illius verbis colligi poſſit vos iudicate, *Omnia*, inquit, *talia quæ neque ſacrarum ſcripturarum authoritatibus continentur, nec in Cõciliis Epiſcoporum ſtatuta inueniuntur, nec conſuetudine vniuerſali Eccleſiæ roborata ſunt ſine dubio reſecanda exiſtimo*. Quid iſtis verbis ſanctus ille vir dicere voluerit ſatis perſpicuum eſt. Etenim per Cõcilia Epiſcoporum non ea intellexit quæ fuerunt vniuerſalia, & œcumenica, ſed ab vnoquoque Epiſcopo vel metropolitano intra ſuæ diœceſeos

& ſtationis fines congregata, qualia ſunt ea quorum meminit Theologus in epiſtola ad Procopium quæ eſt inter Epiſtolas Diui Baſilij. 102, & quæ vulgò dicuntur Prouincialia. Sed in generalibus vt aduertit Cuſanus etiam monachi admiſſi fuerunt vt in ſeptima ſynodo Niceæ congregata, quam œcumenicam vocat Balſamo, & ab iis prolatam hæc ſententiam videmus, ſicut receperunt ſex vniuerſales ſynodi ab hæreſi reuertentes, ita & nos recipimus. Tum ſancta ſynodus dixit, Placet omnibus nobis. Et iuſſi ſunt Baſilius Epiſcopus Anchiræ, & Theodorus Niceæ & Theodorus Epiſcopus ſedere in gradibus & in ſedibus ſuis. Et id agnouit Gratianus qui illius Concilij VII. acta retulit in c. conuenientibus cauſ. 1. quęſt. 7. Et in Cõcilio Tridentino (quod in Gallia quidem receptum non fuit, ſed allegare poſſumus, quatenus ex eo aliquid in noſtram ſententiam inferri poteſt) non Epiſcopi tantùm, ſed & Abbates conſediſſe notauimus & generales Franciſcanorum, Carmelitarum & aliorum ordinum monaſticorum, quos etſi religioſos quidam laïcos appellandos cenſent. Ex eo veſtrum eſt iu-

dicare num probanda ſit Cardinalis Cuſani ſententia lib.2.de concord. Catho. c. 16. in vniuerſali Concilio cùm de fide tractatur, *mirandum eſſe ait cùm laïci inueniantur admiſſi, cur non Epiſcopi admitti non deberent nō tantùm ad conſulendum, ſed ad ſimul ſtatuendum & ſubſcribendum, ſaltem ſi vt ait valentes & intelligentes forent.* Videte Gallofranci quę pius ille vir & doctiſſimus ſcripſit, in aliis vbi non ſecundum vnanimitatem ſed vocum pluralitatem definitio expectatur, ibi diſcretio, & prudentia & authoritas meritò ponderari debent, ne fatuorum iudiciū (quorum infinitus eſt numerus) ſapientum vota numero vincat. Quare, inquit, nec laïcos nec clericos indifferenter puto admitti debêre, ſed electos & doctos viros Eccleſiaſticos non puto etiam in iudicio ſpernēdos, cùm bonum Reip. tantùm quęratur, & nihil intereſt vndecumque veniat dummodò inueniatur. Laïci verò vti ij qui in 17. canone 8. vniuerſalis concilij in Concilium admiſſi leguntur, vt Senatores & principum legati ſint eorum quę gerentur diſcreti auditores, qui tanquam teſtes actis concilij ſubſcribant. Antequàm verò definitiua ab

Eccleſiaſticis pronuncietur ſententia, ſi legati iſti & alij laïci per eos qui Theologiã profitentur quę neceſſaria exiſtimabunt ab illis diſcuſſa in conſeſſum iudicum proponi curauerint, accuratè perpendite num id expediat, num honeſtum Reip. Chriſtianę Catholicę A. & R. & vtile fore videatur. Et cũ clerici ita & laïci tam ſuæ ſalutis quàm publicę ſtudioſi eſſe debeant, ſi quis priuatam ſententiam doctis viris Eccleſiaſticis qui in conſilio iudices erunt proponendam dixerit, quis illum hallucinari credet? Audiui doctos multos de hac re piè ſentientes qui à nemine id improbari poſſe dicunt, niſi ab eo quo non modò falli volet, ſed & alios fallere. Quis verò Principibus in Concilio dandus ſit locus, videte (Gallofranci) num ex veteribus conciliis colligi & iudicari poſſit quænam ratio duci debeat. Certè cũ Imperatores Romanorum ferè per totum orbem ſummum Imperiũ tenebant, vt cùm Nicena Synodus Epheſina, C.P. & Calchedonenſis congregatæ fuerunt, aut ipſe Imperator Cõciliis intererat, aut ipſius iuſſione ac mandato eius locũ tenentes Senatores & iudices. Sic in ſexta Synodo pręſedit

in medio Conſtantius 111. cum 10. è maiorum Patriciorum numero, & ad ſ̧æuam eius vicarij Eccleſiæ ſeruoris Romæ & Hieroſolymorum: ad dexteram verò Patriarchæ alij. Ita in octaua Synodo præſidebat Baſilius. In Calchedonenſi verò Concilio (quoniam eius initio Martianus non interfuit) Senatui & iudicibus medius locus relictus eſt. Sed non ideò verũ eſt quod Germani quidam ſcripſerunt penes ſolum Imperatorem eam eſſe poteſtatem, vt Concilio vniuerſali interſit. Rex enim Francorum in Regni ſui finibus eodem loco eſt quo fuit quõdam Imp. & idem ius hãbet Imperij quod ad Imp. pertinuit. Imò illuſtrior eſt & excelſior, atque maiorem obtinet dignitatem, quia non eligitur à ſubditis, ſed quaſi ad debitam ſucceſſionem ex veteri iure Francorum ad hæreditatem Regni vocatur quod ius in Galliis à M C C. ferè annis inualuit: Romanorũ verò Impp. quibus poſt trãſlationem Imperij à Græcis ad Germanos corona Imperialis impoſita eſt à Germanis eligũtur & nõ tam Imperij Majeſtatẽ quam vmbram & imaginem habent. Quod verò ſextæ Synodi & octauæ temporibus factum

ſuit alios Occidẽtis Principes qui C.P.profecti non ſunt, & eorum ſucceſſores à Cõcilio publico & ſedendi honore non excluſit. Quare Cardinalis Cuſanus cùm Imperatoris & Regis Francorum æqualitatem & pares honorum gradus probè noſſet, ac diu Francos Imperatores in Occidente fuerint, huic à læua illi à dextra locum adſignandum dixit, dein Regi Hiſpanorum & aliis ſecundum ordinem regnorum. At Hiſpani & Guiſiani, vt ſynodi congregandę conſilium quod iampridem à multis piis viris datum eſt reiiciant, aiunt Regem noſtrum & eos qui religionem quã profitetur obſeruant hęreticos eſſe ac ſchiſmaticos, & planè deuitãdos. Sed cũ ſe doceri, corrigi, & (ſi fieri debeat) dedoceri paratos profeſſi ſint videte an pro hęreticis & ſchiſmaticis habendi ſunt. Hiſpani potiùs & qui illis addicti ſunt hæretici à vobis iudicant ſunt ex definitione D. Auguſtini ad Honoratum de vtilitate credendi c. 1. *vbi hæreticum eſſe ait eum qui temporalis alicuius commodi & maximè gloriæ principatúſque gratia falſas opiniones vel gignit vel ſequitur, quibus qui credit homo eſt imaginatione qua-*

dam veritatis, ac pietatis illuſus. Quis igitur non cenſeat Hiſpanos & eorum fautores eſſe hæreticos quibus equidem eſt ſpecioſum nomen vnitatis, ſed vt Arianorum hæreſi diu infecti fuérunt, ita Auxentiũ & veteres Arianos imitantur, quorum impia dogmata D. Hilarius Pictauorum Epiſcopus cũ aliis Galliæ Paſtoribus deteſtat⁹ eſt *vt Antichriſti ſeruorum qui ſub opinione falſæ pietatis pace ſua id eſt impietatis vnitate ſeſe iactabant.* Quòd ſi in Concilium homines iſti admitti volunt, nónne Rex noſter, & alij qui proteſtantium fidem ſequuntur cùm inſtitui & corrigi velint, cùm Eccleſiam audire parati ſint, ita recipi debent, vti Donatiſtæ olim admiſſi fuêre, cùm ſe iis quæ à Concilio ſtatuerentur ſubmittebãt? Certè ſi qui ad Cõcilium vocabuntur, & in eo iudices erunt, viri Eccleſiaſtici, & pij ſint ac eodem ſpiritu inflammati quo priſcos Catholicos ductos fuiſſet dixit Auguſtinus ad Donatiſtas ſcribens, nõ fiet colloquium cum hæreticis: cum Donatiſtâs & alios qui falſam opinionem pro vera doctrina amplectuntur: ita demum hæreticos iudicandos vir ille ſanctus dixerit, ſi veritatem cum ipſis probare,

tur reiiceret. Niſi(inquit) tales vos crederē, id eſt emendabiles, ad vos non ſcriberem Idem nobis ſentiendum, idem dicēdum eſt. Niſi Proteſtantes ſeſe Eccleſiæ & Concilij ſtatutis ſubiicerent Concilium conuocandum non adſereremus, nec pacem cum illis optaremus, ſed cum Gregorio Nazianzeno in rerum omnium deſperatione pace impia, bellum iuſtius cenſerêmus. Verùm cùm in Eccleſiam Catholicam A. & R. reuerti velint à noſtris Doctoribus & Theologis docendi ſunt, non repellendi, nec vitandi, nec ſchiſmatici vocandi: ſed Hiſpani potiùs noui & deteſtandi ſchiſmatis atque diſſidij authores ab Eccleſiæ pace alieni non modò ſchiſmatici, verū hæretici habendi ſunt: & Hiſpanorum ſerui Guiſiani qui ne Concilium congregari poſſet bellum mouêrūt, verè ſchiſmatici qui audaciam, auaritiā ac Simoniam (quæ prima hæreſis eſt) & alia crimina inter Chriſtianos alunt. Nos à tabernaculis horum hominum recedere debemus, nos qui puram priſcam & veram fidem & Catholicam A. ac Rom. religionem tenemus, vt in veritate maneamus. Nec tangenda ſunt quæ ad perduelles pertinent, ne

peccatis illorum inuoluamur, verùm ſequi oportet pręceptum diuinum. Num. 16. cap. perſcriptum tam ex veterum Theologorum, quam ex D. Thomæ ſententia. Diſcedendum à fideicidis qui contra Chriſti & Apoſtolorũ præcepta a Rege noſtro Chriſtianiſſimo & Catholico Henrico III. defecerunt, & regis Henrici IIII. vitam petunt. Sequendum D. Pauli conſilium in epiſt. ad Rom. c. 16. vbi ab iis declinandum monet, qui diſſenſiones & offendicula & præter & contra doctrinã quam didicerunt faciunt, vt à fratribus inordinatè ambulantibus quorum idem ipſe meminit in 2. ad Theſſalonic. c. 3. Etenim non oportet veritatem & fidem Catholicam in iniuſtitia detineri, nec cum iis viuendum qui ſunt extra Eccleſiã cùm aduerſus ipſius leges peccant. Siquidem extra Eccleſiam nulla eſt ſalus. Iſti verò perduelles Regis Hiſpanorum ſerui ab Eccleſia ſeparati ſunt, quia ſicut Korah Datam & Abirom olim contra Moſen & Aaronem ſic impii iſti contra Regem Chriſtianiſſimum, contra Eccleſiæ Catholicæ A. & R. præcepta, & aduerſus pios Francorum Epiſcopos fidei erga Regem

plenos & qui veram pietatem ac religionē ſemper coluerunt propria ſeſe authoritate congregarunt. Nam quod Hiſpanorum cõſilio ab illis geſtum fuit nõ authoritate Frãcorũ Regis, nõ legitima poteſtate, ſed ab iis hominibus quibus quondam mandata iuriſdictio III. ſublata fuerat, nullum & irritum cenſeri debet. Fuerunt iſti homines antè, quàm perduellionis rei eſſent, fuerunt in domo Dei, nunc verò in ea ita morantur, vt ad Deum non pertineant, qui cùm Regi ſuo legitimo & poteſtati Regiæ reſtiterint & adhuc hodie reſiſtant contra Dei legem faciunt, & ſtramini ſimiles ſunt quod à frumẽto ſeparandũ eſt, vel vt ait D. Auguſtinus corruptis humoribus qui ſunt in corpore, quos tamen corporis non eſſe certum eſt cùm melius ſe habeat. Etenim proprio motu ſeipſos diuiſerunt & temeraria ac mala præſumptione, non ex Dei verbo neque inſtinctu diuini ſpiritus, non iuſta de cauſa, ſed animo ſeditioſo de principatu contendentes, eorum conſilio qui non ſecundum priſcam doctrinam Chriſtianum gregẽ paſcũt verùm ſcientiam ſpreuerunt, & Dei legem obliti, non vt ſerui Chriſti, ſed vt Domini

Eccleſiarum non rectè docentes, at ſeducẽtes piorum hominum animos offenderunt, & eos qui inter Proteſtantes ante bellicos tumultus ad communionem Eccleſiæ Catholicæ A. & R. Regis Henrici I I I. prudẽtia lenitate & humanitate reducebantur à via ſalutis auerterunt, arma armis irritantes ac intempeſtiuis remediis delicta accendẽtes. Ab his vaſtati ſunt pauperes, per hos viduæ gemuerunt, & orphani proculcati ſunt. Fugiendi itaque & ab E. & communione expellendi perditi iſti & flagitioſi homines niſi impietatis ſuę illos pœniteat. At illis adſunt aliquot Gallicanæ Eccleſiæ Epiſcopi ad quorum exemplum omnia ſe facere dicunt. Sed Deus bone qui ſunt hi paſtores? Certè ad thronos ſuos per ordinem in Eccleſia c.ſeruatum Apoſtolicè & ſpiritualiter promoti, ſed in ſedibus tãtùm non in pietate & doctrina priorum Epiſcoporum quorum cenſus proferunt ſucceſſores. Verùm ex priſcorum Eccleſiæ paſtorum doctrictrina adſerimus eum qui eandem fidei doctrinam profitetur eiuſdem quoque throni particeps eſt. Videte igitur quid de iis iudicandũm. Certè ex viri illius

ſancti ſententia qui Chriſtianæ doctrinæ contrariam fidem amplectuntur qui ſublimibus poteſtatibus id eſt Regiæ authoritati & magiſtratibus legitimis reſiſtunt, aduerſatij quoque in throno cenſendi ſunt. Nam ſucceſſio perſonalis nomen, doctrinæ verò rem ipſam & veritatem habet diuinæ hæreditatis. At in Hiſpania & in Guiſianorum conuentibus longe alia nunc ſucceſſionis ratio eſt. Nam vt morbus ſanitati, & tenebræ luci, tempeſtas tranquillitati, & demētia prudentiæ ſuccedit, ita perfidi præſules qui Philippi Auſtriaci & Guiſianorum partes ſuſceperunt, eoque munere quod profitentur indigni heri ſacerdotes, hodie ſacrilegi, qui dereliquerūt pactū Dei, & populū in Principem legitimum armarunt, & Catholicos pios qui illi obediendum dicebant gladio occiderunt. Si tamen reſipiſcant, ſi ad Deum conuertantur, videre num ad Cōcilium quod congregandum dicimus pro bono Eccleſiæ ac pro pace & concordia admittendi ſint. Si illis aditus intercludatur videre ne quid detrimenti Reip. Chriſtiana capiat. Eos tātùm excludendos pij cenſent à quibus Henrici III. Regis Chriſtianiſſimi

mi & Catholici mandata cædes fuit. Nam ſi legibus Romanorum ſerui qui à dominis ea mente diſceſſerant ne ad eos redirent eo peccato admiſſo pœnitentia ſua nocentes eſſe non deſinebant, ſed & fugitiuorum epigramma legis æternæ legis vim habebat, & perpetua illis inurebatur ignominiæ nota, nonne parricidæ impij eadem infamia notandi ſunt? At fortè longiores ſumus. Sed de Republica dicimus. Quid verò agendum eſt? Si Proteſtantes vt dicunt ad Eccleſiam Catholicam A. & R. redire, & qui nuper à nobis defecerunt hodie reuerti velint, quo remedio malis noſtris proſpici debeat non ex animi mei ſententia ſed ex D. Auguſtini & aliorum veterum patrum & Pontificum Romanorum authoritate docebimus. Videte quomodo D. Auguſtinus in pſalm. 32. fratres ſuos admonebat. *Ad hanc, inquit, maximè vos fratres ad hanc charitatem exhortamur in eos etiam qui foris ſunt ſiue adhuc paganos nondum in Chriſtum credentes, ſiue diuiſos à nobis nobiſcum caput confitentes & à corpore ſeparatos. Doleamus eos velint nolint tanquam fratres noſtros. Tunc eſſe deſinant fratres noſtri, ſi deſierint dicere Pater noſter.* Eiuſdem

enim patres liberi fratres ſunt. Videte igitur num rectè iudicabitis ſi dixeritis & nouos ſchiſmaticos ſi eos pœniteat anteactę vitę, & Proteſtantes in Concilium admittendos qui ſe noſtram communionem amplecti velle dicēt, ſi modò piè doceantur. Si in Eccleſiæ Catholicæ Apoſtolicæ & R. ſinum ex alto ſe conferant erit pœnitentibus portus optimus mutatio cōſilij. Si vnus tantùm erraret pro eius ſalute congregandum eſſet Concilium, cùm tanti ſit eius anima vt nullum ipſius pretium conſtitui poſſit. Multò minus reiicienda multitudo eſt, neque tot hominum millia ſacris interdicenda, cùm Eccleſiæ fores nulli claudendæ ſint. Conſilia perpetuæ ſeparationis & inania ſunt, & perniciosa, quoniam impia & ſuperba, & potiùs perturbāt infirmos, quàm corrigant malos. Itaq; cùm idē morbus plures occupauerit Auguſtino credendum eſt qui in lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani dicit nihil aliud bonis ſupereſſe, quàm dolorem & gemitum, vt per illud quod Ezechieli reuelatū eſt illæſi euadere ab eorum vaſtatione mereantur. Veteres Eccleſiæ patres hæreticos quos extra Eccleſiam fuiſſe pœnitebat in

clericorum ordine & etiam in Epiſcopali dignitate permanere ſinebant. Quod equidem factum nō fuiſſet niſi pacis ipſius compaſſione viri pij & ſancti malum ſanandum vidiſſent. Cùm præciſus ramus inſeritur fit aliud vulnus in arbore, quô recipi poſſit vt viuat, qui ſine vita radicis peribat. At cùm receptus recipienti coaluerit, & vigor conſequitur & fructus. Hæc Auguſtinus ſanctiſſimè qui & alibi de verb. dom. dicēs, Tolerādi, inquit, ſunt mali, nec corporaliter ab iis recedendum, ſed ſpiritualiter. Non enim prophetæ eos diuiſerunt quos increpabant ſed inter eos habitarunt. Quod non parùm profuit, ſed impios multos ad Deū reduxit. Vir enim ſanctus innocentię exemplum eſt. Patiamur igitur vt qui à nobis ſeparati ſunt, patiamur vt leui matris Eccleſiæ Catholicę vulnere in Concilium admittantur, vt ibi audiantur, & à iudicibus integris & incorruptis iudicentur, qui non Hiſpanico, ſed diuino, non hominum, ſed ſancti ſpiritus conſilio ſententiam dicant. Quòd ſi quid rectum in medium ab eis proferatur, videte num idem ſit faciendum quod legitur in actis octaui vniuerſalis Concilij vbi patres nota-

runt fuiſſe ab orthodoxis recepta Concilij Sardicenſis ſtatuta licet D. Auguſtinus & alij Africani ſynodum Sardicenſem non Catholicam ſed potiùs Arianam cenſerēt, quoniam non ſpectandæ ſunt perſonæ ſtatuentium, ſed conſtitutiones quæ ſi ſint Catholicæ pro lege recipi debent ſecundum Cardinalis Cuſani conſilium. Nemo verò metuat ne præiudicium Eccleſiæ Catholicæ fiat, ſi proximi noſtri qui à nobis deſciuerūt quaſi poſtlimino reuertentes in Eccleſiæ congregationem admittantur, vt à Doctoribus Catholicis inſtituti ad ſanam doctrinā redeant. Ea enim ſemper à nobis tenenda eſt regula, quam Yuo Carnotenſis à Leone Papa Ruſtico Narbonenſi ſcriptam dicit, *Sicut quædam ſunt quæ nulla ratione conuelli queunt, ita multa alia quæ aut pro neceſſitate temporum, aut pro conſideratione ætatum oportet temperari, illa ſemper ratione ſeruata, vt in iis quæ dubia fuerint aut obſcura id nouerimus ſequendum, quod nec præceptis Euangelicis contrarium, nec decretis ſanctorum patrum inueniatur aduerſum.* Sic & Innocētius Papa in Epiſtola ad Ruſum Euſebium & cæteros Epiſcopos Macedonias reſcripſit,

Noſtræ lex eſt Eccleſiæ venientibus ab hæreticis qui tamen illic baptiſati ſunt per manus impoſitionem laïcam tantùm communionem tribuere, nec ex his aliquem in clericatus ordinem vel exiguum ſubrogare. Peruideat ergo, inquit, dilectio veſtra hactenus talia tranſiſſe, & aduertite quod vtique (vt dicitis) neceſsitas imperauit in pace iam Eccleſias conſtitutas non præſumere: ſed vt ſæpè accidit quoties à populis aut à turba peccatur, quia in omnes propter multitudinem non poteſt vindicari inultum ſoleat tranſire. His addere poſſumus quæ in Carthaginenſi Concilio cap. 35. à patribus ſancitum eſt his verbis, Præcipimus vt clerici rurſus in Eccleſiam recipiantur quamuis primùm in Synodo depoſiti fuerint. Synodus etiam Synodum ſoluit propter vnitatẽ, & pacem Eccleſiæ. Non quidem dicimus, id pro lege perpetua habendum, quod vel vtilitas ſuaſit, vel imperauit neceſſitas. Sed vt Innocentius Papa V. capitulo dixit eos qui promoti erant à Bonoſo hæretico iterum recipiendos ne ſcandala in Eccleſia pullularent, ita hodie deliberandum proponimus, an cùm neceſſarium ſit ad componendas diſcordias Concilium congregari,

idem ſacere expediat quod pius ille Pontifex etiam ob hæreſim depoſitis Apoſtolicā ſedem paci Eccleſiæ ſtudentem feciſſe dicit, nimirùm adiutorij manum porrexiſſe. Hæc antè nos multi dixêre, & tempori cedere id eſt neceſſitati parêre ſemper ſapientis eſt habitum omnes politici ſcripſerunt. Nec vitium exiſtimandum eſt hoc conſilium dare vt noui quidam homines dicunt qui ſchiſmatis quod inter Catholicos hodie eſt authores ſunt, qui Politicos damnant, & quod honoris nomen inter pios & bonos ſemper fuit in crimen vocant. Longè meliùs Theologus, cùm in Epiſtola ad Baſiliū in reip. Chriſtianæ tenebris cæcíſque nubibus ac procellis id eſſe conſtituendum & ita ſalutis publicæ rationem ducendam dixit, vt colonos optimos imitemur, qui tempori interdum inſeruiunt, vt rem familiarē conſeruent. Et hanc regulam multi Pontifices Rō. ſecuti ſunt. Certè vt yuo. Nos Carnotēſis E. in decreti ſui prologo in hanc ſententiam dixit vobis dicendum putamus, *vt ſi quis quod legerit de ſanctionibus ſiue diſpenſationibus Eccleſiaſticis ad charitatem quæ eſt plenitudo legis referat, non errabit, non pecca-*

bit: & quando aliqua probabili ratione à ſummo rigore declinabit, charitas excuſabit: ſi tamẽ nihil contra Euangelium, nihil contra Apoſtolos vſurpauerit. Ita intelligi debet ſecũdus Concilij Niceni I. canõ qui multa vel neceſſitate, vel vigẽtibus alioqui hominibus in Eccleſia præter Eccleſiaſticum canonẽ facta dicens, prohibet vt deinceps nil tale fiat. Et in illo ipſo Concilio Patres hãc prohibitionem ita interpretati ſunt, ſi videlicet ita fieri poſſe videretur, quod & verbo & facto demonſtrarunt, cùm de Catharis qui ſe mundos nominabant, & ad Eccleſiam Catholicam aliquando veniebãt, Synodo placuit vt accepta manus impoſitione ſic manerent in clero. Lubet etiam hîc proferre quod ex Cyrilli Alexandrini Epiſcopi ad Maximum Antiochenum Epiſtola prudens ille Yuo retulit, *Didici, inquit, à diligendo mihi Paulo monacho, quia recuſat pietas tua vſque hodie communionem reuerendiſsimi Epiſcopi Ioannis amplecti, pro eo quòd quidam in Antiochena Eccleſia malè adhuc cum Neſtorio vel ſentiant, vel iam ſenſerint quidem, ſed forſitan reſipuerint. Probet igitur tua modeſtia vtrum aliquando colligi nudè ac irreuerenter cum Ne-*

ſtorio ſentiant, & inuicem colloquantur: licet aliquando cauteriatam habuerint conſcientiã: colligantur autem, nec acta pœnitentia ſuper iis in quibus ſurrepti ſunt quamuis confiteri fortaſſe reuereantur exceſſum. Et poſteà, *vt autem, inquit, non exiſtimemur amare contentionem, amplectemur Epiſcopi reuerendiſsimi Ioannis communionem, indulgentes ei, & cauſa diſpenſationis eius negotium non ſubtilius vel diſtrictiùs, ſiue vehementius erga ſe recognoſcentis agatur.* Non poſſum prætermittere quod idem Cyrillus ad Gennadium presbyterum & Archimandritam ſcripſit. *Diſpenſationes rerum nonnunquàm cogũt parũm quid à debito quoſdam foras exire vt maius aliquid lucrifaciant. Sicut enim inquit pius ille paſtor ij qui in mari nauigant tempeſtate vrgente, nauique laborante eius leuandæ gratia iactum mercium faciunt*, (quod lege Rhodia cautum Romani Iuriſconſulti dicunt) *vt reliqua ſalua ſint: ita & nos cùm ſalua omnia facere non poſſumus, deſpicimus ex his quædam, ne cunctorum detrimentum patiamur*, poſt ea quæ eiecta ſunt, cùm tẽpus dederit requiſituri, perinde ac ſi quis onere preſſus in viã rem abiecerit, mox cum aliis reuerſurus vt eãdem

auferat. Hęc aut ſimilia ſcribebat vir ille optimus & pacis Eccleſiaſticæ ſtudioſiſſimus ad eum qui dolebat à proculo Epiſcopo admiſſum Helienſium Eguminum, quem quidem Eccleſiæ leges Palæſtinæ præpoſitum non nouerant *Ne refugiat igitur(* inquit*) pietas tua ſanctiſsimi & Deo amiciſsimi Proculi Epiſcopi communionem.* Adiicit Yuo beatum Gregorium à Neſtoriana hæreſi reuertentes in ſuos gradus recipi iuſſiſſe, & ad Epiſcopos in Hibernia Catholicæ Eccleſiæ ita ſcripſiſſe, *Igitur veritatem natiuitatis Chriſti quicumque à peruerſo errore Neſtorij reuertũtur coram ſancta fraternitatis veſtræ congregatione fateantur, eundem Neſtorium cum omnibus ſequacibus ſuis, ac reliquas hæreſes anathematiſantes. Venerandas quoque Synodos quas vniuerſalis Eccleſia recipit ſe recipere & venerari promittant: & abſque vlla dubitatione ſanctitas veſtra eos ſeruatis eis propriis ordinibus in ſuo cœtu recipiat: vt dum & per ſollicitudinem occulta mẽtis eorum diſcutitis, atque eos per ſcientiam veram recta quæ tenere debeant docetis, & per manſuetudinem nullam eis contrarietatem vel difficultatem de propriis ſuis ordinibus facitis, eos ab antiqui hoſtis ore*

rapiatis.Profert etiam exempla quę cùm ipſe collegerit, nolo virum illum qui diligentiam ſuam & induſtriam in Reip. Chriſtianę ſalutem contulit laboris ſui fructibus defraudare ,neque ab eo ſcripta ſuppreſſo eius nomine intercipere, cùm Plagij crimen nõ minus turpe exiſtimem,quam eius qui furabatur animã de filiis Iſraël.Sed vt ad legem Theologorum formãda eſt oratio, cùm de rebus ſacris & Hiſtoricorum, aut Oratorũ cùm de republica agitur, vt quemadmodũ res ſingulæ ſub ſenſus noſtros ſubiectę ſunt, ita has Cenſorio,illas Attico alias alio ſtylo dici & deſcribi oporteat, ſicut ab oratore Romano è domo plena integritatis officij & religionis recitabatur iureiurando deuincta authoritas,eodem apud nos pondere ſunt Epiſcopi illi veteres qui ſi non elegantia ſermonis at certè bonæ exiſtimationis ſanctitate, & vtilitatis vbertate Ethnicos ſuperarunt. Verũ ego lõgior ſum quàm aut vellem,aut me putaui fore.Sed optima quęque longiſſima.Veterum autem patrum authoritates ideò proferimus, vt eorum prudentiam imitandam doceamus, & ſapientum exemplo tempori cedendum. Deni-

que pro pace & vnitate & Eccleſiæ multa facienda ſunt quæ alioqui non fierent: qua ratione cum Ioannes Chryſoſtomus à duabus ſynodis Orthodoxorum Epiſcoporum diiudicatus fuiſſet, poſteà à Romano Pontifice Eccleſiæ ſuæ redditus fuit. An id iure facere potuerit, & an Romano Epiſcopo idem ius & eadem authoritas fuerit quæ olim Ro. Auguribus Concilia, vel inſtituta admittendi vel habita reſcindendi non eſt hîc diſputandi locus. Sed à Romanis Pontificibus res geſtas recitamus, vt idem hodie fieri poſſe demonſtremus pro bono Eccleſiæ, ſeu ex poteſtatis Pontificiæ quam vocãt plenitudine, ſeu ex authoritate vniuerſalis Concilij. Nam ſi Marcellus Epiſcopus Anchiræ Galatię depoſitus, poſtmodùm reſtitutus fuit, & Lucianus Epiſcopus Adrianopolites condemnatus à Papa Iulio dignitatem ſuam recepit, & Cyrillus Hieroſolymitanus poſt depoſitionem omnibus ſuis reconciliatus fuit: & Polychronius eiuſdem Eccleſiæ Epiſcopus primùm à Sixto dãnatus dein reſtitutus, ſi Photinus ab Innocentio, & Miſenus à Gelaſio quem Felix anteà damnauerat: ſi Leontius presbyter quamuis de-

poſitus Antiochenus Patriarcha factus: ſi Gregorius IIII. Theodoſium, quem prius Eugenius Papa Presbyterij dignitate priuauerat, Eccleſiæ Signinæ conſecrauit Epiſcopũ: ſi Ybas Epiſcopus diiudicatus poſteà à ſancta ſynodo canonicè ſuam recepit Eccleſiam: ſi Rothadus ſanctæ Sueſſionis Eccleſię à Synodo cui Carolus Rex interfuit condemnatus, & Sofrenus Placentinus Epiſcopus reprobatus deinde à Nicolao Papa reconciliati ſunt, qui ligandi & ſoluendi poteſtatem inter omnes Pontifices latiſſimè extẽdit: ſi Ioannes Papa VIII. Photiũ neophytum à Papa Nicolao depoſitum Auguſtorum Baſilij & Leonis Alexandri interuentu in Conſtantinopolitanũ Patriarchatũ reſtituit miſſis apocriſariis ſuis qui voluntatem Imperatorum implerent: ſi Gelaſius Pontifex (cuius authoritate nituntur Ieſuitæ vt Concilia de fide poſt damnatam aliquam hæreſim non iteranda eſſe concludant) diſertis verbis dixit vbi non fuerit neceſſitas inconuertibilia manêre ſanctorum Patrum decreta, nónne ſi neceſſarium ideò eſt vt ex Leonis Papæ præcepto ad vtilitatem Eccleſiæ qui poteſtatem habe-

bit diſpenſet? Sanè dicere poſſumus idem ius ſtatuendum quod ait Paulus Iuriſconſultus, cùm prætor vnum ex pluribus iudicare vetat cæteris id committere videtur. Cùm Papa vel Eccleſia prohibet aliquid fieri ſine neceſſitate, ſi neceſſarium eſt cõcedit. Qualis ſit Papæ poteſtas aliâs dicemus. At Papa ſolus vti Ioannes ille VIII. Synodum à ſe ſolui poſſe adfirmans acta à Nicolao & Adriano Põtificibus reſcidit. Facta verò recitamus, non quod omninò probanda ſint quę ab iſtis Pontificibus Ro. geſta, ſed vt ſi pro tempore quis gerenda fuiſſe dicat, inde arguamus multa etiam noua vrgente hodie neceſſitate facienda, vt pax in Eccleſia fiat. Lubet alia adhuc proferre Romanorum Pontificum decreta, ex quibus colligetis quid hodie faciendum ſit. Quidam eorum decreuerunt ne filij presbyterorum ad preſbyteratus ordinẽ promouerentur, non quòd acceptio perſonarum apud Deum alicuius ſit momenti, vel natura quæ vt ſæpius dixit Iuſtinianus omnium par eſt genitrix ab aliquo poſſit reprehẽdi, vel filij delicta parentum luere. Hoc enim contra Propheticam doctrinam eſſet quæ ita dicit, Filius non fe-

ret iniquitatem Patris,& contra dictum Apoſtoli, *Si Deus iuſtificat, quis eſt qui condemnet?* denique contra ſententiam Auguſtini, vndecunque naſcantur homines, ſi vitia parentum non ſequantur: ſaluos fore dicentis & cõtra legem Dei in 34. Exodi deſcriptã, in qua dicitur Deus viſitare peccata patrum ſuper filios,& ſuper filios filiorum, rebelliũ ſcilicet, vt Paraphraſtes Chaldæus adnotat, Verùm id decretũ, vt reprimeretur quorũdam presbyterorum incontinentia, vel tutiùs aliorum continentia muniretur. At quia boni Papæ quoſdam ex iis non tantum religioſos, ſed etiam Dei Eccleſiæ neceſſarios cognouerunt, decretum illud temperarunt,& ita genitos quorum cõuerſatio in Monaſteriis vel religioſis Eccleſiis probata fuerit, nõ modò ad presbyterarum, ſed etiam ad ſummum ſacerdotium promouêri permiſerunt. Et ex geſtis Romanorum Pontificum Yuo recitat Felicem tertium gente Romanum ex patre Felice presbytero genitum à temporibus Odoacri vſque ad Regis Theodorici tempora ad Romanæ Eccleſiæ ſummum Epiſcopatum prouectũ: item Agapitum Romanum ex patre Gor-

diano presbytero Pontificem factum: Gelaſium denique ex Africa oriundum patre Valerio Epiſcopo, qui ſi decretum illud primum mutare non licuiſſet, ad ſedem Pōtificiam non fuiſſet promotus. Sed vt in quibuſdam Synodis vel correcta vel temperata ſunt quæ in prioribus ſancita erant, ita nonnullorum decreta Pontificum ab aliis ſecundum conditionem perſonarum, aut temporum mutata legimus. Ideò Syluerius Cāpanus ex Patre Ormiſda romano Epiſcopo patri in Epiſcopali dignitate ſucceſſit. Et poſteà Deuſdedit ex patre Stephano ſubdiacono Pontificatum adeptus, & Theodorus natione Græcus ex patre Theodoro Epiſcopo. Eadem ratione cùm eſſet antiquis regulis præfinitum, vt nullus qui eſſet in clero extranearum conſortium haberet mulierum, ſed earum tantùm quæ ſuſpicionem excluderent, Gregorius Papa clericis Anglorum reſcribens iſtum rigorem temperauit, vt ſi qui eſſent extra ſacros ordines conſtituti, qui ſe continere non poſſent, vxores ſortirentur, & ſtipendia ſua foris acciperent: matrimonium potiùs permittendum quàm vagum concubitum tolerādum

cenſens. Et Aeneas Syluius poſteà Papa Pius 2.dictus magna ratione ſublatas ſacerdotibus nuptias, maiore reſtituendas dixit, quas non prohiberi poſſe ex Apoſtolica doctrina multi docuerunt:& diu in Gallia mariti ſacerdotes fuêre. Denique pro ratione temporum variæ fuerunt in Eccleſia leges. Quod ſi Ioannes VIII.in illa Photij reſtitutione quã recitauimus, cũ ſe recepiſſe proteſtatus eſt vt Adrianus Papa Taraſium receperat,videlicet pro bono pacis,quare noſtro ſeculo idem fieri non poterit? Iſta dicimus vt vobis probemus Papam quem pium & ſanctum expetimus de ea poteſtate quam ei Catholica Apoſtolica & R.contulit Eccleſia aliquid potius remittere debêre, quã nimiùm adulatoribus credendo exiſtimare ſibi ius eſſe ad arbitrium ſuum libidinémque Concilij expectationem eludere. Nolite verò Gallofranci,nolite credere eam eſſe Ro.Pontificis poteſtatem vt ſi Concilium congregari nolit,ideò conuocari non debeat. Nam prætorquàm quòd authoritate diuina & Apoſtolorum Concilio hoc remedium inter Chriſtianos introductũ fuit, & in iis quæ in Euangelio ſtatuta aut ab Apoſtolis

poſtolis tradita Papam contrario iudicio ſtatuere nihil poſſe certiſſimum eſt, lubet aduerſus eos qui Concilii congregationem impediunt quæ ex ipſorum verbis naſcuntur argumenta proponere. Aiunt tranſlationem Epiſcoporum Apoſtolicis & canonicis ſanctionibus prohibitam fuiſſe, & tamen aliquando propter neceſſitatem, vel vtilitatem ſecundum rationem temporum ab Epiſcopo Romano factam. Proferunt exempla Perigenis qui in Petris ordinatus fuerat Epiſcopus, quem quoniam ciues illius vrbis ſuſcipere noluerant Romanus Epiſcopus iuſſiſſe fertur in Corinthio Metropoli recipi defuncto eius Epiſcopo, eique donec vixit præfuiſſe. Sed inde plena illa quam dicunt poteſtas colligi non poteſt, quoniam & id ab aliis Patriarchis factum eſt, nimirùm ab Alexandro Antiocheno Epiſcopo qui Doſitheum Seleuciæ paſtorem in Tharſum Ciciliæ tranſtulit, vt & Reuerentius ab Archia Phœniciæ in Tyrum, Ioannes è Gordolinia in Procōneſum, Palladius ab Hellenopoli in Aſponam, Alexāder ab alia Hellenepoli in Adriapolin tranſlati ſunt, & Gregorius Nazianzenus è Cap-

padocia quæ Saſima dicitur à beato Baſilio aliorum Epiſcoporum conſenſu in Anziaco conſtitutus. Sed licet in iſtis exemplis aliqua appareat ſummæ poteſtatis nota, qualis ea quam obſeruat D. Bernardus in Epiſt. 181. ad Mediolanenſes. Hęc imò etiam maiora per nos Epiſcopo Romano liceant, verùm ad ædificationem non ad deſtructionem ex Apoſtoli 2. ad Corinth. 10. 13. & ex ratione non pro libidine, non vt quod libet liceat, ſed quod licet libeat. Vtinam ius ſuæ poteſtatis exerceat is qui Pontifex erit vti debet, nec ſequatur eorũ veſtigia, qui vt terrenum Imperium ſibi quærerẽt non pro vtilitate Eccleſiæ, ſed ſui commodi & augendæ poteſtatis gratia tot Epiſcopos in Italia fecerunt vt Aeneas Syluius lib. de geſtis Baſilienſis Concilij antequàm Papa eſſet eam ſolam hanc regionem ſcripſerit Epiſcoporũ numero cæteras nationes æquare: quæ ratio inuẽta eſt, vt fraus fieret cõſuetudini vel legi in Eccleſia receptę, in qua rerum, & quæſtionum quæ in Conciliis tractatæ ſunt grauiſſimum iudicium Epiſcoporum fuit de iure legum Eccleſiæ, ita vt neceſſariò fiat quod Italicæ nationi placuerit,

quod iniquum eſſe iure queſtus eſt Ludouicus Arelatenſis in illo Baſilienſi Concilio. Quòd ſi qui erit pōtifex Romanus veritatis, & puræ fidei quàm dominationis,& nimiæ poteſtatis eſſe velit amātior,cnrabit vt iudices incorrupti in ſancti ſpiritus nomine cōuocentur,& non modò Itali Epiſcopi,ſed & alij viri qui è diuerſis regionibus in locum erm conuenient qui Concilio conſtituetur. Et ſi id faciat reges principes & Reſpub. Chriſtianorum ad Eccleſiæ dignitatem voluntatem ſuam aggregabunt,vt Concilium cōgregetur ex piis viris vndique exquiſitis, collectis,& accerſitis,quorum è cuiuſque regionis prouinciis eligetur induſtria, vt in Francia trium ordinum Regis permiſſu cōgregatorum,ita alibi eorum quibus reipub. cura incumbit diligentia & conſilio. Nec inſolens aut nouum ro. pontifici aut Italis, aut aliis videbitur quod proponimus,ſi iudicium ſanctitatis,grauitatis, firmitatis ac ſapientiæ ferre volent,non vt homines de rebus terreſtribus ſolliciti. Catholicis verò & Chriſtianis cauendum eſt, ne mala conſuetudine quæ per illam Epiſcoporum in Italia creatorum multitudinem in Eccleſiam ir-

repſit ad aliquam deformitatem veniamus. Quòd ſi ī Synodis ſolutas ſynodos, & decreta pontificū primorū ab aliis ſublata, aut tēperata, aut aliquid præter eorum regulas pro bono publico conceſſum probauimus, idem hodie fieri debere iuſta ratione cōtendimus, vt Conciliū congregetur. Quæ verò dicimus nec à Romanis, nec ab aliis Catholicis improbari poterūt, modò rectè ſentiāt. Etenim Eccleſiæ Romanæ, & ſedis Apoſtolicæ authoritas à Conciliis ſuam obtinuit firmitatem: & poſt Hieroſolymitanam Synodum in qua Iacobus frater Domini Hieroſolymorum Epiſcopus preſes fuit (quem Clemens Romanus Epiſcopus D. petri ſucceſſor in Epiſtola ad eum ſcripta Epiſcopū Epiſcoporum vocauit) ſi aliç Synodi congregatç non fuiſſent romanus Epiſcopus Chriſtiani ſacerdotij Principatum hodie non haberet, qui ex more antiquo in Eccleſia à Chriſtianis conceſſus fuit. Erat quippe primus Eccleſiæ Chriſtianç ſtatus Ariſtocraticus vti Eccleſiç Hebrçorum ſub Iudicibus quemadmodum ex 9. capite Iudicum diſcimus, vbi ſicut olea, vitis, & ficus, quibus inter arbores à natura inerat principat⁹, ru-

bo qui longè diſtat ab earum excellentia comparantur, ſic filij Ierubaalis, qui licet Imperio digni tamen regnare noluerunt, conferuntur cum Abimelecho minus apto, qui ſeſe Imperio obtulit. Vnde quidam dixêrunt primos Chriſtianorum Paſtores, licet olea, vite, & ficu præſtantiores & vberiores fructus ferrent, quibus vniuerſa alebatur Eccleſia, noluiſſe tamen regiam poteſtatem in Epiſcopos & Eccleſias exercere, quod multò minus poſterioribus concedendum fuit, qui eis inferiores extitêre: & illo arborum apologo demonſtratum eſſe ſcripſerũt nullam fuiſſe cauſam legitimam cur Hebræi ſtatum Reip. mutare vellent cùm Deus illis dominaretur, ac 70. ſeniores dediſſet, & Iudices periculoſis tẽporibus excitaret, atque inde arguerunt ad eundem modum non fuiſſe cur Eccleſia Chriſtiana gubernationis formam cõmutaret. Verùm lõgè aliter ſentiendum veteres Chriſtiani iudicarunt. Etenim Iudæi Regem non petebant, quòd melior ſit, vnius quàm multorum adminiſtratio, ſed quòd cæteræ gentes Reges habêrẽt. At hi qui Paſtorum Principẽ docẽte Petro, Chriſtum dominum agnouerant, eius vica-

rio in terris opus eſſe exiſtimarunt, & ideò in Conciliis ſtatuerunt, vt primus ſacerdotum eſſet Epiſcopus Romanæ ſedis & Apoſtolicæ, non quod inter Ethnicos Romano Imperio ſubiectos Romanus Pontifex primus eſſet, verùm aliam ob cauſam vt notat D. Hieronymus in c. 1. Epiſtolæ D. Pauli ad Titum, *Poſtquam, inquit*, inſtinctu diaboli factiones in religionem irrepſerunt, & dixêre quidam, Ego ſum Apollo, ego Cephę, vt ſchiſmatum ſemina tollerentur, in toto orbe decretum eſt, vt vnus presbyter Eccleſiæ imponeretur, ad quem illius cura pertineret. Videtis Gallofranci quid ad Romani Epiſcopi primatum ac poteſtatem contulerint Eccleſiæ Chriſtianæ Concilia. Anteà enim teſte illo pio & Romani Pontificis amantiſſimo Doctore communi Presbyterorum conſilio gubernabatur Eccleſia, multis dicentibus non eam eſſe introducendam in Rep. Chriſtiana regnandi formam, quæ à Iudæis poſt Ariſtocratiam optata fuerat, quòd illi veriſimiliùs cauſari poterant Regium ſtatum ipſis neceſſarium, & eorum ſtatum melius ab vno quàm à multis gubernatum iri, quia terra Chanaan minus latè

patens, quàm Eccleſia Chriſtiana faciliùs vnius Imperio regi poſſet, quam latiùs diffuſam ac diſperſam per totum orbem fuiſſe certum eſt. Sed cùm ad exſtinguenda ſchiſmata communis ſentẽtia monarchicam adminiſtrationem vtiliorem cenſuerit, id à nobis probandum eſt, ea tamen lege qua à maioribus ſtatutum fuit, videlicet vt qui cæteris Epiſcopis præeſſet, nõ vti REX vel PRINCEPS ius ſummi Imperij haberet, & legibus ECCLESIĘ ſolueretur, verùm vt Dux Venetorũ REIPUBLICĘ, & olim PRINCEPS Senatus ROMĘ, ita PÕTIFEX R. vniuerſalis Eccleſiæ Cõcilio ex optimis viris vndique congregatis cõpoſito præeſſet, verùm ſubeſſet Eccleſiæ iudicio. Et primatum ita cõſtitutum primi Oecumenici Concilij Niceni videlicet, Cõſtantinopolitani. I. & Calchedonenſis ac aliorum patres obſeruandum dixerũt, quẽadmodum & Imperatores Romani ſuis cõſtitutionibus confirmarunt, quas alio loco recitabimus, cùm de PRINCIPATU Romani PONTIFICIS in Eccleſia Chriſtiana dicemus. Sed hîc ideò iſta propoſui vt ſi quæ à nobis dicuntur ad eius qui ROMANUS erit PONTIFEX aures perueniant, intelligat nos Concilium

petentes id deſiderare, quod ei primum in Eccleſia gradum & ſupremam dignitatem firmauit, ſumma omnium Chriſtianorum authoritate & conſenſione Gallorum. Ipſe itaque rectè faciet, ſi quod expetimus promoueat, vt ſit aliquando in orbe Chriſtiano diſcordiarum ac diſſenſionum finis, quas ferrum & vis iudicare non poteſt. Quòd ſi non fecerit, caueat ſummus omnium ſacerdotum ne in eum odia omnia quæ tantis diſſidiis continentur, & in omnes Eccleſiæ Romanæ fortunas erumpant. Non illi metuendum eſt ne in magno conuentu quidquam contra legitimam ſedis Apoſtolicæ & romanæ poteſtatem fiat. Maxima enim vis eſt in miro omnium conſenſu, & incredibili conſpiratione omnium penè gentium: quod à principio conſtitutum, poſteà Reip. Chriſtianæ cauſa conſeruatum romanus Epiſcopus tenet. Nam cùm vetus conſuetudo maiorum longo interuallo repetita ac relata naturæ vim obtineat, à piis omnibus retinebitur & cum huius inſtituti patres noſtros non pœnituerit, quamdiu romani Pontifices legitimè ſua authoritate vſi ſunt, eos qui hodie viuũt haud etiam pœnitebit.

Moris

Moris enim antiqui hoc ius eſt,vt quod ſine lege æquè ac ſi legitimum vſitatum eſt omnium voluntate à vetuſtate comprobatum valeat. Et magni intereſt ad eam neceſſitudinem quæ inter Epiſcopum ſedis Romanę & Apoſtolicæ & Eccleſiam Catholicam intercedit primatum ei tributum, & conſuetudinem quæ ex Conciliorum decretis acceſſit illi conſeruari. Itaque nihil vereri debet: ſed ſi quod optamus fecerit, gloriam ei cōciliabit magnitudo negotij & gratiam omniū Chriſtianorū. Scio id quod olim apud Ethnicos, hodie inter Chriſtianos dici poſſe, Concilium qui permouet, cùm agi nihil poteſt vim quærit. Verùm ex iis quæ diximus ſatis apparet agi aliquid poſſe ſi Ro. Pontifex, & Catholici Principes velint non de regnis, ſed de religione tractare. Quòd ſi tempora non largiantur vt generalis fiat Synodus, & aduerſarij quibus deuium quoddam eſt iter à piorum cōgregatione ſecluſum moram & impedimentum inferant, curate ſaltem (Gallofranci) vt quemadmodum ſub primis Chriſtianis Francorum Regibus Gallicana Concilia celebrata ſunt, ſimiles hodie conuentus

ſiant,quales Aurelianenſes Synodi, Aruernenſis, & aliæ quæ tam ſub primæ ſtirpis quàm ſub ſecundæ Regibus, non modò de Politia & externis rebus ad Eccleſiaſticam adminiſtrationem & diſciplinam pertinentibus,verùm etiam de fide factæ ſunt. Attẽdite neceſſitatem quę ad Synodum promouendam vos excitat. Quamuis enim Africani Concilij can.42.ſtatutum legamus, vt non ſit vltra fatigandis fratribus vniuerſalis neceſſitas, tamen Patres in eo Concilio dixerunt congregandam eſſe Synodum quoties opus fuerit in ea prouincia in qua ſuaſerit opportunitas. At vbi hodie opportuniùs quàm in Francia cogi poteſt? Patres Eccleſiæ appello, vt ex piorum omnium voto errantibus via monſtretur,quod quondam etiam Ethnicorũ leges ſub execrationis pœna pręcipiebant. Quis non vidit declarationes Henrici IIII. Regis noſtri quibus inter omnia id præcipuè ſeſe in votis habere teſtatus eſt,vt Concilium fiat? Olim Zacharias Pontifex Romanus (cuius in Frãcia iudicium probari debet non quidem in iis quæ ad regni adminiſtrationem pertinent, vt ſuo loco oſtendam, at certè in iis quæ ad

Eccleſiaſticam diſciplinam pertinent)in Epiſtola ad Gallo-francos monuit conuentus quotannis cogendos, in quibus de pace &concordia Chriſtiana agatur,ſi quid aduerſum eſſet reſecandum dicens, vt templum Dei firmum ac immobile ſtare poſſet. Non ſolùm iſte Pontifex, ſed & Eccleſiæ Gallicanæ patres Reges Francorum olim ad congregandas Synodos exhortabantur, vt videre eſt in Concilio Meldenſi canone 71. Hodie Rex noſter Paſtores admonet, hortatur,obſecrat. Curandum itaque nobis omnibus vt doceatur, dandum eſt petenti, & Eccleſiæ fores pulſanti aperiendæ. Quotuſquiſque inuenitur,qui ſic generatus & educatus ſit,qui ita animo ac vita conſtitutus vt ratio poſtulat? Ducendi ſunt ac docendi etiam humiles, multò magis Principes. Ea manſuetudinis vis eſt(quæ Chriſtianis inter omnes virtutes præcipua ineſſe debet) vt vitioſam naturam edomare,& comprimere doctrina poſſit, ita vt nulla penitus ſuperſint mali veſtigia. Promouête igitur quod Rex noſter ſanctiſſimus cupit. Id velle debetis ex Auguſtini ſententia, qui in Epiſt. 48. dicit eos non rectè ingredi ad veritatem

Euangelij qui ſimulatè conſentiunt. Nõ enim eſt piorũ,& benè ſentientiũ optare, vt Regẽ hypocritã & ſimulatorem habeamus. At qui ſententiæ noſtræ aduerſantur,vt cõgregandæ ſynodi conſilium reſpuatur,aiunt diſputationem de fide Christiana & doctrina rarò permitti debêre. Sed qui melius ſentiunt id neceſſarium iudicant ſcientes videlicet natura contumacem eſſe humanum animum, & in contrarium atque arduum nitẽtem. Et (vt vir politus nuper pòſt Senecam dixit)ea eſt fatalis ingeniorum æui noſtri ſcabres vt diſputare malint, quàm viuere. Non tamen eas diſputationes optamus quas improbat Gregorius Theologus in Epiſtola ad Procopium in qua ſic ſcribit, Ita quidem(inquiens)animatus ſum ſi quod verum eſt ſcribere oportet,vt quodcumque Epiſcoporum Concilium fugiam, propterea quod hactenus nullius omninò ſynodi finem aliqua vtilitate præditum,& vnde res malè habentes nõ magis exacerbatæ quàm curatæ ſint,videre liceat. Ea enim ipſis eſt libido contendendi,& ambitio dominandi ſúntque ita diſputando inſuperabiles, vt ſi iudicio quiſquam velit cum illis agere, ci-

tius alterius cuiuſdam malitiæ reus agatur, quàm quæ eſt illorum vincat aut diluat. Certè vituperandæ ſunt huiuſcemodi contentiones, cùm iraſci quidem liceat, ſed non peccare: quam ob cauſam Conſtantinus libellos ab Epiſcopis oblatos queis alij alios accuſabant exuri iuſſit. Excādeſcendū enim ſed non cum intemperie, iuxta illud Apoſtoli Iraſcimini, & nolite peccare. At licet contentiones quædam vitioſæ fuerint, laudandum nihilominus ac probandum eſt diſputandi genus quietum, quale fuit in veteribus Conciliis: & à piis omnibus amplectenda eſt elegans illa ſententia quæ inter capitula patrum Hebræorum deſcripta eſt ſic concepta, *Omnis contentio quæ eſt propter Deum in finem vſque durabit: quæ verò non eſt propter Deum non durabit in finem. Quænam eſt contentio quæ fit propter Deum? Contentio Hillel & Schameai.* (Hi duo inſignes Doctores non longè ante natalem Chriſti claruerunt, vti vir doctus ex Thalmud obſeruauit) Contentio verò quæ non fit propter Deum eſt illa contentio Korah & vniuerſi cœtus eius, quam vobis recitauimus, & hic rurſus proferimus, quòd eis ſimilis ſit Guiſianorū

contentio,à qua vt diſcedendum ita ex aliis quæ non regnandi cauſa fient,ſed Euangelij Chriſtiani interpretandi & pacis in Eccleſia ſtabiliendæ gratia fructus capiendus eſt, vti ex controuerſia quæ in Actorum c. 15. inter primos Chriſti diſcipulos & Apoſtolos orta dicitur,& Petro occaſionem dedit de ea libertate diſſerendi in quam à Chriſto aſſerti fuimus , & ex alia contentione quæ inter Paulum & Barnabam fuit. Nam ſi quod malum in illis controuerſiis fuit,Deus id ita temperauit,vt inde boni aliquid ſubſecutum ſit. Quod & hodie facere poterit, cùm,vt ait D.Auguſtinus,tanta ſit Dei omnipotentis bonitas,quòd non ſineret mala fieri,niſi maiora ex eis eliceret bona. Nec verò pij Gallofranci exiſtimetis eam eſſe Concilij Tridentini authoritatem vt pro lege habendum ſit.Primùm enim in eo contra veterum patrum doctrinam , ſummam authoritatem & plenam poteſtatem ad Epiſcopum Romanum pertinêre & Concilium ipſi,non ipſum Concilio ſubeſſe ſcriptum eſt.Patres ſiquidem in eo congregati eorum confirmationem ab eo petierũt quę ab ipſis ſancita fuerãt,& proteſtati ſunt vel-

le ſe in omnibus ſaluam ipſius authoritatem manêre, quod ſępiſſimè ab iis repetitum, nimirùm in capitibus quę iubent Epiſcopos in ſuis ſedibus reſidêre, & plura beneficia in Eccleſia poſſidêri vetāt, vbi cōtra Apoſtolicas regulas & Pariſiēſis Cōciliis c. 49 penes Ponrificem ab his legibus diſpēſandi facultatem integram relinquentes, gratioſas diſpenſationes quæ pecunia impetrantur laudant & adprobant. Quod quàm iniquè ſtatutum quis Catholicus, quis Chriſtianus non dicat? Statuerunt etiam Tridentini illi patres vniones nec ritè nec rectè factas à Pontifice confirmari poſſe. Prætereà ipſius bullam probarunt qui in ſua cauſa contra leges iudicans adfirmat ſibi licere Concilia cùm voluerit indicere & congregare, & quô voluerit transferre. Nunquam itaque niſi ipſi videbitur. Omnia iſta contra receptum in Eccleſia Gallicaoa primorum patrū dogma, qui tenuerunt Epiſcopum romanū quamuis ſummi Pontificis locum obtineat, non tamen eum eſſe, cuius vnius ſententia omnium iudicio præferatur, ſed papā Concilio, non Concilium Papæ ſubmittendum, vti à Conciliorū Baſilienſis & Conſtantiē-

ſis patribus iudicatum eſt. Nimirum hoc à D Auguſtino didicerant, qui de iudicio Epiſcoporum à quibus Romæ cauſa Cæciliani iudicata fuerat in Epiſtola 162. Ecce, inquit putemus illos Epiſcopos qui Romæ iudicarunt non bonos iudices fuiſſe. Reſtabat adhuc plenarium Eccleſiæ vniuerſæ Conciliũ, vbi etiã cũ ipſis iudicibus cauſa poſſet agitari, vt ſi malè iudicaſſe conuicti eſſent, eorum ſententiæ ſoluerentur. Quod non ſine ratione à pio illo viro dictum fuit, cùm Pontifices in Apoſtolica Rom. Eccleſiæ ſede collocati ſæpiùs vt homines errauerint, & poteſtate ſua ad ædificationem data ad deſtructionem abuſi ſint. Quamobrem Cardinalis Cuſanus lib. 2. de concord. cath. his verbis, Quis inquit ſanæ mentis dubitare poteſt abſque veræ poteſtatis & priuilegij ſedis Romanæ diminutione vniuerſale Concilium tam in abuſum quàm in abutentem poteſtatem habere pro ſui ipſius conſeruatione & totius Eccleſiæ ſalutari regimine? tamen dicere quod vniuerſale Concilium etiam ſuper primatia Eccleſiæ Romanę cognoſcere & definire non poſſit, credo malè dictum eſſe: quoniam expreſsè

Chalcedo-

Calchedonenſe Cōcilium ſe de hoc intromiſiſſe & iudicaſſe in geſtis legitur. *Quare vniuerſaliter dici poteſt repræſentationem Catholicæ Eccleſiæ habêre poteſtatem immediatè à Chriſto & eſſe omni reſpectu tam ſupra Papam, quàm ſedem Apoſtolicam. Et hanc ſententiam probant plurima geſta, canones, & rationes. Nā diſceptatio quæ in Calchedonenſi Concilio facta fuit ſuper primatu probat hoc: ſimiliter & definitio Niceni Concilij in eodem Calchedonenſi pro parte Romanæ ſedis producta. Ac etiā quod in plenariis Conciliis geſta & iudicata per Romanum Pontificem etiam ſynodicè inueniūtur repetita, & examinatâ, vt in Calchedonenſi iudicium Leonis contra Dioſcorum: & in ſexta ſynodo iudiciū ſynodicum Martini Papæ cōtra Pyrrhum & Sergium, & in octaua ſynodo vniuerſali iudicium Nicolai & Adriani Romanorum Pontif. & ſimilia multa.* Hęc vir ille quātumuis religioſus romanę ſedis presbyter & Romano P. deuotus D. Auguſtini auctoritate confirmat in epiſt. quam citauimus & in c. puto 2. q. 7. verſic. Item cùm petrus. Et inter epiſtolas D. Ambroſij exſtat 72. quæ eſt reſponſio papæ Damaſi ad ſcripta iudicum in cauſa Bonoſi à Concilio deputatorū, vbi

Mm

Papa ſic loquitur, *veſtra normam expectamus ſententiæ*. Vnde Cardinalis Cuſanus colligit commiſſarios Synodi vicem eius gerentes Papæ in commiſſo præferri. Quod etiam probatur ſententia papæ Zoſimi c. contra ſtatuta 25. q. 1. & alibi in Epiſtola quã ſcripſit Aurelio & vniuerſis Epiſcopis per Africam & Gallias conſtitutis. Et id quoque agnouit ſanctus Gregorius Papa epiſtola 214. vbi poſtquàm reprehẽdit Ioannẽ patriarchã C. P. quòd ſe vniuerſalẽ diceret, & nos quidem (ait) quibus per auſum temerariũ culpa cõmittitur ſeruamus quod præcipit veritas dicens, ſi peccauerit & cæt. ſi Eccleſiam nõ audierit ſit tibi ſicut Ethnicus &c. Ego itaque, inquit, per reſponſales meas ſemel & his verbis humilitas hoc quod peccatur totam Eccleſiã corrigere ſtudui, per me ſcribo quicquid humiliter facere debui, non omiſi: ſed in ea correptione deſpicior. Reſtat vt Eccleſiam debeam adire. Nolite igitur Gallofranci florem iſtum & robur Eccleſiæ perdere, nec ab ea ſententia recedere, cuius religione Ro. Põtifex ad Cõciliũ obſeruãdũ adſtringitur. Nemo veſtrũ de papa credat, quod de Ethnico Põtifice olim dictũ refert

Tacitus ſummũ hominũ eſſe,nõ æmulationi, nõ odio aut priuatis adfectionib⁹ obnoxiũ.Is vniuerſalis poteſt,ita demũ appellari, & ſummus inter Chriſtiani orbis Epiſcopos ex veteri conſuetudine,vti vocantur Metropolitani & Epiſcopi intra fines ſuæ diœceſeos & Prouinciæ. Certè primus Epiſcopus eſt.Sed vt hæreſis ſuperbiæ& nimiæ authoritatis filia ex animis Chriſtianorum euellatur,opus eſt nouo Concilio:quia per Tridẽtinum,ſi in Gallia ſeruaretur, renaſcerentur monſtra illa omnia, & dira ac fœda Romanorũ inuẽta,vt gratiæ expectatiuæ,reſeruationes ac regreſſus, decimarũ collectiones ac penſiones, & coadiutorum munera,aliáque huiuſmodi Simoniæ impotẽtis ac plenæ poteſtatis,ſiue vt quidam rectè dixerunt tẽpeſtatis, ac libidinis genera, contra Baſilienſis & Conſtantiẽſis Cõcilij regulas.Huiuſmodi ſunt à Tridẽtinis patrib⁹ ſtatuta de electione Epiſcoporũ ei conſtitutioni contraria· quæ à Rege noſtro Carolo IX. Aureliani facta eſt,qui authoritate Regia Caroli Magni &aliorum Regũ exẽplo ſtatuit,quid agi debeat cùm Eccleſię Epiſcopis & Prælatis opus habuerint.Sed ſanctę illæ conſti-

tutiones nullo pacto violãdæ ſunt, imò ſeruãdæ quẽadmodũ illa vetus, qua more priſco vnus è prælatis cũ Comite(hoc eſt Iudice)quotãnis inquiſiturus mittebatur,& quæ viderat ad principem referebat, qui poſteà habito Cõcilio principibus & cõſiliariis ſuis fidelioribus adſtãtibus Epiſcopos, Abbates, & alios prçlatos inſtituebat, deſtituebat, ſuſpendebat, atque dãnabat, legéſque faciebat, quibus cõſeruabatur Eccleſiæ decus, & reficiebatur naufragium, Quo tẽpore boni paſtores in Eccleſia erãt, populus deuotiſſimus Regibus parêbat, Deus ſanctiſſimè colebatur, & ſubditi regũ volũtati ac ſtudiis tã in rebus proſperis quàm in aſperis obſequebãtur, regnũ denique alta pace & trãquillo otio fruebatur. Sunt & alia multa illius Cõcilij Tridẽtini capita aduerſus libertatẽ Eccleſię Gallicanę ſcripta, quale illud, vt Epiſcopi Romæ iudicentur, contra caput de cauſis in pragmatica ſanctione, quę ex Cõcilio Baſiliẽſi deſcripta iãdudum in Frãcia obſeruata eſt. Vitioſum itaque & iniquũ illud eſt, quale & aliud quo pontifici permittitur aliquas cauſas ad ſe euocare, cùm teneatur in regni partibus iudices delegare qui cauſa cognita ſententiam ferant, non modò ne Gallofrãci

grauibus ſumptibus vexentur, & ne exhauſta Franciæ pecunia Romani inſoleſcant, ſed ne extra Francorum territorium Regis ſubditi trahatur. Veſtrum eſt igitur Gallofranci cauêre ne hodie Romanus Pontifex id faciat quod ei per Concilium Tridentinum licet, cùm è Francia cauſæ cognitionem nunquam euocare potuerit. Quòd ſi id fecit vt ſemel contigiſſe dicitur in controuerſia coram Eccleſiaſtici fori iudicibus in Galliæ finibus agitata ob illuſtris cuiuſdam fœminæ nuptias cum Magnate contractas qui priùs alias ſibi in matrimonio adiunxerat, hoc in conſequentiam trahi non debet: & reſcriptum ROMA in Franciam miſſum nullum & vt verbo vulgato vtar abuſiuum eſt. Quod ſi aliquo gratioſo iudicio confirmatum fuit vim habere non poteſt, tum quia non interuenientibus Aduocatis Regiis & Procuratore id factum ſit, quibus præſentibus & agentibus in Senatu (quod Parlamentum vocamus) iudicium dari debuit, tum quòd res iudicatas contra leges regni & Iura ac libertates Eccleſiæ Gallicanæ pro non ſcriptis haberi oporteat, & cauſam in integrum reſtitui, maximè in

quæſtione ſtatus, in qua perpetuò ſupereſt veritati locus, niſi iudiciũ legitimè datũ ſit. Quod ſi capita quæ recitauimus à Gallofrãcis reiiciẽda ſunt, quid de eo cẽſendum quo Palatini & Capellani ab Epiſcoporũ Iuriſdictione eximuntur? Nonne id cõtra legem vniuerſæ Eccleſiæ & canones Aurelianẽſis Cõcilij ſecũdi à Tridẽtinis patribus ſtatutũ eſt? Quale verò illud quo ſtatuerunt vt Epiſcopi Põtificali authoritate (quã Apoſtolicã appellãt) multa faciant tanquã à Papa delegati, quæ illis ordinario iure competunt? Certè contrarium hoc eſt Concilio Aurelianenſi 1. Clodouei 1. Chriſtianiſſimi Frãcorum Regis iuſſu congregato, & Senatuſconſultis quibus ſæpiſſimè cautum eſt, vt è Pontificum Romanorum reſcriptis hęc verba tollerẽtur (authoritate Apoſtolica) iis cõſentientibus qui ſe illis vti nolle declararũt, neque ea executioni mãdari poſſe agnouerunt, prȩterquàm authoritate ordinaria. Sed vt quod mearum eſt partium doceam præter ea quæ ad Eccleſiæ G. dignitatem pertinẽt alias etiam ob cauſas neceſſaria eſt noui Cõcilij cõgregatio quoniã à Tridẽtina Synodo contra Chriſtianas leges à Dei filio &

Apoſtolis traditas imminuta eſt regalis authoritas. Quamobrē circiter annū 1551. Præſes Lignerius à rege Henrico 2. ad patres Concilij miſſus proteſtatus eſt, ne ſuo Principi & Eccleſiæ Gallicanæ legibus ac libertatibus præiudicium fieret, vidēs à Romano Pontifice querelæ iniquiſſimæ volumen aduerſus Gallofrancos propoſitum, in quo dicebat permulta à Regibus noſtris occupatā, quæ ſibi Coucilij authoritate ac iudicio recuperanda erant: Regaliæ iure, pragmatica ſanctione, & libertatibus atque immunitatibus Eccleſiæ Gallicanæ, imò etiam decretis Eccleſiæ Romanæ contra tyrannidem factis Franciam priuari poſtulās. Notę ſunt etiam proteſtationes quę ab aliis legatis à Rege Carolo IX. Tridentum miſſis anno 1561. factæ ſunt. Nec à Senatu Pariſienſi, nec ab aliis hoc Concilium approbatum fuit, cùm eò adduci non potuerint conſtantiſſimi ac integerrimi Præſides & Senatores iis etiā temporibus quorum iniquitas cum legum æquitate certabat, vt Lutetiæ anno 1572. & in conuentu Blæſis habito anno 1576. Nuper etiā Bleſis Guiſianis & aliis qui à rege Hiſpanię corrupti erāt

in Concilio Bleſenſi Synodi huius Tridentinæ obſeruationem petentibus reſtitit, & peruicit alter Cato grauitate & ſanctitate Iacobus Faïus, tum Aduocatus Regius, poſt in Senatu Pręſes qui ſemper in optima ratione conſtans, vir fortis animi, & vt mirę in ſuum Regem fidei, ſic patriæ conſeruator, acri incitatione ad Regni leges & Eccléſię G. libertates defendēdas inflāmatus, & in meditando vehemens ac incenſus fuit, cuius authoritate ac Senatus vigiliis cùm à nobis rogatus liberaliter quid agendum eſſet reſponderet Guiſianorum in Cęſarodunum Turonum ſeditiones inducentium impetus iniuſti ſępiſſimè repreſſi ſunt. Ille Regi Henrico III. cui fidiſſimus erat interrogatus quid de Tridentino illo Concilio ſentiret, & an in Francia promulgandum arbitraretur ſeſe interceſſurum reſpondit, quòd ea res ſi imperaretur à Principe iniquitatem, & ſi à quouis alio rogaretur difficultatem habêret. Et certè ſi in eo Concilio decreta à Francis recipèrentur, cogeretur Rex quoſlibet Romani Pontificis legatos admittere regni & gentis noſtrę inimiciſſimos, & eorum facultates quę in diſquiſi-

quiſitione poſitę ſunt nulla adiecta lege adprobare, quod ſaluis Senatuſconſultis fieri non poteſt. Neque tolerandum quod multis Concilij illius capitibus ſancitum fuit in Eccleſiaſticorum iudicum gratiam, queis permiſſum eſt laïcorum ſententias & Senatuſconſulta contemnere, quibus monitoria & cenſuras Eccleſiaſticas ad reuelationis finem publicari iubêrent. Aliud item non ferendum quo prohibetur iudicibus laïcis ne excommunicationē fieri vel abſolutionem dari imperent. Quòd ſi hoc ſtatutum locum habêret tolleretur appellationis remedium quæ ab abuſu vocatur, & quam veteris ac iuſtæ libertatis & Gallofrācicæ Eccleſiæ arcem nominare poſſumus: quo remedio licet non vtantur Hiſpani qui à recutitis Iudæis orti ſeſe Catholicos & ſedis Apoſtolicæ Romanæ defenſores fingunt, ſimile tamen ei eſt id quod in vſu apud ipſos eſſe teſtantur iuris Canonici Doctores Epiſcopatus in Hiſpania tenentes, vti nos aliquando in Senatu diximus. Etenim literas omnes à ſede Apoſtolica miſſas examināt, & earum executionem ſuſpendunt, & vſum grauiſſimis comminationibus ac pœnis

interdicunt. Et tamen impudentiſſimi homines nos libertatis nimiæ & hæreſeos arguunt qui idem quod nos faciunt, & Concilium Tridentinum quod defendunt violant. Sed ſi à Rege Hiſpaniæ receptum nō fuit præterquàm in iis quæ ad ſtabiliendam in ſubditos ſuos tyrānidem conducere exiſtimauit, certè vim legis in Gallia habêre non debet. Et ſi habêret præter ea quę dixi tollerentur non ſolùm prouocationes, ſed etiam abſolutiones ad cautelam quę ab Eccleſia Gallicana & Senatu non modò Pariſienſi, verùm aliis omnibus iudicibus qui ſacra vice in Francia iudicant iamdiu introductę & adprobatæ ſunt. Sed quid iniquius illo capite quo dicitur Synodus illa Tridentina omnia decreta Pontificum in fauorem Eccleſiaſticarum perſonarum ab omnibus obſeruari iuſſiſſe? Nam inter ea quis non videt eſſe conſtitutiones Bonifacij VIII. & Iulij II quibus Reges quaſi inferiores Pontificibus ſubmiſerunt? Et quid ineptius alio decreto quo patres eiuſdem Synodi Reges ac Principes qui duellum permittunt bonis & dignitatibus priuant? An eis licuit edictum huiuſmodi ſcribere

quod eſt contra ius vetus Francorum & authoritatem Regiam? Is enim olim erat purgationis modus. Nota eſt Auſtregiſili Hiſtoria qui in Regis Guntranni Palatio diu verſatus fuerat inter primos Regi mappam præbêre ſolitus (qui honos illuſtrioribus ſemper apud Gallos delatus fuit) poſteà Archiepiſcopus Bituricenſis factus. Hic cùm aduerſarij illum regis manum imitatum fuiſſe obiceret ipſe falſam accuſationem dicens cum accuſatore armis congredi iuſſus eſt. Ita Regum erat leges de duello ferre, & eas ſi vtile videretur tollere. Et quamuis Carolus Magnus teſtamento ſuo duellum prohibuerit iudicio crucis Dei voluntatem & rei veritatem inquiri iubens, tamen in libro qui inſcribitur vita Ludouici pij hanc prohibitionem nullius momenti fuiſſe apparet. Nam cùm Imperator idémque rex Francorum ad Theodonis villam populum conuenire præcepiſſet narrat libri author adfuiſſe Bernardum Comitem cameræ, qui diu in finibus Hiſpaniæ exulauerat, qui infidelitatis inſimulatus Imperatorem adiens modum ſe purgandi ab eo quærebat more Francis ſolito, ſcilicet crimen obiicienti

ſemet obiicere volens, armíſque impacta diluëre. Sed cùm accuſator licet quæſitus deeſſet ceſſantibus armis purgatio facta eſt iuramentis. Exſtat de iſto more conſtitutio Philippi Pulchri regis noſtri multis S.C.is. confirmata quæ à Iohanne Gallo recitantur in quæſtionibus 85. & 89. Quapropter vt morem iſtum Bonifacius VIII. magni illius Philippi regis noſtri aduerſarius tollere nõ poterat, ſic neque papæ eius ſucceſſores, nec Cõcilij Tridẽtini patres eorum nimij fautores. Et niſi nouis regum noſtrorũ conſtitutionibus duellum eſſet prohibitum certè à Pontificibus & Eccleſiaſticis perſonis in Francia vetari non poſſet. Itaque opus fuit lege & Edicto regis Henrici III. quod in conuentu Bleſenſi promulgatum fuit, ne regij ſanguinis Principes vel alij proceres aut nobiles Guiſianos prouocarẽt, vel ab iis vocati manum conſererent. Sciebat enim rex Borbonios præſertim cum Guiſianis in certamen venire velle, neque illis credere qui eis dicebant id ipſorum magnitudinem non decêre. Hinc vidêre eſt leges de duello varias, ſed à Regibus tãtùm in Francia condi & mutari poſſe. Et ego

quidem exiſtimo leges veteres Francorum aliquã rationem habuiſſe, vt & habuit lex Lõgobardorum licèt à nonnullis iuris Doctoribus fæx vocata ſit. Sed cùm in Francia ius ſuum vnicuique per Iudices authoritate Regia tribuarur, nouam Henrici III. legem ſequẽdam potius arbitror. Tunc enim vt apud Caſſiodor. 3. Var. epiſt.2. ſcriptum eſt tunc vtile eſt ad arma cõcurrere cùm locũ apud aduerſarios iuſtitia non poteſt inuenire:& apud eundem epiſt.24. Cur ad Monomachiã recurritis qui venalem iudicem nõ habetis? quid opus eſt hominum lingua, ſi cauſam agat manus armata? Aut vnde pax eſſe creditur, ſi ſub ciuilitate pugnetur? Et lib.5. Epiſt. 7. In cauſa poſſint iura non brachia. Nam cur eligant violenta qui præſentia probãtur habere iudicia? Sed licet iuſta lex ſit quæ duellum prohibet, à ſolo Rege Frãcorum in Frãcia ferri debet, nõ ab Epiſcopo Rom. nec à Concilio Tridentino. Verùm haud mirũ eſt ſi in Tridẽtino Cõcilio congregati Patres de duello legem ſcripſerunt, cùm multa alia authoritatis ſuę & clericorum dignitatis ac iuriſdictionis augendæ gratia ab iis ſcripta fuerint, vt cùm ſuo

decreto raptores infamarunt: & cùm Reges qui ſub quocunque prætextu beneficiorum Eccleſiaſticorum fructus occupant Eccleſiaſtica communione priuandos ſtatuerunt: quod ſanè vnum aut præcipuum illis curæ fuit, vt iis qui ſub Ludouico Pio excommunicationis fulmen in eos iaciebant, à quibus rerum Eccleſiaſticarum fructus capiebantur: ſic excommunicatione vtẽtes quę ad ſpiritualem iuriſdictionem pertinet, vt ea ad cõſeruandos prædiorũ reditus abuterentur. Illud etiam damnãdum caput quo Epiſcopis ius mulctandi laïcos in aliquibus cauſis dederunt, eorúmque notioni incantatores, ariolos, maledicos & libellorum famoſorumſcriptores ſubiecêrũt: ac patronos laïcos ab iis cogendos ad dotandas & reficiendas Eccleſiarum ædes, augendúmque prouẽtum eorum iudicio decreuêrunt, illíſque vltimarum voluntatum executionẽ mandarunt, & laïcas fratrias viſitandas & piorum locorum ac gymnaſiorum curam commiſerunt. Quod quam nouum ſit & à Gallis improbandum ex conſtitutionibus Regiis colligi poteſt, quibus tam de ædificiis Eccleſiarum quam de teſtamentorum

iure, & de collegiis, ac fratriis ea omnia ſtatuta ſunt quæ neceſſaria viſa ſunt. Sed multò minus tolerandum aliud Concilij iſtius Tridentini caput, quo Pontifici Ro. facultatem concedunt mutandorum omnium quę teſtamentis, & vltimi quod amplius redire non poteſt fundatorum ac dotatorum arbitrij edictis & precibus continentur: idēque ius tradunt aliis Epiſcopis tanquam à Pontifice delegatis, quod ab Impp. Iuſtino & Iuſtiniano nominatim prohibitum fuit in l. repetita C. de Epiſcopis & clericis & in l. cōſulta Diualia C. de teſtamētis, quę dicunt abſurdum eſſe ſi promiſcuis actibus turbentur officia, & alij creditum alius ſubtrahat, & præcipuè clerici quibus opprobrium eſt ſi peritos ſe velint diſceptationū eſſe forenſium, & quæ ad virum clariſſimū cenſus magiſtrum pertinebant apud quem ſolum teſtamenta aperiri poterāt audacter vſurpare. Sed data eſt à Tridentinis patribus hæc nimia licentia pontifici & Epiſcopis, vt bonorum ac prædiorum Xenodochiis relictorum & fabricarū reditus prout eis videbitur in clericorum alimenta, vel in collegia & ſeminaria Theologiæ ſtudioſo-

rum, aut in alios vſus pro arbitrio ſuo conuertant, & rationes à matriculariis & fabricarum adminiſtratoribus exigant. Hæc cãcellanda ac delenda, vt Regis noſtri authoritati & regni legibus contraria. Siquidem Xenodochia ferè omnia à Regibus fundata, aut, ſi ab aliis, meliores defenſores habere non poſſunt quàm Principes & eorum Aduocatos ac Procuratores ad quorũ curam iſta pertinent. Et ſanè Regis noſtri de iis leges ſcripſerunt ſicut Romani Imperatores Iuſtinianus, & alij, & pauperibus & ſenibus & infantibus expoſitis proſpici curauerunt. Et ideò Gallicanæ Eccleſiæ patres in Synodo Meldenſi c.40. de iis nõ vti illi Tridentini patres, ſed ad arbitrium regis omnia referentes Caroli nimirùm iunioris qui in Francia regnabat circiter annum Chriſti 845. ſtatuerunt, admonendã eſſe Regiã magnitudinem de hoſpitalibus quæ tempore prædeceſſorũ ſuorum & ordinata & exculta fuêre & poſteà ad nihilũ fuerũt redacta: ſed & hoſpitalia Scotorum quę ſancti homines gentis illius in hoc regno conſtruxerant & rebus pro ſanctitate ſua acquiſitis ampliauerant ab eiſdẽ hoſpitalita-

talitatis ſunt alienata & cæt. Quod ſi decreta Tridentini Concilij à nobis ſeruarentur pias teſtatorum voluntates non modò circumueniri, ſed amicos eorum qui Eccleſiæ vel pauperibus benefacere ſtudebunt à charitatis ſtudio & pietate auerti viderêmus. Multa etiam iſto Concilio clericis data nouo & inaudito more, vt quæ illis capitibus ſancita ſunt quibus clerici coniugati qui Eccleſiæ ſeruiunt ad iuriſdictionem Epiſcoporum pertinêre dicuntur, & vt Epiſcopi de adulteriis cognoſcant, populi mores corrigant, & plebem viſitēt, vt de locationibus & conductionibus rerum Eccleſiaſticarum iudicium ferant: ac vt ius patronatus ſcripto tantùm probetur, vel poſſeſſione quinquaginta annorum etiã ſcripta: quod D. Ludouici legibus & Senatuſconſultis contrarium eſt. Sed quale illud & quã abſurdum vt libri quos Pontifex improbatæ lectionis eſſe cenſuerit ab eo excommunicētur quaſi ſolus iudex eſſe poſſit. At quàm contrarium Regis noſtri Maieſtati vt liceat Papæ Epiſcopis non reſidentibus alios ſubſtituere? Non ſic patres Conciliorum veterum præſertim eorum quæ in Gallia habi-

ta ſunt, inter quæ notandus eſt 28. canon Synodi Meldenſis, vbi patres rogandã dicũt regiam magnificentiam, *vt liberiorem Epiſcopis libertatem ad peragendum in ſuis parochiis miniſterium relinquat, maximè in ſacratiſsimis temporibus Quadrageſimæ & Aduẽtus Domini.* Videlicet ſupplicandi erant Principes ſi diutius Epiſcopos in comitatu ſuo retinerẽt, vt per eos liceret paſtoribus ad gregem ſuum reuerti. At decreto Tridentino nominationum Regiarũ iura & prouidendi cura & Regalia omnia aliáque ad Principẽ pertinentia quibus Rex Francorum viduis Eccleſiis conditionem quærere & ſponſum dare ſolet, penitus abolẽtur. Illud etiã audax nimiùm & ridiculum caput, quo iubentur Principes ſcholas inſtituere, & in iis ſacram lectionem quod ab ipſis imperari non eis iuberi conſueuit. Quis enim non ſcit Romanos Imperatores cùm Galliis imperabant ſtudiorum curam geſſiſſe? Id conſtat ex Eumenij oratione de ſcholis inſtaurandis ad virum perfectiſſimum Præſidem Galliæ ſub Maximiano Imperatore, vbi loquitur de Aede Herculis Muſagetæ in Circo flaminio facta ex pecunia cenſoria à Fuluio Nobiliori,

cuius ædis ſanctitas eo nomine commendata eſt, quòd vt Herculi Iouis filio ita Maximiano Diocletiani dicata eſſet,qui vt Hercules magna geſſerat,& vt verbis Pomponij Læti vtar, materiam concinendi camœnis præbuerat, & harũ comes habitus ideò cognominis adoptionem meruerat. Tũ Pontifex Romanus ſacra & ceremonias curabat, ſed docendi authoritatem etiam in vrbe Romana profeſſoribus non dabat,nequidem inter Ethnicos,ſed Princeps:quãuis Pontificia dignitas cum imperiali Maieſtate coniuncta eſſet, cùm veluti Numa Pompilius qui hunc honorem adeptus fuerat omnes deinceps qui Reges appellati ſunt, ac poſt illos Octauianus ipſe & qui illi in Imperio Romano ſucceſſerunt etiam Chriſtiani Pontifices dicti ſint vſque ad Gratianum teſte Zoſimo Comite & Exaduocato fiſci Hiſtoriæ ſuæ libro IIII. Quædam ſanè facta ſunt ſub Principibus Ethnicis partim Principali partim Pontificali authoritate vt quæ de monumẽtis à I.C. dicuntur in l.hæreditas D. de petit. hæred. Sed penes Pontifices ſiue Ethnicos ſiue Chriſtianos non fuit ſtudiorum cura, aut ſi qua fuit leges ab

iis ſcriptæ non fuerunt, ſaltem imperij & principatus iure. Quod iudicari poteſt ex prẹclara illa & ſancta conſtitutione à Theodoſio Auguſto & Valentiniano Cæſ. Theophilo Præfecto Vrbi ſcripta, quæ exſtat in lib. XI. Cod. Iuſtinianei tit. 19. de ſtudiis liberalibus vrbis Romæ & C. P. quæ eos profeſſores infamia notat, eíſque interdicit vrbe qui ſibi vſurpant publicè docendi poteſtatem, & profeſſorum numerum conſtituit. Et idem apparet ex alia lege quam iidem imperatores eidem Theophilo ſcripſerunt quæ eſt in lib. 12. tit. 15. de profeſſoribus qui in vrbe C.P. docentes ex lege meruerunt Comitiuam. Denique ex Auſonio diſci poteſt quid de ſtudiis à principibus romanis ſtatutum fuerit. Addemus Valentis, Gratiani (qui Auſonij diſcipulus fuit) & Valentiniani A. A. A. Chriſtianorum reſcriptum Antonio Præfecto Prætorio Galliarũ, quod exſtat in Codice Theodoſiano lib. 13. l. 11. his verbis conceptum, Per omnem Diœceſim commiſſam magnificentiæ tuæ frequentiſſimis in ciuitatibus quæ pollent & eminent claritudine præceptorum optimi quique erudiendæ præſideant iuuentuti,

& iis annonæ liberaliter præbeãtur: quę lex liberũ eſſe non vult ciuitatibus quos voluerint profeſſores eligere. Poſteà cùm Francorum Reges in Galliis regnarunt certè in monaſteriis & aliis religioſis locis ſtudia literarum floruêre ſub Clodoueo 1. Chriſtianiſſimo & Childeberto quem laudauit Gregorius 1. Romanus Epiſcopus quod religionis, & ſanctorum hominum ac ſtudioſorum pietatis & doctrinæ vti Francorum parens eſſet. Sed nõ ideò ſcholæ & Academiæ erant Pontificiæ, quòd in ſacris ædibus celebres conuentus fierent, quemadmodum & ſub ſecunda Regum ſtirpe factos fuiſſe plurimos ex Annalibus diſcimus. Et id colligi poteſt ex capitulis Caroli Magni in quorum lib. 2. exſtat eius conſtitutio, qua Epiſcopos admonens de rebus ad eos pertinẽtibus his verbis inquit, *Scholæ ſanè, ad filios & miniſtros Eccleſiæ inſtruendos vel edocendos ſicut nobis præterito tempore ad Attiniacũ promiſiſtis, & vobis iniunximus, in congruis locis vbi necdũ perfectum eſt ad multorum vtilitatem & profectum à vobis ordinari non negligantur.* Prætereà magnus ille Princeps adeò ſtudiorum amans fuit, vt inter Francos & Scotos ar-

morum & literarum fœdus inierit Ioannis Albini (quem quidam Alcuinum vocant) præceptoris ſui opera & Clementis Scoti aliorúmque induſtria. Poſt in Concilio Pariſienſi congregati Patres ſub Ludouico Pio patre & Lothario filio lib. 3. c. 12. de Scholis ſic dixerunt ad Reges. *Obnixè ac ſuppliciter veſtræ celſitudini ſuggerimus, vt morem paternum ſequentes ſaltem in tribus congruentiſsimis imperij veſtri locis ſcholæ publicæ ex veſtra authoritate fiant, vt labor patris veſtri & veſter per iniuriam (quod abſit) labefactando non depereat.* Tũ quidẽ Epiſcopis & clericis curę fuiſſe legimus, vt liberales artes quę aliquot antè annis in contemptum ceciderant diligenter & à peritis viris docerentur, vt ſub Carolo Caluo, & ſub Carolo Craſſo, cui in Regni Frãcici ſpem vocato Hincmarus Remenſis Epiſcopus ex Academiarum monaſticarum ſcholis pædagogos datos teſtatur. Et ſub huiuſmodi prę̨ceptoribus educatus fuit Robertus Hugonis Capetij Regis Francorum filius doctiſſimus, quem pater Principi Perſarum ſimilem eſſe voluit qui Rex eſſe non poterat, ſi non antè Magorum diſciplinam ſcientiámque percepiſſet. Sed

cùm & clerici & laïci in Regno Francorum degentes Regi ſubditi ſint, imperio quoque Regio ſubiecti ſunt. Nec verò Academiæ, quas vulgò Vniuerſitates noſtri vocant, Eccleſiaſticæ, ſed laïcæ iudicandæ ſunt, cùm clerus in ipſis quidem ſit, at non ipſæ in clero. Et ex priuilegiis Academiæ Pariſienſi à Rege Philippo Auguſto conceſſis anno MCC. apparet eum Academiæ patrem & defenſorē fuiſſe, quo tempore grauis Poëta de illa Academia dicebat eam Atticam Philoſophis, Græcam libris, & Indicam ſtudiis. Et certè de ea dici pôterat quod Saluianns Maſſilienſis Epiſcopus lib. 3. de prouid. Dei de Carthaginenſi vrbe dixit, in qua artium liberalium ſcholæ, Philoſophorum officinæ, cuncta denique erant vel linguarū Gymnaſia vel morum. Idem ex Gregorij IX. Pōtificis literis diſcimus quibus Regem Francorum hortatus eſt, vt aui ſui Philippi exemplo ſtudioſis (quos ſcholares nominat) faueret. Et nónne Rex D. Ludouicus circiter annum 1232. in ſuis maximis curis de ſcholarium ſtatu & ſtudioſorum ſalute & dignitate augenda ſollicitus fuit? nónne aduerſus perditos & diſſolutos conſtitutionem

fecit, vt ad omne officij munus inſtructi meliores & ſapientiores redderentur? Sanè eo regnante mẽdicantium Monachorum ſectę apud Italos ortæ in Franciam venerunt. Et ab iſto Principe, vt ab eius parente receptæ ſunt, atque ab eorũ ſucceſſoribus adprobatæ in Romanorum Pontificum fauorem, qui vt Romanæ ſedi authoritatem & poteſtatem ampliorem quam quæ anteà illi competebat per iſtos miniſtros quęrerent, mutuam Regibus noſtris gratiam retulerunt, & cruce ſignatos in terram ſanctam mittẽtes nouę ſorti regionũ pręfectos deſtinarunt, quorum nihil aliud erat pręfectura quàm pręda, & qui Regni opes non modò ſpoliabant, ſed dignitatem Regiam Principibus detrahebant, ita vt interpoſita religione prouincias depoſuerint, quemadmodum ex rebus in Francia geſtis facilè perſpici poteſt. At non idcircò Eccleſiaſtica dici debet Academia Pariſienſis, neque aliæ in quas homines iſti mendicantes tanquam è latibulis oculis eminentibus & tumidis ceruicibus ſe intulêrunt, falſi prædicatores, & authores Euangelij illius æterni ex Cyrilli Carmelitæ ac Dominicanorum & Franciſcanorum ſomniis

nis cōpoſiti,quod Poëta Gallofrācus&ſanctus in Roſa ſua impium ac deteſtandum & in perpetuum tacendum dicit,quo aduerſus Valdenſes doctrinam & fidem defendebāt quaſi aliquid firmamenti & virium falſitas habere, & ex mendacio verum effici queat. Quis igitur dicat homines iſtos ſolo nomine religioſos membra Academię fuiſſe,cùm ex eorum collegio. D. Thomas ordinis Dominicanorum maximus in libro quem pro mēdicātibus ſcripſit, dubitauerit an huiuſmodi religioſi licitè eſſe poſſent in collegio ſcholariū. Hæc licet rudia tamen quia ſunt eius verba contra nimios Pontificię poteſtatis adulatores,ea ex Thoma profero, ne ſi mutemus noſtra nō illius eſſe dicant. Et aliquot ab hinc annis ex Guilielmi cui ſancti Amoris cognomen fuit & aliorum authorum libris recitauimus authoritate Apoſtolica à Papa Romano Academiæ Pariſienſis magiſtros cogi non potuiſſe ad religioſos in ſuam ſocietatem admittendos, cùm ad Cathedram Apoſtolicam non pertineat ſtudentium ſocietas, vti euidenter conſtat èx vniuerſitatis illius tum nobilis literis ad Alexandrū IIII. pontificem Rom.

ſcripta anno MCCLV. & ex iuramento rectoris quo ſe nominatim obſtrinxit ad proſequendam reuocationem bullæ mendicantium ab Alexandro V. Papa eis conceſſæ. Et vtinam in hac voluntate perſeueraſſent huius Academiæ magiſtri, vtinam Epiſcopi haud neglig ẽtes fuiſſent, qui ſi ſuã dignitatem & authoritatem ordinariã contra nouos homines vti debebant defendiſſent, non videremus hodie Epiſcopális dignitatis ſplendorem penè deletum & extinctum. Si quidem eos pati non oportebat ab his monachis (ſi ita vocandi ſunt) peccatorum cǫ̃feſſiones audiri, nec alia multa fieri quæ permotiones impias animis infirmorum dare poſſunt, cùm ab huiuſmodi hominibus non religioſis clandeſtino Conſilio perſuadentur imbecilli & ignari, vt Reges & fidos eorum miniſtros percutiant. Itaque ſi peccata confitentes à ſacerdotibus ordinaria poteſtate conſtitutis audiri, moneri & abſolui poſſunt ſecundum receptam in Eccleſia Catholica conſuetudinem, certè id prohibendum eſſet mendicantibus præſertim Dominicanis ob deteſtandum illud Iacobi Clemẽtis facinus; cuius quoties recor-

dor, id mihi licere exiſtimo, quod iis quibus de rep. dicēdū apud Ro. erat, ſcilicet relationem egredi. Reuertamur ad ſcholas quas laïcas ēſſe contendimus. Obiiciunt quidam Academiæ Pariſienſis profeſſores & magiſtros Philippo longo Regi fidei iuſiurādum præſtare noluiſſe, q̃ nō ex probato authore, ſed ex quodā indocto monacho in appēdice ad Nangij Chronicō prolatum oſtendimus in oratione quam in Senatu habuimus anno MDLXXXVI. & à nonnullis ſeditioſis qui pro filia Ludouici Hutini cōtra legē Salicā pugnabant vt Reip. noſtræ fundamenta euerterent, eodem conſilio quo nuper è Sorbonico Gymnaſio magni quidam nebulones qui non ſolùm obedientiam abiecerunt, ſed ad eam relinquendam Pariſienſes & Francos omnes qui Regi noſtro, & lege naturæ, & lege Regni ſubiecti ſunt induxērūt, impij homines qui ignorare non poſſunt Reges & ſeminatores, & ſatores, & parentes, educatores, atque altores ſtudiorum & Academiarum eſſe. Siquidem ſciūt aut (quod imprimis flagitiosū eſt) ius in quo verſantur ſupprimi volūt, at omnes ſcire debent Regiis conſtitutionibus Academias omnes & nu-

triri &continerí,vti ea quam fecit Philippus Valeſius anno 1340. Et nónne poſt eum Ioannes I. viros literatos & doctrinis deditos ſingulari beneuolentia complexus Petrarcham ex Italia muneribus largè miſſis in Franciam euocauit,& in Academiam Pariſienſem benè affectus Andegauenſis dignitatem priuilegiis honorauit? Quid dicam de Rege Carolo V. apud quem quotidiana fuit literatiſſimorum conuerſatio & iugis diſcuſſio quæſtionum? Tunc illi adſtabant clerici(ſic enim maiores noſtri literarum profeſſores & ſtudioſos vocabant licet eſſent laïci, quoniam illis vt clericis per oracula æquatis ſortibus ducta non modò ſanctitatis & Dei colendi ſcientia, ſed aliæ omnes diſciplinæ traduntur)& vt teſtis eſt vir pius in ſomnio Viridarij quoties à curis & ſollicitudinibus poterat ſecreta reſpicere lectioni ſe occupabat. Tanta erat illius authoritas,tanta ſeculi fides, quemadmodũ ex Gerſonis Theologi Pariſienſis libris colligi poteſt, vt etiam inter clericos Theologi pro vniuerſitate dicentes eam Regis filiam, matrem ſtudiorum,& Solis inſtar moderatricem ac ducem omnium, in qua magnus

ille Theologus ea didicit, & docuit, quæ ad poteſtatem Regiam & Eccleſiaſticam pertinebant,&qualis cenſenda ſit Pontificis dignitas claue non errante: vti ſanctus ille vir eam ſæpè nimiùm erraſſe oſtendit. Vnde apparet Papam Romanum huius Academiæ non fuiſſe conditorem, vti quidam dixêre, neque eam, neque alias authoritate ſedis Apoſtolicæ Romanæ fuiſſe fundatas. Et quando Pontifices ſiue in eam, ſiue in regnum Francorum poteſtate ſua abuſi ſunt, non modò Eccleſia Gallicana, ſed Academia Pariſienſis aduerſus eos conqueſta eſt & cum clericis & Eccleſiaſticis perſonis , & ſeorſim ac ſeparato libello querimonias agens. Et quis rerum Gallicarum mediocriter peritus non vidit Senatuſconſultum illud nobile quod regnante Carolo 6. frequentiſſimo theatro, incredibili Francorum omnium & piorum clamore, & plauſu cõprobatum eſt anno MCCCCVI aduerſus exactiones Petri de Luna qui ſeſe dixit Benedictum Papam XIII. vti in oratione nuper à nobis habita, & tractatu de legatorũ Romani Pontificis poteſtate docuimus. Et quoniam commemoratione di-

gna ſunt quæ in eo S.C.° recitantur ab inſigni illa Academia propoſita ea breuiter & ſtrictim videamus. Primùm qui pro ea dixêre quod ſit officium Regis in ſubleuandis ſubditis aduerſus tyrannica onera Regno Franciæ & Delphinatui Viennenſi impoſita liberè demonſtrarunt. Dein monuerunt nõ licere tantùm à Papa inordinatè ambulante ex Apoſtoli Conſilio ſe ſubtrahere, imò id expedire,& ſequendum aliud Apoſtolicum præceptum,State & nolite iterum iugo ſeruitutis contineri. Denique oſtenderunt Papam illum Benedictum contra ſanctæ Synodi Calchedonenſis & aliarum authoritatem, qua definitum eſt nullum Epiſcopum aurum vel argentum à parentibus vel clericis vel monachis qui ſub eo ſunt expetere debere,& contra Gregorij Bernardi& aliorum ſanctorum doctrinam,imò Euangelicã authoritatem pecunias in Eccleſiæ ſubuerſionem emunxiſſe. Adiecerũt neceſſitatem defendendarũ Eccleſiarum ad Reges pertinere, in exemplum proferentes, quæ REX Ioas qui primo Dei populo præfuit, & multi Reges Francorum antè Carolum 6.geſſerant. Vnde concludebant neceſſariam ab o-

bediẽtia Pontificis illius ſubtractionem, aut impediendam & inhibẽdam tam annatarũ quam aliarum præſtationum nomine pecuniarum exactionem, quod & G. Regis procurator & Ducis Bituricenſis fieri poſtulabant, & ita iudicatum à Senatus patribus. Erant quippe viri docti & qui ſciebant quę à doctiſſimo Iuriſconſulto, et Eccleſię Gallicanæ defenſore optimo legúmque Francicarum peritiſſimo C. M. in commentariis ad SC. Franciæ contra abuſus Paparum adnotata ſunt ex D. Pauli Apoſtoli pręcepto qui eos relinqui iubet à quibus leges Chriſti violãtur & fratres admonet, vt ab iis ſeſe ſubducant, ſicut à Pio I. quẽ Hermes author libri Paſtorum Apocryphi & à Gelaſio Papa damnati denique ab Eccleſia vniuerſa improbati miſerè deceperat, & à Victore I. Orientales Chriſtiani ſe ſubtraxerunt. Hæc priſci illi Senatores & vir iſte ſanctiſſimus in Pariſienſi ſchola didicerant quæ diu liberis ingeniis floruit, quæ Reges noſtros parentes ſtudiorum agnoſcebat, nõ Pontifices Romanos, nec eos etiã qui Auenione ſederunt. Sciebant etiam quod Theodoricus Nihem Scriba Pontificius in laby-

rintho Nemoris vnionis tractatu 6.c.17. ex concluſionibus huius vniuerſitatis Pariſienſis deſcripſerat, quarum prima erat *Petrum de Luna eſſe non tantùm ſchiſmaticum, pertinacémque habendum, verùm etiam hæreticum, perturbatorem pacis, & ſanctæ vnionis Eccleſiæ. Secunda Petrum de Luna non eſſe nominãdum Benedictum, nec Papam, nec Cardinalem, nec nomine cuiuſcumque dignitatis, nec ei obediendum tanquam Paſtori ſub pœnis fautorum ſchiſmatis.* Tertia, facta, dicta, collationes, propoſitiones ſiue proceſſus à tẽpore datę literæ ad modum bullæ confectæ, inſuper pœnas quæcunque ſpirituales, vel temporales explicatè vel implicatè in dicta litera contentæ nullæ ſunt. Quarta dicto Petro, aut ſuis literis, aut mandatis nullus poteſt obedire, imò tenetur nõ obedire ſub pœna fautorum ſchiſmatis. Quinta dicta litera eſt de ſe iniqua, ſeditioſa & doloſa fraudulenta, turbatiua pacis & offenſiua Regię Maieſtatis. Sexta, contra fautores & receptores dicti Petri & ſuorum, ſuarúmque literarũ procedendum eſt, ſicut & contra dictum Petrũ. Recitat idem Theodorus libellos quos Requeſtas vocat, quarum prima inquit his verbis

bis concepta erat, *Quod laceretur & frangatur dicta litera ad modum bullæ confecta tanquam iniurioſa, ſeditioſa fraudulenta, & Regiæ Maieſtatis offenſiua, cum proteſtatione ad maiora procedendi ſidem tangentia ad explicãdum prædicta coram quibus oportebit loco & tempore.* Secunda, fiat reformatio circa iſtam literam: capiantur, & detineantur omnes ſuggeſtores, fautores, receptores, pro puniendo corrigendo ſecundum Canones, de quorum numero plures ſunt in iſto Regno quos vniuerſitas nominabit tempore & loco. Tertia, quòd à Rege præcipiatur vniuerſitati filiæ ſuæ vt veritatem prædicet in iſto facto per totum Regnum &c. Quarta, Reuocetur Epiſcopus ſancti Flori à legatione, & detineatur: inſuper detineatur magiſter P de Cancella Sanxius Lupi & Decanus ſancti Hermãni Antiſiodorẽſis, & puniantur iuxta demerita. Hæc ſigillata ſigillo vniuerſitatis. In his recitandis longior forte ſum. At cùm laudanda ſit eorum memoria à quibus iſtæ actiones compoſitæ ſunt, vitium foret breuem eſſe. Itaque dicendum eſt, quod non modò à Francis, ſed ab aliis obſeruatum à quibus didicimus vt ſtudiorum & ſcholarũ

inſtituendarum ius ad Reges pertinuiſſe doceamus, nec potuiſſe Concilij Tridentini patres ius illud eis tollere. Etenim in hoc Regno ſoli Reges ſtudiorũ ſcholas poſſunt erigere, vt omnia collegia & corpora, quæ alioqui cenſentur illicita, quemadmodum à viro docto adnotatum eſt ad pragmaticam ſanctionem Biturigibus factam anno 1438. Regnante Carolo VII. Quod ſi Rex permitteret Concilium Tridentinum in Gallia publicari, ſi iuberet obſeruari, ſi ſcholas à Pontificibus inſtitui & clericorum iuriſdictioni ſubmitti pateretur, ſtatim Eccleſiæ Gallicanæ & Regni iura ad Pontificem Ro. transferrẽtur. Sed ſi ius auorum & proauorum conſeruet, veluti ſub Carolo 8. in conuentu ordinum huius Regni tum florentiſſimi Turoni habito Eccleſiæ noſtræ libertates & Regia authoritas à ſcholarum Francicarum alumnis conſeruatæ ſunt, ita à fidis Gallofrancis qui ex iiſdem ſcholis prodierunt, in ſua dignitate retinebuntur. Nec audebunt Rom. Pontifices antiquos patrũ terminos egredi, ſi à Senatoribus qui ex Hiſpanorum & Guiſianorum manibus euaſerunt intra fines ſuos contineantur. Quod ab iis

ſperandum eſt, ſi à maioribus facta ſub Rege Ludouico XI. in memoriam reducant. Illi procuratoris generalis SanctiRomani ſuaſu Pio 2. reſtiterunt qui pragmaticæ ſanctionis abrogationem petebat, & Regem in ſuam ſententiam traxerat miſerum & ſe ac ſua perditurum, ni vir ille ſanctis illum authoritate ſua monuiſſet ac deterruiſſet. NOS itaque illius exemplo quantum in nobis ſitum eſt debemus quæ vera ſunt monêre, prædicare, denuntiare,& teſtari ſemper corám Deo & hominibus quid ſentiamus: & efficere ſi poſſumus vt Eccleſia noſtra, & ſcholæ omnes huius regni priſtinæ dignitati reſtituantur, vti ſub Ludouico XII. patre patriæ ab iis factum qui Papæ Iulio II. acriter reſtiterunt Regũ Franciȩ & Nauarrȩ hoſti iniquiſſimo,eius decreta impugnãtes magiſtrorum vniuerſitatis Pariſienſis & Sorboniſtarum tunc piorum conſilio. Quos ideò Rex ille coluit, vt & Frãciſcus Magnus eius ſucceſſor & Henricus 2. & Carolus 9. & Henricus III. qui ſuis conſtitutionibus eorũ priuilegia confirmarunt: Inter quas ea notanda eſt quæ ſub Henrico III. in conuentu Bleſenſi anno 1576. facta eſt qua ſeparato

capite ſanctiones de Eccleſia ſcriptæ,&aliæ de vniuerſitatib⁹. Vnde iudicari poteſt ſcholas & Academias non eſſe corpora & collegia ex clericis tantùm compoſita, ſed ex laïcis, ideóque mixta cenſeri debere, imò potiùs laïca quòd aliis etiam argumentis probari poteſt. Siquidem nonnullis Academiis ius patronatus competit in certis Eccleſiis,& hoc ius laïcum eſt. Et ſi ſpectemus conditionem perſonarum à quibus regitur vniuerſitas, eius caput & Princeps Rector ſine tonſura,quæ eſt ordinum Eccleſiaſticorum ianua, ad Academiæ gubernationem admittitur. Et ex eius iuramento quod in librario vniuerſitatis Pariſienſis vidimus apparet eum promittere ſe omne officium erga vniuerſitatem adhibiturum, maximè in facultatem Artium quæ ex omnium perſonarum genere & præſertim ex laïcis conflata eſt. Ipſe Theologis præſidet inter quos multi ſunt diuini iuris ſcientiam profitentes qui tamen haud ſunt clerici. Eſt quoque medicorum præſes & iuris ſtudioſorum quos qui clericos dixerit ob ſtudia quæ profitentur certè grauiſſimè falletur. Iurat ſe conſeruaturũ libertates Eccleſiæ maximè quoad

pecunias ne illicitæ exactiones fiant: Denique ſe curaturum ſpondet quod nos vnum optamus vt ſi quid inter nos & Proteſtãtes agi de pace poſſit, id inter Eccleſias Græcam & Latinam fiat, & vt generale Concilium quando opus fuerit congregetur. Hæc ſufficiant vt cognoſcatis quæ ſit ſcholarum cõditio, quæ Senatui conferri poſſunt, cuius vt ordo ſacroſanctus non modò in laïcos poteſtatem, ſed in clericos authoritatẽ habet, ſic ex laïcis & clericis magiſtratibus Senatores deliguntur, & Regis vicarij ſunt, in cuius imperio Deus vtrámque poteſtatem ita ferè miſcuit, vt effecerit penè vnam ex duabus. Quam ob cauſam in quibuſdam Eccleſiis canonicus eſt vt in Eccleſia Pictauienſi, in Cœnomanenſi & aliis. Imò etiam Abbas vt fuit Hugo Capetius in monaſterio D. Martini Turonenſis Epiſcopi, & antè & poſt illum alij Reges Francorum. Quomodo igitur dici poteſt ab aliis quàm à Regibus leges de ſcholis fieri potuiſſe? Certè ex Luithprando didici, & ex aliis etiam Hiſtoricis curam ſcholarum ad Epiſcopos & presbyteros aliquando pertinuiſſe, maximè verò earum in quibus clerici inſtituebantur.

Sed ſubiacebant ſcholæ omnes imperio Principis vt ex canone 3.Cabilonenſis Cõcilij colligi poteſt præcepiſſe Carolum vt ſcholæ conſtituerentur in quibus & literaria ſolertia & diſciplinæ & ſacræ ſcripturæ documenta diſcantur, & tales ibi erudiãtur quibus meritò dicatur, Vos eſtis ſal terræ. Nec tamen ideò planè reſpuendę ſanctiones Põtificiæ de ſcholis factæ. Fateor enim eas pro ratione amplectendas ſi à Rege ac Iudicibus Francorum illi conſentaneæ videantur, quemadmodum laudanda eſt illa conſtitutio Honorij III. in c. ſuper ſpecula in decretalib. tit. ne clerici vel monachi quæ à legum humanarum auſcultatione nedum profeſſione viros ſacros multarum dirarum comminationibus abarcet, Concilij Turonenſis conſtitutionem contrà Monachos factam ad Archidiaconos, decanos, plebanos, prępoſitos cantores alióſque dignitates & perſonatus in Eccleſiis habentes & ad clericos ac presbyteros extendẽs, ne ſi mundanis negotiis implicẽtur à cæleſtibus ſtudiis abſtrahantur. Et huiuſmodi Pontificiæ ſanctiones vim admonitionis non conſtitutionis in hoc Regno habêre poſſunt.

Sed vt lege Gothorum prohibitum fuit leges Romanorum Principum allegare, ita & lege Francorum, imò etiam decreta Romanorum Pontificum : ſed neque Concilia præter ea quæ in Eccleſiæ Gallicanæ Cōciliis vt Oecumenica & legitima recepta ſunt, inter quæ Tridentinum recenſeri nō poteſt. Hæc præter ea quæ à C. M. in libro contra Concilium illud Tridentinum obſeruata ſunt pro libero ac priſtino Eccleſiæ Gallicanæ, Regni & Academiarum à à regibus inſtitutarum & ſcholarum quę ab eorum ſubditis fundatæ ſunt dignitate ac ſtatu dicenda exiſtimauimus, vt qui ea intelligent videant nouam Synodum eſſe cōgregandam : in qua non modò Catholicis, ſed Proteſtātib9 & aliis omnibus liber aditus & exitus cōcedatur, vt ea proponāt quæ ad vtilitatem Eccleſiæ vniuerſæ pertinêre cenſebunt, manente penes Concilium iudicio ſecundum veteres Eccleſiæ leges, vti in Synodis in quibus non modò clericis, ſed etiam laïcis principum legatis, & ab vniuerſitate Pariſienſi miſſis locus datus fuit, qualiter omnibus qui ad Synodum mittentur dari debet, qui erunt aliquo merito ſpectabiles,

nulla infamia notati, nec ob crimen legitima ſententia damnati, quibus ſine vllo diſcrimine profeſſionis, dummodo Chriſtiani ſint, fides publica danda eſt, ſicut omnibus qui ſimiles Zelotis non erunt, illis nimirùm quos inter Iudæos vti impios & Principi à Deo conſtituto rebelles iuſto Dei iudicio punitos Ioſephus etiam Iudæus commemorat. Hi enim reiiciendi, ſed omnes recti corde admittendi, & fides quæ etiam hereticis dabitur ex decreto Louanienſiũ Theologorum ſeruanda, vt cunctis qui ad Concilium admittentur pro vnitatis & pacis Eccleſiaſticæ bono. Quod ego audacter adſero, & priùs me aduerſarij de omni vitæ ſtatu, quàm de hac ſententia, & verè dicendi libertate deiecerint. Dicam enim & ſæpiùs repetam hoc vnum eſſe ac ſingulare malorum noſtrorum remedium. Vos autem Gallofranci videte, num id vtilius ſit quod Orbi Chriſtiano placebit, quàm quòd vrbi Romanæ, & vtrum ſit æquius & vtilius Romano Pontifici tantum honorem deferri, vt eius vnius iudicio tot hominum ſalus, tot Regnorum dignitas et ſtatus committatur, qui cùm homo ſit errarē poteſt, vti labi humanum

manum eſt, aut Synodum liberam & vniuerſalem contrahi quomodo congregatæ ſunt Nicena, Conſtantinopolitana prima, Calchedonenſis & Epheſina I. Certè id cenſorium non erit, ſi doctrinæ iudicium & ſeueriſſimum morum magiſterium vnius Pontificis arbitrio relinquatur, qui ſe lege liberum putat: quod certè fiet ſi vel Tridentinum Concilium adprobetur, aut aliud eodem modo celebretur quo illud coactum eſt propter immenſum Italorum Epiſcoporum numerum, apud quos verendum eſt ne Pontifex gratioſus ſit. Verùm vtinam pro pace Eccleſiæ, & ipſe & alij Italiæ Epiſcopi aliquid de nouo iure cedant, quod illis per Pontificum Romanorum ſanctiones quæſitum eſt: neque hoc nomine exiſtiment ſe reos imminutæ Pontificiæ & Epiſcopalis dignitatis fore: ſed Apoſtolorum conſiliũ ſequantur qui pro fratrum ſalute mori optarunt, ac non mori tantùm vel ciuili, vel naturali morte, ſed etiam æterna, videlicet Anathema fieri: Id ſi illis in mentem venerit omnia in Eccleſia Chriſtiana proſperè cedent. Quòd ſi generalis Synodus breui fieri non poteſt, Gallicanam ſaltem eſſe congre-

gandam ſumma ratione contendimus, Regẽ interim in Hiſpanos & Guiſianos pro Regni ſui defenſione bellum gerente. Doleāt Hiſpani ſi velint & eis rumpantur ilia: virtus & veritas inter Francos ius ſuum atque omnium rerum impunitam libertatem tenêre debent. Et præter ea quæ audiſtis vnum adhuc eſt quo moueri vos oportet nobiles & pij Gallofranci vt Concilium optetis. Sunt enim vt ad ſalutem ſic etiam ad honorem & ſplendorem quæ in veſtra dignitate ſunt omnia reuocanda, ad quem optimus quiſque ferri debet. Hæc optima hæreditas vobis à parentibus tradita, & per manus veſtras liberis prodenda eſt, omni patrimonio præſtantior gloria virtutis rerúmque geſtarum. Hanc ſolam mercedem patres noſtri deſiderarunt, quam ſi à ſuperioribus quæſitam vincere non poſſumus, ſaltem à nobis ſeruãda eſt, ne Hiſpani qui falſa gloria & vana prædicatione ſe offerunt nobis acutæ virtutis fructus eripiant. Id eis facile erit ſi bonis quæ à maioribus parta ſunt nõ delectemur, ſed totam dignitatem noſtram abiiciamus, atque deponamus. Sed quod illis decus immortale adferet, nobis ſempiternam infliget

turpitudinem,quam euitare poſſumus ſi volumus. Nónne audiſtis patres in Concilio Tridentino qui ſuum cuique honorem & gradum reddere debuerant, in loco ſeparatim Legato Regis Hiſpaniæ dando gratioſos fuiſſe, vt aliorum maximè Francorum principatus deleretur, qui anteà vti ſede excelſa & illuſtri ſita laus eorum fuerat, ſic in ſalute Eccleſiæ ſic in dignitate principem locũ & authoritatem ſemper tenuerant in altiſſimo gradu cum Imperatoris legatis collocati. Certè non modò Regis noſtri Legatus meritò conqueſtus eſt quod in ſacris miſſæ cæremoniis pax oſculanda data eſt à duobus ſacerdotibus quorum vnus ipſi & aliis qui in inferioribus ſubſelliis ſacris intererãt, alter Hiſpanico illam præbuit: ita vt omnes proteſtari coacti fuerint iniquè ſecũ agi, & tandem à Concilio abſceſſerint. Vnde Hiſpanus ad tantam proceſſit audaciam, vt in Rep. Venetorum petere auſus ſit ne Franciæ Legatus ſolennibus ſacrificiis intereſſet, qui tamen quamuis à nobilibus quibuſdam rogatus dignitatem ſuam retinuit quæ & illi totius Reip. iudicio conſeruata eſt. Et cùm Legatus Hiſpaniæ ſacrificium facere ſtatuiſ-

ſet, ab eo non impeditus fuit, quod eo facto Gallofrancorum prærogatiuam agnoſceret. Non fuit illuſtrium illius Reip. Dominorum ea mens, non is animus, qui Romanorum & aliorum quorundam Italorum qui Hiſpanis ideò fauendum cenſent, quòd res ipſorum meliore loco eſſe videantur: quemadmodum nuper Papa Xyſtus V. hiſce gloriolæ inſignibus illos ornare voluit, vt cùm de Didaco Hiſpano numero Deorum colendo decretum fecit, Legatum Franciæ rogarit, non vt non præiret, ſed ne cùm ſacrificium fieret iret in templum. At cùm mori vobis honeſtius ſit, quàm turpiter viuere, neceſſę eſt Gallofranci, neceſſe eſt hodie vos proũidere, vt veſtri nominis dignitas ius ſuum obtineat. Mihi Francia propè conuulſa ſedibus ſuis obuiã procedere videtur, & ſummorum hominum à quibus orti eſtis ſequenda & tuenda admonet veſtigia. Cauête igitur ne Hiſpani in domicilio ſuperbię atque in ſede luxuriæ conſtituti vos à ſtatu veſtro & à recto conſilio dimoueant. Promouendum eſt à vobis Concilium. Et ſi ſub primis Regibus qui illo remedio vſi ſunt Francia monſtris & erroribus purgata eſt,

vti ex Aurelianenſibus & aliis Synodis in Gallia congregatis probari poteſt, id nos hodie ſperare oportet, atque expectandum eſt à Rege noſtro Henrico IIII. quod olim Francia à piis Principibus obtinuit. Is ſæpiùs à ſuis admonitus pernicioſa in Franciã Guiſianorum & Hiſpanorum conſilia aliter euerti non poſſe quàm ſi ipſe Catholicã A. & R. religionem profiteretur, materiam ſceleri detrahẽdum & nullum amplius prætextum hoſtibus remanſarum conſtantiſſimè reſpondit, velle ſe eam fidem ſequi, quæ in libero & legitimo Concilio melior & purior oſtendetur. Interim à religione ſua diſcedere non poſſe, & cùm nolit ſubditis ſuis ſeu Gallofrancis ſeu aliis vim adhibere, nec illos cogere vt aliter quàm à parentibus ſuis inſtituti ſunt credant, ipſum cogi non debêre. Etiam viles perſonas ob religionem qua imbuti erant, nec vllis tortoribus, nec morte oblata vocis egregiæ conſtantiam mutaſſe: longè minus eum poſſe, vel debere qui Rex ſit, & Rex Francorum ad ſummum Majeſtatis faſtigium per miracula diuinis manibus euectus, à DEO cui quotidie preces ex animo fundit benignè exau-

ditus, cùm multis & variis tribulationibus vexatus, ex iis patiẽtiam, ex illa probationẽ, ex probatione in Deo ſpem habuerit. Alia eſſe fidei, alia regni fundamenta, alias religionis Chriſtianæ regulas, alias regnorum conſeruandorum leges. Rex eſt conſtantiſſimus, non pertinax, veri amantiſſimus, non opinionum ſequax. Ipſe anno MDLXVII cùm Nauarrica Regina eius mater in Bearnenſi ditione edictum quo religio (quam reformatam autumant) ab ea imperabatur, quid sẽtiret ab illo popoſciſſet ipſe cui corpus adhuc tenerum, at ingenium ſapientia validum erat dixit neminem cogendum eſſe vt inuitus crederet. Quamobrem nec ipſe cogi debet. Nec eſt cenſendus pertinax quòd in ſua ſententia permaneat donec aliter credendum didicerit. Qui enim doceri vel dedoceri ſtudet ſimplex, bonꝰ, & humanus videri debet cùm non reſiſtat, nec repugnet contra veritatem. Num igitur erga illum Chriſtiani omnes & Catholici maximè eius ſubditi, in eum beneuolo & obſequẽti animo eſſe debẽt? Laudanda eſt à vobis huius Principis conſtantia quam aduerſarij inuidioſo & infamiæ ſubiecto nomi-

ne pertinaciam vocant. Nam ſi diſſimularet & à vobis & ab aduerſariis meritò accuſandus foret: & qui illi perſuadent, vt aliter faciat, aut non piè ſapiunt, aut eum qui fraudis expertem & ſincerã mentem habet maligna fraude perſequũtur, vt ipſum calũniis exponant, & criminis loco putant quod rectè viuat. Sed vnuſquiſque Concilium quod exoptat ardenti animo deſiderare & promouêre debet, cùm natura impellamur, vt prodeſſe velimus in primis inſtituẽdo, rationibúſque doctrinæ tradendis. Et vtinam rectè atque ex ordine & è Republica Chriſtiana Pontifex Rom. faceret, nec deflecteret abs religione officij, nec ſuo vel Hiſpanorum nutu nimiùm ferretur. Certè ſi id faceret quod debet lenibus remediis morbos Eccleſiæ curaret, ac generale Conciliũ promoueret, vel ad prouinciale Francos exhortaretur, & vt Eccleſia pœnitentibus gremium nunquam claudit, cum Rege noſtro mitius ageret. Quod vt opinor faceret ſi probè noſſet qui ſint eius mores. At vos qui illũ noſtis integrum eſſe ac ſimulationis neſciũ, & religioſum in ea fide qua à primis annis imbutus fuit, ſi vos religio mouet, lætamini

Gallofrãci quòd inſtitui cupit. Id enim eſſet leuiſſimæ inconſtantiæ tantóque Principe haud dignæ ſine Concilio aut vniuerſali aut prouinciali quod per tot annos ſecutus eſt vno momento mutare conſilium? Multi illi dixerunt verendum eſſe ne dum cælum vult retinere terram amittat. At egregiè reſpondit verendum illis ne dum rès terrenas nimiùm curant cælum amittant. Scitote tamen Gallofranci non eſſe ipſum in illa hæreſi quæ probatos & purgatos mores non ſequitur. Non poteſt hoc iſti homini hærêre peccatum. Quis neſcit ab eo factam declarationem animi ſui quem habet de Rep. quémque habiturus eſt? Non putat quæ Hẽrico III. Regi noſtro & ſuo vobíſque promiſit ſibi fas infringere. Qui illum norunt, ſciũt non eſſe illi vanam, neque mobilem mentẽ. Rex eſt iuſtiſſimus qui vt cuncta ad Senatũ vocat, hanc declarationem miſit legendam, promulgãdam, & per Prouincias publicandam: & iſta dum fecit, non metuit ne vim principatus reſolueret. Imò ſæpiùs proteſtatus eſt ſeſe vim ſtatuẽdi à Guiſianis ereptam patribus reſtituturum. Quapropter ne deſperatio vlla Frãcorum animos occupet.

Rex iſte magnus optimorum conſiliorum conſcientia ſe ſuſtentat. Illi ſimplex animus & mens candida. Scit alios multos Reges ac Principes nullam æquè ex virtutibus quã diſſimulationem (ſi virtus eſt) deligere. Itaque melioris vitæ iter ſibi ſequendum propoſuit ſolam pietatem ſine vlla fraude amplectendam,& colendam exiſtimans, ſine qua Reges, neque benè viuere, neque beatè regnare poſſunt. Num vidiſtis ipſius literas quibus poſt Cardinalis Caietani qui ſe legatum Ro. Pontificis dicit in Galliam aduentum teſtatus fuit ſe repetito ex vetuſto more antiqua patrum munera daturum,& amicum appellaturum ſi ad ſe veniat,&cauſam aperiat cur miſſus ſit? Quid humanius quid moderatius vel dici, vel fieri potuit? Fuêre plurimi qui exiſtimarunt hanc moderationem non humanitatem, ſed in acerba iniuria animi remiſſionem ac diſſolutionem cenſeri debêre, quam lenitatem dicimus vitioſo nomine longitudinem appellantes. Dixêre alij Regem iſtum clementem alloquentes, recordandum ipſi ac cogitandum quid voluerit, quid ſenſerit,quid admiſerit Papa Xyſtus V.cùm Henrico Duci Guiſia-

no aliquot ante conuentum Bleſenſem diebus numen & interdictum contra Gallofrãcos vendidit,ea conditione ſe Henricum III. Regem excommunicaturum & Regno Frãcorum indignum pronunciaturum pollicitus (quaſi id iure poſſet) ſi poſtquàm eius conſilio & auxilio Rex electus foret filium ſuum quem ſorori ſuæ generum emere volebat Regni ſucceſſorem deſignari curaret: Crederet non mutatam Pontificis mentem, ſed idem illius conſilium, tam vt Hiſpanis quàm vt Guiſianis, & ſibi ipſe conſuleret. Nõ itaque nimiùm remiſſus foret, ne ei diceretur, quod olim Ludouico Pio à fidis & deuotis Gallofrancis dictum legimus, cùm eum pluſquàm deberet clementem eſſe conquerentes exorabant vt prouerbij illius recordaretur, ne quid nimis. Monuerunt etiam alij poſt Henrici III. mortem Xyſtum hunc Pontificem publicè dixiſſe optatiſſimum à ſe nuncium acceptum de re à Dominicano geſta, & cum magna monachorum caterua paſſim volitantem à Mineruæ quaſi Deæ armipotentis ædibus Romæ vbi Dominicanorum fanum extructum eſt vſque ad D. Iacobi templum, in quo Hiſpanici

Conſilij ſedes eſt, proceſſiſſe,& ad alia omnia templa Guiſianorum nomine gratulationem fieri iuſſiſſe. At Rex his auditis ab iis qui ſe Catholicos profitentur tanta dedecora taciturnitate tegenda eſſe reſpōdit: ſe omnem diſcordiarum memoriam obliuione ſempiterna delendam cenſère, iiſque tantùm iraſci velle, qui nefario patriæ parricidio ſe obſtringentes Henrici III. Regis Chriſtianiſſimi teterrimam cędem Clemēti Dominicano mandarunt: nec velle credere huius parricidij authorem eſſe ROMANUM Pontificem. Itaque vt Rex eſt humaniſſimus eorum vocem non laudauit qui ad Gallofrancos milites exclamarunt, Ite & Caietano non Pontificio legato, ſed Regis Hiſpaniæ emiſſario iter interrumpite: leuiore flagitio eum interficietis quam à Rege Henrico IIII. deſciſcetis. Cenſuit virtutis non eſſe in Caietanum Cardinalem ſtomachari, & vt eſt Princeps humanitate multa temperatus in ſumma animi magnitudine credit nullum eſſe vitæ tempus, in quo non deceat lenitatem & comitatem ſeruari, & quòd aliorum dignitati parcit, non tam facit vt ſuam cōſeruet, quàm vt Gallofrancorum famam

ſartam & tectam tueatur. Quamobrem humanitatis condimentis Caietanæ immanitatis & ſuperbiæ Hiſpanæ acrimoniam mitigandam cenſuit. Itaque illum, ſuis literis moneri voluit, vt quod debebat faceret, iure priuſquàm armis ſibi experiendum putās. Et ſanè ſi (vti certum eſt) Cardinalis iſte Caietanus Ducis Sermonetæ equitis Hiſpani frater à Philippo Auſtriaco conductus ſenſum omnem naturalem exuit, Regis noſtri eſt nulla Hiſpanæ crudelitatis labe infecti alio more viuere, qui cùm humana placatè & moderatè ferre ſolitus ſit, eò laudem meretur, quòd ſemper quæcumque poſſunt accidere tolerabilia duxerit. At irridendus Caietanus quem mādati ſui fines egreſſum putamus, dum Francos lęſit: non illi iraſcendum qui cùm maximum Regi noſtro dolorem inurere cupierit, quod voluit non potuit. Ideò rex noſter maximè putat Francorum Principis proprium non exardeſcere iracundia aduerſus Romanum Pontificem aut ab eo miſſos, quod non ſolùm Rex Nauarræ ſit, ſed Rex Francorum, eíque generi hominum præſit, in cuius magna parte non modò ipſa eſt, ſed etiam à quo ad alias gen-

tes peruenit humanitas. Verum enim eſt illud contritum vetuſtate prouerbium, HVMANVS ET CIVILIS FRANCORVM CVLTVS. Idcircò exiſtimat præcipuam Principis virtutem lenitatē & clementiam eſſe, qua maximè ad Deum accedit, & apud ſe iurauit ſe humanitati ſibi ſuíſque ingenitæ conſtare velle, ac dum opus fuerit cum manſuetudine grauitatem, & cum lenitate ſeueritatem iuncturum. Sperate igitur ab eo quicquid à communi iure, à bonis artibus, à clemētia & ſuauiſsimis moribus expectari poteſt. Non oportet, Gallofranci, nō oportet vos officio veſtro deeſſe erga regem veſtrum, erga patriam, erga voſmet ipſos. Pietas vos admonet vt cauſam communem communi animo defendatis. Vos Viri principes, proceres, & nobiles Gallofranci habetis Legatum à vobis ad romanū Pontificem miſſum, qui de pace Eccleſiæ quotidie tractat. Eadē eſt veſtra quæ fuit proauorū ſapientia ſub Bonifacij VIII. tempus. Legiſtis olim morem Romæ fuiſſe, vt antequàm bellum hoſtibus indiceretur, mitterentur legati conqueſtum de iniuriis qui res ablatas repeterent. Vos eodem

conſilio exiſtimaſtis priùs tentandum num aliquid per legationē obtinêri poſsit. Quòd ſi nihil aut parùm in vrbe Romana proficiat illuſtriſsimus Princeps Luxēburgius (quod non verendum imò quiduis à tanto Principe expectandum eſt) tum rebus noſtris proſpiciemus maiorum noſtrorum exemplo. Interim vos monitos peruelim, Principes & Cardinales Illuſtriſsimi, Archiepiſcopi, & Epiſcopi qui in hac cauſa ius dicendæ ſententiæ habetis, vt in memoriam reuocetis illam iuriſiurandi formulam, quod à quocunque legato Pontificis R. cùm in Franciam ingreditur præſtari ſolet, *I. F. ſanctæ Romanæ Eccleſiæ presbyter Cardinalis M. nuncupatus ad H. Francorum Regem Chriſtianiſſimum & vniuerſum illius Regnum, dominia, ducatus, ciuitates & loca ei ſubiecta ſanctæ ſedis Apoſtolicæ de latere legatus, iuro, & promitto in verbo Cardinalis per ſacros ordines meos manibus ad pectus poſitis, Chriſtianiſſimo Regi, me legati munere non functurum, nec facultatibus mihi à ſancta ſede conceſsis vſurum, niſi quamdiu in regno ero, & ſuæ maieſtati Chriſtianiſſimæ placuerit, adeò vt certior factus de illius voluntate illi con-*

uenienter legati nomen & ius continuò ſim depoſiturus, ſimúlque omnium quæ gerentur à me legatione finita codicillos relicturum in manibus eius quem voluerit ſua Chriſtianiſſima maieſtas: item leges, & ſtatuta, & conſuetudines Regni ſeruaturum, nec vllo modo authoritati & iuriſdictioni Regiæ, iuribus, libertatibus, & priuilegiis Eccleſiæ Gallicanæ & vniuerſitatum derogaturum: in quorum teſtimonium has præſentes manu mea ſubſcripſi ac prætereà ſigillo meo muniendas curaui. I.F.C.M. Ne quis veſtrûm Gallofranci qui iſta audit, ne quis exiſtimet eam eſſe amplitudinē Caietani Cardinalis qui ſe Romani Pontificis legatum dicit, ſed nec ipſius Pontificis aut in eorum nutu vel ſententia illam authoritatem reſidêre, vt ſummæ rerum in Francia præeſſe poſſint. Nam vt Pontificis Romani notio de ſacris tantùm non de profanis eſſe debet, alia eius qui ſe ipſius legatum aſſerit, poteſtas eſſe non poteſt: &in Francia maximè, vbi illi non modò Regni iura, ſed nec Eccleſiæ Gallicanæ libertates, vel infringere vel mutare liberum eſt. Nam etſi nuper ab iis quibus ab initio anni MDLXXXIX. Rex Henricus III. iuris dicendi poteſtatem interdi-

xerat, Lutetiæ receptus fuerit,ibique non modò de rebus Eccleſiæ ſed & de Regni iure contra fas ſtatuerit, id nec Pontifici Romano, nec ipſi, nec Guiſianis vel Hiſpanis ius vllum poteſt quærere in Regis noſtri Hẽrici 4. fraudem,& contra leges Regni & Eccleſiæ Gallicanæ. Nulla enim ſunt ipſius iudicia vt nullum ac irritum quod eo iubente contra Senatus Prę́ſidem Poterium factũ eſt ab iis qui tectum inter & laquearia haud minus turpi latebra,quàm deteſtãda fraude ſeſe abſtruſerunt,vt arbitri eſſent eorum quę ab ipſo quærerẽtur,& quæ reſpõderet: quales olim Romæ erant qui à coniuratis & ſeditioſis corrupti aduerſus bonos & ſanctos ciues accuſationes inſtituebant,in illos ſine more aduertentes & per fas àc nefas omnia molientes. Viuant illi homines prout ipſis videbitur. At ego dicam hoc viuendi genus & nouos iſtos mores tyrannorum eſſe, non paſtorum,impiorum hominum, nõ piorum Pontificum. Quod ſi horrenda ſunt illa facinora ſanè à Ro. Epiſcopi & eius qui ſe ab eo miſſum dixit officio planè ſunt aliena. Eius enim cura eſt qui Romanam regit Eccleſiam ne ſacrificiorum & doctrinæ in Eccle-

ſia

ſia Chriſtiana tuendæ memoria in ipſa Eccleſia occidat,non vt iure Majeſtatis & Imperij in regem Francorum & eius ſubditorum bona & corpora vtatur : ſed nec in animos vt ipſos ab obedientia quàm Principi ſuo debent ſubmoueat. Nam regum & Principum gladius à Petri cuius Papa ſe ſucceſſorem dicit & à Pauli gladio diſtinctus eſt. Quòd ſi inter Apoſtolos aliquis primus fuit & cùm primùm forent dignitate æquales, vt ex Euãgelij authoritate dixit Dionyſius, vni vel pluribus reuerentia exhibita eſt,ſicut veteres Petro & Paulo quos Apoſtolorum Coryphæos nominarunt ab aliis honorem habitum teſtantur, vel id ordinis ratione,& vt certi eſſent in Eccleſia Chriſtiana ſacræ iuriſdictionis gradus à priſcis Chriſtianis ſtatutum eſt, ſanè illi Principibus etiã Ethnicis paruerunt non imperarunt. Vos igitur Cardinales & Epiſcopi Gallofranci,qui libertatẽ Gallicanã defendere debetis,nolite permittere Caietani Cardinalis qui non fecit quòd facere debuit,decreta in Francia contra regem & iura Regni & Eccleſiæ Gallicanæ vim habere,quamuis ſe à Xyſto V.Papa miſſum in Franciam dixerit,vt ſacra

vice iudicaret. Hic volo vos admonere vt quiſque veſtrum cognoſcat eum in Eccleſiã Gallicanam & in Regnum Francorum nullam omninò poteſtatem habuiſſe. Iuuat enim dũ Rex noſter aciem inſtruit, actiones inſtituere, & vt eò perueniam dicam quę ſit Regia authotitas, pòſt quæ Regni Francorũ dignitas tum quæ Eccleſię Gallicanæ libertas, & quę ipſius priuilegia, quę potius Eccleſiæ vniuerſæ iura à piis omnibus cenſeri debent. Verùm prius de poteſtate Regia dicẽdum eſt. Quanta ſit Regum dignitas tam in rebus ſacris quàm in prophanis ex eo cõſtat quòd Moſés in c. 33. Deuteronomij in Eccleſia Iudaïca (quæ Chriſtianæ typus eſt) dicatur fuiſſe Rex in Iſraël. Hic eſt vt in Actis Apoſt. legimus c. 7. quem Deus Principem ac redemptorem miſit cum manu Angeli ad quem locutus eſt Dominus, quando Aaronem & eius filios ab eo conſecrari voluit Leuit. 8. qui poſteà per manus eius miniſterium acceperunt: Rex verò ſacerdote excellentior fuit, & vt Moſés ſemper primus à Deo vocatus eſt, ita illi præcipua religionis cura & prouincia mandata eſt & ipſe poſteà legem tradidit Iehoſuah, vt eam po-

pulo daret. Denique ex ſentẽtiis patrũ diſcimus legẽ Regno maiorẽ fuiſſe & ſacerdotio: ſed regnum ſacerdotio maius cenſendum quia regnum 30. gradibus comparatur quos Hebræi colligunt ex Samuëlis verbis quæ dixit ad Iſraëlem 1. Samuel. 8. Gradus verò ſacerdotij 24. tantùm ex 18. c. Numer. At legem 48. rebus Hebræi acquiri dicunt quas nunc recitare non opus eſt. Certè ſacerdotũ Princeps qui Põtifex à Latinis dicitur ſummam habebat poteſtatem, quæ per tyaram eius capiti impoſitam ab Hebræis deſignabatur, vt notat Iohannes Chryſoſtomus in homilia 6. Romæ nuper edita. Sed tamen Regi ſuberat & multis legibus tenebatur quibus Princeps ſolutus fuit, vt in Codice Talmudico ſcriptum eſt. Ibi enim traditur Pontificem teſtimonium dixiſſe, & de illo quoque fuiſſe dictum. Regẽ verò neque dixiſſe, neque de illo dictũ. Addunt põtificem diſcalciationis legi obnoxium, regem autem illam non ſubiiſſe. Alia quoque permulta in gratiam Regũ facta & obſeruata proferũt, vt nemini eius equo & ſolio inſidêre liceat, & regali quoque ſceptro vti nefas. In Regis verò inſtitutione Deuteronomij c. 17. iube-

tur Rex cùm ſederit in regni ſolio ſibi legis exemplar in libro deſcribere à conſpectu ſacerdotum Leuiticorum. Etenim quidē cuiuis præceptum erat, vt legem deſcriberet iuxta illud,& nunc deſcribite vobis canticū, id eſt legem,cui canticum adiectum eſt. Sed Rex duos codices habêre iubebatur quorū vnum in ſacro ſuo laterculo reponeret, alterum ſecum ſemper haberet, vt in eo legeret cunctis diebus ſuis. Et inde ſapientiam conſecuti boni Iudęorum Reges quę ad religionem ſpectabant ex legis præſcripto ſtatuerunt, & ſtatum ac ordinem ſacerdotum ac Leuitarum ſecundum Dei præcepta retinuêrunt. Satis nota ſunt exempla iis qui ſacra volumina vel tantillum deguſtarunt. Nā cùm ſacerdotes ea pecunia abuterētur quæ ad ſacra tecta templi offerebatur, rex Ioas remedium adhibuit. Et rex Salomon in 1. Reg. c.2. ad Abiathar ſacerdotem ſic dixiſſe fertur, Vade in Anatoth ad agros tuos quia vir mortis es,& eiecit eum ne eſſet ſacerdos Iehouæ, & Zadocum ei ſubrogauit, *quia nimirùm ille tentauerat vt ſuperſtiti adhuc Dauidi Adonias eo inconſulto in Regno ſuccederet.* Et quamuis in cap. 3. ſcriptum ſit illum po-

ſteà ſacerdotem fuiſſe,id quidem demõſtrat vel ei ſacerdotij titulum penitus non ablatũ, ſed ab aula tantùm diſcedere iuſſum fuiſſe, vel eum poſt aliquod tempus ad ſacerdotalis officij partem admiſſum, vt Decuriones qui vitio ſuo regradati, aut ad tempus ordine moti ſunt. Equidem non erat officij regij thura & odores incendere, vt in hiſtoria Oziæ legimus,quoniam erat Regia poteſtas à ſacerdotali adminiſtratione diſtincta:ſed tamen erat Pontifex regi ſubiectus. Et quanquam nonnulli Aſſamonçorum ſeu Machabæorum Hiſtoriam proferant,qui ſimul Reges hominum, & Dei ſacerdotes fuêre, & exemplum regis Anij qui & Diuûm & hominum ſacerdos ab Ethnicis dictus eſt,pro lege haberi non debet quod ſine ſacro more ab iis factum eſt,& contra Dei iudicium qui verbo ſententiam dicens regnum tribui Iudæ ſæpiùs adiudicauerat vſque ad Meſſiæ aduentum: & Leuitis ſatis vetuerat ne regnũ occuparent,cùm iis prohibuiſſet agros poſſidere,vt olim teſte PlinioDruidę in Galliis nõ poſſidebãt.Quòd ſi quis dicat fortè à Deo id Aſſamonæis permiſſum, vt à tyrannide liberarentur,videat ne fallatur,cùm eo-

rum familia vti tragœdias excitauerat, ita in lamẽtis & ſqualore iacuerit, Nec ſola in maximis luctibus fuit, ſed in eos ferè totam Iudaïcam gentem vocauit. Itaque cùm ſacerdotium à regno diſtinctum ſit duæ poteſtates quæ ſeparatæ ſunt contra Dei voluntatem confundi non debent. Nam etſi Principes aliquando ius ſummi ſacerdotij Regiæ poteſtati adiunxerint, vt apud Prophetas poëtas& hiſtoricos legimus,& inter cęteros Romani imperatores vſque ad Gratianum, vt ex Zoſimo obſeruauimus, certè ſacerdotes & paſtores Regium nomen haud ſibi adſumpſerunt. Nunc paucis dicendum quis fuerit regum ſtatus ſub primis Chriſtianis, vt inde cognoſcatur põtificiam dignitatem & poteſtatem ad res terrenas non extendi, tùm ad quem rerum terrenarũ adminiſtratio pertineat, & quale ſit Imperatorum & regum ius etiam in ſacris, & quale Pontificũ, & vt inde colligatur quid hodie fieri debeat. Nónne ipſe Chriſtus Auguſto & aliis Imperatoribus quód ad eos pertinebat reddi iuſſit? Certè vt iudicaretur venerat, non autem vt iudicaret. Nónne & D. Petrus ita dixit? Eſtote ſubditi dominis veſtris ſiue Regi

tanquam præcellenti,ſiue Ducibus,vt ab eo miſſis ad vindictam malefactorum, laudem autem bonorum.Et nónne D. Paulus Petri conſorsEthnico magiſtratu vſus fuit?Is quãuis in Epiſtola 1. ad Corinthios eos reprehendiſſet, qui contra fratres Chriſtianam religionem profitentes in Ethnicorum tribunalibus litigabant, non idcircò eos culpauit quod corã Magiſtratu cauſas agerẽt, ſed quòd lites inter eos eſſent, quas aliter quàm per iudicem videlicet amicorum arbitrio cõponi deſiderabat. Vt enim Sole ac Luna ità magiſtratu publico qualiſcumque foret vti poterãt.Quamobrem ipſemet Paulus ad Ro. 13. dixit omnem animam poteſtatibus ſublimioribus ſubiectam, quod non de Põtificia vel Epiſcopali intellexit,vt quidã Romani interpretati ſunt,verùm de Principibus & magiſtratibus quibus obediendũ dixit,vti docuit Chryſoſtomus,ſiue ab Apoſtolis,ſiue à Prophetis, ſiue ab Euangeliſtis aut Monachis: quod tunc ab illo ſcriptum, cùm ſub imperatoribus Chriſtianis Conſtãtinopoleos erat Epiſcopus. Hoc verò,inquit Tertullianus, ſancti illi Apoſtoli Petrus & Paulus non dixêre, vt occaſionem fruſtran-

di martyrij quærerent quaſi timentes : nec vllo præterquàm Dei metu adacti principibus parendum monuerunt, ac præceperunt, ſed vt ad benè viuendum prouocarent etiã ſub poteſtatum reſpectu quaſi adiutricum iuſtitiæ, quaſi miniſtrarum diuini iudicij hîc etiam de nocentibus præiudicantis. Non itaque vis eos impulit, vt id faterentur. Nam & poſteà paſſi ſunt, & anteà ſciebant ſe paſſuros, vt ait ille vir eximius in Scorpiaco aduerſus Gnoſticos, nec dederat Deus eis ſpiritum timiditatis, ſed virtutis ac dilectionis & ſanæ mentis quæ illis tolerantiam præcipiebat, qualis primorum pontificum virtus & Chriſtianorum erat conſtantia, & qualis hodie eſſe debet etiam ſub tyrannis, quamcumque religionem profiteãtur: multò magis ſub Chriſtianis & legitimis, vt ſub Rege noſtro Henrico IIII. Chriſtianiſſimo, & Catholicam Apoſtolicam & Romanam fidem amplecti parato, ſi modò pij viri illum in errore verſari doceant. Viuite igitur, Galloſrãci, viuite ſecundũ iſtas primorum Chriſtianorum leges. Ea fuit ſub illis principũ ac magiſtratus authoritas, vt Eccleſia brachiũ Imperatorum etiam Ethnicorum quãdoque implo-

imploraucrit,neque ſibi ipſa ius etiam dicere voluerit in iis, in quibus iure gladij & imperij ciuilis aliquid agendum fuit: quod ex iis apparet quæ in Ecclеſia geſta ſunt cùm Paulus Samoſatenus hæreſeos damnatus,& ab Epiſcopatu deiectus,quidquid Eccleſia iuberet cedere nolebat. Tunc enim, vt ex hiſtoria Eccleſiaſtica diſcimus, auxilium ab Imp. Aureliano etiam Pagano petitum, vt cogeretur abſcedere. Sanè in iis quæ ſunt ſpiritus cùm animalis homo ea non percipiat, Dei ſpiritus iudicat omnia:verùm ſub horum nomine non oportet complecti forenſes cauſas, lites,ac controuerſias, ac res quæ in earum iudicium deducuntur, quarũ notio ad Magiſtratum pertinet,ſed eas tantùm quæ ad animarum ſalutem ſpectant,vti vir doctiſſimus ad Apoſtoli ſententiam de iudicio ſpiritus adnotauit. A nemine verò ſpiritualia iudicari poſſunt præterquàm à Deo, quia plerúmque homines eos immũdos putant qui puri ſunt. Sed nihil hoc ad ciuilem poteſtatem cui & Petrus & Paulus ſe ſubmiſerunt & à qua iudicati fuêre. Chriſtus enim leges ſuas haud eodẽ modo ſcripſit quo Romanorum Rex Seruius Tullius,

queis videlicet etiam Reges obtemperarēt. Et cùm Tertullianus dixit fuiſſe multa Britannorum & aliorum populorum inacceſſa Romanis loca, Chriſto verò ſubdita, de Regno ſpirituali non de terreſtri locutus eſt. Quod ab eodem Tertulliano docetur in libro de Idololatria vbi veteres Chriſtianos leges Imperatorum adeò coluiſſe & obſeruaſſe teſtatur, vt cùm ſtudiorum ſcholas erigere non poſſent liberos ſuos ad Ethnicorum gymnaſia mitterēt. Tum ad excuſationem neceſſitas deputabatur, quoniam aliter diſcere non poterant, & cùm literatura ad omnem vitam inſtrumentum eſſet, verebantur ne illiterati & ignari liberi ad inopiam redigerentur. Fortè meliùs cum illis actum fuiſſet quoad animarum ſalutem ſi è ciuitate in ciuitatem fugiſſent vti magnus ille vir conſuluit. Verùm ex illorum excuſatione apparet ipſos principibus paruiſſe, cùm collegia & congregationes ac ſcholas facere non auderent. Siquidem mandatis principalibus præceptum erat Prouinciarum præſidibus ne collegia ſodalitia eſſe paterētur, quæ ſi quando fierent conſtitutionibus & SC.is. diſſoluebantur, exceptis iis quæ cauſa

religionis fiebant inter Gentiles & Iudæos. Hæc enim tantùm erant legitima collegia ex conſtitutione Caij quæ recitatur à Ioſepho lib. 4. Antiquit. Cur verò Chriſtiani Principibus parêbant? cur palam cætus ſuos non celebrabant? Quoniam verebantur ne in SCª. illa, & mandata Principum coïtionibus oppoſiti delinquerent. Ideò fugiebāt, ideò parebant, ideò poteſtatibus ſeſe ſubditos agnoſcebant. Et ſanè cùm Regnū Chriſti non ſit huius mundi, ſed cœleſte, vt in Matth. 17. c. & Lucæ 12. ſcriptum eſt, Principes terræ ſeparatum ab eo imperium habuêre: & hanc ob cauſam ſubditi illis obſequium præſtiterunt, non quidem in iis quæ ad religionem pertinebant, in quibus ſi vis adhiberetur fuga ſalutem quærebant, ſed in aliis, vt quando Principes rebus ſuis id eſt ſecularibus inſiſtebant. Sic mihi loqui liceat vt Carthaginenſis ille presbyter locutus eſt. Sic Conſtātino paruerūt chriſtiani antequā Baptiſmum ſuſcepiſſet, nimirùm vſque ad extremum vitæ ſpiritum. Tunc enim demū cùm mortem haberet in præcordiis baptizatus fuiſſe dicitur, vt in eius vita ſcripſit Euſebius. Sic Galli veteres Principibus ſuis

paruerunt antequàm inter Chriſtianos milites conſcripti eſſent, eadem fide & pietate qua eorum poſteri poſt religionem Chriſtianam ab illis in Frãcia ſuſceptam. Sciebãt nimirùm Deum iura humana per Imperatores ac Reges & rectores ſeculi humano generi diſtribui voluiſſe, vt docet Auguſtinus in Ioannem. *Noli*, inquit, *dicere quid mihi & Regi, cùm Apoſtolus Reges honorandos dixerit*. Et ſic ait D. Ambroſi⁹ aduerſius Auxentium cùm tributum petit Imperator nõ ei negamus: Imperatori non dono, ſed non nego. Lõgè alia ſunt ſancti huius viri verba, quã quæ Romani quidã Epiſcopi cũ priuilegia & immunitates aliquibus Eccleſiis cõceſſerũt ſcribere auſi ſunt, eos ſacris arcentes & dignitatibus priuandos dicentes, qui illa violarent aut imminuerent, dira & tetra illis minitantes fulmina. Sed noua iſta pontificum fulgura nos à recto tramite auertere non debent. Neque exiſtimandum cõſtitutionem terreni Regis ſolui ab Epiſcopis Romanis potuiſſe, vel hodie poſſe. Si enim Dei filius cenſum ſoluit, quis tu tantus fuiſti Pontifex Romane qui dixiſti Regi Francorum non eſſe ſoluendum? Certè rex iſte à

Deo ſolo dependet qui ideò Dei gratia Frãcorũ Rex dicitur. At dicũt Ieſuitæ poſtquàm Principes Chriſtiani facti ſunt, & ſponte leges Euangelij ſuſceperunt, continuò ſe tanquam oues Paſtori & membra capiti Eccleſiaſticæ hierarchiæ Præſidi ſubieciſſe, & proinde ab illo iudicari, non in illum iudiciũ ferre poſſe. Verùm Apoſtoli præceptum de obedientia Regibus præſtanda non fuit ad tempus ſcriptum, ſed in perpetuum, non ſub conditione, ſed purè & abſque vlla exceptione, non quale illud, hæreticum hominem deuita, quod eatenus locum habere docuimus, ſi obſtinato animo in errore permãſerit, quod tamen ſi contingeret tributũ illi denegari nõ deberet. Eſt enim perpetua Regis poteſtas, & maximè Regis Francorum, cuius imperio non modò laïci ſubiecti ſunt, ſed clerici, vt olim erant ſub Imperatoribus Romanorum. Nam vti Imp. Conſtantinus in cauſa Cęciliani Epiſcopi iudices dedit teſte Auguſtino in Epiſtolis: ita ſæpius Reges noſtri fecêre. Sed priuſquàm dicamus quę ab ipſis in Eccleſia geſta ſunt, ſciendum eſt quod ab Imperatoribus Romanorum qui in Galliis regnarunt, tum quod à Regibus inter

Chriſtianos ſtatutum eſt,non quidem in iis quæ ad impoſitionem manuum,conſecrationem ſacerdotum, & ordinationem ſpiritualem pertinent, ſed ad politicam adminiſtrationem, quę in iis regendis verſatur quę temporalia vocamus licet ſpiritualibus annexa: & quomodo ſub eis vixerint Epiſcopi & clerici,quę fuerit illorũ authoritas,quã Romanus Põtifex in eos poteſtatem habuerit, denique quomodo legitimum ordinem & primatum in Eccleſia veteri cõſuetudine receptum approbantes tyrannicisconatibus reſtiterint, vt inde quid agendum ſit videatis.Primum cùm de ordine inter Epiſcopos agebatur, Conſtantinus ille Magnus cùm de ordine inter Epiſcopos agebatur Eccleſiæ Romanæ præeminentiam ſedis tribuit, quam Conſtantinopolitanus,Alexandrinus & alij ſibi dari contendebant, vt G. Regis procurator in oratione contra Benedictum XIII. qui ſe pro Pontifice Romano gerebat diſertis verbis docuit. Latæ ſunt etiam ab hoc Principe multæ de rebus Eccleſiæ Chriſtianę leges,vt & ab honorio,Theodoſio,Arcadio & aliis.Nolim negare inter eorũ cõſtitutiones leges aliquas de Religione

per diſſimulationem factas,quæ non modò iniquæ verùm etiam impię dici poſſunt, vt L.Chriſtianis C.de pagan.& alia cuius mẽtio fit in Concilio Africano quæ liberam cuique facultatem cõcedebat vt eſſet Chriſtianus,aut non eſſet. At leges illæ ab Imperatoribus teneris & adoleſcentibus factæ ſunt,queis erant tutores impij & perfidi. Sed hoc Principibus legum ferendarum poteſtatem non abſtulit. Deo enim permittente aliquando hypocritę regnarunt. Et hæreticorum errores qui in Eccleſiam Romanam irrepſerunt non tam Principibus aut eorum conſiliariis imputandi ſunt,quàm clericis,vt verè ac liberè in Romanos dixit magnus ille Saluianus Maſſilienſis Epiſcopus lib.5. de Gubern. *Dei, etiã ipſæ quondam hæreſes Barbarorum de Romani magiſterij prauitate fluxerunt.* Quod tum maximè contigit, cùm imperio cadente Pontifices capita ſua extulerunt. Nam cùm cæterę nationes non haberent legem Dei, aut debilem & conuulneratam haberent, non habentes quę ſic habebant à Deo excuſatæ ſunt, qui eis patiẽtiam commodauit,quia vidit eos etſi non rectè credere,affectu tamen piæ opinionis errare,

vti hodie multæ gentes quę inofficioſę ſunt: ſed illis hoc eſt ſummum religionis officiũ. *Et ideò, inquit vir ille ſanctus, iuſto iudicio illos patientia Dei ſuſtinet, & nos animaduerſione caſtigat, quia ignoſci aliquatenus ignorantiæ poteſt, contemptus veniam non meretur iuxta illud* Luc. 12. *Seruus qui neſcit voluntatem domini ſui vapulat paucis: qui autem ſcit eam, & non facit, vapulat multis.* Sciuerunt Chriſti volũtatem multi Romani Epiſcopi: at ſciẽtes bona non benè egerunt, & diſcretionem recti ac praui, cæli & mundi intelligentes, praua & immunda ſectati ſunt. Vtinam hi Theologiæ profeſſores ſacra tãtùm tractaſſent, vt Imperatores illi Arcadi9, & Honorius in l. 1. C. Th. de relig. ſtatuerant quoties de religione ageretur Epiſcopos iudicium ferre debere, cæteras verò cauſas quę ad ordinarios cognitores vel ad vſum iuris publici pertinent legibus audiendas. At cùm Marcianus in l. cùm clericis C. de Epiſc. & cleric. in iudicium vocatis patêre dixiſſet epiſcopalem audientiam, id eſt notionem in clericos & Monachos, poſteà in ſecularibus iuris dicendi poteſtatem ſibi quęrere conati ſunt: apparitionem tamen & iuriſdictionem

maximè

maximè quòd in ea extremum eſt non habuerant, ſed magiſtratus eorum ſententias exequebantur. Audientia verò illis permiſſa erat in cauſis religionis, vel in negotiis Eccleſiaſticis aut inter conſentientes vti apparet ex tit. C. Iuſtinianei de Epiſc. aud. Et hæc inter volentes audiendi poteſtas in cõſequentiam poſteà tracta eſt, ita vt Epiſcopi iudicandi poteſtatem ſibi vindicare voluerint, & ius creãdorum Epiſcoporum abſque authoritate Prĩncipis. Sed Zeno Imp. Moggum abſque ſua authoritate Epiſcopum Eccleſiæ Alexandrinæ factum morte mulctari iuſſit. Et Rex Theodoricus Romæ Symmachum Papam multorum criminum accuſatum ab Epiſcopali dignitate depoſuit, & reditibus Pontificiis ſpoliauit vt ſcribit Ennodius. Dein ipſemet illum reſtituit. Vnde iudicari poteſt Principes Pontificibus, non Pontifices Principibus imperaſſe. Et ideò Anaſtaſius Imp. Hormiſdæ Papæ legatis Conſtantinopolim miſſis audacius loquentibus ita reſpondit, *nos iubere volumus, & non nobis iuberi: Auguſti eſt imperare, non Pontificis*, vt Henricus Erfodiẽſis, Sabellicus & Simoneta teſtantur. Sic Anaſtaſius Pontifex à Iu-

ſtino Imp. ſua ſede expulſus ob nimis largè diſtributas ſacras pecunias, vt teſtis eſt Euagrius lib.5.c.5. Poſteà Iuſtinianus in ciuilibus cauſis clericos ad Epiſcopalem audientiam remitti voluit, in criminalibus verò coram competenti iudice cõueniri in vrbe C.P. & in Prouinciis coram Pręſidibus pręterquàm in Eccleſiaſticis delictis quæ ſecundũ canones plecti voluit. In Galliis verò poſtquàm Reges noſtri Chriſtiani facti ſunt Pelagius I. Romanus Epiſcopus legato Regis Childeberti Ruffino qui ad eum miſſus fuerat confeſſionem fidei quam tenebat expoſuit, & manus ſuæ profeſſione Regi ſignificauit, nullam ſibi reſeruans in Francorum Eccleſias & earum Epiſcopos ac clericos iuriſdictionem aut poteſtatem. Reges verò noſtri vti Domini ita Eccleſiarum defenſores & conſeruatores fuére, eáſque multis ornarunt priuilegiis. Quod ſummi imperij etiam in Eccleſiis euidentiſſimum argumẽtum eſt. Et quanquam Romani Pontifices etiam à principibus noſtris rogati vt de ſe dicit Gregorius aliqua conceſſerint priuilegia, id ei ius imperij in Gallias, & in Eccleſias Gallicanas nõ tribuit. Equidem ex his cõceſſioni-

bus illi paulatim in Epiſcopos Galliarum quęſita fuit autoritas, vti poſteà docebimus, ſed in his tantùm quæ ad ordinationem ſpectant, non ad rerum temporalium dominiū. Quis enim probet quod Magnus ille Gregorius in Priuilegio quod D Medardo conceſſit ita ſcripſiſſe dicitur? *Si quis Regum, Antiſtum, Iudicum vel quarumcunque ſecularium perſonarum huius Apoſtolicæ authoritatis & noſtræ præceptionis decreta violauerit cu iuſcumque ſublimitatis vel dignitas ſit honore ſuo priuetur.* Ecquis hanc illi conceſſit poteſtatem? Certè his comminationibus vti non debuit, quæ vim rei iudicatæ aduerſus Principes nullo modo habêre poſſunt, præſertim contra Regem Francorum. Et ipſemet Gregorius id ſatis agnouit, cùm etiam in rebus ad Eccleſiaſticam adminiſtrationē pertinentibus Imperatoris Mauricij leges obſeruauit, quibus vetitum erat ne milites, vel rationibus publicis obnoxij ad Eccleſiaſtica munera admitterentur, vt ipſe refert in Epiſt. xj. lib. 1. Plenæ ſunt aliæ eius Epiſtolæ aliis profeſſionibus debitæ Regibus obedientiæ. Vnde Arnulfus Aurelianenſis Epiſcopus Eccleſiæ Gallicanæ & Regij Franco-

rum nominis vindex ac defenſor acerrimus in Synodo Rhemenſi quæ regnante in Frãcia Rege Hugone Capetio congregata eſt veterum iudiciorum in Epiſcopos Majeſtatis reos datorum exempla proferens Aegidium Rhemorum Archiepiſcopum ob infidelitatis in regem ſuum crimen apud Argẽtoratum depoſitum,& perpetuo exilio damnatum,& Arnulſum Lupi Ducis filium in eius locum ſubſtitutũ docuit.Nec,inquit,magnus Gregorius licet priuilegiorũ Eccleſię ro.defẽſor maximus quidquã pro his vel cõtra hæc dixiſſe reperitur.Et in epiſt.5 1.cùm hîc Pontifex pallium ad Epiſcopum quendam Gallum miſit, *Abſit, inquit, ne aut tranſitoriæ poteſtatis culmen aut exterioris cultus ornamentum in vicibus noſtris aut pallio te quæſiſſe ſuſpicer.* Tunc remanſit penes Reges noſtros plena ac libera poteſtas in iis omnibus quæ tam ad eccleſiarum quàm ad Regni adminiſtrationem pertínebãt,excepta manus impoſitione & ordinatione ſpirituali,quæ ſingulis Epiſcopis in ſua diœceſi & Metropolitanis in epiſcopos competebat & Synodo Prouinciali in Metropolitanum & Epiſcopos. Et cùm imperator Phocas

Bonifacio III. Primatum quem alij Imp. conceſſerant confirmauit, & ampliorem fecit, non tamen ille Pontifex in eos qui erãt Imperio ſubditi ſiue clericos ſiue aliosvllam iuriſdictionem exercuit. Et ſanè id facere nõ poterat, cùm ei mandata ab Imp. non fuiſſet. Et ſub Vitaliano Papa licet annus tunc eſſet à Chriſto DCLXVI qui in Apocalypſi notatus eſt, Reges ac Principes ſua adhuc poteſtate vtebantur, vti Rex Theodericus in Amandum & Lambertum Epiſcopos in Galliis degẽtes. Sic eodem tempore Impp. Heraclius & Tiberius multa de rebus Eccleſiaſticis & in laïcos, & in clericos ſtatuerũt: & quæ illorum fuerit authoritas ex geſtis in 6. Synodo Conſtantinopoli habita manifeſtum eſt. Et licet nonnulli Principes authoritate ſua abuſi ſint, vt Conſtantinus qui Monothelitarum errorem per Olympium Exarchum in Italia propagari iuſſit, & Rotharius rex Longobardorum, qui duos Epiſcopos vnum Catholicum, alterum Arrianum in quaque ciuitate eſſe voluit: tamen poteſtate ſua & ſummi Imperij quod illis competebat iure non ideò priuati ſunt. Vt enim venationes non ideò prohibendæ, nec literæ dam-

nandæ quòd illę perſicum, hę Atheniẽſium ſtatum malè vtentium culpa perdiderunt: ſic nec vitia Principum dignitatem Regiam ſuis ornamentis ſpoliant. Itaque vt in Oriente Impp. ſic in Frãcia reges poteſtatem ſuã perpetuò retinuerunt. Vnde Gregorius Turonenſis ſcripſit Salonium & Sagittarium viros in Eccleſia dignitate illuſtres regia authoritate fuiſſe condemnatos, & veteri Franciæ ſtatuto, quod capitulum vocat Yuo Carnotenſis in epiſtol. 194. & 195. ij quos Princeps læſæ Maieſtatis reo ſuæ menſæ participes faciebat ſacris interdici non poterant, quod & in Hiſpania ſeruatum patres Concilij Toletani XII. teſtantur. Erat enim is ſplendor in facie Principis, vt vel damnaret vel abſolueret quos vellet. Et in crimine Majeſtatis vt iniuria ad reges pertinebat, ita in ſua cauſa iudices erant. In hoc verò crimine id ſpeciale ſemper fuit vt character ſacerdotij ipſo iure deletus fuerit, vti plurimis S Cis., iudicatum eſt: cùm in cæteris criminibus pro ratione recepta ſit Iuſtiniani Imp. Conſtitutio in Auth. 123. de ſanctiſſ. Epiſcop. vbi Epiſcopus conuictum criminis clericum ab honore ſiue gradu

quem habet ſeparatum iudici debet tradere, qui ei vltionem inferat legibus cõgruentem. Sed quid pluribus opus eſt vt probemus leges à Principibus de politia Eccleſiaſtica latas? Nónne magnus ille Iuſtinianus in Auth. 6. ſtatuit ne vltra annum Epiſcopus extra Eccleſiam ſuã degat, niſi hoc per Imperialem fiat iuſſionem? & ſi maneat inobediens expellatur à ſacro Epiſcoporum choro? Hic etiam ſcripſit leges de Annatis & de Conciliis Epiſcoporum. Et eo imperante Papa Syluerius apud eum accuſatus imperiali authoritate iudicatus eſt. Tum videlicet parebant Principibus Romani Pontifices quemadmodum Agapetus ad illum Imp. Iuſtinianum à Theodato miſſus. Et circiter hoc tempus Reges & Reginas in Francia rerum Eccleſiaſticarum curam habuiſſe apud Vincentium legimus: & authoritate regia leges in Ecclẽſia Gallicana factas veteres Synodi Gallicanę teſtantur. Annales verò docent Simoniacam peſtem à Batilda Regina extirpatam, & Francorum proceres Sigebranni Epiſcopi ſuperbiam moleſtè ferentes apud Regem de eo conqueſtos eſſe. Et in canone 44. Antiſiodorenſis Conci-

lij glorioſiſſimus dominus Rex mulctam inſtituiſſe dicitur contra ſeculares perſonas inſtitutionem & commonitionem archipreſbyteri ſui audire differentes. Nónne etiam hiſtoria Francorum docet Amandum Epiſcopum à Dagoberto in exilium miſſum, & Lambertum Tungrenſem iuſſu Chlodouei interfici iuſſum quòd liberiùs quàm par eſſet loqueretur? An iure aut iniuria noſtrum non eſt dicere. A ſummo enim Rege factũ Dei iudicio reſeruatum eſt. Nec ambigitur Principem & Senatum qui ſumma authoritate ſub eo fungitur, ita ius facere poſſe, vt etiamſi ſeueriùs ſtatutũ foret ius tamen dici debeat. Sic in Anglia Egifridus Rex VVilfridum Epiſcopatu deiecit, teſte Beda lib. 4. hiſto. Eccleſ. Sic alij multi Principes in Epiſcopos animaduerterũt. Quæ exempla profero, vt iuriſdictionem in Epiſcopos & clericos Regibus competere demonſtrem. Equidem cùm ipſi iniquè iudicarunt Deus in illos iudicia ſua exercuit, & hinc à tẽpore Heraclij eclipſis in Eccleſia fuit, vti eleganter dixit I.M. in ſpeculo Carmelitarũ. Sed hæc ad Deum referenda, nec hominibus licet de iis iudicium ferre quod à cæleſti numinis

vindicta expectandum eſt. In ſumma ea fuit poteſtas Principum in Eccleſias, vt non modo in perſonas ius dixerint, ſed & ordinem inter Epiſcopos ſtatuerint. Nam præter ea quæ de Romano Epiſcopo notauimus quēadmodum Iuſtinianus in Nouella cōſtit XI. vt patriæ ſuæ honorem tribueret eius Antiſtitem non modò Metropolitanum, ſed etiā Archiepiſcopum fecerat, cuius authoritati Daciam mediterraneā aliáſque prouincias ſubiecerat. Ita Carolus Magnus non modò Francorum Rex, verùm & Hiſpanorum in vrbe Compoſtella Eccleſiam Iacobi aliis omnibus ſuperiorem fecit, eíque totam Hiſpaniam & Galliciam ſubmiſit, & à ſingulis domibus quatuor nummos annuos pendi iuſſit. Poſt ex Hiſpaniis reuerſus Pariſiis in Synodo ordinauit, vt omnes Epiſcopi Franciæ Pariſienſis Eccleſiæ Epiſcopo ſubeſſent, & Lutetia quaſi Roma in orbe Francorum eſſet, quod ideò ſtatuit quoniam vrbs illa imperabat: qua etiam ratione idem à Iuſtiniano Imperatore ſancitum legimus de Romanæ vrbis Epiſcopo, vt primus ſacerdos eſſet Auth. 123. & in l. nos reddentes C. de ſumma Trin. & fide Cathol. & de Conſtan-

nopolitano in l.24.Conſtantinop. C. de Epiſc.& cler. ſicut in Concilio primo C. P. & in Chalchedonẽſi in quo 630. patres teſtati ſunt ideò prærogatiuam eandem Cõſtantinopolitanæ vrbis vt nouæ Romæ Archiepiſcopo fuiſſe conceſſam, quæ Romæ veteris Epiſcopo tribuebatur vti paſtori vrbis regnantis (ſic enim Roma app. In Hiſtoria Eccleſiaſtica.) Notæ ſunt aliæ Caroli illius magni leges,ne liberi homines ſine licẽtia Regis Monachi fieri poſſint.Et aliæ conſtitutiones quæ extant in capitulis nnper editis.Sed hic notare ſufficiet quod ex Annalibus noſtris colligi poteſt de iuriſdictione Regis iſtius in Romanum Pontificem. juit enim Romam, vt Leonem Papam iudicaret,& ibi illi obiecta crimina diſcuſſit. Nec eierauit Pontifex, nec ſe nolle Iudicem Regem Francorum dixit. Ille erat Leo Pontifex qui coronam imperialem capiti Caroli impoſuit,& cum more antiquorum Principum adorauit vt Sancti Eparchij Engoliſmenſis Hiſtoricus teſtatur:cuius adorationis imperator gratias habens poſt paucos dies iuſſit eos qui Papam dehoneſtauerant exhiberi,qui habita decies quæſtione ſecundum

legem Romanorum vt Maieſtatis rei capite damnati ſunt. Poſt idem Imperator ordinatis vrbis Romæ & Papę quem Apoſtolicum, vocabat rebus, totius Italiæ non tantùm publicas, ſed etiam Eccleſiaſticas & priuatas res diſpoſuit. Et tam ſanctæ fuerunt huius Principis leges, vt etiam à Romanis pontificibus in decretalium libros tranſcriptæ ſint quemadmodũ videmus in c. 1. tit. de cenſib. Poſt Carolum Magnum Ludouicus Pius eius filius eadem authoritate vſus eſt in clericos quibus tamen (vt ait Theganus Chorepiſcopus Treuerenſis in opere de geſtis illus) magis credidit quàm opus eſſet, quod vitium (inquit) ex nimia Pſalmodiæ occupatione & lectionum cõtinuitate contraxerat, & vt natura miſericors erat vitam multis dedit, qui pro hoc beneficio ingrati multas illi clades importarunt & peſſimam illam atque inueteratam, quæ in Regnis eius erat conſuetudinem, vt ex viliſſimis Pontifices fierent, non prohibuit vt debuit, in eo peccans, vt olim Ieroboam cuius euerſa eſt domus & deleta de ſuperficie terræ. Ea igitur erat Regis illius Francorum dignitas, ea poteſtas, vt Pontifices illi eſſent ſubditi, tam

Galli quã Germani qui non tũc iis legib⁹ viuebãt quæ C. Taciti ſeculo ſeruabantur, qui de moribus eorum ſcribens ſic dicit, neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem niſi ſacerdotibus permiſſum. Sed fuerunt quoque Regi illi pio & Imperatori ſubditi Romanæ Eccleſiæ Epiſcopi. Siquidem cùm Romanorum aliqui potentiores contra Leonem Papam Romanum Apoſtolicum plurimas iniiſſent coniurationes, eóſque detectos & conuictos Leo capitali ſupplicio Romanorum lege addixiſſet, Imperator hæc ægrè tulit, velut à primo orbis ſacerdote tam ſeuerè animaduerſa. Ideóque Bernardum Italiæ Regem Romam miſit vt inquireret: quo audito Leo Pontifex Ioanne Epiſcopo Syluæ Candidæ & Theodoro Nomenclatore ad Imperatorem miſſis per eos ſe purgauit. Tunc nimirùm vt poſteà ſub Ludouico Pio vrbs Roma Imperatori ſubiecta erat, vt ipſius domino, non Epiſcopo. *Statutum enim inquit idem hiſtoricus iuxta antiquum morem vt ex latere Imperatoris Romam mitterentur qui iudiciariam exercentes poteſtatem iuſtitiam omni populo facerẽt & tempore quo Imperatori viſum foret æqua*

lance penderent, & ſecundum hoc ſtatutum miſſi Romam delegati ad iudicandum Papam Paſchalem cui nonnulli imputabãt quòd homicidiũ perpetrauerat. Poſt habuit hic Princeps cõuẽtũ generalem in Attiniaco circa Miſſam. Si Martini vbi ſtatũ Eccleſiaſticum penè collapſum in antiquũ ſplendorem ſtatim erigi iuſſit. Hęc ſunt Annaliũ verba. Lata quoque fuerũt multa ſub eo iudicia in alios rebelles Epiſcopos, vt in Ebonem Archiepiſcopum Remenſem & in Agobertum Lugdunenſem qui (vt ſcriptum eſt in libro qui inſcribitur Vita Ludouici pij) poſtquã euocatus ad ſatisfactionẽ venire diſtuliſſet, cũ ter fuiſſet vocatus ab Eccleſiæ præſulatu ſemotus eſt, cæteris in Italiã fugientibus. Poſtea Leo IIII. Pontifex Ludouico Auguſto rerum à ſe cõtra Saracenos geſtarum rationem reddidit, nimirùm quod Romanos aduerſus illos armaſſet, vt conſtat ex c. igitur 23. q. 8. apud Gratianum: idque vt Principi non vt defenſori vel aduocato, vti Decreti gloſator ineptè dixit allegans cap. venerabilem de elect. in decretalib. Neque enim Leo ad eum ſcripſit vt ad Vicedominum, Aduocatum defenſorem vel œconomum, aut caſtaldum

vel prępoſitum. cuius meminit Vrbanus pōtifex in c.ſaluator cauſ.1.q.3. Etenim Ludouicus vrbis dominus erat, neque Leo IIII. donationem à Conſtantino ſędi Apoſtolicę factam allegabat quã romani Monachi fabricauerũt. Neque vllus ſcripſit Imperium romanorum à Græcis ad Germanos tranſlatum ea lege & conditione vt Imperator Eccleſiæ romanæ aduocatus eſſet, neque vrbs romana, nec Imperij dignitas in feudũ ab Epiſcopo romano Germanis principibus conceſſa dicitur, vt Aduocatia Tigurinenſis in Auſtria & Bethuniæ in Flandria, & aliæ multis in locis. Nam ſi id ita eſſet Imperator in feudo ſibi commiſſo pręuaricator fuiſſet, quod vt ex veteribus inſtrumẽtis diſcimus Balmund dicebatur, ſicut in Germanię Chronico à mutro notatũ eſt. Sed alia eſt Imperij conditio quod vt à principibus gladio paratum, ita cum iure gladij retentum & conſeruatum fuit. Quod ſi iuriſdictio aliqua pontifici romano aliquorum principum cōſtitutionibus tributa eſt (quod romani non docent) Leo IIII. rei in neceſſitate geſtæ rationem reddens oſtendit ſe romanos in armis contra Saracenos habuiſſe non quòd

turbæ ſeditioníſue faciendæ vel principalis authoritatis vſurpandæ conſilium iniiſſet, verùm vt vim repelleret, quemadmodum aduerſus hoſtem publicum quiuis homo miles eſt. Sed nónne idem Leo eidem Ludouico Auguſto II. ſcribẽs apud quẽ proditionis ac perduellionis accuſabatur quod cũ Imp. Græcorum aduerſus Germanorum ſtatum coniuraſſe diceretur, nónne Imperatori illi ſeſe ſubmiſit, & ſi quid incõpetenter, vt ait, egiſſet, atque in ſubditis iuſtæ legis tramitem non obſeruaſſet dixit velle ſe id ipſius emẽdare iudicio. Certè id ex eo recitat Gratianus in c. nos ſi incompetenter 2. quæſt. 7. Vt verò iſte Ludouicus in Romanos & alios Imperio FrancoGermanorum ſubditos ſic Carolus Caluus cui Francorum Regnum in Gallias obtigerat in omnes eius ſubditos tam clericos quàm laïcos ſummã exercuit poteſtatẽ. Etenim ipſi, vt Annales dicũt, tactis ſanctis reliquiis ſacramentum fidelitatis eius miſſis præſtiterunt ſecundum capitula facta apud Attiniacum anno incarnat. Domini DCCCLIII, cuius formula his verbis erat concepta, Ego illuſtriſſimo Karolo Ludouici Filio ab iſta die inante fidelis ero

ſecundum meum ſauirum ſicut Frãchus homo pro rectè eſſe debet ſuo Regi. Sic me Deus adiuuet & iſtæ reliquiæ. Iuratum in mallo Regis V.non Iul.eodem anno. Et poſteà apud Cariſiacum palatium anno DCCCLVIII iuramentũ eidem Carolo fuit à ſubditis iteratum, quale continetur in profeſſione Epiſcoporum facta apud Gũdulfi villam Ingilberga Regina, & Legatis ſedis Apoſtolicæ Formoſo & Gaderico præſentibus. Et Rex etiam ita iurauit. *Et ego quantùm ſciero & rationabiliter potuero Deo adiuuante vnumquemque veſtrum ſecundum ſuum ordinem & perſonam honorabo, & ſaluabo, & honoratum ac ſaluatum abſque vllo dolo & damnatione vel deceptione conſeruabo, rationabilem miſericordiam exhibebo ſicut fidelis Rex: & pro nullo homine per ſtudium aut maleuolentiam, vel alicuius indebitum hortamentum deuiabo, quantum Deus intellectum & poſſibilitatem donauerit. Et ſi per fragilitatem cõtra hoc mihi ſubreptũ fuerit cùm hoc recognouero, voluntariè emendare curabo. Poſt generali ſacramento omnes fideles ſiue laïci ſiue clerici promiſerunt neque per ſe, neque per miſſum neque per literas, neque per emiſſam ſeu intromiſſam*

miſſam perſonam vel quocumque modo ac ſignificatione contra Regis honorem & ſuam ac Eccleſiæ & Regni illi commiſsi quietem & tranquillitatem ac ſoliditatem machinaturos, vel machinanti conſenſuros. Tunc & laïci & clerici Regibus Francorum parebant, & Regij Iudices lites eorum dirimebant, atque in negotiis Eccleſiaſticis Epiſcopi ipſorum auctoritate congregati. Sic in libello proclamationis regis iſtius Caroli Calui contra VVenilonem ſcriptum eſt ab eo fidelitatem ſacramento Regi promiſſam, quam & alij ſpoponderunt. Nec iuſiurandum Ro. Pōtifici fuit ab eis præſtitum. De negotiis verò Eccleſiaſticis acturi patres Synodos authoritate regia contrahebant. Certè Nicolaus I. Papa ROMANUS in Epiſcopos aliquot Franciæ iuris dicendi poteſtatem vſurpare conatus eſt, vt diſcimus ex cauſ 9. q 3. c. conqueſtus cùm Sigedodus Narbonenſis Archiepiſcopus querelam aduerſus Rodulfum Bituricenſem propoſuiſſet, quòd Rodulfus clericos Narbonenſes ad iudiciū ſuū venire compuliſſet. Et ait Gratianus illum Pontificem Niceni Concilij regulas ſeruandas dixiſſe, hac tamen exceptione addita (ſi

fides ei qui recitat adhibenda eſt) præterquàm ſi Apoſtolica ſedes aliquam Eccleſiã vel ipſius rectorem quolibet ſpeciali priuilegio decreuerit honorare. Verũm hæc exceptio falſi valdè ſuſpecta eſt, aut ſi eam pro vera habere volumus, cùm Niceno Concilio ſit contraria, & penes ſedis Apoſtolicæ Romanæ Pontificem ſummam velit eſſe poteſtatem, nullius momenti eſſe debet: Et ſi Nicolaus regulas Nicenas ab aliis obſeruãdas dixit, quod quiſque iuris in eos ſtatuere voluit eodem ipſum vti oportuit, non de finibus inter Epiſcopos huius Regni cognoſcere: cùm hæ controuerſiæ vel in Synodis authoritate Regia contractis, vel à Iudicibus Regiis terminandæ forent ſecundum Bonifacij Papæ conſtitutionem ad Gallos, quam refert Gratianus in c. decernimus 3. q. 9. his verbis, Decernimus veſtrum debêre intra prouinciam eſſe iudicium, vbi veſtrũ legendum eſt, non veſtram vti habent corrupti à Romanis Codices. Hoc enim Gallorum ius ex Synodo XII. Prouinciarũ apud Tullenſem Prouinciam habita manifeſtè apparet (quæ vniuerſalis à patribus appellatur) vt Salomoni qui tunc Britannorum tenebat re-

gionem (quam Armoricam vocant) ſuggereretur, vt permitteret totius Britāniæ Epiſcopos debitam reuerentiam Metropolitano inferre, videlicet Turonenſi. In hac autem Synodo de romano Pontifice nullum verbum. Et à Concilij patribus monitus fuit ille Salomon Armoricus, vt conſideraret quanto animæ ſuæ periculo Britannorum dominationem inuaſerat cùm domino regi Carolo fidem priùs iuraſſet: & vt recordaretur gentem Britannorum Francis ab initio fuiſſe ſubiectam & ſtatutum dependiſſe tributum, ac per hoc non dedignaretur ad nuper obmiſſam reuerti conſuetudinem. Quæ hîc notanda cenſui quia volebat hic Salomon & Britanniæ Prouinciæ vrbes, & Eccleſias, illas regi Francorum, has Metropolitani iuriſdictioni ſubtrahere. Quod minus piè ab eo factum, à Cōcilio iuſtè reprehenſum eſt. Hæc erat illius Synodi authoritas quę de finium controuerſiis inter Epiſcopos & Metropolitanos Franciæ cognoſcebar. At obiiciunt romani c. hæc quippe cauſa 3. q. 6. vbi Nicolaus Papa Salomoni illi regi Britonum ſcripſiſſe dicitur, *vt ad Turonenſem Archiepiſcopum omnes Epiſcopos*

regni ſui mittere non detrectaret, cùm is Metropolitanus eſſet, omnéſque Regni illius (ſi ita vocari debeat) Epiſcopi ipſius ſuffraganei: & ideò, inquit, cùm coram deſignato Turonicæ Eccleſiæ præſule, & integro numero collegarum id eſt XII. Epiſcoporum celebrato conuentu fuerint eiecti Epiſcopi regulariter examinati appareritque quod canonicè fuerint eiecti, Epiſcopis ipſis in ſua deiectione manentibus, qui in locis eorum conſecrati ſunt, potuerũt vtique Epiſcopatus honore potiri. Mox ſummam ſibi poteſtatem vendicans hæc adiicit, Quòd ſi ad Turonenſem Archiepiſcopum præfatos Epiſcopos mittere dedignaris, ſtudeas duos Epiſcopos de expulſis & duos de ſubrogatis vnà cum Eccleſiæ tuę legato ad Apoſtolicã beati Petri ſedem tranſmittere, vbi digna examinatione præmiſſa qui legitimi Epiſcopi ſint appareant, & ſuas Eccleſias irregulariter non amittant. Videte Gallofranci quanta fuerit huius Pontificis aſtutia, qui vt iuris dicendi poteſtatem in Francos & Britannos vſurparet cauſam ad ſe euocauit quę alibi quàm in Franciæ partibus agitari non potuit, vti in illo XII. prouinciarum Concilio agitata & terminata fuerat. Tum Francię

Epiſcopi & clerici Regibus iuramentum præſtabant. Romani quoque Pontifices imperatoribus: vt Formoſus Arnulpho, Deum teſtem faciens & per diuina myſteria obteſtatus ſe illi fidum fore, neque auxilium aut fauorem Lamberto aut eius matri præſtiturum licet Romani id indignè ferrent qui tyrannidem in Eccleſiam Chriſtianam ſemper inuehere conati ſunt. Et poſteà tāta fuit Imperatorum in Pontificem Rom. authoritas vt Iohannes 13. aut. 14. ab Othone Imp. depoſitus fuerit. Nec enim Pōtificis illius ea poteſtas erat quam poſteà quidam vindicare conati ſunt nimirùm regna conferendi. Quod ex Doni Papæ vita conſtat qui cùm Poloni coronam ab eo dari Principi ſuo poſtulaſſent eam concedere noluit. Nec credo quod quidam dixerūt ipſum id quod petitum ab eo fuerat denegaſſe quòd nihil ei oblatum fuiſſet. Siquidem hiſtorici illum modeſtum & integrum ac vitæ & ſcelerum purum fuiſſe teſtantur, nec vllam iniuriam ab eo cuiquam, vel ipſi ab vllo fuiſſe illatam: quem vtinā ſecuti fuiſſent Benedictus VIII. & Ioannes XXI. qui quoniam aliter ideò malè fecerunt. Reuertamur ad Francos. Fuit

hæc quondam maiorum noſtrorum virtus, vt ſolum Principem in iis quæ ad temporalia pertinent agnoſcerēt. Et vt hodie in poſſeſſorio beneficiorum Eccleſiaſticorum ſoli Iudices laïci notionem & iuriſdictionem habent ſic habebant ſub Carolo Simplice cùm lis inter Hilduinum & Richarium de Epiſcopatu Tungrenſi mota eſſet. Rex enim(inquit Frodoardus in Chronico ſuo) illum Epiſcopatum Richario dederat quòd Hilduinus cui priùs conceſſerat ab eo deſciuiſſet.Et licet eligente clero ac populo necnon fauente Giſleberto Lotharingiæ Duce (quem perfidi Lotharienſes Principem relicto Rege Carolo contra ius Francorum delegerant) Hermannus Archiepiſcopus Hilduinum ordinaſſet,Carolus reuerſis ad ſe Lotharienſibus & ipſo Giſleberto,Richario Abbati non Hilduino Epiſcopo illum Epiſcopatum conſeruauit. Sanè quod à Rege Carolo factum à Romano Pontifice adprobatum Flodoardus ſcripſit. Nam Richarius inquit anno DCCCCXXII. Romam profectus propter Epiſcopatum Tungrenſem reuerſus ordinatus fuit. Sed hoc ille hiſtoricus addidit,vt Romano Epiſcopo faueret,vel

ſi verũ dicit, nos adſerere poſſumus approbationem iſtam non maiorem vim habêre quàm confirmationem inutilem:quia quod Rex ſuo & communi iure in Gallia conceſſerat Romani Epiſcopi authoritate & reſcripto non indigebat. Sed erant tunc omnia in Francia (vti nunc) bellis & ſeditionibus plena:& Epiſcopi contra Reges armati Romam ibant ac Pontificium auxilium implorabant,vt Romani Pōtificis fœdere cum illis inito cauſam ipſorum aduerſus eos quibuſcum illis bellum erat fouerent: & tunc cadente regia dignitatePontifica creſcebat. Nec tamen ita aucta eſt,quin penes Reges remãſerit, qui regia poteſtate rectè vti ſciebant. Sub illis ſiquidem Epiſcopi Franciæ in regno & ab Epiſcopis regni authoritate regia congregatis iudicati ſunt.Ita ſub Rege Hugone Capetio, qui Arnulphum poſt Adalberonis Remenſis Epiſcopi obitum ab AdalberoneLaudunenſiconſecrari iuſſerat, vthoc beneficio illũ deuinctũ haberet,cùm Arnulfus ille qui iuramento Hugoni & Roberto regibus præſtito ſe puram fidem illis ſeruaturum promiſerat vt conſtat ex chirographo quod exſtat in c.8.SynodiRemis cō-

gregatæ ad regis Hugonis aduerſarios trãſfugiſſet, in Synodo repræſentatus ac depoſitus fuit, vti Gerbertus (qui poſteà Pontifex fuit) Othoni Imp. ſcripſit ex rerum geſtarum fide. Et notandum maximè quod in illa Synodo Arnulſus Aurelianenſis Eccleſiaſticæ libertatis defenſor integerrimus grauiſſimè dixit non expectandam Ro. Pontificis ſententiam. Quod multis rationibus confirmauit. Et quoniam quidam dicebant ex ſententia Gelaſij Papæ Romanam Eccleſiam de tota Eccleſia iudicare, Papam verò ad nullius commeare iudicium, nec de eius vnquã ſententia iudicari poſſe: ipſe reſpondit Africanos Epiſcopos id impoſſibile iudicaſſe, niſi fortè, inquit, quiſquam eſt qui credat vni poſſe dominum noſtrum examinis inſpirare iuſtitiam, & innumerabilibus congregatis in Cõciliũ ſacerdotibus denegare. Tũ addidit exemplum D. Petri, qui licet loco prior at ſcientia inferior erat: & ideò D. Pauli iudiciũ non abnuit in faciem ſibi reſiſtentis. Adiecit Gregorium equidẽ in ſua cauſa iudicãtem dixiſſe inuolutum criminibus Epiſcopũ Ro. Pontifici ſubiectum: quod an indefinitè verùm ſit multi dubitant: at certè eum qui aggraua-

aggrauatus non eſt parem dignamque ſe ac Romano Pontifice in omni negotio laturũ ſententiam.hęc dicebat ille ſanctiſſimus Aurelianenſis Epiſcopus,qui tamẽ non fuit hoc nomine hæreſeos accuſatus, ſed ne quidem ſuſpectus.Et licet,inquiebat,Damaſus Papa cùm Epiſcoporum ſumma negotia Metropolitanis diſcutienda commiſiſſet definitionem eorum ſuæ poteſtati attribuerit, illi inquit non reſiſtimus. Tum authoritatem Hugonis profert in depoſitione Pauli Theatinę ciuitatis Epiſcopi quam ſe ignorante factã non modò ipſe ſuo iudicio cõfirmauit, verùm etiam grauius in depoſitũ animaduertit. Nimirùm ſi ab Epiſcoporum ſententia appellaretur intelligebat vir ille piusiudices in partibus non extra regnũ à ſummo Pontifice dandos ſecũdum ordinem priſco more ſeruatum. Et ſi aliquando à Romano Põtifice iudicium Romæ datum eſt,id raró cõtigiſſe & à Francis haud probatum. Quod ſi probarunt,non tamen ea lege id feciſſe, vt ſemel vel bis factum ad conſequentias trahi poſſet. quod Aegidij Remẽſis Archiepiſcopi & Ebonis qui illi ſucceſſit exemplis confirmat in quorum primũ lata eſt ſententia in

Synodo Metēſi ſub Rege Chilperico: alter ſub Ludouico Pio ob crimen lęſæ Majeſtatis apud Theodonis villam à Galliæ Epiſcopis depoſitus eſt: longéque poſt à Nicolao Papa qui de omnibus cauſis cognoſcendi ius ſibi vindicabat requiſita & cognita hæc depoſitio & à Sergio corroborata. Sed vt Pontificum mos eſt quæ ab Epiſcopis authoritate ordinaria fiunt quantùm in eis ſitum eſt conuellere,ita Ioannes à Gallofrancis in cauſa Arnulfi geſta quaſi iniuriam ſibi illatam ad animum reuocans Synodum nouã indixit primùm Aquiſgranum, poſt Moſoïnũ. Quô vnus è Gallofrancis Gerbertus profectus fuit, at cũ magna pars Lotharingorum & Germaniæ inferioris prælatorum conueniſſet & Leo Sancti Bonifacij Abbas cum magno Italorum Abbatum munero, Gerbertus præcedentem Synodum ritè cõgregatam & omnia in ea rectè geſta expoſuit.Scio poſteà aliquot Pontifices ius& authoritatem in reges noſtros ſibi quærere voluiſſe.Inter quos Victor II.Rhemenſi Archiepiſcopo ius regis Francorum vngendi tribuere auſus dicitur, quaſi id poſſet facere quod & anteà quidam abHormiſda conceſ-

ſam dixêre. Sed id certum authorem nõ habet & ſi res eſt geſta certè haud legitima iſthæc conceſſio fuit, cùm hoc à regibus ſolis & ſtatui & concedi potuerit. Etenim præter ea quæ diximus de regis Caroli Calui conſecratione à VVenilone Senonenſi Archiepiſcopo facta ius iſtud conſecrandi & illius prærogatiua nulli Epiſcopo à Romano Põtifice dari potuit, vt ſub Ludouico Craſſo rectè contendit Yuo Carnotenſis. Sed nil non fecerunt Pontifices, vt non modò in ſpiritualem Epiſcoporum gubernationem, at etiam in terrenam regis Francorum dominationem ius poſſent acquirere. Quòd tamẽ eis non profuit quoniam reges & eórum Conſiliarij eis reſtiterunt. Certè Nicolai II. Pontiſicis legati vnctioni Philippi I. Regis Francorum adhuc ſeptennis à patre Hẽrico ſenio confecto ſucceſſoris deſignati interfuiſſe dicuntur, cùm Geruaſius Rhemenſis Archiepiſcopus illum ſacroſancto & cęleſti oleo conſecrauit. Sed hæc legatorum præſentia qui conſecrationi iſti fortuitò interfuerunt, nec erat neceſſaria, nec regis Francorum vngendi ius ad Pontificẽ Romanum tranſtulit: & ſanè vnctio ab eius authoritate

non dependet, ſed ab ordinaria quæ penes quemque Franciæ Epiſcopum ab initio fuit nunc penes Rhemenſem vti diximus ex longiſſimi temporis præſcriptione. Nec obeſſe potuit regi Francorum quod ab Alexandro II. Papa factum eſt exemplo Clem. 12. Victoris 2. & Nicolai 2. vt Imperium in regni F. ſubditos ſibi & ſucceſſoribus acquireret. Is monitus ab Oderico Vindocinenſis monaſterij Abbate circiter annũ Chriſti MXL. à Gaufrido Andegauorum Comite & Agnete Pictauiẽſium Comitiſſa monaſterium in honorem Trinitatis apud caſtrum Vindociũ fundatum fuiſſe, & à Nicolao 2. ſpeciale Priuilegium conceſſum preter ea quæ à Clemẽte & Victore indulta fuerunt hoc addidit, nimirùm vt inter ſedis Apoſtolicæ Pontificem & Abbatem illius venerabilis loci nulla prorſus perſona media habeatur: & quoniam beato Principi Apoſtolorum Petro eiúſque ſucceſſoribus in alodium proprium bona à Gaufrido & Agnete collata erant Eccleſiam beatæ priſcæ in vrbe Ro. cum dignitate Cardinali ſancti (vt ait) ſpiritus iudicio Oderico Abbati decernens ſtatuit, vt nulla niſi ſolius papæ per-

ſona poteſtatem aut dominationem aliquã in illo cœnobio exercêre audêret, vel pro eius loci rebus Abbatem, quem alodiarium beati Petri vocat, ſiue fratres ſollicitare contenderet, ſed ſi quis contra eos cauſari vellet Papæ præsẽtia requireretur. Hæc ſunt Priuilegij verba quod in Vindocinenſis monaſterij librario vidimus. Ex quibus perſpici poteſt quæ fuerint blanditię, quæ perſuaſiones, quæ artes, quibus huius Eccleſiæ fundatores inducti & à ſuis proditi fuêre. At quemadmodum Odericus Abbas à Franciæ territorio & iuriſdictione Regia eximi non potuit, ſic Gaufridus Andegauenſis Comes & eius vxor Regis Francorum Henrici I. autoritati dediti, nec ſe, nec ſua Romano Pontifici mancipare potuerunt: nec etiam Oderici Abbatis ſucceſſores, qui ſub Paſchali II. Papa Rom. idem fecerunt. Certè dici poteſt & Odericum & Abbates qui ita vixerunt patriæ proditores fuiſſe, vt à quibuſdam ſcriptũ fuit, & id veriſimile, quia ſe in Ro. Pontificis clientelam contulerunt contra veterum Gallicanæ Eccleſiæ Synodorum ſtatuta quibus ſe Regi & patrię totos dedere & in illis ſua omnia ponere &

quaſi conſecrarè debuerant. Verùm neque regni legibus nocere potuerunt, neque ſe ab ordinaria Epiſcopi Carnotenſis iuriſdictione liberare. Et Theodorici Epiſcopi quē huic priuilegio conſenſum præbuiſſe dicūt literis iuuari non potuit illius monaſterij Abbas cum T. iuri ordinario & ſucceſſorū hac in parte renunciare, & illud in Eccleſiæ prȩiudicium & detrimentum inſuperhabere nō potuerit. Itaque geſta ab illo pōtifice nobis nocere non poſſunt, vt nec ea quæ contra Henricum IIII. Imperatorē à Gregorio VII. & contra Regum Franciæ & aliorū authoritatē facta legimus, quȩ recitata ſunt in libro de vnitate Eccleſiæ conſeruanda qui eius tempore ſcriptus fuit: neque etiā quod ſcriptum eſt in tit. decretal. de iureiurando. Nec etiam authoritatem Regiam minuunt, nec ordinariam Epiſcoporum poteſtatem, nec Metropolitanorum Eccleſiæ Gallicanæ ab Vrbano II. in Francia geſta. Hic Turbanus à quibuſdam dictus, quòd omnia turbaret iuriſdictionem in Godofredum Carnotenſem Epiſcopum ſcortorum & adulteriorum accuſatum vſurpans eum depoſuit, & in eius locum Yuonē D. Quin-

tini Abbatem ſubſtituit. Vnde Galliæ Epiſcopi grauiter indignati quòd Gotofredi cauſa ab ordinariis in Francia iudicari debuiſſet, neque pontifex Ro. de illa cognoſcere: ſaltem ſi quod illi iudicium ordine relinquendum, & ea lege vt iudices in partibus ab eo delegati cognoſcerẽt. Itaque Richarius Senonenſis Archiepiſcopus & Metropolitanus interceſſit, neque Yuonis promotionem & conſecrationem approbare, nec illum Epiſcopum agnoſcere voluit. Et Epiſcopi Pariſienſis, Tricaſſinus, & Meldẽſis cũ Metropolitano conſpirantes Gothofredum ſedi ſuæ reſtituere tentarunt: à quibus Yuo adPapã appellauit. Et quãuis obtinuit, tamẽ cauſa cecidiſſet, ni appellatio romæ fuiſſet recepta conniuente Philippo Rege, qui verebatur ne coniugium quod cum Bertrada inierat diſſolueretur. Fecit & alia iſte Pontifex Vrbanus II. vt ſibi poteſtatem in Eccleſias Gallicanas vſurparet, vti cùm priuilegium Eccleſiæ D. Martini Turonenſis cõceſſit. Sibi enim Epiſcopatum vindicauit, forte ſub prætextu canonis illius Concilij Niceni (quem D. Auguſtinus à ſe diu ignoratum dicit) quo prohibitum eſt ne duo Epiſ-

copi in eadem ciuitate ſint. Tunc à pontificibus Romanis permoti multi clerici ſeſe à poteſtate Regia ſenſim eximere& ſubtrahere conabantur. Sic Ludouico 6. cognomẽto Craſſo regnante monachi D. Dionyſij Sugerium Abbatẽ elegerunt. At hoc Regi diſplicuit quamuis Sugerius illi gratiſſimus, & ab eo Romam miſſus(quem & poſteà Rex Ludouicis iunior ab eo educatus Proregem in Francia conſtituit, qui vulgò Regens dicitur.) Et cùm alij eodem ſeculo, Bernardi qui Pontificiam poteſtatem nimis acriter defendebat conſilio Regi iſti obſequium præſtare nollent, is eorum reditus in fiſcum cogi iuſſit, quod in perduelles hodie fieri debet. quod & in Anglia feciſſe dicitur rex Henricus cùm Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus regiæ poteſtati pluſquàm debuit reſtitit. Et ſi illo ſeculo Yuo Carnotenſis in Gallia non vixiſſet, certè multa in Eccleſia orta fuiſſent mala. Nam cùm permulti ſub Philippo Rege & Ludouico illo Craſſo eius ſucceſſore patrũm terminos egreſſi iniuſtis conatibus regiam authoritatem opprimere conarentur, Yuo ille ſanctus eorum

vim repreſſit, & ad Papam Paſchalem ſcripſit ipſi conſulens, & ab eo petens vt ſtatum Eccleſiarum qui CCCC annis fermè durauerat inconcuſſum manêre concederet, ne hac occaſione ſchiſma quod erat in Regno Germanico aduerſus ſedem Apoſtolicam in Galliarũ Regno ſuſcitaret. Vtinam eadem prudẽtia prædítus fuiſſet Archiepiſcopus ille Cantuarienſis, nec vllos in Eccleſia motus excitaſſet. Vos itaque Gallofranci habetis Yuonem Carnotenſem quem imitemini, qui noluit quidem ingrato animo Pontificem Ro. ſpernere à quo extraordinaria (ſi ita loqui liceat) gratia Epiſcopatum ſuum conſequutus fuerat: noluit etiam Regẽ Francorum Principem ſuum, nec iura Regni nec libertatem Eccleſiæ Gallicanę prodere: ſed prudenti conſilio ſcribens, & regi ſuo & pontifici Ro. & Eccleſiæ vniuerſæ gratus fuit, vt & grati fuêre alij pij Epiſcopi: qualis tunc erat Aruernenſis quem Rex ille iuſtiſſimus contra Aruernorum Comitem & Poligniaci Vicecomitem vim ei inferentes defendit. Illi etiam ſummam Regis poteſtatem in rebus terrenis fatebantur. Sic D. Bernardus licęt primis annis quibus Claræ

Vallis Abbas erat,vehementior quàm par ſuerit,cùm in Regno Francorum & natus & educatus ſub bono Rege viueret, ſummum eius imperium agnoſcens ad Eugenium Papam lib. 1 .de conſideratione ſic ſcripſit, *Habent hæc infima & terrena iudices ſuos Reges ac Principes terræ. Quid fines alienos inuaditis? Quid falcem veſtram in alienam meſſem extenditis? In criminibus non in poſſeſsionibus ſedes veſtra.* At dicunt Ieſuitæ ex eiuſdem Bernardi verbis colligi poſſe quod(vt loquuntur)Pontifex romanus directè non poteſt,illud indirectè poſſe. Hæc ſunt eius verba. *Sed aliud eſt* incidenter excurrere in iſta, aliud verò incumbere iſtis tanquam dignis tali & talium intentione rebus. Nos reſpondemus verba iſta non aliam ſententiam habere quàm Propheticas admonitiones & comminationes,quę Dei iudicium in reges legis ſacroſanctæ contemptores prę nunciabant. Sed aliud eſt prænuntiare,aliud pronunciare Prænuntiant Prophetæ, pronuntiant iudices. At Papa Ro. vel alius Epiſcopus ſeſe regum maximè regis Francorum iudicem dicere non poteſt præterquàm in ſpiritualibus ex ordine in francia ſeruato.

Nec in Francia pro lege habetur Conſtitutio Lucij 3.in cap. cùm ſit generale ext. de foro compet. vbi ait ſacrilegos coram Eccleſiaſtico iudice conueniri poſſe,quia ſeculares iudices ſæpè in iudicio ſunt remiſſi. Siquidem ſi clericus actor ſit forum rei laïci ſequi debet:ſi verò ſit reus, tum ad ſecularē iudicem pertinet prima cognitio, prehēſio, & interrogatio,& prouiſionis neceſſariꝯ adiudicatio etiam in clericos, vt deinde ad forum Eccleſiaſticum remittantur, exceptis caſibus quos priuilegiatos vocamus, vt ex vſu docuit vir doctus in ſuis ad illud capitulum notis. Nec probatur etiam in hoc REgno conſtitutio Cæleſtini 3. in c. quòd clericis eod. tit. vbi Pontifex mandat pecuniarias cauſas clericorum Pariſiis commorantium ſecundum ius canonicum terminari. Et Epiſcopus Pariſienſis cui Pontifex reſcripſit nullam habet in his cauſis iudicandi poteſtatem,præterquàm in ea iuriſdictione in qua iudices Regiæ authoritati ſubiectos dare debet, quorum appellationes ad Regia tribunalia deuoluuntur. Itaque Regia iuriſdictio& authoritas à nobis ſeruanda eſt præſertim in iis quæ in temporalibus conſiſtũt,

cùm etiam in Eccleſiaſticis negociis Innocentius 3. Papa Lucij ſucceſſor factum in Reginam Franciæ compromiſſum adprobauerit in c.dilect.de arbitr.quoniam inquit fœminæ præcellentes in partibus Gallicanis iuriſdictionem ordinariam habere noſcuntur. Quod hîc non profero quaſi Innocentij reſcriptum quaſi legem allegari debere exiſtimem. Nihil enim addit,nihil minuit: & ſi compromiſſum quod propriis viribus conſiſtebat Papæ ſententia confirmatum eſt, iſta confirmatio illi ius in Francia nullum dat, vt neque quod idem Innocentius reſcripſit in c. nouit dė Iudic. vbi ſeſe Iudicem cõſtituens inter Francorum & Anglorum reges Archiepiſcopum Bituricenſem delegauit,quod ſine iure & ſine more ab eo factum:aut ſi quid ei concedamus certè licet dixit legem factam ab Imperatoribus Valentiniano ac Theodoſio & Carolo, à quo dicit Regem Francorum qui tunc viuebat deſcendiſſe, & ab iis ſanctum, vt quicumque litem habens iudiciũ elegerit ſacroſanctæ ſedis Antiſtitis, illicò ad Epiſcoporum iudicium cum ſermone litigantium dirigatur: ab iſta lege quam

præter Innocentium retulit Gratianus in cauſ. xj.q.1. (quæ à Iuſtiniano abrogata ab Imp.CaroloMagno renouata eſt)Principes ſemper excepti fuêre. Et ea in deſuetudinē abiit, nec in Francia nec alibi ſeruatur. Sanè nonnulla exſtant Innocentij huius III. Papæ reſcripta,quæ pro ratione in Francia & citari & ſeruari debent, nō pro lege: quale eſt c.ex parte de verb. ſig. vbi excommunicatus vel interdictus ob contumaciam vel offenſam dubiam abſoluitur præſtita cautione iudicio ſiſti: & aliud in c. cum olim eod. tit. vbi Bleſenſi Comitiſſæ ſcribit de canonicorum Carnotēſium priuilegiis quibus contendebant nemini licêre excōmunicatis, vel nominatim interdictis propter iniuriam eis illatam, abſque congrua ſatisfactione abſolutionis beneficium indulgêre, & eam offenſam manifeſtam dicebant, non quæ iudici, nec quæ alij, ſed quæ ipſis videretur:ita demum manifeſtam videri debêre quæ vel per confeſſionem,vel per probationem legitimè nota foret, aut euidentia rei quæ nulla poſſet tergiuerſatione celari. At obiiciunt qui iuriſdictionem Pontificis RO. in Galliis prorogant Innocentij 3. ſen-

tentiam in controuerſia illa nobili quæ inter Archiepiſcopum Turonenſem & Epiſcopum Dolenſem in Concilio xij. Prouinciarum apud Tullenſem ProuinciamCCC. vel eo amplius annis terminata fuerat vt dicit Math.Paris in hiſtoria ſua quę maior vocatur vbi ait hunc papam, quem magnũ in ſcientia vocat & iuriſperitum audacem, poſtquam pro Archiepiſcopo Turonenſi iudicaſſet hæc verba ſententiæ ſuę addidiſſe, Doleat Dolenſis & gaudeat Turonenſis. Verùm huius controuerſiæ notio ad eum non pertinebat,vt neque ad Nicolaum I. vti ſupra docuimus, ſed ad Gallicanę Eccleſiæ Epiſcopos in Synodo authoritate regia congregata. Addunt Ieſuitæ, vt authoritatem Pontificis ad temporalia extendi etiam in Francia probent, id ab Innocentio iſto III. nominatim ſcriptum in c.per venerabilẽ qui filij ſint legitimi vbi in ſua cauſa iudicans ait videri Apoſtolicam ſedem plenam authoritatem habere confirmãdi ſtatus illegitimorum liberorum, ſed hoc dubitãter aſſerit, & ius tantum penes ſedem Ro. eſſe adfirmat in beati Petri vt vocat patrimonio vbi liberè id efficere poteſt, cum ibi ſummi

Pontificis exerceat authoritatem, & ſimul Principis exequatur poteſtatẽ. Et Panormitanus ait id quod indirectè in alieno territorio Pontifex ad ſe pertinere dicit ſine ſcrupulo non eſſe. Sanè iſte Pontifex quantum potuit Pontificiam dignitatem extulit, vt in c. ſolitæ de majoritate & obed. vbi hæc ad Imperatorem Oriẽtis ſcripſiſſe dicitur, *Quãta eſt inter Solem & Lunam tantam inter Pontifices & Reges differentiam cognoſci: hæc autẽ (inquit) ſi prudenter attenderet Imperatoria celſitudo*, non faceret aut permitteret C. P. Patriarcham magnum quidem & honorabile membrum Eccleſię iuxta ſcabellum pedum ſuorũ in ſiniſtra parte ſedêre, cùm alij Reges & principes Archiepiſcopis, & Epiſcopis ſuis (ſicut debent) reuerenter aſſurgãt, & eis iuxta ſe venerabilem ſedem aſſignent. Dum hæc recito memoria repeto quæ in Nicetæ Choniatæ Annalibus de rebus geſtis ſub Andronico Imperatore ſcripta ſunt. Andronicus, inquit, Annam Imp. Alexij ſponſam Regis Francorum filiam matrimonio ſibi iũxit, nihil veritus quamuis ſenex ac effœtus vieto & caduco corpore ſobrini vxorem adoleſcentulã roſeam & tenellam, nõ-

dum annos XI. natam per nefas amplecti: cuius nefarij voti cõpos factus à patriarcha ſuo & Concilio aliam gratiam petit, vt iureiurando quod Imp. Manueli & infelici eius filio dederat ſolueretur, ac cæteri vnà quos ſacramenti cœperat oblinio. Illi verò quaſi abſque vllo diſcrimine & vinciendi & ſoluẽdi poteſtatem diuinitùs accepiſſent ſtatim literis palàm affixis impunitatem ſcelerum perfidis conceſſerunt. Andronicus autem Pontificibus illis iuriſiurandi ſacroſancti ſolutoribus quam gratiam retulit? Ea fuit vt quædam leuicula eorum poſtulata fierent: maximus verò is honos, vt ſubſelliis ad ſoliũ Imperatoris collatis ei adſiderent, qui cùm paucos dies duraſſet, vmbra potiùs honoris quàm verus honos materiam eos ridendi præbuit, priſtina conſuetudine reuocata inſtar vi curuati ligni, à quo licet natura expulſa ſit, tamen poſteà recurrit: Imò ea res multùm eorum dignitatem imminuit. Nam Andronicus vir omnium mortalium leuiſſimus & in actis ſuis parùm ſibi conſtans pontifices illos in ſplendido ſolio ſedens facilè ad latus ſuum non admittebat, ſed cubito pellebat. Ita qui paulo antè Imperatoris conſeſſu gloria-

gloriabantur, idque ſibi præmium vt fidelibus miniſtris datum verbis Dauidicis iactabant: tum inuolutis capitibus recedentes ſui ipſi miſerebantur, quòd iis ſolutis quæ ſoluēda non eſſent à Deo defecerant, & deriſorē Andronicum fruſtra coluerant. Vnde Innocentius III. Romanus Pontifex, cuius poſteà opem implorarunt, in illa decretali quam recitauimus ab Imp. C. P. Andronici ſucceſſore petiit, vt is honoris locus Antiſtitibus ab eo concederetur, quem ab aliis datum dicebat. Sed quis dicat hunc Pontificem in ſua cauſa iudicare potuiſſe? Non omnibus probatur conſtitutio de Patriarchis ab eo ſcripta in c. duo ſimul tit. de offic. Iud. ord. vbi de cauſis eorum qui Archiepiſcopis ſubditi ſunt, vel Epiſcopis, Patriarchas cognoſcere non debere ſtatuit, pręterquàm per appellationem, Niſi (inquit) ſedes Apoſtolica aliquam Eccleſiam vel Rectorē ipſius quolibet ſpeciali priuilegio decreuerit honorare. Statutum enim laudatur, ſed improbatur exceptio: vt & piis placêre non poſſunt priuilegia regulis Nicenis contraria: quemadmodum illud quod iſtius Innocentij III. Papæ reſcripto Papæ Romano tribuitur in c.

propoſuit tit. de conceſſ. præb. vbi ait ſe de plenitudine poteſtatis de iure ſupra ius diſpenſare poſſe. Et aliud quo dixit Epiſcopos qui à Metropolitanis conſecrantur non poſſe niſi à Romano pontifice condemnari in c.inter corporalia de tranſlat.Epiſc.quod licet nonnulli legi inter capitula C. Magni L. Pij & aliorum qui illis ſucceſſerunt deſcriptæ ſimile eſſe dicant, tamen aut ea lex obſoleta, aut falſi ſuſpecta eſt:& aliter Gallofranci vixêrunt. Longè verò melius & ſanctius ipſemet Innocentius quàm in illo c. inter corporalia in alio reſcripto nimirùm in c. irrefragabili eod. tit. in Concilio generali reſcripſiſſe dicitur ſubditos Epiſcopis ab iis corrigendos, & ſi qui per capitulum emendari conſueuerint ceſſante capitulo ab ipſis Epiſcopis puniendos. Et nos ex veteri iure dicimus Epiſcopos à Metropolitanis primùm, dein ſi prouocent à iudicibus in Synodo intra partes Regni iudicandos, qui certè à Rom. Pontifice in regno delegandi ſunt, quod ratione ordinis fieri oportet dũ modò Papa poteſtate ſua nõ abutatur. Quod verò in c. dilectus de lege diœceſana, & de lege iuriſdictionis ſcripſit ad monaſteriorũ

exemptionem pertinentia, quantum Eccleſiæ Chriſtianæ nocuerint ex eo apparet, quod inde peccandi licentia clericis & monachis conceſſa fuerit. Nam poſtquàm ipſi contra veterum Conciliorum generalium ſanctiones, & leges Aurelianenſium Synodorum quibus huiuſmodi exemptiones reprobatæ fuerant à lege diœceſana ad quam ſpectat vocatio ad Synodum ſeſe ſubtraxêrũt, paulatim ſe à iuriſdictionis lege exemêre: vnde animarum curę ab aliis quàm ab Epiſcopis ordinariis commiſſæ & delictorum coërcitio regularibus irregularibus ac vitioſis mãdata. Et hinc malorum multorum labes in clerum introducta, & quidlibet impunè agendi libertas. Poſt coacti Epiſcopi iuſiurandum Romano Pontifici præſtare, quod primùm fieri cœpit ſub Gregorij VII. tempora, vti diſcimus ex c. ſunt noſtris de iureiurando. Nam conſtitutiones quæ Gregorio III. tribuũtur eius nõ ſunt, & error manifeſtus eſt in tit. decretalium circa earum inſcriptionem. Nec verò pro lege in Francia habitum eſt quod G. VII. ſtatuit. Inſciis ſi quidẽ Regibus facta & à Senatu non permiſſa, nec legis nec conſuetudinis in hoc Regno vim

obtinêre poſſunt. At tamen hoc iuramento clàm à Gregorio VII. extorto eius ſucceſſores eam ſibi auctoritatem vindicare voluerunt vt Innocentius ille III. alia conſtitutione quæ exſtat in c. nimis illo tit. de Iureiur. ſanciuiſſe dicatur, vt clerici non habentes temporalia à laïcis, non teneantur eis iuramentum fidelitatis præſtare. At hæc conſtitutio, vt contra legem diuinam facta & Apoſtolicis Petri & Pauli præceptis repugnãs nullius momenti in F. fuit. Siquidẽ Reges & Principes corporum domini ſunt, & ſubditę illis omnes animæ ſiue laïcorum ſiue clericorum, qui ſi principibus placuerit ad iuſiurandum compelli poſſunt: & vt olim Abbo Floriacẽſis dixit iurare debent omnes, id eſt iure orare cùm naturali ſacramento adacti ſint: nec ciuile ſi requiratur detrectare debeant. Quod ipſi Romani Pontifices ante Gregorium VII. agnouêre. Etenim Symmachus Papa vt refert Gratianus in c. Concilia parag. Hinc etiam 17. diſt. quamuis verba proferat Regis Theoderici dicentis Synodalis eſſe arbitrij in accuſatione contra Epiſcopum Ro. propoſita, & negotiis Eccleſiaſticis ſequenda præſcribere, tamen poſteà

fatetur ab illo additum ad ſe vt Regem reuerentiam pertinêre: quæ à ROMANO PONTIFICE, principibus fuit exhibita. Nam & conſtitutiones Imperiales à clericis obſeruandas edixêrunt, vt poſt Innocentium III. Honorius III. PAPA qui Marciani & Iuſtiniani conſtitutiones allegauit eaſque ſeruandas dixit in c. I. de iuramento calum. in decretalib. Quod ſi aliquæ ſpiritualis obedientiæ profeſſiones ab Epiſcopis Franciæ Romano PONTIFICI factæ ſunt, idem iudicandum eſt, ac ſi quis aliena cenſendo ſua facere vellet ex Iuriſconſulti ſententia qui in ſimili ſpecie ſic dixit, *Quæ quiſque aliena in cenſum deduxit nihilo magis eius fiunt*. Verumtamen inde pedetentim Romani Pontifices Regum ſubditos ab obedientia ſubmouere tentarunt, & vt eos allicerent, ſub tunica & ſinu religionis ac deuotionis ſimulatione ſpiritualia à temporalibus diſcernenda dicentes, iuſiurãdum quod principibus à ſubditis præſtabatur interpretari auſi ſunt: quaſi legis naturalis & tacitę quæ ſubiectos Regibus adſtringit, & eius quæ de iureiurando in quibuſdam regionibus ſcripta eſt cognitio Pontifici data ſit. Ita Honorius ille III. In c. petitio.

illo tit. de iureiur. canonicis Antiochenis reſcripſit, *cos iuramento quo Principi ſuo ſeſe obligauerant, non teneri quin pro iuribus & honoribus Eccleſiæ ſuæ*, ac etiam ſpiritualibus defendendis contra ipſum Principem ſtare liberè valerent. Videte quomodo qui in perſecutione fugæ conſilium dare debuit, vim repellendam contra Euangelica præcepta ſcripſerit. Modeſtior tamen fuit iis qui in pontificatu illi ſucceſſère. Addit enim quod notandum eſt his verbis, *Coërcendo vos à machinatione duntaxat per quam idem Princeps debêret læſionem perſonæ, vel ſui incurrere Principatus.* Vtinam noſtro ſeculo Sorbonici clerici, & alij ab iis perſuaſi, qui, vt eorũ concluſiones & determinationes demonſtrant, Chriſti & Apoſtolorũ præceptis non parendum cenſuerunt, ſaltem huius Pontificis Honorij conſilium ſecuti eſſent & auctoritatem Epiſcopalem & Pontificiã non tam temerè vſurpaſſent. Sed quid dicimus Epiſcopalem, cùm hæc concluſio qua ſubditos à Rege Henrico III. ſeſe poſſe ſubtrahere ſtatuerunt à priuatis hominibus iuris dicendi nullam poteſtatem habentibus ſcripta diabolica iudicanda ſit, vti etiam

foret,quę vel à Romano Pōtifice vel ab alio pronunciaretur huiuſmodi ſententia? Nam iu Euangelio diabolus Chriſtum alloquens de Regnis dixiſſe ferrur,Mihi tradita ſunt & cui volo de illa. Quamobrem ego ſpero à benè conſulto Pōtifice in iſtos Sorbonicos Matæologos fulmen aliquando miſſum iri quòd Regis ſubditos Sorbonici ſubditi impio iſto conſilio perdiderint. Certè vt id in Frãcia authoritate ordinaria à piis Epiſcopis faciendum eſt, & ſummi etiam ipſius Ro. Pontificis ſecundum ordinem in hoc Regno ſeruatum optandum iudicium, quo iſtorum hominum opinio damnetur, & poſteà ſecularibus iudicibus tradantur vt eorum ſupplicio religiones expiari poſſint. Quòd ſi pontifex R. illorum ſententiam probaret eius decretumvim legis in Francia non habêret. Nam integerrimi Iudices & Regis Conſiliarij, tam Epiſcopos quàm clericos vti alios Regũ ſubditôs ſemper in officio ita cōtinuerunt, vt ſine exceptione,lege,conditione, & indeuotione vlla Principibus ſuis ,quibus vt illi ipſis,ſic ipſi illis nati ſunt,integra fide obedierint. Et eadē eſt hodie piorum Catholicorum & conſtã-

tium præſidum & Senatorum fides, eorum præſertim quorum virtus etiam in vinculis locum habuit, vbi libero ac ſoluto animo Regem Henricum III. ſolum donec vixit vt legitimũ Principem reſpexêre: & poſt eius exceſſum Henrico IIII. Francico & Nauarrico piè & libenter parendum ſtatuerunt. Similes ſunt nimirùm priſcis illis Senatoribus, quos integræ famæ iudices, & ius ſuum vnicuique tribuentes Imperator Fredericus arbitros ſumere voluit controuerſiarũ quæ inter ipſum & Pontificem Romanum motæ erant ſub Papa Innocentio IIII. anno MCCXLIIII. Sciebat videlicet eos regnãte D. Ludouico & Gregorio IX. Rom. Eccleſiam regente aliquot ante annis Rom. Pontificis ſententiam improbaſſe, qua Roberto Arteſienſi Comiti ſancti illius Regis fratri in odium Friderici Imperialem dignitatem adiudicauerat: quòd ius ei non fuiſſet id ſtatuere: & hoc exemplo perniciosiſſimũ à patribus illis ſapientiſſimis iudicatũ fuiſſe Matthæus Paris Anglus hiſtoricus docuit, & in librario curiæ perſcripta eſt Senatus authoritas. Tũc maiorum noſtrorum virtus, tunc pietas erga Deum & Principes erat admirabilis

mirabilis & illuſtris. Et cùm Rex pius D. ille Ludouicus libertatis Eccleſiaſticæ & iuris Regij defenſor maximus videret aliquot Romanos Pontifices in Luſitaniæ Reges & alios extra romanum territorium à Papis vſurpatum ius dixiſſe, & ingentem auri & argenti copiam per exactores huc illuc miſſos collegiſſe, ne idem fieret in Francia edicto ſpeciali prohibuit ſanctione pragmatica ann. MCCLXVIII, qua Romanæ curię hirudines & legatorum aliorumque à Pontifice miſſorũ, quibus omnia honeſta, atque inhoneſta vendere mos erat, tyrannicæ exactiones damnatæ ſunt. At vt diſcordię parẽs noua ſemper diſſidiorum excitat ſemina, ita aliquot poſt annis Papa Bonifacius VIII. huic Regno ſacris interdixit, & Regi Philippo Pulchro eorumdem Regnorum Principi & iiſdem titulis inſigni quibus hodie Rex noſter ornatus eſt. Nam circiter annum MCCCI in Regẽ illum quamuis ſanctiſſimum & Chriſtianiſſimum & ſedis Romanæ ac religionis antiquæ amantiſſimum Pontifex iſte Bonifacius ſeu Malefacius impuro ſtylo ſeueritatis aculeos emiſit : quod nec illum potuiſſe, nec

debuiſſe probabimus cùm de excommunicatione dicemus. Satis nunc fuerit ſi hoc loco dixerimus vobis libertatem ſeruandam vti tũc eam Gallofranci tuebantur, cùm nemo bonus eam niſi cum anima ſimul amittere debeat. Erat tum Francia in eam calamitatem redacta, vt laïci clericos deuitarent, quòd eos cum Bonifacio VIII. paria ſentire crederent. Vnde conqueſti ſunt apud illum Pontificem, ab eóque ſupplices petiêrunt vt aliquo remedio malis imminentibus occurreret, vti Chriſtiana charitas amicitia mutua conciliari, & Eccleſiæ Gallicanæ ſtatus in ſua dignitate permanere, Eccleſia denique vniuerſa tranquilla pace & optata quiete frui poſſet. Fuêre & inter laïcos Gallofrancos multi illuſtres viri quorum nonnulli Chriſtianam libertatem & Eccleſiam Gallicanam conſtantiſſimè defenderunt: vt Guilielmus Pleſſæus Vicenobij Dominus qui III. Id. Iunij anno MCCCIII coram Rege, & Ludouico Regis Francorum filio Eburonum, Guidone ſancti Pauli, & Ioanne Drocarum Comitibus iuramento corporaliter præſtito, id eſt tactis ſacroſanctis Euangeliis pro Regno, & Eccleſia Gallicana diſ-

ſeruiſ aduerſus Bonifacium illum VIII. Papam,quem nonmodò ſchiſmaticum,ſed hęreticum, atque diuini numinis contemptorem & multis nominibus damnandum docebat vir fortis animi,pius, & conſtans, inter cætera horrendum ac deteſtandum illud notans, quod cùm in ſacris Miſſarum ſolennibus qui intererant Chriſti corpus adorarent ipſę Bonifacius quamuis Pontifex tergum vertebat,quaſi auerſaretur& ſperneret. Exſtat oratio magni illius Pleſſæi in libro de rebus in Frãcia & Italia à Guilielmo Nogaretio illuſtriſſimo Equite & verè Gallofrãco Regis Philippi Pulchri iuſſu ſtrenuè & feliciter geſtis. Tunc vt noſtro ſeculo altero Pleſſæo Mornæo videlicet, ſic illo Guilielmo Pleſſæo Vicenobio opus fuit. Vterque enim Gallicanã libertatem tutatus eſt. Et quamuis iſte qui nunc viuit & viget multa ſcripſerit quæ ſecundum Proteſtantium opiniones tenenda exiſtimat,maximè de iis quæ ad primatum Romani Pontificis pertinent:tamen cùm ſeſe corrigi paratum ſæpenumerò proteſtatus ſit, & Regis noſtri exẽplo inſtitui deſideret,ſi modò in libero ac legitimo Concilio aliter quàm ſcripſit & cre-

dendum & ſcribendum indicetur : ab eo ſcripta eatenus ſaltem vobis & omnibus Catholicis probari debent, quatenus receptis Euangeliis, & Apoſtolicis, ac veterũ patrum, & Conciliorum generalium, & aliorũ in Gallia factorum vel adprobatorum, denique Gallicanæ Eccleſiæ regulis conſentanea videbuntur. At nunc iuuat (Gallofrãci) vobis ob oculos proponere quæ ſint Regni iura, & quæ libertates Eccleſiæ Gallicanæ quæ ex Pleſſæi illius primi Bonifacij VIII. aduerſarij orationib⁹ & ſcriptis ſtrictim colligere potuimus. Primùm regnum Francorum à ſola Dei lege pendere. Tum Francorum reges Eccleſiæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ protectores ac defenſores eſſe. Regem noſtrum filium Eccleſiæ primogenitum vt Chriſtianiſſimum, & omnibus pietatis titulis inter cæteros eminentem & inſignem. Eccleſiam Gallicanam liberam ſemper fuiſſe vti tunc erat, & ſi Pontificem Romanum agnouiſſet, id in ſpiritualibus tãtùm, ordine à maioribus ſeruato & perpetuò ſeruando, vt poſt primorum iudicum ſententiam, & ſecundum Metropolitanorum in Synodo iudicium, tertij ordinis ac poſtremi

iudices, tum à pontifice delegati intra Franciæ terminos ſententiam ferant: ſic tamen ne tertiò appelletur, & nil fiat præterquàm cauſa cognita, & in maioribus cauſis iudices in regno dētur. Tū leges de rebus Eccleſiaſticis à Regibus fieri, & laïcorū Principū ſtatutis clericos obſtringi. Prætereà clericorū Synodos Regum authoritate & prelatorum Regni Francici Concilio congregari, quod ſuo loco exemplis confirmabimus. Adiicit Franciam exemptam & liberam à Pontificū decretis & Conciliis Epiſcoporū, pręterquàm à generalibus & Gallicanis, ab iis denique patrum vel Pontificum ſanctionibus, quæ nouo iure contra vel præter veteres canones ſancita ſunt. Item vniuerſitates & Academias Regia authoritate fundatas à regibus fouēri. Addit reges Francorum eorumque domeſticos regni proceres, & officiales (quos vocāt) regios à romano Pontifice ſacris arceri non poſſe, de quo poſteà latiùs dicemus. Poſtremò non licere ro. Pōtifici regna & Principatus transferre vti Bonifacius VIII. contra ius fecerat, qui regnum Francorum Alberto Auſtriaco no-

ſtri nominis aduerſario adiudicaſſe ferebatur, & dixiſſe Angelum ſi è cælo deſcenderet & contenderet Albertum illum quem Romanorum regem vocabat non eſſe Regũ omnium Pontificia authoritate dominum, illum Anathema fore: cùm tamen anteà ſæpius ei maledixiſſet & eum proditorem ac parricidam vocaſſet. Ea fuit Bonifacij illius VIII. inſolentia vt nihil non fecerit quô ſibi iter ad tyrannidem in Reges exercendam pateſaceret. Et eius exẽplo Benedictus XI. quãuis ab illo in regem Philippum decreta reſciderit, auſus eſt tamen in Francorũ Academias ius ſtatuendi vſurpare, & Pariſienſis Eccleſiæ Cancellario mandauit, vt Doctores in Theologia & in Canonico iure (quod Romani Decretum vocant) authoritate Apoſtolica crearet. Poſt Clemens V. eius ſucceſſor eam ſibi authoritatem vindicauit vt reges à ſe inſtitui ac deſtitui poſſe diceret, imò ſibi multò maiorem nimirùm in Angelos & dignitates cæleſtes poteſtatẽ competere. Nihil tamen ſtatuit in regem noſtrum, quippe quem in temporalibus ſoli Deo ſubiectum cognoſcebat, qui & ipſius Clementis dignitati fauerat. Ab hoc Põtifi-

ce inuectæ ſunt in Gallias litium inſtituendarum formulæ præſertim in foro Eccleſiaſtico,& Concilij Viennenſis conſtitutiones quæ Clementinæ vocatæ ſunt ab eo editæ. At in temporalia Francorum bona ius nullũ habuit. Imò cùm anno MCCCVII. Anicienſis Eccleſiæ capitulum quod Podienſe vulgò nuncupatur à rege Philippo Pulchro ad Papam appellaſſet, prouocationi renunciauit& ſe regi tantùm in temporalibus ſubiectum declarauit.Certè poſt hunc Clemẽtem Ioannes XXII ſanctiones ſuas ad Academias miſit,vbi à iuris Canonici profeſſoribus equidem lectæ,ſed à iudicibus regiis pro legibus receptæ non fuêre. Et quamuis ab eo tempore iuris Anteceſſores eos quos vulgò Baccalaureos & Licentiatos vocant authoritate Apoſtolica fecerint, id regiæ authoritati & Francię legibus conſtitutionibus ac SCis. derogare nullomodo potuit. Certè Pontifices Antiſtites & E. multis in cauſis iuriſdictionem vſurpauerunt, vt in teſtamentorum executionibus, & in aliis etiã cõtrouerſiis.Nã præter eas quæ cõmuni E.vniuerſæ Conſilio illorum iudicio commiſſæ ſunt,nimirum cùm de hæreſi,vel

de fœdere matrimonij agitur, & de vſuris cognouêrunt:quẽadmodũ apparet ex protestatione Ducis Burgundię, Comitum Britanniæ, & ſancti Pauli & aliorũ procerũ ac nobiliũ Gallofrancorũ circiter annũ 1247. in qua aduerſus clericos grauiter conqueſti ſunt, quòd illi ex ipſorum caſtrorum reliquiis, quæ à regionis principibus & nobilibus habuerant fundamentum, iuriſdictionẽ ſecularium ſic abſorbebant, vt filij ſeruorum ſecundum ſuas leges liberos iudicarent. At illuſtres illi Principes proteſtati ſunt ſe non paſſuros *vt quiſquam clericus alium de cætero traheret in cauſam coram ordinario iudice, vel delegato, niſi ſuper hæreſi nuptiis, vel vſuris*, quarum iudicium tunc erat in foro Eccleſiaſtico:imò ſtatuto ſuo id prohibuerunt, amiſſione omnium bonorum & vnius membri mutilatione tranſgreſſoribus imminente, *vt ſic(inquiebant) iuriſdictio Principum & procerum reſſuſcitata reſpiraret, & clerici hactenus ex laïcorum depauperatione ditati reducerentur ad ſtatum Eccleſiæ primitiuæ, & in contemplatione viuentes nobis ſicut decebat actiuam ducentibus oſtenderent miracula quæ dudum à ſeculo receſſerunt*. Videte

dête Gallofranci, num ſanctum fuerit Francorum illorum Principum iudicium. Sanè huius Epiſtolæ tenor ingenia multorum exercuit qui tum, vt ait Math. VVeſtmonaſterienſis, credebant conſenſum eſſe inter Fridericum Imp. & Francos, cùm finis ipſius Epiſtolæ Friderici reſpondeat, cuius finalis hęc erat ſententia. *Semper fuit intentio noſtræ voluntatis clericos cuiuſcumque ordinis ad hoc inducere, & maximè maximos vt tales perſeuerent in fide, quales fuerunt in Eccleſia primitiua Apoſtolicam vitam ducentes, humilitatē dominicam imitantes.* Tales autem (inquit) clerici ſolebant Angelos intueri, miraculis coruſcare, ægros curare, mortuos ſuſcitare, & ſanctitate, non armis ſibi Reges & Principes ſubiugare. Certè idem Francos qui Fredericum Imp. alebat ſpiritus, & mēs eadem regni huius molē quę Imperium agitabat, vt Franci clericis in regium & Imperatorium nomen inuadentibus reſiſterent. Ecquis Gallofrancus non vidit, aut quis alius non audiit nobilem illam & ſplendidam diſputationem quæ ſub regis Philippi Valeſij tempora inter Petrum Cunerium patronū regium & P. Bertrandum Heduorum Epiſ-

copum fuit? Tandem in Franciaobtinuit aduocatus ille ſanctiſſimus qui Regis cauſam, vtpote qui meliorem fouebat. Is ferre non potuit vt clerici in hoc Regno præſcriptionem C. annorum acquirerent qua iuriſdictionem nō modò in nuptiarū cauſis exercebant, ſed etiam in laïcos noua vſurpatione in aliis omnibus ſibi quærere ſtudebant. Nos huic viro multùm debemus, vt & autori libri qui inſcriptus eſt, *Summaria & breuis doctrina felicis expeditionis guerrarum & litium Regni*, vbi hæc notatu digna ſunt, *Clerici*, inquit, *circa centum annos vſurparunt totam iuriſdictionem quam habent. Quod ſciri poteſt per antiquos qui vidêrunt etiam circa annum Domini MCCXL. quod tunc erat modicum exercitiū iuriſdictionis eorū, ita quòd nihil recipiebatur in Normania pro ſigillis Archiepiſcopi & Epiſcoporum, quæ modò valent annuatim XX. millia librarum Pariſienſium & vltra deductis expenſis. Nec ſuper talibus remedia particularia poſſunt adhiberi, quia maiores Regni Conſiliarij ſunt prælati, qui concorditer grauarent, & repelli procurarent reſiſtētes latenter tam per ſe quàm per eorum amicos: ita quòd cauſa repulſionis percipi non poſſet, nec*

probari. Prætereà dicunt prælati & eorum officiales Aduocatis Regalibus quando talia impugnant, quomodo creditis quòd Eccleſia ſuos inimicos beneficiis & prælationibus honoret? furioſus eſſet prælatus qui hoc faceret. Per talia (inquit) & alia infinita reprimuntur & tacentes ac diſsimulantes fiunt Regales, cùm dantur clericis eorum filiis ac nepotibus & propinquis beneficia pinguia quæ deſiderabant. Quid plura? ni (inquiebat pius ille vir) ni citò Regno ſuccurratur, & remedium celeriter adhibeatur, complebitur tempus præſcriptionis, ita quòd in perpetuum non poterit obuiari. Hęc minus politè & eleganter, ſed ſatis luculenter ſcripta videbuntur iis qui benè ſentient, vt ab eo prolata qui nec angina laborabat, nec argẽtangina, & qui ſententiæ ſuæ Chriſtum authorem habuit Chriſtum Dei filium & cæli Regem qui in hoc mundo iudex eſſe noluerat, & litigantibus dixerat, quis me cõſtituit diuiſorem inter vos? Ex his apparet Theodoſij Arcadij & Honorij Romanorum Imperatorum leges in Regno Francorum ſeruatas non fuiſſe, quas ex titulo Codicis Iuſtinianæi recitauimus. Nam iuriſdictio Regia & à principibus & Senatus authoritate

& conſtantia conſeruata vt ſub Philippo Valeſio, ita ſub eius ſucceſſoribus in priſtinum ſtatum reſtituta plenum habuit vigorẽ: maximè ſub Carol. V. VI. VII. VIII. Ludouicis XI. & XII. Franciſco I. Henrico II. Franciſco II. Carolo IX. & Henrico III. qui ſuis illam conſtitutionibus firmarunt. Et SCis. ſolennibus I. Gallus iudicatum teſtatur cōtra Archiepiſcopum Senonenſem & Epiſcopum Pariſienſem eos vi iuriſdictionis ſpiritualis coërcendi ius & prehendendi quod pragmatici priſiam vocant nō habêre. Vna tantùm in laïcos Pontificibus & Epiſcopis notio relicta eſt nimirùm in iis controuerſiis in quib⁹ de matrimonij fœdere agitur, quas in foro Eccleſiaſtico patres noſtri ob ſacramenti religionem tractandas eſſe cenſuerunt. Qui mos inter omnes ferè gentes fuit, etiam ſub Ethnicis Principibus, vt de his cauſis pontifices vt ſacris præfecti cognoſcerent: quemadmodum Tacitus 1. Annal. eos conſultos fuiſſe dicit. Non tamen eam iuriſdictionem in huiuſmodi controuerſiis habent in Francia Pontifices & Epiſcopi, vt de iis cognoſcant quæ ad res (quas temporales vocamus) pertinent. Nec enim in

Francia ſeruatur conſtitutio Papę Clementis III. quæ exſtat in tit. decretal. de donat. inter vir. & vxor in cap. de prudẽtia: ſiue is fuerit Guibertus qui contra Vrbanum II. ſedit, & à Francis Pontifex habitus non fuit, ſiue alter Clemens Gregorij VIII. ſucceſſor circiter annum MCLXXXVIII Philippo Auguſto in Francia regnante. Et quod ibi ſtatuit, *ad eum ſcribens cui matrimonij cauſam inter H. & M. commiſerat his verbis, cùm vos conſanguinitatem inter eos inuenientes ſententiã diuortij tuliſſetis, de dote quàm à viro mulier repetebat quicquã ſtatuere diſtuliſtis. Quia igitur, inquit, vos qui de matrimonio principaliter cognouiſtis, & de dote (quæ eſt cauſa incidens) acceſſoriè cognoſcere valuiſtis, & ſententialiter diffinire. Mãdamus quatenus prædictũ H. monitione præmiſſa cogatis, vt prædicta M. totam dotem (ſicut canonicum fuerit) reſtituere non moretur* : fortè ad eum reſcripſit hic Pontifex qui ab ipſo in territorij Romani finibus (quod tunc ab eo poſſidebatur) delegatus fuerat aut ſi in alia regione, prudenter certè delegatus ille iudex, vt Eccleſiaſticus cùm de ſpiritualibus tantũm deberet cognoſcere, de reſtitutione dotis (ſi verbis Põ-

tificiis loqui liceat)ſententiam ferre diſtulerat. Nam iuriſdictio quæ, vt poſteà fuſiùs oſtẽdemus cùm de excommunicatione quid tenendum ſit demõſtrabimus, penes Eccleſiaſticos iudices collata eſt, Eccleſię vniuerſæ conſenſu in ſpiritualibus tantùm locum habet, nec à clericis ad temporalia extendenda eſt: vt in ſanctionis illius Clementinæ ſpecie ſi controuerſia in Francia moueretur vel coram Epiſcopo, vel eorum officiali, nec ipſe, nec ſuperior, nec primas de dote iudicium ferre poſſent, nec de iis bonis quæ Græci parapherna, Galli teſte iuriſconſulto Vlpiano peculium vocabant. Nam de iure dotium, vel pactis, aut fundis dotalibus, vel donationibus inter virum & vxorem ſolent laïci tantùm iudices authoritate Regia cognoſcere. Hinc videtis quæ ſit in Eccleſia obſeruanda iuriſdictionis regula, quomodo ſtationes diuiſæ ſint: & Reges quidem pontificibus in iis quæ ad cauſas ſpirituales ſpectant, in temporalibus verò pontifices Regibus indigêre. Ne igitur Reges pontificũ iura, nec etiam pontifices Regiam iuriſdictionem vſurpẽt: ſed ex Nicolai papæ ſcriptis quæ recitantur à Gratiano in c. cùm ad

verum diſtinct.96. agnoſcamus omnes Dei mediatorem & hominum hominem Chriſtum Ieſum actibus propriis & dignitatibus diſtinctis officia poteſtatis vtriúſque diſcreuiſſe. Viuendum eſt Gallofranci patrum noſtrorũ exẽplo: ſed & qui Epiſcopatus tenent in huiuſmodi nuptiarum cauſis de quibus nunc diſſerimus ſibi ob oculos debent proponere, quæ à veteribus Gallicanæ Eccleſiæ paſtoribus in primis Gallicanis Conciliis dicta & facta ſunt: inter quæ iuuat hîc proferre canonem 21. Cõcilij II. Turonici in quo Childeberti, Chlotarij, & Aritberti Regum conſtitutionem recitatam legimus *Ne nuptiæ ex reſcripto petantur*. Sic à Regibus & Epiſcopis datum ſibi inuicem videmus auxilium in c. ſi verum 31. q. 2. vbi Gratianus recitat *Vrbani Pontificis ſententiam qui in cauſa Iordani Principis à quo filiola flens nolens dolentibus, nec adſentientibus matre & propinquis Raynaldo deſponſata fuerat, quoniã inquit canonum legúmque authoritas talia non approbat*. Ita ſentiendum temperamus, vt ſi Princeps cum filiæ, matris & propinquorũ aſſenſu quod cœptum eſt perficere voluerit concedamus. Nota ſunt quæ Edicto Bleſenſi

ab Henrico III. Rege noſtro de nuptiarum conſenſu per verba (vt vulgò loquimur) de præſenti,&de tacitis matrimonij pactis ſanctiſſimè ſtatuta ſunt. Hæc etiam in foro Eccleſiaſtico ſeruanda Senatus iudicauit iuxta vulgatũ illud. *Statuta laïcorum ligant clericos.* Quod Optatus elegãtius expreſſit dicẽs, Eccleſiam in imperio, non imperium in Eccleſia eſſe. Et id magna ratione à Gallofrãcis Catholicis & Chriſtianis approbatum eſt, qui in omnibus temporalibus penes Regem ſuum ius meri Imperij ac ſupremæ iuriſdictionis eſſe dixerunt. Sic cùm agitur de decimis militibus in feudum conceſſis ante Lateranenſe Conciliũ, & ab eo tempore cuius memoria non exſtat, ſoli iudices laïci de iis notionem habent. Et eodem iure vtuntur Hiſpani in Aragonum regno, vbi notat Belluga per donationẽ decimarum in feudum datarum à Rege in Eccleſiam beatæ Mariæ in Valentina ciuitate collatã non eſſe tranſlatam ad iudices Eccleſiaſticos de iis iudicandi poteſtatem, quoniam ea lege traditæ cenſentur vt in Regio feudo, imperio, & iuriſdictione remanſiſſe videantur. Et hæc conditio tacitè, atque vt Pomponij verbo

vtamur, vi ipſa ineſt. Quod ſi iudices Eccleſiaſtici in his cauſis ius dicant, more maiorũ ita comparatum eſt, vt tanquam ab abuſu ab eorum iudicio prouocetur. Sic de iure patronatus tam Eccleſiaſtici quàm laïci apud eos agi debet, quibus à Rege iuriſdictio data eſt, vel à regulis & proceribus qui ſub eo merum imperium habent. Equidem in his controuerſiis pro ratione recepta ſunt nonnulla canonum in Conciliis ſcriptorum & Pontificum decreta: qualia ſunt illa, ne patronus ſeipſum (vt dicunt) præſentet. in c. conſuluit de iure patron. ne Epiſcopus ſibi ipſi conferat c. fin. de inſtit. ex reſcripto Innocentij III. Epiſcopo Trecenſi & Archidiacono Pariſienſi, cùm nemo vicem plurium perſonarum ſuſtinere poſſit. Sic à Senatu approbata eſt Papæ Gelaſij ſanctio in c. piæ mentis & c. Frigentius cauſ. 16. q. 7. de proceſſionis aditu, præterquem nihil à patrono vendicari poteſt. Et nihilominus vt prædiorum dominis, & iis quos altos iuſtitiarios vocamus bonorum in Eccleſiam collatorum aliqua referatur gratia, cùm interdicto vti poſſidetis aduerſus vicinos aut alios ad ſacra venientes experti ſunt, in honoribus prælati

fuêre, & primus eis locus in proceſſionibus delatus, ac ne vis eis fiat quominus ita poſſideant plurimis SCis interdictum fuit. Quod ſumma prudentia à Senatus patribus iudicatum eſt, vt quemadmodum ſacræ ædes à principibus in Oriente factæ, ſunt tam à Iuſtiniano & aliis quorũ meminit Procopius, quàm à noſtris Regibus eorum æmulatoribus in Occidente conſtructæ Chriſtianos ad pietatem incitent, maximè ad reparanda viua illa templa, id eſt pauperum corpora quæ quotidie recreanda ſunt: quorum Franciæ Reges ita ſtudioſi fuêre, vt in lib.2.capitulorum C.M.& L. Pij c.33. lex ab iis ſcripta ſit, quæ cauſas pauperum in primo conuentu ante medium diem audiri & definiri iubet, cauſas verò Regias & Eccleſiarum, vel potentum ſecunda tempeſtate tractari. Quod ſi hodie fieret melius nobiſcum ageretur. Ea enim eſt ſumma ratio quæ pro pauperibus facit. Regiis autem iudicibus, id maximè curę eſſe debet, vt quẽadmodum Monaſteria ex magna parte ita Brephotrophia, gerontocomia & Xenodochia à Regibus fundata ſunt, & ipſi in iis veteri Frãcorum iure mundiburdium habent,

ita ſarta tecta ædium ſacrorum locorumque religioſorum tueantur,vt & ſacra confici,& qui cæli grauitatem ſuſtinere non poſſunt intra tectũ recipi & continêri queunt.Quod ſi iura iſta vel ſimilia quæ principibus, proceribus,nobilibus,vel iis,qui fundatores vulgò dicuntur,Eccleſiaſticorum iudicum cognitioni ſubmitterentur , id à Chriſtiana pietate laïcorum animos àuerteret, qui ſi ex Regia iuriſdictione in forũ Eccleſiaſticũ vocarentur,nõ tãtùm animo annuo,ſed etiã corpore forenſem laborem perhorreſcerẽt. Veſtrum igitur eſt Viri Principes,curare vt hæc iura antiqua piè & inuiolatè ſeruentur: quæ adeò ſancta à iudicibus regiis legum & Reip. ſub Rege conſtitutæ authoribus & conſeruatoribus habita ſunt,vt Xenodochia & alia ſacra ædificia etiam ab Anglis cùm Regum Francorum iniuſtè occupabant in Normania & aliis multis in locis fundata, eorum iudicio,qui veteres poſſeſſiones non eſſe mouendas cenſuerunt, florentiſſima & integra in hunc vſque diem remanſerint : & adhuc remanebunt,ſi vultis vt debetis Reip. incendio ſuccurrere. Audiſtis (Gallofranci) quale ſit Regis noſtri imperium tam in cle-

ricos quàm in Eccleſias. Nunc demonſtrandum quæ ſint ipſius in ſacras poſſeſſiones iura. Olim Leuitæ in terra ſancta prædia non poſſidebant ſaltem hereditario iure, vt ex Deuteron. 10. & 18. & Leuit. 25. cap. diſcimus: ſic neque teſte Plinio Druidæ in Galliis. Clericis verò & monachis Chriſtianis ſub veteribus Principibus prohibitũ fuit ne quid ex donatione ſiue ex teſtamento caperent. Quod D. Hieronymus ad Nepotianum ſcribens diſertis verbis teſtatur, vbi non de conſtitutionibus principum conqueritur, verùm ſe dolêre dicit quòd Chriſtiani clerici meruerint hanc legem. Ea l. eſt Valentiniani Valentis & Gratiani ad Damaſum Epiſcopum vrbis Rom. Eccleſiaſtici & cęt. C. Theod. de Epiſc. cleric. & Eccleſ. in qua tamen legi Moſaïcæ contrarium eſt, quòd iis capere liceat vt à propinquis ad quorum ſucceſſionem, vel bona iure ciuili vel edicti beneficio admitterentur. Sed durior lex in Galliis ſcripta eſt, aut iure non ſcripto & cõſuetudine lex Moſaïca repetita per quã clericis prædia poſſidêre non licuit. Nam Sidonius Apollinaris Aruernorum Epiſcopus in Epiſt. ad Fauſtũ. *obtinuit, inquit,*

vt portio noſtra ſit Dominus, atque vt aſcripti turmis contribulium Leuitarum non remaneamus terreni, quibus terra non remanet, inchoemúſque vt à ſeculi lucris ſic quoque à culpis peregrinari. Scio Saluianum Maſſilienſem lib. III. ad Eccleſ. Catholicam aduerſus eos exclamare, qui liberis religionem ingrediẽtibus opus non eſſe dicebant æquam accipere cũ fratribus patrimonij portionẽ. Sed ea lex erat illius ſeculi, vt dandos quidẽ vitę vſus Chriſtiani cęnſerent, cui vita concederetur, verùm vſufructu dato proprietas tolleretur. Nimirùm parentes liberos abdicabant quos religioni dicabant, & eos iubebant quaſi Latinos eſſe libertos, vt viuerẽt ſcilicet quaſi ingenui & morerentur vt ſerui. Certè ſub Leonis papæ I. tempora ferũt Hilarium Arelatenſem Epiſcopum cùm bona ſua propinquis reliquiſſet, ea non ſolùm quæ Arelatenſis habebat Eccleſia iure optimo poſſediſſe, verùm acceptis numeroſis hæreditatibus ampliauiſſe. Ita dixit Proſper in lib. 2. de vita cõtempl. c. 9. vbi idem refert de ſancto paulino. Sed fortè illi à Principibus gratiam impetrauerunt, quam vulgò noſtri literas amortiſationis vocant. Sanè

Conſtantinus Eccleſias tã Orientales quàm Occidentales ampliſſimis prædiis dotaſſe dicitur vt victus clericis præberetur. Sed ſi donatis vel ab eo, vel ab aliis poſſeſſionibus Eccleſiaſtici rectè vſi fuiſſent, quorum prima pars veteribus canonibus Epiſcopo adſignata erat, vt peregrinos inopes hoſpitio exciperet, ſecunda alendis clericis impendebatur, tertia pauperibus, quarta ſartis tectis ſacrarum ædium: forſitan, vt vir prius dixit, non tot hoſtes hodie pateretur Eccleſia, nec eſſent huiuſmodi legibus diuitię clericorum poſſeſſionéſque circumſcriptæ. At iuris canonici profeſſores dicunt Apoſtolos futuram Eccleſiam in gentibus pręuidentes idcircò prædia in Iudæa non adeptos, ſed pretia tantùm ad fouẽdos egentes: & ab iis profertur canõ futurã qui à Gratiano Melchiadi Papæ tribuitur inſertus cauſæ xij. q. 1. vbi hæc ſcripta ſunt, *Conſtantinũ Magnũ fabricãdi Eccleſias in ſuo degẽtibus imperio licẽtiã dediſſe, & prædia cõſtituiſſe tribuẽda.* tũ hęc adiecta, Denique idem Princeps donaria immenſa contulit, & fabricam templi primę ſedis beati Petri inſtituit, adeò vt ſedem Im-

peratoriam relinqueret, & beato Petro ſucceſſoribúſque ſuis profuturam concederet. An hęc vera ſint vos iudicate: cùm Melchiades Papa Epiſcopus Ro. fuerit ante Syluestrum I. cui Romani donationem vrbis Romæ & ſedis Imperialis à Conſtantino factã dicunt. Nemo inter eos qui donationem illã Conſtantinianam, quam docti falſam credunt, quantumuis in confingendis inſtrumentis & com mittẽdo falſo induſtrius Melchiadem anthorẽ protulit rerum quæ poſt eius obitum ex communi eorum qui donationis inſtrumẽto fidem habuerunt opinione geſtæ fuiſſe dicuntur. An autẽ veriſimile ſit conceſſam facultatem dandorum Eccleſiis prædiorum à magno illo Conſtantino, vos videritis, Gallofrãci, quod vt cognoſcatis hiſtoriam expendite. Inducit Gratianus Melchiadem Conſtãtini Magni verba proferentem quæ dici aut ſcribi ab ipſo oportuerat ante annum Chriſti CCCXV. Siquidem Melchiades Epiſcopus Romanæ vrbis factus anno 311. 4. poſt annis è vita exceſſit. At ſi Euſebio credimus in lib. vlt. de vita Conſtantini magnus ille Imperator paucis antè obitum ſuum diebus circiter an-

num 355. lauari voluit, vnde euidenter cō-
ſtat illum ex eorum numero non fuiſſe, qui-
bus regnantibus eò peruenerat Eccleſia vt
ipſi ad fidem Chriſti & Baptiſmi ſacramēta
concurrerent; vti ſub perſona Melchiadis
Gratianus dixit: quoniam quadraginta ferè
poſt Melchiadis martyris mortem annis du-
rauit Conſtantini Imperium, & ſub eo
fuêre tres alij romanæ vrbis Epiſcopi nimi-
rùm Syluester 1. Marcus & Iulius qui nomi-
na ſua in terris non poſuerunt, nec ius gladij
aut meri Imperij in vrbe habebant, nec in
regionibus quæ à veteribus ſuburbicę dice-
bātur. Nec enim Marcus, nec Iulius vrbis
Ro. & ſedis Imperialis donationem à Cō-
ſtantino Magno D. Petro vel Epiſcopo Ro-
mano factam contenderunt, ſed in ſpiritua-
libus tantùm ex more antiquo Ro. Eccleſiā
rexerūt, vt eorum ſucceſſores vſque ad Gre-
gorium II. qui teſte Illeſca Hiſpano primus
aduerſus Ducem Beneuentanum gladium
è vagina eduxit, quòd is Cumanam ciuita-
tem occupaſſet, quam bellator ille Epiſco-
pus D. Petri patrimonium eſſe dicebat. Sed
de his aliâs. At quidam proferunt Vrbani
Papæ decretum quo ſtatutum fuiſſe dicunt

cleſiæ Romanæ liceret prædia poſſidere quorum prouentibus ipſius miniſtri alerentur, & hoc decretum à Gratiano refertur in illa cauſ. 12. q. 1. in c. videntes. Addunt horũ bonorum alienationem ſub excommunicationis pœna interdictam. Sed quis præſumat ſanctum illum martyrem Vrbanum qui ſub Heliogabalo cum aliis Chriſtianis in latibulis ſe occultabat, & cuius omnis cogitatio motúſque animi in capiendis de propaganda religione conſiliis & pertinentibus ad beatè viuendum, ac benè moriendum, aut in ſtudiis ſcientiæ cognitioniſque diuinæ verſabatur, in terras ferri voluiſſe? Tum Chriſtiani omnes martyrij gloriam, non diuitias neque poſſeſſiones quærebant, & illarum ab ipſis fruſtra acquiſitum fuiſſet dominiũ cùm iis frui non poſſent. Quamobrem cælum petebant & ſolo animi ardore concaleſcebãt. Iſta ſufficiant vt quiſque ſciat veteres Chriſtianos nulla prædia poſſediſſe. Quæ verò ſub Principibus Chriſtianis, vel in Galliis, vel alibi eis data ſunt, non niſi permittentibus principibus habuêre: vt ex Gregorij I. Papæ Romani lib. 5. epiſt. 5. colligi poteſt, vbi prædiorum quæ in Regno Galliarum ad

eum pertinebant rectorem Cādidum Reginæ Brunichildæ commendat. Verùm quæ cauſa eſt cur in Galliis, & in aliis multis regionibus clericis prædia habêre non liceat ſine licentia Principis? Huius rei ratio eſt quòd cùm prædia ferè omnia, vel feudorũ dominis, vel iis qui cenſuales appellantur penſiones & tributa debeant, quæ ex mutatione poſſeſſorum illis pendi ſolent exſtinguerentur, nec cenſui cenſendo fundi amplius vlli eſſent: id eſt nec emerentur nec vēderetur, ſi Eccleſiaſtici ea acquirerent. Etenim Eccleſiæ, collegia, & vniuerſitates manus mortuæ vocantur quia legionibus ſimiles ſunt ex quibus licet multi decedant, tamen cùm in eorum locum alij ſubiiciantur eædem exiſtimantur, vt idem populus, iidē magiſtratus qui ab hinc centum annis fuêre cùm ex illis nēmo viuat: & hanc ob cauſam, cùm etiam iure communi rerum Eccleſiaſticarum alienatio prohibita ſit, Regiis conſtitutionibus anni 1402, & multis SCis. tam Regi quàm nobilibus & aliis feudorum & cenſualium prædiorum dominis conſultum eſt, vt Eccleſiaſtici gratiam à Principe obtineant, & poſteà hominem quē

leges aliquæ municipales viuentem moriẽtem & confiſcantem appellant dominis offerant,& pro eo iure quod quidam morticinium alij indemnitatem vocant,partem tertiam rei æſtimatæ, vel aliam ex arbitrio iudicis ſoluere teneantur.Nec quis verò putet ea tantùm ratione clericos Principibus maximè Gallos Regi Francorum eſſe ſubditos quòd bona in Regno poſſideant. Nam ſiue Galli ſint ſiue Itali, aut alienigenæ(qui Regiis conſtitutionibus ſiue gratia Principis bona Eccleſiaſtica quæ beneficia dicuntur poſſidere non poſſunt)quicumque inGalliis degunt ſummo Regis Imperio ſubiecti ſunt. Ex his quæ diximus certum quoddam preſcriptum de iuriſdictione Regia in clericos videtur in perpetuũ dari poſſe.Aut enim de cauſis Eccleſiaſticis agitur,quę ſunt ſpirituales: aut de tẽporalibus.In iis quæ ſpiritualia ſunt, vt in obſeruatione canonis, matrimonij fœdere,& aliis quæ ad fidem & religionem ſpectant à iudicibus Eccleſiaſticis iudicium ferendum eſt. In temporalibus ad Regios magiſtratus notio pertinet, vt cùm de beneficiorum poſſeſſione,de iurepatronatus ſiue Eccleſiaſtico ſiue laïco inter quaſlibet

perſonas controuerſia mota eſt. Ideò diſtinctę sũt Eccleſiaſtici fori,&Regij ſtationes,ac diuerſa officia. Inſtrumenta verò à notariis Eccleſiaſticis facta in iis quæ ad temporalia pertinent in foro Regio vim nullam habent nulliúſque ſunt fidei, vt nominatim ſtatutum eſt à rege PhilippoPulchro anno MCCCII & à Carolo VII. & eorum conſtitutiones multis Senatuſconſultis confirmatæ fuêre. Quorum hæc eſt ratio quod iuriſdictionis illius quæ Eccleſiaſticis conceſſa eſt primus ortus in Imperio & Regno procreatus ſit. Quòd ſi de delictis agatur, aut commune crimen eſt, vt noſtri loquuntur, aut priuilegiatum. Ob commune delictum iudex Eccleſiaſticus pœnam in clericos ſtatuit, qualis ſacris canonibus ſancita & conſtituta eſt, non quidem ſanguinis (nam iudicia capitis ab eo non exercẽtur)ſed ieiunij & cuſtodiæ, vel ſecundum alia vſitata iudicia quæ in Eccleſiis, capitulis, & monaſteriis redduntur, vt Imp. Iuſtiniani tempore delinquentes clerici in ea loca retrudebãtur quæ ipſe in Auth. 79. apud quos oporteat monachos & aſcetras & cæt. decanica nuncupari dicit, noſtri capitulum vocant. Quod ſi priui-

legiatum crimen fuerit à clericis admiſſum, vt ſi fidem publicam violauerint,& cętu,cõcurſu, turba, ſeditione conuocatis hominibus ſiue hoſtibus ſiue aliis prętér vſum itineris arma habuerint,vim denique fecerint,& telis bona aliena rapuerint, vel pecunias fiſci & publicas rapuerint, tum interueniente Regio procuratore & Iudice laïco cum Eccleſiaſtici fori promotore & Iudice de maleficio cognoſcitur, vt Eccleſiaſticus pœnã canonicam infligat, ſed puniendi maleficij ergo Regij magiſtratus iudicium ſit. Eſt verò inter crimina ſpeciale vnum & quaſi cæterorum omnium ſolſtitium crimen Majeſtatis quod ad Iudicem laïcum ita pertinet, vt ſi clericus ſeditionem fecerit,quemadmodum ij qui Franciam nuper cruore & flamma delere conati ſunt,vel veſtitu mutato,quẽ illis mos & ius Eccleſiaſticæ togæ dedit, in manifeſto ſcelere deprehenſus fuerit,ſine vlla mora & confeſtim puniatur. Multis enim S.C.clerici horum criminum rei, vt mutata veſte ad nocendum armati ad ſummum ſupplicum rapti ſunt. Quod & in Italia factum eſt cùm Pius IIII. Cardinalem Caraffam tanquam Majeſtatis reum comprehendi &

ſtrangulari iuſſit, quod clam atque extra ordinẽ fecit, ne vlla ſeditio moueretur. Quòdſi id potuit cur Regi noſtro non liceat, qui in Regni ſui territorio neminem agnoſcit ſuperiorem præter Deum, & in his cauſis legibus ſolutus eſt? Sanè in his criminibus ordine fieri videtur quidquid ad ea quæ proponuntur accommodatum, & quod in ſumma fortuna opportunè fit rectum & æquum cenſendum eſt, ne vis fiat Principi qui alio ſibi remedio cauêre non poſſet. Qua ratione quidam exiſtimarunt confeſſionem peccatoris quæ ex recepta in Eccleſia Catholica regula à ſacerdote ſupprimenda eſt, tũc eſſe diuulgandam quãdo (vt ait author ſummæ Angelicæ) in periculum communitatis vel alterius maximè Principis vergeret, & ita à Papa iudicatum eſt. Nam cùm Romæ quidam Cardinalis qui conſpirationem in Pontificem moliebatur confeſſus fuiſſet alteri eiuſdem ordinis Domino, vt à Dominico Soto Hiſpano refertur in conuent. ad 4. Sent. poſteà verò, inquit, per aliam viam re comperta Cardinalis qui confeſſionem audierat hoc nomine accuſatus, quòd rem nõ protinus detexiſſet, ob id fuit pecunia mul-

tatus, quoniam ignorantiam obtendebat, alioqui grauiores pœnas daturus. Scio doctorem illum Hiſpanum cùm hoc exemplum recitauit confeſſionem quidem ſacramentaliter factã dixiſſe (ita enim loquitur) ſed eum qui faſſus fuerat præter id quod per modum accuſationis coram Deo contra ſe ipſe propoſuerat, non mente bona id feciſſe, verùm ea intentione vt Cardinalẽ cui peccatum confitebatur in ſuam ſententiam traheret. Sed quis hoc reuelauit? Adiiciunt Hiſpani diſtinguendum eſſe inter cõfeſsionem ſacerdoti factam vt Dei vicario, & ſacerdoti vt homini. Sed non video quid reſpondêre poſsint canoni qui ex Africano Concilio à Gratiano depromptus eſt, & quem inſeruit]3. cauſ.6. q.2. Placuit, inquit Synodus, vt ſi Epiſcopus dicat aliquẽ ſibi ſoli proprium crimen eſſe confeſſum & ille negat, ne exiſtimet Epiſcopus id ad ſuam iniuriam pertinêre, quòd ei ſoli fides non habetur, etiamſi propriæ conſcientiæ ſcrupulo dicat ſe nolle ei qui negat communicare. Non ita interpretãdus eſt hic canon, vt quidam illum interpretati ſunt Lucæ Patriarchæ exemplum proferentes, qui excommunicationis pœnæ

monaſterij Gerotrophij præfectum ſubiecit, qui fuerat Heracleæ Archiepiſcopus, quòd tale teſtimonium aduerſus filium ſuum ſpiritalem tuliſset. Nam quamuis in delictis cõmunibus generaliter præſcriptum ſit vt poſt impreſsum ſigillum confeſsionis arcana nõ detegantur, & non citatus teſtimonium dicere non debeat, tamen in grauioribus criminibus maximè in crimine Maieſtatis plurimi cenſuerunt confeſsionem eſse reuelandam. Et ex illo Concilij Africani canone apparet ideò reprobatum Epiſcopi qui cõfeſsionem detegebat teſtimonium, quòd vni teſtationi fides haberi nõ debeat. Verũ vt Paulus I.C. in l. Lucius D. de his qui not. infam. reſpondiſse dicitur teſtes quorum teſtimonium reprobatum eſt quaſi ex falſo inter infames non haberi: quemadmodum ipſi iniuriarum agere non poſsunt, ſic neque Epiſcopus, ſi reus denegauerit quod ab Epiſcopo dicitur eum fuiſse confeſsum. At non ideò prohibitum eſt Epiſcopis, vel presbyteris confeſsionem peccatorum detegere. Non enim perpetuò & in omnibus cõfeſsionib⁹ obſignatæ debẽt eſse tabulæ. At Ieſuitæ dicunt ex illo Canone Africano colligi con-

confeſſionem non coram homine, ſed corã Deo fieri quando ſacerdoti fit. Quomodo igitur defendent fraudem illam Hiſpanicam per quam iſtam præſcriptionem & regulam ſequendam aſſerunt,quę ſecreti ſigillum detegere prohibet, quæ quotidie in inquiſitione ab iis circumducitur, teſtibus vel accuſatoribus appoſitis, qui poſtquam ſacerdotis inquirentis & pœnitentis vocibus aures admouerunt ab iis audita renuntiãt? Nũ hoc eſt fraudem legi facere? Quis verò inter homines tam erit audax vt coram ſolo Deo dicta,qui(ſi eorum verbis vtendum eſt)confeſſionem ſacerdoti factam ſolus intelligit, à ſe audita referant? Nos,ſi licet Hiſpanis per huiuſmodi fraudes veritatem exquirere,certè poſſumus in iis quæ ad ſalutem Principis & Reip. Francorum ſpectant bonis artibus veritatem indagari, & quod à Papa in ſua cauſa deſideratum eſt pro incolumitate Regis expetere,vt qualibet ratione etiã per cõfeſſionis ſacerdotibus factæ reuelationem cõiurationes patefiant. Hæc de clericorum criminibus ſufficiant, quæ cùm in Francia perpetrantur de iis extra territorium ſiue Romæ ſiue alibi quàm in Francia iudicium

ferri non debet. Seruandum enim eſt illud ex veteri lege,vbi te in inuenero ibi te iudicabo:cùm eius loci forum ſit competẽs, vbi reus crimen admiſit. Itaque cùm clerici qui in hoc Regno degunt ſiue Cardinales ſiue alterius dignitatis, vel in manifeſto ſcelere deprehenduntur, vel poſt delictum,in Regno iudicandi ſunt,ſiue criminis locum,ſiue reorum domicilium ſpectemus. Nec licet eis ad Romanum Pontificem appellare. Nã etſi olim in Concilio Mileuitano tempore Innocentij 1. Pontificis ſtatutum fuit preſbyteris tantùm inferioribus beneficium appellationis ad Papam Romanum eſſe denegandum, & exinde in cauſis Epiſcoporum quæ maiores ſunt appellationes Romæ receptæ fuêre: hoc quidem fuit ab Eccleſia Gallicana approbatum atque obſeruatũ & à Pontifice Ro. in Galliarum finibus iuriſdictio mandata. Sanè ante pragmaticam ſanctionem quæ ſub Rege Carolo 7. facta eſt maiores cauſæ Romæ per aliquot annos agitatæ fuerant,vt ex G.Durandi ſpeculo & ex aliis ſcriptoribus vidêre eſt, quales erant Cathedralium Eccleſiarum cauſæ & monaſteriorum exemptorum quę apud Iudices

in partibus à ſede Apoſtolica delegatos iure aut conſuetudine & præſcriptione vel priuilegio notionem habentes tractari debent, vt illa ſanctione ſtatutũ eſt in tit. de cauſ. parag. ſtatuit & decreuit. Hæc præſcripta ſeruantes licebit grauiter, magnificè, animoſéque & Franco more viuere, atque etiam fideliter & vitę Catholicorum omnium & chriſtianorum amicè. Audiſtis Gallofranci quæ ſit Regis noſtri authoritas, quæ iuriſdictio in Epiſcopos & clericos & quibus modis maiores noſtri Regni iura tutati ſint. Nunc quis fuerit ac eſſe debeat Eccleſiæ Gallicanæ ſtatus videtis, & quod ius in ſacris & dignitatibus ac beneficiis Eccleſiaſticis regi cõpetat intelligitis. Quòd ſi lõgior ſim vobis in ea oratione in qua de Rep. dicimus longiſſima quæque optima videri debent: & vitiũ exiſtimo diſſerere breuius quàm cauſa deſideret. Itaque in Eccleſia noſtra geſta ad ſacrorum adminiſtrationem pertinentia paucis quamuis multa ſint vobis oſtendam, quæ vt à patribus Eccleſiæ Gallicanæ ſanctè inſtituta recepta & approbata ſunt ita ſpero vobis fore antiquiſſima. Fuit initio naſcentis Eccleſiæ quotidia-

na Paſtorum inſtantia ſollicitudo omnium Eccleſiarum vt ait D. Paul ad Corinth. 11. c. xi. Et quamuis D. petrus (vt ex multis Euangelij locis & ex actis Apoſtolicis colligi poteſt) inter ęquales excellens dici poſſit, vnde os Apoſtolorū ab antiquis vocatus eſt, tamen poſt Iudæ mortem qui inter Apoſtolos fuerat, alij cum eo ſucceſſorem elegerūt, & cecidit ſors ſuper Mathiam. Nimirùm illo ſeculo æquales erant Apoſtoli. Et poſteà Dionyſius quē Pariſienſem Epiſcopū ſub Apoſtolorum tempora fuiſſe dicunt, fertur Eccleſiaſticam Hierarchiam in Diaconos presbyteros & Epiſcopos ex Apoſtolorum præcepto diuidendam dixiſſe: & ille omnes Epiſcopos eiuſdē eſſe dignitatis dixit, qui vt Omotimi apud Perſas, ſic ab eo vocāturIſotimi. Quod quidam aiunt quoad eſſentiam Epiſcopatus verum eſſe, & ſingulos Epiſcopos in ſua diœceſi vniuerſales dictos fuiſſe: verùm ex ordine in Eccleſia receptoRomanum inter Epiſcopos primum atque ſummum ſemper habitum, & vt in cæleſtibus corporibus ſic in Eccleſiaſticis dignitatibus certam ordinis rationem à Deo inter homines conſtitutā fuiſſe. Quid verò de his

ſentiendum nos poſteà dicemus. Sed an id Galli crediderint primis Eccleſiæ temporibus ex iis iudicate quæ Matth. Paris monachus Albanenſis in hiſtoria ſua recitat, vbi res geſtas in Frãcia circiter annũ MCCXL referens ſic ait, Per idem tempus miſerunt Franci ſolennes nuncios ad curiam Romanam ſignificantes perſuadendo præcisè, & efficaciter vt Cardinales Papam ritè eligẽtes vniuerſæ Eccleſiæ ſolatium paſtorale maturius prouidêrent, vel ipſi Ftanci propter negligentiam eorum de ſibi eligendo & prouidendo ſummo Pontifice citrà montes, cui obedire tenerentur quantocius contrectarent. Et hoc audacter ſignificabant confiſi de antiquo priuilegio per ſanctum Clementem beato Dionyſio conceſſo & obtento qui conceſsit Apoſtolatum eidem ſuper gentem Occidentalem vnde Cardinales quibuſdam ſtimulis hinc domini Imperatoris, inde Francorum Regis agitati Romam conuenientes Cardinales adierunt, vt Papã eligerent in vnum ibidem congregati. Verba iſta demõſtrant quid de electione Romani Epiſcopi, & Apoſtolatu maiores noſtri iudicauerint, cõmune videlicet eſſe miniſte-

cium. Quanta verò fides Dionyſij libro habenda ſit & quo tempore ſcriptus fuerit non eſt hic diſſerendi locus: & vagari nolumus. Sed eius autoritatẽ nobis citare liceat aduerſus Chronographum Matæologrum qui illum à Clemente D. Petri ſucceſſore in Gallias miſſum dixit, quod ex veteribus Martyrologiis aſtruit. Quæ verò eſſet primis illis annis Eccleſiæ Gallicanæ dignitas ex hiſtoria Eccleſiaſtica perſpici poteſt, in qua Euſeb. lib. 5. c. 3. teſtatur Eccleſias Gallicanas cum omni reuerentia & rectæ fidei expoſitione de rebus dubiis decreuiſſe, martyrum Epiſtolas qui apud illos paſſi erant proferentes, quas dum in vinculis erant in Aſiam & Phrygiam ſcripſerunt. Et tunc Eleutherius Ro. Epiſcopus cuius Epiſtolæ à Monachis deſcriptæ ſunt, & in Conciliorum libris editæ, eum honorem Galliarum Epiſcopis detulit, vt ipſe qui ſe ſummum paſtorẽ dicebat (ſi vera ſunt quæ illi tribuuntur) his verbis eos allocutus ſit, *Vniuerſalis vobis à Chriſto commiſſa eſt Eccleſia vt pro omnibus laboretis & cunctis opem ferre negligatis.* Cũ autẽ celebris eſſet Gallorum Epiſcoporum fama tã pietatis, & ſanctitatis, quã doctrinę

nomine, teſtis eſt Auguſtinus poſt Melchiadis ROMANI Epiſcopi in Africanorum cauſa iudicium, Imperatorem Conſtantinum ad Arelatum cauſam diligentius examinari iuſſiſſe. Sed videamus quæ forma erat eligendorum Epiſcoporum in Eccleſia Chriſtiana, & maximè in Gallicana. Sciebant Eccleſiæ patres Mathiæ electionem in locum Iudæ proditoris per ſortem factam. Sed poſteà iudicarunt eam à clero fieri debêre & à populo, vt ex Cypriano diſcimus qui de ea ſic dicit, *Quando Epiſcopus in locum defuncti ſubſtituitur, quando populi vniuerſi ſuffragio in fide deligitur.* Scio in Epiſtola 13. ſancti illius viri lib. 3. notatâ à quibuſdã ad Stephanum Papam Rom hæc verba, *dirigantur in prouinciam & ad plebem Arelatæ cõſiſtentem à te literæ, quibus abſente Marciano alius in eius locum ſubſtituatur.* Et poſt, ſignificabis planè nobis quis in locum Martiani Arelatæ fuerit conſtitutus, vt ſciamus ad quem fratres noſtros dirigere, & cui ſcribere debeamus. Sed hæc verba electionem Arelatenſis Antiſtitis ad Epiſcopum Romanum pertinuiſſe non dicunt. Etenim plebs cum clero in vniuerſa Gallia Epiſco-

pos eligebat: Romanus verò Pontifex viduã cernens Eccleſiam, equidem plebem & clerum monêre poterat, vt ſibi Paſtorem crearet, quòd charitatis Chriſtianæ & officij ratione Rom. vrbis Epiſcopus vt gregis Chriſtiani ſtudioſus & curare potuit & debuit: vel quia fortè ius confirmandi Arelatenſem Antiſtitem ei ex conſuetudine competebat, vt id ius in Metropolitanos longiſſimi temporis præſcriptione ſibi quæſitum ex Conciliis Rom. Pontifices contendunt. At mos eligendorum à clero & populo Epiſcoporũ ac prælatorum ad id vſque tempus durauit quo Principes Chriſti legem ſuſcepêrunt: imò & poſt Philippum Arabem qui primus Chriſto nomen dediſſe fertur, vſque ad Cõſtantinum Magnum, ſub quo ſtatutum fuit ab Epiſcopis qui eſſent in Prouincia vniuſcuiuſque prouinciæ Epiſcopum eligi, vt apparet ex canone 4. Niceni Concilij. Poſt ſub Cõſtantio eius filio circiter annũ CCCLV Liberius Romanæ Eccleſię Epiſcopus ab eo creatus eſt: & eius ſucceſſores ab Imperatoribus & Exarchis, dein tranſlato ad Francos & Germanos Imperio à Regibus Francorũ & Imperatoribus electi, aut poſt electionem

nē cōfirmati ferè oēs fuerūt DCCLXXV annorum ſpatio vſque ad Innocentium II. qui anno MCXXX ad ſedis Romanę cathedram promotus fuit. Poſteà ad Cardinales iure electionis tranſlato per CCCCLX annos Pontifex Romanus ab iis creatus eſt. De Romana verò Eccleſia quę breuiter notanda cenſuimus vobis proponemus, & de ſubiectis Papæ Romano diœceſibus. Et cùm patriarchatus Romanus ex Concilij Niceni ſanctionibus ab Alexandrino Antiocheno & Hieroſolymitano ſeparatus fuerit, de electionum forma in E. Oriētalibus obiter nunc dicemus quod ex canone 2. Concilij Conſtantinopolitani I. didicimus, ex quo apparet omnes olim prouinciarum Metropolitanos autocephalos fuiſſe, & à propriis Synodis ſuarum prouinciarum electos, donec ea eligendi forma à Calchedonenſis Cōcilij patribus immutata fuerit in xxix. c. quo definiti ſunt ponticæ, Aſianæ, & Thraciæ Diœceſeos Metropolitani, & aliqui etiam alij, quorum in eo Canone fit mētio à Conſtantinop. Patriarcha ordinandi, & ei ſubiecti. Poſteà electiones à ſolo clero factæ & à principibus cōfirmatę ſunt.

In Galliis autem eadem electionis forma quæ in Eccleſia Romana, & in Oriente ſeruata eſt, donec Imperatoribus romanis Galliæ paruêrunt. Sed poſteaquàm Franci in Galliis regnauêrũt, & Clodoueus religionẽ Chriſtianam profeſſus Eccleſiæ Gallicanæ curã habere cœpit, per multos annos Epiſcopatus à Regibus dati ſunt, ſola manuum impoſitione & presbyterorum ordinatione penes Epiſcopos manente, quos eligi à plebe & à clero, dein à clero tantùm Reges permiſerunt & eorum precibus aliqui electi. Hodie Rex prælatos & Abbates Ro. pontifici nominat, quemadmodũ inter Franciſcum I. Regem noſtrum & Leonem papam X. in concordatis conuentum eſt. Epiſcopi verò & ſubditi iuſiurãdum ac fidem & quod vulgo dicimus homagiũ Regibus præſtiterunt, & donec id ab iis factũ eſſet Reges iure regaliæ fructus Epiſcopalium prædiorum & bonorum ſuos fecerunt, & ſede vacante præbendas & alia quæ dicimus beneficia contulerunt, iis exceptis quibus animarum cura mandata eſt. Prætereà in quibuſdam beneficiis ius conferendi habuerunt, quod & hodie ad Regem perti-

nét,vt & præſentandi pro iucundo aduentu ratione iuriſpatronatus. Et quotieſcunque vel Romani Pontifices vel eorum legati cõtra iura iſta Regis & libertates Regni & Eccleſiæ Gallicanæ aliquid moliri tentauerunt,vel per appellationem ad Concilium, vel congregatis in Francia Synodis, quæ Regia authoritate vt veteres Imperiali habitę fuerũt,aduerſariorum conatus ab iis repreſſi ſunt. Hæc iſto ordine tractabimus, vt ex iis iudicetis quid de Regis Francorum iure & Eccleſiæ noſtræ dignitate Gallofrãcis credendum,& quid pro Franciæ defenſione agendum ſit.Itaque res in Eccleſia Chriſtiana geſtas quę ad hæc iura pertinent carptim vt quæque memoria digna mihi videntur perſtringam. Inter Romauos Epiſcopos poſtquam Chriſtianus Liberius Papa XXXVII primus ab Imperatore Conſtantio vrbis Epiſcopatu donatus eſt : ab eo tempore cùm à Chriſtianis Impp. & regib⁹ dotatæ ditatæ & exaltatæ fuiſſent E.ideò (inquit VValthramus Naũburgẽſis Epiſcopus in tractatu de inueſtitura Epiſcoporum quem circiter annum MCIX ſcripſit) *congruens fuit vt Rex qui vnus erat in populo in-*

ueſtiret & inthroniſaret Epiſcopum. Et vt in Oriente idem Imperator Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ Euſebium pręfecit & Valentinianus Mediolanenſi Ambroſium impoſuit,& Theodoſius Nectarium C.P.Archiepiſcopum creauit:denique poſt obitum Nectarij Ioannem Chryſoſtomum Theodoreto Socrate & Sozomeno teſtibus:Ita Imperator Honorius eorum ſucceſſor leges de Epiſcoporum electionibus condidit: & à Bonifacio I.Papa Ro.rogatus vt decerneret quid agendum eſſet; cùm duo Apoſtolici temeritate conuertantium eligerētur. *Nullum inquit ex his fieri ſacerdotē permittimus, ſed illum in ſede Apoſtolica permanſurum quē ex numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium*(id eſt diuorum Imperatorum vt rectè vir doctus interpretatus eſt) & vniuerſitatis conſenſus elegerit. Et in Codice Theodoſiano inter Nouellas conſt. Imp. Th. & Valent. vna exſtat de ordinatione Epiſcoporum qua Romano in alios pręrogatiua tribuitur & vetus conſuetudo cuius in Concilio Niceno I.Oecumenico mentio facta eſt nominatim cōfirmatur. Exſtat etiam alia de dignitate C.P.Epiſcopi in l.omni in-

nouatione in tit. de Epiſc. & cleric. eod. C. Poſteà Baſilius Patricius, qui Regis Odoacri tempore prorex in Italia fuit alia lege ſanciuit, vt Papa mortuo nouus eligi non poſſet, niſi prius monito & conſentiente Principe, aut qui ab ipſo præfectus foret: quæ lex ab Imperatoribus qui poſteà Italiam recuperarũt infirmata non fuit. Probarũt enim ſub tyrannis aut Barbaris geſta modò legitima eſſent, quoniam etſi Imperatores non fuiſſent imperiali dignitate functi fuerant. Poſteà vt Zeno Imp. abſque ſua authoritate Epiſcopos eligi vetuerat: ita & qui in Italia regnauit Rex Theodericus Symmachum Papam depoſuit, mox ſedi A. reſtituit. Sic à Iuſtino Hormiſda creatus eſt: ſic à Beliſario Iuſtiniani Imp. authoritate Vigilius in locũ Syluerij ſuffectus, quẽ Theodatus cùm Italiam occupaſſet in ſede conſtituerat. Sic Pelagius 2. cum abſque Imperatoris authoritate quæ, vt aduerſarij noſtri fatentur, interuenire ſolebat, pontifex creatus eſſet (quia Longobardis Romam obſidentibus non licebat C.P. mittere) poſteà Gregorium miſit qui Principem placauit. Sic Gregorium I. à clero P.Q.R. electum Mauricius Imp. cõ-

ſirmauit intercedente pro eo apud Imp. Ioanne C. P. Epiſcopo vt ipſemet Gregorius teſtatur epiſt. lib. 1. epiſt. 4. & in epiſt. 31. Philippo Comiti Excubitorum ſcribens hæc dicit, *Indignus ego ad ſuſcipienda Epiſcopatus onera iuſsioni omnipotētis Dei veſtræque me voluntati ſubdidi, cui me præeſſe largitate magis gratiæ quā iudicij æſtimatione voluiſtis.* Tunc in Francia Epiſcopi à regibus creabā-tur vt Quintinianus à Theoderico in Aruernenſi Eccleſia. Et poſt eius mortem ſanctus Gallus Impetrati presbyteri auunculi conſilio ad Eccleſiam Aruernorum peruenit, quàm Rex ei largitus eſt, nec voluit eum Treuiris dare qui illum poſt Aprūculi Epiſcopi ſui obitum popoſcerant, teſte Gregorio Turonenſi in vita ſancti Galli. Vnde apparet eos mendacium dicere, qui ius illud Regium quod Principibus noſtris tanquam diademati annexum competebat à Zacharia Pōtifice Pipino tū Duci poſt Regi cōceſſum narrant. Nam longè antè Zachariam ad Reges noſtros pertinuit. Nec Franci Romam ibant vt Epiſcopalis dignitas eis conferretur. Siquidem ſcripſit Aimoïnus regem Guntrannum Epiſcopatus iis dediſſe qui di-

gni habebantur. Et cùm multi Epiſcopatum Bituricenſis Eccleſiæ ab eo petentes ingentem auri ſummam obtuliſſent, alij per gratiam impetrare niterentur, eis reſpondit, ſe Eccleſias Chriſti nolle vendere, ne damnatione dignus eſſet Simonis Magi inſtar. Et quis hiſtorias noſtras legit, qui non viderit regis Chlodouei iuſſu Ommarum Turonenſis Eccleſiæ Metropolitanum ordinatũ fuiſſe, & poſt eum Theodorum & Proculum iubente regina Chlotilde? Id ſcripſit Gregorius Turonenſis lib. 3. c. 2. & 16. Et eodem modo omnes Archiepiſcopos ad ſe vſque creatos teſtatur, ſub Clotario, Sigeberto, & Guntranno regibus. Et Gregorius I. Romanus Pontifex in epiſt. 114. lib. 7 faſſus eſt Epiſcoporum creandorum ius regibus Frãcorum competere: cùm eos admonet, vt Simoniacam peſtem expelli curent, cùm excellentiæ inquit veſtræ regimen veſtrorum Epiſcoporum culpa (quorum magis interceſſionibus iuuari debuerat) prægrauetur. Non enim dixit creandos Epiſcopos alterius quàm regis imperio. Et Theodouualdus conuocatis ſacerdotibus in Metenſi vrbe Aruernæ Eccleſiæ epiſcopum ordinari iuſ-

ſit. Ita mortuo Remigio Biturigum Epiſcopo Sulpitius à rege Gunthranno ſubrogatus eſt, & à Clothario Domnolus Cœnomanis Epiſcopus datus. Quod ius regium Aurelianẽſis Concilij 5. canone 10. confirmatum fuit, in quo Regis voluntate iuxta electionẽ cleri & populi Epiſcopi fieri iubentur. Erat ea regum cura, vt Epiſcopatibus dignos ſacerdotes præficerent & Epiſcoporum ſtationes & regiones diuiderent, vt dixit Gregorius Turonenſis lib. 7. c. 17. vbi Promotum qui circa annum IX. Regis Childeberti claruit in arce Dunenſi Epiſcopum à Rege Sigeberto conſtitutum dicit, & poſt illius mortem exauthoratum, quòd illa Eccleſia diœceſi Carnotenſi ſubiecta eſſet, & ei mandatum vt presbyteri tantùm munere fungeretur, Pappolo verò in Dunenſem Eccleſiã iuriſdictionẽ adiudicatã. Poſt Rex Dagobertus nõ in Galliis tantùm, ſed & in Germania Epiſcopos creauit, & Epiſcopatum VVeiſſemburgi inſtituit, vt legitur in libro oigãtis qui inſcriptus eſt Flores tẽporum. Tunc Italiam vexabant Longobardi & cùm Ro. vrbis Epiſcopus Gregorius vita functus fuiſſet, Sabinianus eius ſucceſſor modò Phociam Imperij

perij vſurpatorem,modò Agilulphum Longobardorum regem,cùm inter eos bellum eſſet,humaniter coluit.Ideò ab vtroque Põtificia illi dignitas confirmata. Poſt Bonifacius III.quoniam Phocæ fauebat,adeò gratus illi fuit,vt primatum Eccleſiæ Ro.longè ampliorem fecerit,quàm antea fuerat.Cùm enim Concilio Niceno diſtinctæ eſſent Patriarchiæ ſummam Epiſcopo Romano in omnes alios conceſſit poteſtatem. Poſt Bonifacius III.Dorotheus Bonifacius V.& Honorius ſub Heraclij Imperio ad Põtificalem dignitatem promoti ſunt,cùm omnia in armis erant.Ideò non videmus eorum electionem præſentibus imperatoribus aut Exarchis factam.At Seuerinus à clero & populo electus ab Exarcho dicitur confirmatus, quemadmodũ & Papæ Theodori electio à populo & clero facta ab Exarcho approbata. Eccleſiarum verò Gallicarum Epiſcopi adeò erant à Romano Pontifice liberi,vt Conſtantio Heraclei filio imperium tenente,& Dagoberto in Galliis regnante Theodorus iſte Latinis Adeodatus dictus dilectiſſimis fratribus vniuerſis Epiſcopis in Galliæ partibus ſcripſerit Aegiricum presbyterum

KKk

Abbatem D. Martini Turonenſis commendationem fratris ſui Crotperti Turonum Eccleſiæ præſidis obtuliſſe, vt priuilegium Apoſtolica autoritate ſubnixum ad munitionem venerabilis monaſterij concederet: ſe autem parumper ambigentem idcircò dubitaſſe, quòd mos atque traditio ſanctæ Romanæ Eccleſiæ non permitteret à regimine Epiſcopalis prouidentiæ religioſa loca ſecernere: ſéque priuilegium haud conceſſurum fuiſſe niſi Turonenſis præſulis interueniente conſenſu, qui id etiam ſupplex rogauerat. Videte Gallofranci ſancti illius ſeculi modeſtiã. Quod verò Papa ille Theodorus de Crotperti Turonenſis conſenſu refert pro ea religione ac deuotione quæ erga D. Martinum ſumma olim fuit ad conſequẽtias produci non debet: neque Eccleſię Gallicanæ libertatem vllo modo tollere. Nam illo priuilegio munita quidem fuit D. Martini Eccleſia, & ab Archiepiſcopo Turonenſi exempta. Verùm quoad electionem Abbatis nullum ius Pontifici Romano quæſitum fuit. Siquidem Reges Francorum Abbates D. Martini ſemper fuêre quorum & Papa ille Theodorus in ſua bulla meminit his

verbis, ita huius priuilegij ſancti forma & rata indiminutè perſiſtat atque permaneat, quòd & præcellentiſſimi totius Galliæ Reges ad reprimendas laïcorum infeſtationes edicto præmunire idem monaſterium regali pietate dignati ſunt. Qua etiam ratione cùm Rex Dagobertus in D. Dionyſij honorem ſacram ædem iuxta Pariſiorum vrbem conſtrui iuſſiſſet, & ibi Abbas & Monachi ab eo fuiſſent conſtituti, illos ab Epiſcopo Pariſienſi exemptos Romano pontifici ſubieciſſe dicitur vt refert Vincentius lib. 23. c. 37. Quid de his exemptionibus iudicandum ſit alio loco dicemus. At hîc notãdum per eas ius Regium imminutum non fuiſſe quoad electiones, vel electionum confirmationes. Si quidem & Rex Dagobertus & eius ſucceſſores vti Epiſcopos crearunt ita Abbates hinc monaſterio præfecerunt. Tum Martinus I. ſub Conſtantis Heraclij nepotis Imperatoris authoritate Rom. Eccleſiam tenuit, vt ex hiſtoria manifeſtum eſt. Quid de Vitaliano dicam? Gratianus in c. Agatho diſtinct 53. de eo ſic dixit, Vitalianus natione Signenſis reſponſales ſuos cum Synodica Epiſtola in regiam

vrbem ad piiſſimos Principes direxit, ordinationem ſuam ſignificans. Referunt ſacræ hiſtoriæ ſcriptores à Romano Epiſcopo tributum pro Epiſcopatus cõfirmatione Imp. pendi ſolitum quale munus illud quod à deſignatis conſulibus I. C. Marcellus editum dixit, quod in Auth. Iuſtiniani Imp. vocabatur enthroniſticum. Quod quidem tributum ab Imperatore Conſtantino IIII. Agathoni remiſſum in eodem canone retulit ex Romanorum Pontificum geſtis: verùm ea lege, *vt ſi contingeret poſt eius tranſitum electionem fieri, nõ ordinaretur qui electus foret, niſi priùs decretum generale in Regiam vrbem introduceretur ſecundum antiquam conſuetudinem, vt cum eorum conſcientia & iuſsione debeat ordinatio proſperari.* Hæc ſunt Gratiani verba notatu digna. Ea certè lex fuit vniuerſæ Eccleſiæ, ſicuti in Hiſpania patres Toletani Concilij XII. tempore illius Agathonis Papæ in ſexto canone electionem Epiſcoporum ad reges Hiſpaniȩ pertinuiſſe dixerunt, quæ probanda quidem erat ab Epiſcopis & præcipuè à Toletano, quod etiam conſtat ex Braulionis Cæſarauguſtani ad Iſidorum Epiſtola eius Etymologiarum libro prȩfixa,

& ex Iſidori reſponſo. Scio equidem ſub Conſtantino IIII. Imp. clero & plebi electionem reſtitutam fuiſſe,& Benedictum II. ab eo impetraſſe, vt deinceps Ro. Pontifex abſque conſenſu Imp. aut Exarchi populo præeſſet. Verùm hoc diu ſeruatum non fuit. Nam Ioannes V, Conon, Sergius, Io.6. Io. VII. Conſtantinus, & Gregorius II. donec Exarchatus durauit, authoritate Imperatorum Pontificatũ geſſerũt. Primus Gregorius III. quamuis Græcus ab Imperatoris Græci Imperio ſeſe ſubtraxit, & poſt eũ Zacharias Pipino Frãcorum Duce Romam vocato Pontificiam dignitatem ampliorem reddidit. Poſt quem Stephanus 2. Stephani 1. qui triduo tantum Pontifex fuerat in Pontificatu ſucceſſit, & quaſi id iure poſſet Exarchi dignitatem Pipino contulit. Tum Conſtantinus 2. à Deſiderio Lõgobardorum Rege cuius erat frater ad ſedem A. promotus cui cùm ſubſtitutus fuiſſet alter Stephanus is à Carolo Magno petiit, vt Deſiderium exauthoraret,& ſub noui huius Imp. authoritate Põtificia dignitate functus eſt. Sed antequàm plura de Carolo M. dicamus, reuertamur ad Regum noſtrorum ius. In ſecunda

ſinea cùm Pipinus, qui primùm ſub rege Childerico Dux dicebatur, regnum occupaſſet, circiter annum DCCLV in Synodo illius iuſſu ad palatium Vernis congregata ſtaturum fuit, *vt monachi & puellæ ſecundum ordinem viuerent*, & ab Epiſcopo emendarentur, qui ſi non poſſet à Metropolitano, qui ſi nequiret à Synodo: & qui venire contemnerent aut honorem perderent, aut expellerentur ab Eccleſia, & conſtituerentur in eorum loco in ipſa Synodo per verbum aut voluntatem Domini Regis, vel conſenſu ſeruorum Dei qui ſecundum ordinem gregem regerent. Iſte Pipinus victo Friſonum Duce VVellebrodum genti illi Epiſcopum teſte Sigiberto miſit. Idem & S. Crodegando baculum Paſtoralem tradidit, ſicut Oſuuius Humbrorum rex Ceaddam virum ſanctum miſiſſe in Angliam dicitur, vt Eboracenſis Eccleſiæ ordinaretur Epiſcopus, quẽadmodum Eccleſiæ Antiochenæ clerus & populus à Synodo C.P. peterat, vt apud Imperatorem intercederet quô in Macarij locũ alius Archiepiſcopus ſubſtitueretur. Sic in Italia Luitprandus Caliſto Eccleſiam Aquileienſem regendam commiſit. Ita Caro-

lus Magnus Imperator Occidentis & Rex Francorum Epiſcopatus multos in Francia contulit, & cùm aliquando adoleſcentes quoſdam Epiſcopos aptiores rei militari quàm Eccleſiæ gubernandæ vidit, ſenioribus Epiſcopale munus impoſuit, quod & in Hiſpaniis fecit. Exſtat quidem eius conſtitutio lib. 1. capitulorum c. 84. vt Epiſcopi per electionem clericorum & populi ſecundum ſtatuta canonum de propria diœceſi remota perſonarum & munerum acceptione ob vitæ meritum & ſapientiæ donum eligerētur, vt exemplo & verbo ſibi ſubiectis valêrent vſquequaque prodeſſe. At ſemper Epiſcoporum electionem ratā habuit. Nec verò Magnus iſte Princeps Gallicarum tantum Eccleſiarum Epiſcopos confirmauit, ſed & ius eligendi pontificis romani penes eum fuit, vt Adrianum Papam agnouiſſe teſtis eſt Gratianus in c. Adrianus diſt. *63*. & in Synodo ad exemplum beati illius Adriani eidem Domino regi Francorum ac Longobardorum patriciatus dignitas & ordinatio Apoſtolicæ ſedis & inueſtitura Epiſcoporum conceſſa eſt, & ius illud à Leone III. Papa confirmatum, vt ex ipſius ſanctione

conſtat in c. in Synodo eadem diſtinctione. Et quamuis in memoriam beati Petri hic Imperator dixerit tolerandũ iugum à ſede Apoſtolica impoſitum in c. in memoriam diſt. 19. tamen redargui vult & puniri quemlibet ſiue presbyterum, ſiue Diaconum qui aliquam perturbationem machinando & miniſterio Imperiali inſidiando falſam ab Apoſtolica ſede detulerit Epiſtolam. Ius autem Epiſcopi Romani creandi ſibi retinuit: & Bremenſem, Mundenſem, Padeburnẽſem VVerdenſem, & alios Epiſcopatus inſtituit ad religionis Chriſtianę propagationem. Et poſt ipſum Ludouicus Pius eius filius idem quoque ius habuit. Scio à Romanis obiici illum hinc iuri poſtea renunciaſſe, & facultatem eligendi pontificis Romanis conceſſiſſe. Sed in duobus huius renunciationis exemplaribus, quorum vnũ à Gratiano, alterũ diuerſis verbis a Volaterrauo prolatũ eſt, adiecta donationi conditio fuit, modò ſine diſcordia fieret electio, & poſt conſecrationem legati ad Ludouicum Pium & eius ſucceſſores Francorum Reges conciliandæ charitatis & amicitiæ cauſa mitterentur. Sed non impleta fide placiti reuocata eſt hæc renũ-

ciatio

ciatio ob legem ei impoſitam non ſeruatã. Et Gregorius IIII. Epiſcopi Romani munus exercere noluit antequàm à Ludouico Pio confirmata eſſet eius electio. Et quamuis hic Imperator conſtitutionem feciſſe dicatur quã refert Gratianus in c. ſacrorum diſt. 63. qua liberum eſt clero & populo in propria diœceſi Epiſcopum eligere, tamen à ſe ius confirmandæ electionis non abdicauit. Nam cùm Leone mortuo Stephanus IIII. Pontifex electus fuiſſet ſupplex ab Imperatore petiit, vt electionem à clero P. Q. R. factam confirmaret. Et cùm Paſchalis I. Papa ſine Imperiali authoritate factus eſſet Theodorum Nomenclatorem legatum miſit, qui cùm Imp. docuiſſet iſti ſuccubuiſſe non inſiluiſſe dignitati, literis à principe impetratis Romam reuerſus eſt. Vt autem Ludouicus pius hoc iure in Italia ſic in Germania vtebatur & in Galliis. Nam vt Anſgarum Hãburgenſi Eccleſię, & Traiectenſi Fridericũ, ſic poſt obitum Gundulfi Metenſis Epiſcopi Drogonem fratrem ſuum ſub Canonico habitu nobiliſſimè viuentẽ, & à proceribus & populo expetitum Epiſcopatu donauit, vt Annales ſancti Eparchij demonſtrant. Sic &

Hugoni cœnabialia monaſteria cõtulit. Sic Carlum Rabano Mogonciacenſi Archiepiſcopo ſubſtituit. Et Theotonem Hattoni Fuldenſis cœnobij Abbati anno 861. Ita mortuo Ludouico Pio, Sergij IIII. Romani Pontificis electio à Ludouico eius nepote Lotharij filio illius electionem confirmata legimus. Et Leo IIII Pontifex hæc de Epiſcopi Romani munere prodidit, *Ideò, inquiẽs, permittente Domino Paſtores hominum ſumus effecti, vt quod patres noſtri ſiue in ſanctis canonibus ſiue in mundanis affixêre legibus excedere minimè debeamus.* Itaque cùm illi poſt electionem ab Imperatoribus confirmarentur ab iis facta à ſancto iſto viro comprobata ſunt. Nec ille ſibi creandorum Epiſcoporum ius vindicauit, ſed Lothario & Ludouico Auguſtis reſcripſit, vt Reatinæ Eccleſiæ Paſtorem præficerent vt ſcriptum eſt in c. Reatina diſt. illa 63. Ita etiam Reges noſtri Paſtores Eccleſiis imponebant. Sic Carolus Caluus VVenilonem clericum ſuum, qui in capella ipſi inſeuierat, ad Senonenſem Archiepiſcopatum promouit, & à prouinciæ Epiſcopis ordinari iuſſit, vt ex libello proclamationis ab eo contra proditorem iſtum

iſtum VVenilonem factæ circiter annum DCCCLIX didicimus. Sic cùm Adrianus II. Pontifex RO. eſſet anno 870. Luitbertus Moguntinus Archiepiſcopus iuſſu Ludouici Regis & totius populi ac cleri electione in locum Guntharij Epiſcopum ordinauit. Dein cùm in Synodo Romæ habita anno DCCCLXXVI Carol9 Caluius Imperator factus fuit, tempore Ioannis Apoſtolici cõgregatus in vrbe Romana clerus hæc illi dixit, *Nos vnanimiter vos protectorem, dominum, ac defenſorem omnium noſtrûm elegimus, cui & gaudenter toto cordis affectu ſubdi gaudemus, & omnia quæ ad profectum totius ſanctæ Dei Eccleſiæ noſtrorumque omniũ ſalutem decernetis, & ſancietis totis viribus annuente Chriſto concordi mente & prompta voluntate obſeruare permittimus.* Vt autem Rex iſte Carolus qui cùm tantum Rex Francorum erat creandorum Epiſcoporum ius habebat, Nicolao Pontifici Ro. illud vſurpare tentanti acerrimè reſtitit: ſic Ludouicus I I. quamdiu Imperium tenuit per ſe vel per legatos ius confirmandi Ro. Pontificis retinuit. Et planè falſum eſt quod Gratianus in c. cum Adrianus in illa diſt. 63. Gregoriũ IIII. ſcrip-

ſiſſe dicit, *cùm Adrianus II. ad Romanum Pontificatum ab Eccleſia ſanctæ Dei genitricis dominæ noſtræ (quæ dicitur) ad præſepe traheretur ad Lateranenſe Patriarchium certatum à populo & clero, & à proceribus deportatum eſſe, & id audientes miſſos Ludouici Imp. moleſtè tuliſſe & indignatos fuiſſe, quòd cùm præſentes eſſent inuitati non fuerant, & cùm eis reſponſum eſſet id non contemnendi Auguſti cauſa factum, ſed ne Principis legatos expectandi mos per huiuſmodi fomitem inoleſceret, omnem indignationem ab iis ſedatam, & ad ſalutandum electum eos humiliter acceſſiſſe.* Nam huius canonis inſcriptio quæ Gregorio IIII. tribuitur eius falſitatem denotat, cùm Adrianus II. ſextus ab illo Pontifex fuerit XXV. poſt Gregorij IIII. Pontificatum annis. Et tamen ex eo ſcripto vti à Gratiano profertur apparet Ludouici Imp. legatos ob ea quæ clam facta fuerant de contemptu egiſſe, & poſteà cùm eis ſatisfactum fuiſſet electionem ratam habuiſſe, quæ ſine eorum confirmatione nullius momenti fuiſſet. Reſtant aliqua de Caroli Calui iure in ſacroſancta Eccleſiæ miniſteria vobis dicenda. Is anno DCCCLXXXI in Gallias profectus

Hugonem HLutharij ex VValdrada filium ad ſe venientem in ſuum dominium tranſtuliſſe fertur:& Annales dicũt eũ illi Abbatias & comitatus in beneficium dediſſe, vt ſibi fidem ſeruaret. Poſt cùm attritæ fuerunt Regum vires,Pontifices,& Epiſcopi ab eorum poteſtate ſeſe ſubmouêre tentarunt.Sic Adrianus III. tempus expectãs quod ſibi commodum eſſet,cùm Imp.Carolum Craſſum in bello contra Normanos impeditum vidit, decreto ſtatuit ne amplius Pontifex Imperatoria authoritate eligeretur,ſed liberis cleri & populi ſuffragiis.Et eius ſucceſſor Stephanus V. vt Romanæ Eccleſiæ caput inter alios Eccleſias extolleret,eius decreta neceſſariò ab omnibus obſeruanda edixit. Sed poſt eum Formoſus è Portuenſi Eccleſia vocatus,electus,& in Pontificatum promotus ab Arnulſo Imp. confirmatus eſt: & ita ius primum Imperatori conſeruatum. Certè Stephan⁹ VII.acta formoſi reſcidit, & Romanus, ac Theodorus ſecundus contrario iudicio illius decreta reſtituerunt.Poſteà in Concilio Rauennenſi ſtatutum contra Põtificis Adriani III.reſcriptum,ne Papæ poſtquam electi forent conſecrarentur

niſi præſentibus Imp. legatis, aut miſſis. Dein Sergius, Lando, Ioãnes XI, & Ioãnes 12. à Marozia, & Theodora meretricib⁹ Romam tunc regentibus Pontifices facti veritatem Dei in iniuſtitia & fornicatione detinuerunt, vt per hæreditarias ſcortationes ad ſummi ſacerdotij dignitatem peruenerant. Et Leo VII. Romanorum ſuffragiis creatus expulſo Ioanne 12. placatã Maroziam non habuit, ſed ab ea ſublatus eſt. Et in eius locũ ſubſtitutus Stephanus 7. qui cùm Maroziæ gratus non eſſet ſucceſſorem habuit Ioannẽ illum XII. cuius illa mater primatum in Eccleſia, vt in vrbe Ro. habuit: quæ cùm mortuo Guidone marito Hugonem eius fratrem Burgundum Italię Regem Romam vocaſſet ſollicitatum vt ſecum nuptias contraheret, is tandem ab Alberico Io. XII. Pontificis fratre, & à Romanis expulſus eſt, qui Burgundionẽ pati non poterant: & iam tum ſolos Italos in ſummis Imperiis videre cupiebãt, vt ex Luitprãdi hiſtoria diſcimus. Et quamuis tunc Romæ non Imperialis poteſtas, ſed atrocium fœminarum tyrannis vigeret, tamen erat aliqua Imperij vmbra, & ius creandorum Principum Im-

peratoribus conſeruatum eſt per eorum qui per vim fũdos alienos occuparãt poſſeſſionẽ &detentionẽ: quoniã vero Domino poſſidere cenſentur, qui poſtliminij iure omnia recuperat. Intereà in Francia Epiſcopatus à regibus donabantur. Nam vt teſte Flodoardo Rex Carolus Tungrenſem Epiſcopatum primùm Hilduino, dein Richario conceſſerat: poſteà cùm Rex Robertus Regno Francorum ſucceſſiſſet Epiſcopatus quoqne cõtulit. Et poſt eum cùm Rodulphus Rex factus eſſet, apud vrbem Sueſſionum in monaſterio Sancti Medardi poſt obitum Dadonis Viridunenſium Epiſcopi Epiſcopatus Hugoni ab eo conceſſus eſt. Et poſt mortẽ Sceulfi Remenſis Epiſcopi Epiſcopatus Heriberto Comiti commiſſus, (vt ſcribit Flodoardus) ſub obtentu filij eius Hugonis admodum paruuli, necdum ſeu ferebatur quinquẽnis. Scio dici poſſe, id rectè factum non eſſe, cùm ea ætas Epiſcopali muneri obeundo non eſſet idonea. Sed an Regio iuſſu Epiſcopatus committi, vel conferri potuerit certè dubitari non debet. Redeamus ad ſtatum Romani Imperij & ſedis Apoſtolicæ, vt quæ ad electionem pertinent ex breui ſe-

tie Hiſtoriæ cognoſcãtur. Audiſtis Io. XII. ab iis qui Romæ regnabant, vel vt verè dicamus tyrannidem exercebant quaſi iure ſanguinis non ad ſedem, ſed ad ſucceſſionẽ non ad Epiſcopatum, ſed ad hæreditatem vocatum,& ſedi Romanæ impoſitum. Poſt ipſum Leo 7. & Stephanus VIII. & Martinus III. ſub Alberico Maroſiæ filio in Epiſcopalem dignitatem ſuffecti fuêre: & Agapetus 2. ſub Berengario qui ſe Italiæ regem dicebat. Et poſt eius exceſſum Octauianus Alberici Romani Principis filius Pontifex electus fuit,non tã quòd magna eſſet de eo pietatis opinio quàm quod multùm Romæ poterat. Itaque cùm ipſe ad Pontificale ſolium petueniſſet, conſtitutionem fecit, qua ſtatuit vt Imperator Auguſtus à pontifice Romano coronaretur, & Othonem iureiurando adegit, qui vt Romanis gratus foret promiſit ſe nihil Romæ facturum de iis quæ ad romanos vel ad Papam pertinerent ſine Papæ conſilio, & ſe quantum in illo ſitum eſſet, tam per ſe quàm per ſuos ad terram ſancti petri defendendam adiutorem fore: vt habetur in c. tibi Domino diſt. 63. apud Gratianum. At cum hic pontifex Ioannes ab

ab adoleſcentia in ſermonibus impudicæ matris & ſororum ſtupris educatus ſui ipſius oblitus eſſet, Cardinales duo eius Diaconi Othonem Imp. monuerunt, & ſupplices ab eo petierunt, vt proſpiceret ne Ro.E. in ſcãdalo & infamia diutiùs verſaretur: quod cũ reſciuiſſet, vni ex his Cardinalibus nares, alteri manum qua literas Imperatori ſcripſerat truncari iuſſit. Et tandem ob impia facinora quibus infamis ille Eccleſiam opprimebat à Cæſare depoſitus eſt, & Leo VIII. ei ſubrogatus, vt Arnulfus Remenſis Epiſcopus in Synodo Rhemenſi canone 28. teſtatus eſt. Poſt à Leone 8. Romano Epiſcopo qui ſeditioſos quoſdã Epiſcopos precibus, precio, vi, & ſuffragiis vndique mendicatis electos viderat, vt huic malo occurreretur, ſtatutum fuit in Synodo ne quis Papa fieret abſquè Imperatoris cõſenſu, & vt Imperator ac eius ſucceſſores ſuarũ Prouinciarum Epiſcopis inueſtituras concederent: imò & de iis quæ ad ſedem Rom. pertinebant ſtatuerent, & vt nemo deinceps Epiſcopum vllum, ſiue Romanum, ſiue alium ordinandi haberet facultatem abſque Imperatoris conſenſu, vt refert Gratianus in dicta

diſt. 63. c. in Synodo. Deinde Ioannes XIIII. Othonis 2. authoritate cathedram Apoſtolicam aſcendit. Certè poſteà pro bono pacis precibus iſtius Apoſtolici Arnulfus è vinculis in ſedem Rhemenſem reſtitutus fuit, & Gerbertus Archiepiſcopus Rauennatis Eccleſiæ factus Othone Imp. promouente, cuius præceptor fuerat, vir gratia Imp. & prima ſede dignus, dein Pontifex Ro. creatus, vt ante illum Benedictus VII. & Ioannes XVI. inuito Creſcētio Ro. Patricio & vrbis defenſore cùm idem Imp. illis dignitatem tribuiſſet: & Gregorius V. quem cùm Io. XVIII. Antipapa Creſcentij & Ro. aliquot ſuffragiis electus ſede deturbaſſet, tandem ab Imp. reſtitutus eſt. Et poſt eum Gerbertus ille magnus, non magus vt Itali Gallorum aduerſarij dixerunt, iuſſu Imperatoris ſedem Apoſtolicam tenuit vir excellentiſſimus & erga pauperes humaniſſimus. Hic nullam in regem Francorum ſibi vindicauit authoritatem, nullam ordinandorum in Franciæ partibus poteſtatem, quòd nimirùm probè noſſet, quid vt Rom. Pontifex poſſet in Eccleſia ſtatuere, & quid etiã non poſſet, nec deberet. Sanè e-

ius ſucceſſor Io. 19. ius nouum in Eccleſiã introducere conatus, vt Ro. Eccleſiæ primatum ad Ro.clerum transferret, populo eligendi facultatem abſtulit, ſpretis Imp. & regum conſtitutionibus. Et Romani poſt hãc conſtitutionem duos Pontifices elegerunt abſque Imp.cõſenſu Io.20.& Sergium 4. qui anteà Os porci vocabatur. Tũ eorum ſucceſſor Benedictus VIII. alia lege ſtatuit nullum Imp. dici poſſe, niſi quem Papa morum probitate Reip. idoneũ delegiſſet, cuique Imperiale inſigne commiſiſſet. Sed hæ ſanctiones ius Imperatorum tollere non potuerunt. Siquidem quæ clam facta ſunt, vel inſciis Principibus nullum eis præiudicium parere potuêre. Multa etiã aliquando fiunt, quibus ipſi reſiſtere nequeunt, vt cum Abner à Ioabo occiſus fuit, Dauid necẽ Abner vlciſci non potuit: Ego autem, inquit, adhuc vnctus Rex & delicatus: porrò iſti viri filij Saruiæ mihi duri ſunt Reg. 2.c.3. Quamobrem Henricus 2. Imperator diſſimulare cogebatur, vt cum illo Benedicto VIII. papa gratiam inire poſſet: à quo vix impetrare potuit, vt Bambergenſem Eccleſiam in Cathedralem erigeret, niſi ea lege vt annis ſin-

gulis Ro. Pontifici centum argenti marcas cum albo & phalerato equo ſoluere teneretur. At poſt Benedictum 8. Ioannes XXI. eius frater vel conſobrinus à Romanis vexatus & deſpectus fuit, qui illũ à ſede apoſtolica expuliſſent, ni Cõradus Imperator eum ſeſe in ipſius fidem ac clientelam conferentem ſuſcepiſſet. Dein rebus turbatis Bonifacius 7. illicitis artibus ad pontificatum aſcendit, & cùm priorem Papam ad cruorem & cædem extrahi iuſſiſſet deſcendere coactus C. P. fugit. Dein auri & argenti copia corruptis romanis ſedem A. R. rurſus recepit, & Io. 15. qui eo abſente electus fuerat impiè confecit: ob malas artes non Bonifacius, ſed Malefacius appellatus, vt in magna Synodo Remis congregata circiter annum 992. in c. 28. Arnulfus Aurelianenſis publicè teſtatus eſt. Tunc Francorum rex Hugo Arnulfo Epiſcopatum Remenſem dedit. At is rupta fide, quam in Remenſis illius Synodi 8. canone patres ab eo promiſſam recitant, ſe ſuoſque in Regem productis copiis armauit. Quamobrem depoſitus fuit, & in eius locum ſubſtitutus Gerbertus, vt apparet ex Epiſtolis

à Rege Hugone ſcriptis, quarum vnam ex Gerberti libro nuper in tractatu de Rom. Pontif. legatorum poteſtate retulimus. Et cùm monitus Arnulfus ad Concilium vocatus, nec ſe purgare vellet nec à furore abſtineret, ac Regem Hugonem adiiſſet, nouiſque conditionibus regiæ menſæ particeps factus fuiſſet, rurſus fidem violauit, vt Carolo agnato ſuo Lotharingiæ Duci faueret, ad quem impius transfugit. Itaque in vincula coniectus eſt, & Gerbertus Archiepiſcopatu Rementi regia liberalitate donatus. Quid de Benedicto VII. Papa dicemus? Is niſi Imperatorem Henricum II. defenſorem habuiſſet, quia Romanis erat inuiſus, diu nõ fuiſſet Pontifex, vt neque Ioannes XXI. ſiue authoritate Conradi. Equidem poſteà Benedict⁹ IX. anteà Theophylactus dictus filius Alberici, qui Ioannis XXI. & Benedicti VIII. frater fuit, ad Pontificatum promotus eſt ſpreta Imperatoris authoritate. At quid inde conſecutum eſt? Quoniã Imperator Pontificẽ nõ cõfirmauit, ſchiſma in Eccleſia ortum, & tandem Benedictus Pontificatum Ioãni Gratiano vẽdidit: qui cùm admitti non potuiſſet, creatus alter Sabinẽ-

ſis Epiſcopus , & Sylueſter I I I. vocatus, dein eiectus quòd nimium iuuenis (vt ait Glaber)ab omnibus rideretur. Tunc vni Ecclesię tria capita impoſita, Benedictus 9. Sylueſter I I I. & Gregorius VI. Sed in Synodo ab Henrico I I I. Imp. congregata 3. iſti Pōtifices, vel vt verè dicamus Schiſmatici deiecti fuêre. Poſt Suindegerus Bambergenſis Epiſcopus pontifex Rom. ab Imp. factus Clemens I I. appellatus. Tūc à romanis iuri eligendi renunciatum fuit iureiurando corporaliter pręſtito. Sed poſteà Clemente iſto ſublato Stephanus Bagniarius in eius locum ab Imperatore creatus eſt cui Damaſi 2. nomen datum. Et 25. poſt diebus extincto à Romanis Damaſo Bruno Tullenſis Epiſcopus Hugonis Comitis Aſpurgenſis & Etiſtenſis filius Pontifex ab Henrico nominatus eſt. Is fuit Leo IX. qui ab omnibus vitæ integer habebatur, ſed Hildebrandi conſilio cùm veſtem pontificiam indueret, proteſtatus eſt ſe honoris illius prærogatiuam non ab Imp. ſed Romanorū ſuffragiis habere. At is poſteà Concilium in Eccleſia Lateranenſi celebrauit, vbi romanos ad ſacramētum fidei Imp. exhibēdum adegit. Poſt eius

mortem Imperator Mogũtię Epiſcoporum Synodum congregauit, vbi Romanis Papã per Hildebrandum legatũ petentibus Gebhardus Eiſtarenſis Epiſcopus papa electus fuit & Victor 2. dictus. At cùm is à Comitiſſa Mathilde aduerſus Imp. armatus fuiſſet Stephanus 9. Ducis Lotharingiæ frater fœminæ illius artibus ad Pontificalem cathedram euectus eſt : qui* cum per Cardinalis Brazuti inſidias veneno ſublatus fuiſſet, ac Hildebrandi dolo: romani clerici iureiurando ab illo adacti fuêre ne quem ſinerent ad Pontificalem ſedem aſcendere, niſi qui à populo & clero electus foret. Sed Benedictus X. quamuis clericis contradicentibus à populo electus fuit. Quod cùm ægrè ferret Hildebrandus Gerardum Allobrogẽ, qui Florentinus erat Epiſcopus, Senis eligi curauit, qui Nicolaus II. dictus in Lateranẽſi Concilio ro. Pontificum electionem ad Cardinales tranſtulit, ea tamen lege vt à clero & populo ro. approbaretur c. in nomine domini diſt. 23. At ius Imperatoris hac conſtitutione tolli non potuit. Et poſt hunc Pontificem qui & Braſuti dolo interiit alius ab Imp. in Baſilienſi I. Synodo electus

& Honorius ii. vocatus eſt. Sed cùm Romanis haud placeret Auſelmus Lucẽſis Hildebrandi conſilio ab iis electus Alexander II. dictus, vnde ſchiſma in Eccleſia Romana fuit. At hic Alexander poſteà declarauit ſe in Cathedra D. Petri ſine licentia Imp. ſedere nolle; & hoc nomine ab Hildebrando in carcerem ditruſus fuit. Poſt hic Hildebrandus contra Imperatorem bellum geſſit. Verùm non ei ius, nec tanta vis eius fuit, vt Epiſcopatus, vel alias dignitates Eccleſiaſticas aut beneficia in Francia, vel in Germania aut in Anglia contulerit. Rex enim Frãcorum ius inueſtituræ habebat, vt Imperator in Germania & Rex Henricus primus in Britannia teſte Matth. VVeſtmonaſterienſi in floribus Hiſtoriæ Britannicæ. In Romana autem Eccleſia poſt Gregorium VII. Victor III. ſub Mathilde Comitiſſa, quę tum Romam gubernabat, Pontifex fuit. Dein Vrbanus II. ab eadem illa Mathilde ad ſedem Apoſtolicam promotus ſtatuiſſe dicitur, ne quis clericus à ſeculari quocunque principe inueſtiturã acciperet. Sed hoc decretum vim non habuit. Siquidem Guibertus Rauennatis Eccleſię Archiepiſcopus

ab

ab Imperatore electus & Clemens III. appellatus eſt. Vrbanus interim cùm in Franciam fugiſſet, multos cruce ſignatos tam ex Germania quàm ex Galliis in Palæſtinam miſit, cùm niſi per eorum mortem res ſuas conficere non poſſet. Et certè cùm illi ad bellum ſacrum incitati lõgè profecti eſſent ab infidelibus cæſi fuêre. Nullum videlicet huic Põtifici videbatur iter apertius ad Põtificiam dignitatem amplificandam. Poſt Paſchalis 2. eius decreta confirmaſſe dicitur & beneficiorum collationes laïcis in Cõcilio Trecaſſino prohibuiſſe anno 1107. Aiunt præterea illum Clementis III. oſſa è ſepulchro erui & moueri iuſſiſſe. At his factis ius Imperatoris haud potuit extinguere. Nam vt Henricus IIII. Imperator eo aduerſus Gregorium VII. vſus fuerat, ita & Henricus V. bello prius contra patrem geſto, multiſque commiſſis præliis conſultior factus, & cùm Romæ Imperialẽ coronã accepit, Papa ius inueſtiendi E. ad eum pertinere faſſus eſt. Sanè dicunt illum cõtra Imp. fuiſſe proteſtatum. Sed irrita fuit iſta proteſtatio, neque quidquam per metum à Pontifice extortum fuiſſe dici poteſt. Etenim vt

olim ceſſabat edictum de eo quod metus cauſa, cùm ei qui vim ſibi illatam dicebat nihil aberat: ita vis dici non potuit, ſi Pontifex iuſtæ rei expediendæ cauſa aliquid paſſus eſt, ſed ratio. At Pontificij obiiciunt Hēricum illum V. huic confirmandorum Epiſcoporum iuri poſteà renunciaſſe. An id potuerit Germani viderint, qui ſuis legibus ſtatutum ſciunt non poſſe ab Imperatore (vt ipſi loquūtur) exoſſari Imperium. Nec verò iſta remiſſio quæ ab Hērico V. facta eſt eam vim habuit, quam Romani dicūt. Siquidem & poſt ipſam multæ inueſtituræ ab eo factæ fuêre. Quòd ſi per hanc renunciationem ius aliquod papæ quæſitum fuit, certè Regibus Francorum nullum ex eo præiudicium factum eſt. Siquidem Papa iſto paſchali II. Pontificatum gerente poſt obitum Manaſſis Rhemenſis Archiepiſcopi cùm ipſe Papa Archiepiſcopatum Richardo Viridunenſi Epiſcopo cōtuliſſet, eumque à clericis Rhemēſibus eligi iuſſiſſet abſque Regis authoritate, & is ſine Ludouici Francorū principis conſenſu receptus fuiſſet, Rex Geruaſium nominauit qui Eccleſię prępfectus fuit. Tunc quidem Romani pōtifices creādorum Epiſ-

coporum & ſuis(quas vocant)ſignaturis cõferendorum beneficiorum ius ſibi vindicare cœperunt, miſſorum ab iis religioſorum & aliorum qui Ro. ſedis poteſtatem prædicabant miniſterio, à quibus ob Simoniæ crimen, cuius Epiſcopos Gallofrancos arguebant, alta voce clamabatur Romam eũdem eſſe, vt à D.Petri ſucceſſore dignitates Eccleſiaſticæ conferrentur. Sed iis reſtiterunt ſancti Galliæ Epiſcopi, vt Hildebertus Cœnomanẽſis, & alij permulti. Verùm Pontifices Romam circa illa tempora Ludouico VIII.qui Craſſus dicebatur in Francia regnante magnam ſibi poteſtatem quæſierũt, quoniam in Galliis diu fuêre. Vidit enim ille Princeps quinque in Regno ſuo Papas Romanos, Vrbanum 2, paſchalẽ 2, Calixtum 2. & Innocentium II. De Vrbano & Paſchali diximus. De Gelaſio verò ſcriptũ legimus eum à Ro. electum Imperatore inſcio. Sed ab eo alius Pontifex factus Mauricius Burdinus Gregorius VIII. dictus: & pontificatus ab illo geſti confirmatio ius Imperatoris conſeruauit. Nã licet hic Gregorius à Calixto II. Gelaſij ſucceſſore à Romanis electo de ſede A. deturbatus ſit

tamen per vim iſtam Imp. iure ſuo priuari non potuit. Sed de his ſatis. Defendant ſua iura Germani. Nos de noſtro dicemus. Teſtis eſt D. Bernardus electiones Epiſcoporũ Honorij II. Papę tempore à clero factas eſſe in Epiſtola 202. ad clerum Senonenſem. Nec dixit à Ro. Pontifice Archiepiſcopatus inſtitutionem factam: quamuis illi ius pallij multis antè annis à Papa datum eſſet. Equidem anno MCXLII Papa Innocentius II. Archiepiſcopatum Bituricenſem Petro cuidam gratioſè dediſſe fertur. At Rex canonicis prohibuit ne illum reciperent, iurans ſe ferre non poſſe, vt alius Archiepiſcopus quàm authoritate ſua nominatus præeſſet, quod iuramentum illicitum non erat, quidquid Pontificij ex D. Bernardo cõtra ſanctum illum Regem dicant. Quod ſi euitãdi ſchiſmatis cauſa, vel iſte Princeps, vel alij etiam aliquando iniurias ſibi illatas tolerare voluerunt, eorum authoritas ſi in eo lęſa, at certè penitus ſublata non fuit. Sed nõ mirum eſt ſi Innocentius ille 2. qui populo & Imp. Romanorum ius creandi Ro. Pontificis planè abſtulit: imò & clero, exceptis Cardinalibus ad quos ſolos trãſtulit eligẽdi

facultatem, ĩn Galliis etiam ius nouum ſibi acquirere voluit. Certè illius authoritate ac cõſilio freti multi clerici & religioſi à regia poteſtate ſeſe ſubtrahere conati ſunt, vt ex Sugerij Abbatis electione à D. Dionyſij monachis abſente Rege facta ab Hiſtoricis notatũ eſt. At interpoſita fuit à Regibus noſtris conteſtatio contrariæ voluntatis, & à fidis eorum miniſtris, vt ex Yuone Carnotẽſi docuimus, licet is per gratiam Pontificis Epiſcopatũ adeptus fuiſſet. Et nihil tam profuit Ro. Pontifici quam Francorum Germanis & Germanorum Francis inuidioſa potentia. Etenim ortæ ĩnter Reges & Imp. inimicitię Pontiſiciam authoritatem & dignitatem auxerunt. An verò Eccleſię vtilis fuerit Innocentij 11. ſanctio, qua populo ab electione excluſo Pontificem à ſolis Cardinalib⁹ eligi voluit, inde ĩudicari poteſt, quòd cùm Cæleſtinus hac electionis forma creatus fuiſſet, Lucius 2. eius ſucceſſor ſummę poteſtatis ius penesſe vt Pontificem eſſe contendens, patriciatum Romanis auferre conatus, lapidibus obrutus, & vulneratus ab Imp. auxiliũ petiit. Verũ cũ Imp. qui illum nõ confirmauerat ei ſuppetias non tuliſſet,

miſerrimê obiit. Sed poſt eũ Eugenius III. Papa ab Imp. poteſtate liberum ſe exiſtimãs pro Principe ſe geſſit tam in ſpiritualibus quàm in temporalibus P. dignitate abuſus eſt. Tanta erat ſeculi illius ambitio, vt eam D. Bernardus pontificum alioqui defenſor magnus reprehẽdere coactus fuerit: & eodem ſpiritu ſub Adriano IIII. Ioannes Saresberienſis Carnotenſis Epiſcopus aduerſus Romanos clericos librum compoſuerit, quẽ obiurgatoriũ cleri inſcripſit. Tũque ſchiſma quod exſtinctũ in Eccleſia Ro. aliquot annis fuerat rurſus exortum eſt. Nã cùm Romani Alexandrum III. elegiſſent, Victor Antipapa creatus, & ab Imp. confirmatus eſt. Dein cùm vtrique dies dicta, & neutri ſcopus eſſet vt beata foret Chriſtiana Eccleſia, Alexander coutumax eremodicium contraxit, & Fridericum quem contemnebat ſacris arcuit. Poſt ab eo ſtatutum, vt Pontifex Romanus à duabus Cardinaliũ partibus eligeretur c. licet de elect. in decretalib. Et id hodie ſeruatur. Neque nos multorum annorum conſuetudinem abrogandam dicimus, neque minuendam ſedis A. R. dignitatem, quamuis Germani

ſcripſerint circa annũ MCLXVII à Romanis Friderico Imp. iuſiurandum fidei præſtitũ,& inde cùm Imperator cætera habuerit Imperij iura, conſequens dicant & ad ipſum electi Pontificis pertinuiſſe confirmationem. Sed etſi tunc Alexander III. adeò vigilans poteſtatis ſuæ cuſtos fuerit, vt etiã in alienas prouincias ſummum Imperiũ ſibi arrogare auſus ſit, vt ex c. ſicut dignum de homicidio, & multis aliis eius ſanctionibus videre eſt, tamen ius nouum in Franciã non potuit inducere. Et Philippus Francorum Rex teſte Petro de Vineis (qui Friderici Imp. ſcriba fuit) c. 35. lib. 1. epiſt. ad Cardinales Romanos ſcripſiſſe fertur, dici poſſe Romanam non curiam, ſed curam, dum Salmonem legẽs deſpiciebat Salomonem. Fuit ille Rex ſanctiſſimus, qui conſtitutionem fecit de electione in Eccleſiis Cathedralibus à canonicis & in monaſteriis à religioſis facienda, quamuis non improbaret beneficiorum eiurationes. Meminerat nimirùm Petrũ Longobardũ Pariſiorum Epiſcopũ fuiſſe per ceſſionẽ illius Eccleſiæ ab Archidiacono Philippi Ludouici regis fratre factam, qui à

maiori parte electus fuerat. Sed quoniã verebatur, ne aliæ ceſſiones non eadem mente fierent: ideò electionem meliorem & vtiliorem cenſuit. Et quamuis Cæleſtinus 3. in c. ſanè dilecto de renunciatione, & alij etiã Pontifices ſub illa tempora conſtitutiones aliquas fecerint quibus in Pictauienſes & alios Franciæ clericos ius conferendorum ex renunciationibus beneficiorum ſibi tribuerunt, tamen id Gallicanæ Eccleſiæ, & eius libertati fraudi eſſe non debet: nec etiam conſtituta ab Innocentio IIII. in c. quidam cedendi, & in aliis conſtitutionibus quibus ciurationes admittuntur: quæ vtinam nunquam fuiſſent receptæ, quoniam per eas in Eccleſia hæreditariæ ſucceſſiones contra veterum canonum prohibitionem introductæ ſunt. Et quâmuis ſub D. Ludouico renouatá fuerit Philippi Deodati conſtitutio de eligẽdis à capitulis Epiſcopis, & Abbatibus à religioſis, tamen à Gregorio IX. hoc edictum multis modis circumductum fuit. At vt iſte Pontifex hiſce artibus magnam ſibi, & Romanæ ſedi, ita Alexander 4. per mendicantes religioſos authoritatem acquiſiuit, vt cùm Epiſcopis Gallofrancis ab *iis* multa

obiice-

obiicerentur crimina interim in Romana curia beneficia conferrentur. Veruntamen Reges noſtri poſt D. Ludouicum quantum fieri potuit electiones fieri curarunt, & Eccleſiæ Gallicanæ libertatem defendêrunt, vt Philippus Pulcher cõtra Bonifaciũ VIII, dein Carolus Pulcher, & Ludouicus Vtinus. Frãci enim nõ credebant Frãciȩ Epiſcopos ab iis creari poſſe, quibus eorum vita & integritas cognita non erat, & qui in conclaui per cruorem & pugnas Romanæ ſedi imponebantur, vt Io. XXII. Caturcenſis quamuis fauente Rege F. electus fuiſſet. Ideò penes Gallofrancos remanſit plena & integra Eccleſiæ Gallicanæ libertas, qui beneficiorum inſtitutiones ab ordinariis fieri debêre cenſuerunt, quoniam eas nõ eſſe canonicas putabant, quæ ab iis fierent qui aliquando ſeipſos in Ro. Pontifices eligebant, vti de Ioanne XXIII. ſcriptum eſt: & qui maiorem Cardinalium numerum quàm XXIIII. faciebant contra Concilij Conſtantienſis decretum, vt proximis agnatis & amicis conſulerent, & per omnes orbis Chriſtiani partes dominationem quærerent: vt ex commentariis rerum ſub Ioanne, & Carolo V. ge-

ſtarum & literis anno 1406. Romam à Carolo VI. ſcriptis manifeſtè apparet qualis fuerit Eccleſiæ Ro. ſtatus. Neque nobiſcum benè actum quando electionis iura à Romanis violata, & in præiudicium regularium beneficia in commendam à Pontificibus collata ſunt. Depoſitarij enim non diuini verbi præcones, ſed bonorum Eccleſiaſticorum prædones fuêre: & qui in ſolitudinem confugientibus Monachis & Abbatibus ad regendum Eccleſiarum patrimonium præficiebantur contra mandati fidem ſeſe dominos dixerunt. At cùm in Eccleſiã Gallicanam iſta ſcandala à Romanis ad nos prouenerint, eorum hoc crimen eſt quod hæreſes in Franciam fluxerunt. Quod à maioribus noſtris olim proſpectum fuit, vt anno 1438. ſub Rege Carolo VII. ex eorum quærelis perſpici poteſt, & ex pragmatica ſanctione qua electiones ſecundum generalis Baſilienſis Concilij decreta confirmatæ ſunt. Notanda verò eſt patrum noſtrorum modeſtia, qui Regẽ & Principes regni adeò reſpexerunt, vt eorum precibus benè meritos & Reip. ſtudioſos ad E. regimen eligẽdos dixerint, nec id ab vllo reprehendi poſ-

ſe. Et tunc feliciſſimus fuit Eccleſiæ Gallicanæ ſtatus cum iſta ſanctione conſtituta tam ad electiones quàm ad collationes ſpectãtia in Gallia ſeruata ſunt. Etenim cùm Theologiæ & liberalium artium ſtudioſi, quos graduatos vocamus, Eccleſiis præficiebãtur, nõ vti hodie propter ignorationem vulgi opiniones in magna inconſtantia verſabantur. Poſteà in electionis locum ſucceſſit nominatio quæ à Rege Pontifici ſecundum concordata Franciſci I. Regis & Leonis X. Pontificis facta eſt, & ea non ſolùm in Epiſcopatibus & Abbatiis locũ habet, verùm in Cathedralibus Eccleſiis & beneficiis in quibus electio fieri debet. ex forma c. quiapropter de elect. Et quamuis exceptæ ſint Eccleſiæ ſpeciali Romani Pontificis priuilegio ſubnixę, nihilominus & in illis locum habuit nominatio tam ex indulto regibus Frãciſco I. & Henrico II. ab Apoſtolica ſede conceſſis, quàm ex præſcriptione. Ex his omnibus colligite quæ in Eccleſia Gallicana ſtatuẽda ſint ſi Rom. Pontificem pacatum habere non poſſumus. Plura dicerem, ſed dum bonum Pontificem expectamus, nihil mouendum exiſtimo, & quantum poterimus vete-

res à nobis mores ſeruãdi ſunt. Vobis itaque iſta ſufficiant, vt quæ ad canonicam beneficiorumGallicornm inſtitutionem pertinent intelligatis. Nunc quià ſcimus multos eſſe in Gallia, qui Regis noſtri iura quæ præter nominationem ipſi competuntquotidie cõuellunt, vel malo animo vel quod ea ignorent,aliòs qui quãuis ſciant tamen in prõptu habere cupiunt quæ ad illorum defenſionẽ ſpectant,de iis breuiter dicemus.Et primùm de regalibus. Rex noſter Chriſtianiſſimis alter eſt Oſiris qui oculos & ſceptrũ in omnes regni ſui fundos,in omnes partes & ſtationes iniicit.Et vt aperto feudo patronus in clientis ſui, quem vaſallùm feudorum leges vocant,prædia & poſſeſſiones ingreditur, & prehenſionis iure fructus ſuos facit,donec ei fides à vaſallo præſtetur, Epiſcopatibus vacantibus ius idem regi competit vniuerſi dominij & Imperij ſummi ratione quod pragmatici ſuperioritàtis nomine ſignificauit. Neque hoc ius ſucceſſit Regiæ illi nominationi,qua olim Ro.Põtifices à Lud.Pio creati ſunt,poſt cuius renunciationem quidã ſub Ludouico XI. ſcribentes dixerunt regaliorum ius nominationi ſubrogatum. Nam

prę̨terquam quòd renunciationem illam locum nō habuiſſe docuimus, ius regaliorum ab alio fonte promanauit. Mos enim eſt antiquus in Francia vt Epiſcopi regi Chriſtianiſſimo fidei iuſiurandum pręſtent, vt ex primorum regum Hiſtoria colligi poteſt, & ex vita Ludouici Pij & iis quę de Caroli Calui ſubditis retulimus: & id circa annum MC. teſtatus eſt Yuo Carnotenſis de Remenſi Epiſcopo loquens his verbis, *Curia reclamante plenariam pacem impetrare nequiuimus, niſi Metropolitanus per manum & ſacramentum eam fidelitatem Regi faceret, quam prædeceſſoribus ſuis Regibus Francorum* anteà fecerant omnes Rhemenſes Archiepiſcopi, & cæteri regni Francorum quilibet religioſi & ſancti Epiſcopi. Et in ſacro Principis laterculo Lutetiæ vidimus chartas præſtiti ab Epiſcopis hominij (ſic cum Helmodio liceat homagiū appellare) & fidem iuratam à Cœnomanēſibus, Viuarienſibus, Burdegalēſibus, & aliis prælatis. Et donec ab Epiſcopis fides data ſit, ipſique ſe in clientelam regis contulerint ſedes Epiſcopales vacant: & beneficia omnia (curatis exceptis) quæ ab Epiſcopo conferrentur à rege conceduntur, vt ex teſtamē-

to Philippi Auguſti apparet,quo circiter annum MCXC cùm in expeditionem belli ſacri in terram ſanctam proficiſci vellet, Reginam in ſua manu regalia tenere iuſſit,quouſque conſecratus eſſet vel benedictus Epiſcopus poſt iuramentum præſtitum. Poſt verò regalia ſiue contradictione reddi voluit. Reditus autē intereà perceptos aut percipiēdos,vel penſiones ciuiles aut alias Epiſcopatui debitas quandoque à regibus beati Martini Turonenſis baiulis ac miniſtris & ſanctę Capellę Pariſienſis Theſaurario & capitulo, quandoque aliis conceſſi fuęre. Ius autem iſtud Regaliorum adeò eximium fuit,vt Reges illud ſemper ſibi reſeruauerint,vt rex D. Ludouicus diplomate anni 1247. & eius filius Philipp⁹ Audax qui eo vſus eſt cōtra Nicolaum III. Pontificem teſte G. Durando in ſpeculo tit. de legato. Cùm enim Nicolaus præbendam contuliſſet,quam ante ſuā promotionem in Eccleſia Laudunenſi habuerat, Rex dicens præbendæ collationem ad ſe pertinere alij (inquit) de facto eā contulit. Et Philipp⁹ pulcher anno MCCXCII fratri ſuo Carolo Valeſio Ducatus Valeſij, Alēconici, & Andegauenſis, & Comi-

tatus Cœnomanenſis Eccleſias cuſtodiẽdas commiſit cũ exceptione his verbis cõcepta, excepta garda Eccleſiarum Cathedraliũ Andegauiæ & Cœnomaniæ, exceptóque Regali noſtro & idem factum à Regibus Ioanne anno 1360. & Carolo V. cẽtum poſt annis. Et hæc diplomata multis S. C. fuêre confirmata. Certè ius iſtud in quibuſdam prouinciis à nonnullis Regibus remiſſum fuit. Verùm in maiori parte penes eos remanſit, & etiam in Armoricæ Britãniæ Eccleſias reges Francorum eo vſi fuêre. Nam quemadmoduw Eccleſiæ Armoricanæ Archiepiſcopo Turonenſi vt Metropolitano ſubiectæ erant, ſic & Armorica regi Francorum, vt didicimus ex rebus geſtis ſub Carolo Caluo. Tum enim Neomenius Brito (vt ſcripſit Nithardus) cùm Rex ille Carolus ad eum miſiſſet ſcire cupiens an ſe ipſius ditioni vellet reddere, adquieſcens conſiliis plurimorum Carolo miſit munera, & (vt loquitur hiſtoricus) ſacramento deinceps fidẽ illi ſeruandam firmauit. Et ex vita ſancti Ioberti apparet Armoricæ Eccleſias in Regũ noſtrorum tutela fuiſſe. Nec recepta à Senatu fuit Ludouici XI. cõſtitutio quam Ar-

moricani quidam in Rationalium ſcriniis perſcriptam ferunt,qua Rex huic Regaliorũ iuri renunciaſſe dicitur. Etenim vim conſtitutionis habêre non poſſunt diplomata regia, niſi auditis aduocatis & procuratore Principis à Senatu abprobata & eius authoritate promulgata ſint. Curandum igitur vobis eſt, Gallofranci, vt iura iſta integra & illibata regi noſtro ſeruentur. Sed & aliud ius quod vniuerſi dominij ratione regię Maieſtati competit ſanctè & conſtanter tueri nos oportet:ius videlicet nominandi & præſentandi (vt noſtri dicunt) ad primam præbendam vocaturam in omnibus Eccleſiis cathedralibus & collegiatis pro iucundo aduentu, quod ius non ſolum à Doctoribus noſtris adſertum eſt, verùm & ab Italis vt docet Præpoſitus in c.imperium diſtinct. X. Nec verò ideò regi noſtro competit, quòd Papa Innocentius VII. Ioanni regi Francorum ius nominandi ad præbendas cõceſſiſſe dicatur, vti ab eo adnotatũ eſt qui ad pragmaticam ſanctionem anni 1438. commentarium ſcripſit in tit. de collat. paragr. placuit in verb. facultates,vbi allegat extrauagantem eximiæ deuotionis. Nam id multis

antè

antè ſeculis Regi Francorum competebat coronæ ſuæ iure, quale ius illud quod habet Imperator qui in omnibus Alemaniæ Eccleſiis canonicum præſentat. Hæc dicunt Spec.in tit. de præb. & Ioh. Andr. ad c. is cui de præb.;in 6. Et Ioannes Lupus Hiſpanus in repetit. Rubr. de donat. inter vir & vxor. Reges Hiſpaniæ eodem iure vti dicit, & ius Regum noſtrorum agnoſcit vir alioqui nobis infenſus, qui alia multa non ita vera pro Regni Nauarrici detentione in Hiſpanorum gratiam contra Regis noſtri proauos ſcripſit. Sed pergamus, & oſtendamus qua ratione hoc ius nominandi & præſentandi poſt introitum noui Regis introductũ ſit. Id ex lege Olitana locum habet ex qua cùm reges Frãcorum per ſucceſſionem prodeant ab Eccleſiis illis ſubditis nouis ſucceſſoribus munera edita ſunt. Et ideò ius iſtud multis placitis tam magni conſilij, quàm aliis confirmatum fuit pro præbenda Rutenicâ anno 1583. Kal. Sept. & pro Santonica anno LXXXIIII. Quod ſumma ratione iudicatum eſt. Cùm enim ſacerdotalem & regiam dignitatem Deus è cælo conſtituerit, regiæ id tribuit, vt Rex ea habeat quæ ad

PPp

Eccleſiæ gubernationem & adminiſtrationem ſpectant, ſpirituali tantùm ordinatione & manus impoſitione excepta. Vndę in quibuſdam huius Regni Eccleſiis ipſe Abbas eſt, vt in Eccleſia B. Martini Turonenſis in qua iuramentum præſtat, cùm recipitur in Abbatem & canonicum (vti in librario D. Martini ſcriptum eſt.) Sic eſt Eccleſię D. Hilarij Pictauiēſis Canonicus, & aliarum multarum, vt etiam Itali ſcripſerunt, Panormitanus nimirùm in c. extirpandæ paragr. quoniā verò de præbend. & alij. Hæc ſunt regis F. iura, quæ ſacroſancta & inuiolata à nobis habenda ſunt. Vt autem conſeruentur, exēplum Imperij veteris, imaginem antiquitatis, & columen regni intueri oportet. Audiſtis, Gallofranci, quæ à nobis de neceſſitate vtilitate & forma congregādi Concilij propoſita ſunt. Supereſt vt aliorum euentis memoria repetendis, nil accidiſſe noui nobis cogitemus. Non hæc prima dies eſt qua in Gallicanam Eccleſiam & Francorum regnum Hiſpani & alij aduerſarij noſtri nominis, qui id vnū ſtudent vt alienas poſſeſſiones inuadāt, temerè irruerūt. Maiores verò noſtri per Concilia iura Franciæ integra tutati

ſunt. Et vt Aretalenſe primum & Elibertinũ à Conſtantino conuocatum, & poſteà Nicenum vniuerſale, Conſtantinopolitanum I. Epheſinũ I. & Calchedonenſe eiuſdẽ Conſtantini & Theodoſij atque Martiani Imp. iuſſu congregata fuerãt, & ſextũ C.P. à Cõſtantino Rinothmeto, Romanum à Theoderico, Aurelianẽſia à Chlodoueo, & aliis Frãcorum Regibus, & alia moriente Papa Gregorio I. Denique vt accedente Ro. Pontificis authoritate, qui & ipſe per literas Epiſcopos ad vniuerſalem congregationem vocauit, & Gallofrancorum Pontificum interueniente conſenſu ad prouincialia concilia Epiſcopi coacti ſunt: & vt Carlomanus anno DCCXLII Synodum in Francia celebrauit, & Epiſcopis congregatis Bonifacium miſſum Apoſtolicum ſuper eos conſtituit, & Leo Papa in priuilegio, quod E. beati Martini Turonenſis contulit, teſtatus eſt anno ſexto piiſſimi Imperatoris Caroli ſacroſanctum cõcilium Pontificum ex Imperio magni & Orthodoxi Imp. vnanimiter coactũ fuiſſe. Et vt D. Eparchij Engoliſmenſis monachus in vita Caroli huius Magni obſeruauit illum Ardenna ad Aquas reuerſum Cõ-

cilium habuiſſe de ſpiritu ſancto procedente à patre & filio, & à Ludouico Pio cõtra Goteſcalcum presbyterum de prædeſtinatione malè ſentientem concilium congregatum legimus annum circiter DCCCXLIIII, & aliud VVermerię à Carolo Caluo, Trecaſſinũ ſub Carolo Craſſo, Coloniẽſe anno 887. & Mogũtinũ ab Arnulpho 888: & ſub Ludouico 7. Rege cùm Leonoram vxorem repudiaſſet Baügentiacum in Francia, Gallicanum & Viennenſe ſub Philippo pulchro, aliaque plurima authoritate Regia conuocata ſunt: Ita hodie vt ab Imperatore in Germania, ſic ab vnoquoque Principe intra territorij ſui fines conuocandi ſunt Epiſcopi, & admonendus P. romanus, vt ex veteri more illos in vnum cogat, vt vniuerſalis Synodus in vtilitatem totius E. contrahi poſſit ſecundum formam in conciliis Conſtantienſi & Baſilienſi præſcriptam: Aut ſi generalis Synodus cõgregari nequeat, prouincialis à ſingulis cogenda eſt. Intereà Gallofrãci nolite credere quidquam à Romano Pontifice in Reges noſtros ſtatui potuiſſe, nec in eorum domeſticos & ſubditos pręſertim eos qui officiales regij vulgò appellantur, quod vim

legis habeat. Nam decreta illa quæ ab aduerſariis noſtris proferũtur, à Xyſto V. facta contra Henricum I I I. qui rex noſter fuit, & contra Henricum Borbonium, qui nunc nobis imperat nulla & irrita eſſe docuimus. Et quando opus erit ab iis ad liberum cõcilium prouocabitur. Interim vt Philippus Auguſtus Rex à Papa Innocentio I I I. ad futurũ Concilium appellauit, quod in regis Britanniæ gratiam, qui ſe Pontificiæ poteſtati ſubmiſerat, iuris dicendi poteſtatem vſurpaſſet, & Senatuſconſulti, quo Normaniæ Aquitaniæ & Andegauię Ducatus cum Cœnomanenſi Comitatu ad regnum adiuncti fuerãt, executionem vetuiſſet, nos idem facturos proteſtari oportet, niſi acta non tam Xyſti pontificis, quàm Hiſpanorum & Guiſianorum à bono pontifice reſcindantur. Quòd ſi Michaël Ceſenas vir religioſus, & alij multi Itali à papa prouocauerunt, & Ioannes Teutonicus decreti gloſator cõtra decimarum exactiones à Clemente I I I I. factas: ſi anno MDXVII vniuerſitas Pariſienſis aduerſus Leonem X. pontificem prouocauit, quia pragmaticam ſanctionem regis Caroli VII. iuſſu Biturigibus factam aboleuerat, &

dixit Papam non eſſe impeccabilem laudans concilij Baſilienſis prouidentiam : ſi huic vniuerſitati licuit ambitionem & auaritiam omnium malorum cauſam damnare, & reſeruationes peſſimas cum cæteris grauaminibus & inuentis nouis:ſi conqueſta eſt Academia à bonis viris literarum ſtudia deſeri,ſi deteſtata eſt beneficiorum execrabilẽ (vt cum canoniſtis loquamur)pluralitatem, ſi exoptauit beneficia gratis dari,ſi contra reſeruationes generales exclamauit, ſi deſiderauit idoneos viros per ſingulas Eccleſias conſtitui quales inſtituendos Paulus Timotheo præcepit : Si Annatas quanquam à Iuſtiniano Imp. approbatas ex concilij Baſilienſis decretis damnandas cenſuit, & illius concilij ſtatuta ſecundum regis Caroli VII. mandatum ſeruanda dixit, ſi contra Leonis X. conciliabulum liberè proclamauit,& illud nullum eſſe contendit,quemadmodum & Pij II. Papæ bullam,qui cùm eſſet Aeneas Syluius Concilium illud laudauerat, deinde Pontifex factus improbarat, quare id hodie nobis facere non liceat ?Scio apud Italos fuiſſe multos,qui à Papa prouocari nõ poſſe ideò dixerunt, quòd à Deo (cuius eſt

vicarius) appellare non licet. Verùm Auguſtinus Anconitanus qui hunc opinionem recitat, dum quæ in vtramque partem dici poſſunt propoſuit, plura in contrariam ſententiam dixit: videlicet vt appellari poſſe videatur tanquam ab homine, qui vt humanum eſt errare & labi, minus rectum iudiciũ ferre potuit. Scimus etiam à Papa Pio in cõcilio Mantuano vetitum fuiſſe, ne à Pontifice Romano ad Concilium appellaretur. Sed nos appellamus & prouocamus à Romanis Pontificibus ad eorum conſcientiam, an à primo vſque ad vltimum ipſi non homines fuerint. Illa nos iudicet, illa nos damnet, ſi Romani poterint negare omnes Pontifices ſuos homines fuiſſe. Attendite verò qui fuerint iudices à quibus in Mantuano concilio Pij ſtatutum probatum eſt? Certè non erat hæc vniuerſalis totius Eccleſię Synodus, ſed Conciliabulum à Papa congregatum. At ſi propter eorum qui illi interfuerunt violentiam nemo eis in ea vrbe in qua conuenerant reſtitit, ab eorum ſententia appellari poteſt ad vniuerſalem & œcumenicam Synodũ, cùm illa ſanctio Mantuana ſit canonibus contraria. Et vt Romano iure is qui li-

bellos ei à quo appellauerat dare non poterat publicè proponebat, cur non liceat nobis id facere? Nónne cùm ille Papa Pius Sigiſmũdum Auſtriæ Archiducem ſacris arcuiſſet, quòd is Cardinalem Cuſanum in vincula coniecerat, ille à Pontifice ad Concilium appellauit? Nónne & Carolus V. Regis Hiſpaniȩ pater aduerſus Clementem Pontif. prouocauit cùm illi aduerſarius fuit? Id ſi illi potuerunt, nobis interdici non debet. Iſthæc enim prouocandi facultas nullis Põtificum decretis, nec Hiſpanorum ſcriptis auferri poteſt: ſed ſub Rege noſtro Henrico IIII, vt Regni leges ita Eccleſiæ Gallicanæ libertatem intactam tueri & conſeruare oportet. Dum verò Concilium optamus, id à prælatis Eccleſiaſticis maximè prouidendum eſt, vt in Eccleſias & Parochias viri pij mittantur qui purè & ſanctè de religionibus ſacris & ceremoniis Chriſtianis quotidie concionentur. Et in hoc Xyſti V. papæ conſilium ſequi operæpretium eſt qui Romæ nuper ſtatuit, ne concionatores aliud quidquam præter Euangeliũ prædicarent. Siquidem ab iis à quibus prædicãdum eſt pars maxima populi in Francia à

vera

vera fide ſubmota eſt, ita vt iſti homines proditores & extinctores animarum, & nõ verbi diuini interpretes, ſed impoſtores dici debeant. Etenim nomen iſtud quod veteribus Chriſtianis per calumniam impoſitum fuit, illis verè conuenit: quorum vtinam pro bono Eccleſię eloquentia ad infantiam mutatione quadam conuerti poſſet, vt cùm coërceri nequeant, hac conuerſione dedocerentur. Id & vniuerſæ Reip. Chriſtianæ & eis vtiliſſimum foret. Expellite iſtos homines qui peritè & callidè literas Romanorum Pontificum ab Hiſpanis & Guiſianis extortas, & decreta conficta in Gallia venditant. Non exiſtimo (viri Principes) & Gallofranci vos optimę fidei plenos & conſtantiſſimos Pontificiorum interdictorum fulminibus vllomodò moueri poſſe, vt à Rege noſtro deficiatis. Intereſt enim Frãcorum & maximè Principum, imò & Regum, Rerumpublicarum, & populorum omnium, ne ab vnius hominis arbitrio, & iudicio pendeant, Romani videlicet Pontificis, ſi non ea mẽte faciet, qua magiſtratus facere debent, ſed vt iniuriam inferat, quod tamen de eo quem expectamꝰ nolim augurari. Fieri enim poteſt

vt ſit Paſtor pius. Sed ex iis quę vt plurimum contigerunt licet conſiliū capere. Quis enim neſcit quæ euenerunt poſtquam Pontifices verſi in luxum, & capti opulentia, relictis cæleſtibus terrenis imperiis inhiarunt, ſecularibus adminiſtrationibus ſe immiſcentes, vti Abiathar qui tētauerat vt ſuperſtite adhuc Dauide Adonias eo inconſulto Rex fieret. Sic à Bonifacio III. fœdus cum vſurpatorę Phoca ſancitum eſt, & à Gregorio. II. cum Luitprando Longobardorum Rege contra Beneuenti Ducē. Is inter Papas primus ſtricto gladio eos quos dicebat ſacri E. R. patrimonij ſpoliatores inſecutus eſt. Sic à Gregorio III. cum Carolo Martello in necem Leonis Imp. fœdus initū. Sic à Zacharia, Stephano III. & Paulo I. cum Pipino Francorum Duce qui regnum Francorum inuaſit, poſtquam adierat ſacram ſedem, vt de rebus Imperij conſuleret. *Sic à Stephano IIII. cum Carolo Magno. Papa enim vt Monachus Engoliſmenſis in Caroli vita recitat poſuit anathema ſupra Taſsilonem Ducem Baioariorum, ſi ipſe Dux ſacramenta quæ promiſiſſe dicebatur Pipino & Domino Carolo Regi non adimpleret.* Sic Adrianus fautor fuit

Caroli Magni aduerſus Deſiderium Longobardorum Regem. Sic Gregorius IIII. acceptorum à Ludouico Pio qui eius electionem confirmauerat beneficiorum immemor eius filiis contra ipſum bellum gerentibus adfuit. Sic Ioannes Papa cum Carolo Caluo fœdus fecit, cui cùm Imperialem coronam impoſuiſſet ab eo obtinuit, vt Anſegiſus Senonenſis Pontificis Romani vices in Gallia & Germania teneret, & totius Galliæ & Germaniæ primas eſſet: quod tamen locum non habuit; quoniã Gallofranci omnes Epiſcopi (excepto Burdegalenſi) id impedierũt, vt Gallicanis libertatibus, & iuri Metropolitanorum contrarium, ſicut ab Aimoino ſcriptum eſt. Sic Formoſus ex alia quàm Romana E. ad Pontificatum promotus Arnulphum Imp. aduerſus Sergium Romam vocauit. In Gallia verò per Fulconẽ Remẽſem ſecreta Regni ſcrutatus eſt, vt inter Eudonem & Carolum cognomento Simplicem ſe arbitrum faceret. Sic Sergius cum Marozia inſigni meretrice Theodorę filia, quæ Romã gubernabat, ſocietatem iniit, & Anaſtaſius IIII. cum Rodulpho Burgundionum Rege. Ita Adrianus 4. contra Gui-

lielmum Sicilię Regem Manuelem Imp. C. P. armauit. Ita Gregorius 7. cum Mathilde pactiones fecit, & Rodulphū aduerſus Hēricum 4. Imp. incitauit, dein filium Imp. contra patrem. Et hoc bellū aluit Vrbanus. Sic Stephanus VIII. teſte Flodoardo anno DCCCCXLII pro Ludouico contra Hugonē, aduerſus quem iudicium pontificium ſe interpoſiturum minabatur. Sic Paſchalis II. cum Roberto Flandriæ Comite cui armis perſequendos Leodienſes clericos expoſuit, quòd Epiſcopi ſui Henrici Imp. partes ſequenti obedirent. Ita Innoc. II. per Iuonem legatū Theobaldi Campaniæ Comitis fautor fuit, poſt eius cauſam deſeruit, vt ex 217. Bernardi Epiſtola vidêre eſt. Dein Alexāder III. vt Fridericum ad necem deſignaret eius effigiem Soltano miſit. Sic Innoc. III. Regis Angliæ cauſam contra nos ſuſcepit. Sic in odiū Friderici II. Papa Gregorius IX. & curia Romana elegerunt in Imp. Robertum fratrem D. Ludouici Regis Francorum, à quo Rex noſter ortus eſt, qui id conſtanter abnuit, & initio conſilio circumſpecta prudentia Francorum ita reſpondit, *Quo ſpiritu, vel auſu temerario Papa*

tãtum Principem quo non eſt maior inter Chriſtianos non conuictum nec confeſſum de obiectis ſibi criminibus exhæredauit, & de apice Imperiali præcipitauit? His dictis cùm abſceſſiſſent Papæ nuncij, Franci ad Imp. miſerũt, poſt hæc dixerunt notatu digna, *Nos ambitio non pulſat. Credimus enim Dominum noſtrum Regem Galliæ, quem linea Regij ſanguinis prouexit ad ſceptra Francorum regenda excellentiorem eſſe aliquo Imperatore, quem ſola electio prouehit voluntaria. Sufficit Domino Comiti Roberto Fratrem eſſe tanti Regis.* Hæc teſtãtur Matth. Paris in hiſtoria Anglica ſub Henrico III. vbi & aliam Hiſtoriam recitat variorum bellorum quæ per totam Germaniam orta ſunt Archiepiſcopo Coloniẽſi & cum eo multis prælatis & laïcis Papam aduerſus Imp. Fridericum confouentibus. Tum addit Hiſtoricus in Flandriæ partibus ortam contentionem, quòd primogenitus Buchardi filius illegitimus, ſed per Papam legitimatus hæreditatẽ ſibi vindicaret: *& ſecundus legitimus iniuriam ſibi factam contendens omnia prædis & incendiis vaſtabat. Sed noua (inquit Math.) in Curia Rom. inoleuerat conſuetudo, vt cùm bellum inter aliquot nobiles*

moueretur, vnam partium ad eam confugiẽtem excommunicando alteram, & illos abſoluendo potẽter fouẽret, vt qui per illam reſurgeret omni tempore illi teneretur obligatus quod in Dauid Principe Northuuallia fuerat manifeſtè cõprobatum. Sic Vrbanus 4. fecit contra Manfredũ quem Sicilia Apulia & Calabria ſpoliauit, vt eam Carolo Comiti Andegauiæ & Prouinciæ regis D. Ludouici fratri adiudicaret, eius exemplo qui omnia mũdi regna Chriſto oſtendebat & gloriã ac poteſtatem eorum Lucæ 4. Sic à Bonifacio VIII. Albertum Auſtriatem aduerſus Regem Francorum Philippum Pulchrum armatum diximus. Poſt verò Clem. V. Philippi fautor fuit: & Ioannes 22. cum Carolo Pulchro pactionem fecit, qua decimarum ab Eccleſiaſticis ſoluendarum exactio papæ ea lege permiſſa eſt, vt Rex partem earũ caperet. Sic Benedictus XII. Luchino, Gonzagæ Eſtenſi, & Scalę anno MCCCXL Vicecomitatum Mediolanenſem, Mantuã, Ferrariã ac Veronã, & Albertino Carrariero paduæ poſſeſſionem confirmauit. Sic Clemens VI. excommunicationẽ Ludouici IIII. Bauari Imp. à Io. 22. factam in regis

Francorum gratiam confirmauit,à qua cùm Benedictus XII. eum abſoluere voluiſſet, à Rege Philippo Valeſio impeditus fuerat. Ita papa Xyſtus III. primùm Florentinis amicus, dein inimicus factus eos excommunicauit. poſt cum hortante Lud. XI. Frãcorum rege ipſos abſoluiſſet à Ferdinando Imp. regis Hiſpaniæ abauo rurſum eis aduerſarius factus. Ei⁹ verò ſucceſſor papa Iul. 2. primò regis Ludouici 12. amicus eum aduerſus Venetos armare conatus eſt. Et cùm Genua capta rex in Franciam fuiſſet reuerſus, quia Bentiuolos in Mediolanenſem Ducatum receperat, papa iſte gentis noſtrę inimicus in regem noſtrum Ferdinandum armauit, & in Regem Nauarræ quòd Francis bellum nõ gereret. Eius conſilium ſecutus Xyſtus V. Põtificatus ſui initio vti diximus; qui illud mutaſſet, ni eũ Hiſpani ſuſtuliſſent. De his viris dicẽdũ puto, quod ſanctus Baſilius Cæſareæ Cappadociæ Epiſcopus Italis & Gallis fratribus in epiſt. 69. his verbis ſcripſit, *Periit grauitas Pontificum, Paſtores cũ ſcientia gregem Domini reliquerunt, Canonum exacta obſeruatio peſſum iuit, multa peccandi libertas patet. Nam qui fauore humano ad Im-*

perium deuenerunt eodem ipſo fauoris gratiam implent. Iuſtum Iudicium periit: quiſque cordis ſui deſiderio ambulat, malitia immodica, populi immorigeri, præfecti non liberè loquuntur. Nã qui per homines ſibi poteſtatem acquiſierũt, ſerui ſunt eorum quorum fauore adiuti ſunt. Iam etiam arma belli inuicem(vltio videlicet ſanæ doctrinæ) excogitantur, & priuatas inimicitias occultantes pro pietate odium gerere aſſimulãt. Et ſicut ille vir ſanctus in epiſt. ſequenti metuendum dicebat, ne vt Euangelium regni ab oriente exortum in totum orbem egreſſum fuerat, hac ratione communis animarum noſtrarũ hoſtis defectionis quoque ſeminaria in vniuerſum orbem tranſmitteret: ita nobis verendum eſt ne vt in Eccleſia Romana prima doctrinæ & fidei Chriſtianæ, quæ in Gallia viguit, ſemina originẽ ſuam cœperunt, ibidem orta renaſcantur diſſidia, niſi Dei prouidentia pius Pontifex eligatur, qui conſilium D. Bonifacij ſequatur, ne digitum quidem vltra dignitatis ſuæ limitem extendẽs. Id ſi Deus velit ea contingent quæ vir pius Cardinalis Cuſanus exoptabat cùm ſub Baſilienſis Concilij vltimi tempora ex ſextæ & octauæ Synodi canonibus

canonibus proferens admonebat patrum conſtitutionem ſeruandam, & reformandos Metropolitanos ac Pontificem ipſum ROM. ne ſecularibus curis ac diſpoſitionibus vacaret. At Romani obiiciunt etiam per diſſidiorum occaſiones pietatem ac fidem Chriſtianam propagari: & vt Pontifices excuſent dicunt eis licere eius principis partes ſuſcipere, qui Catholicam A. & R. fidem defendit, quamuis ambitioſa & fucoſa illorum religio ſit, qui regnum alienum vel gloriam ardentiùs appetunt. Et vt iuſta probent etiam iniquè facta Pauli Apoſtoli authoritatem citant, qui in Epiſtola ad Philippenſes c. 1. ſic dixit, dum omnimodò ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuntietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Sed longè alia fuit mens ſancti illius Apoſtoli, quàm iſtiuſmodi interpretum. Non enim de iis loquitur qui cælum terrę miſcentes, vt vera cũ falſis, ita quæ à Theologis ſpiritualia dicuntur cum temporalibus confunduñt, nec de ambitioſis principibus qui in eo labore viuunt, vt in quærendis regnis aut alienis poſſeſſionibus omnes ſuas cogitationes ponant. At ſciens quoſdam propter contentionem

Chriſtum prædicaſſe, vt ipſum in inuidiam vocarent, & non vt proſtratum excitarent, nec vt laborántem recrearent, verùm vt vinculis conſtrictus crudeliter vexaretur, ideò ſuas rationes ad eos ſcopulos appellebant, ad quos D. Pauli afflictam nauem videbant. Et hoc eſt quod dicit, *Quidam ex contentione Chriſtum annuntiant*, nõ ſyncerè, exiſtimantes ſe preſſuram ſuſcitare vinculis meis. Erat vitioſa iſthæc æmulatio, ſed vt alibi ſcriptũ eſt, facere oportet quę dixerũt phariſęi alioqui impij. Ita ſatis ſibi factum rectè dixit Apoſtolus, dummodò pura veritas illis in ore eſſet, & auditores ex eorũ verbis aliquem fructũ cõſequi poſſent. Et vtinã ſeculi noſtri concionatores qui Guiſianis &, Hiſpanis addicti ſunt, illius tantùm æmulationis vitio laborarent, cuius meminit D. Paulus. Illi enim quamuis inuidi veritatem prędicabant. At iſti vt vani ſunt, ita vanorum hominum mentes ſuperſtitionibus terrent, iis ſimiles aduerſus quos exclamauit Auguſtinus qui nimirùm in corporalia progreſſi atque lapſi, nihil aliud rectum eſſe putant, quàm quod vel quinque nouiſſimis nunciis corporis ſentiunt, & quas ab his plagas at-

que imagines acceperũt eas ſecumvoluẽtes, etiam quum conantur à ſenſibus recedere, & ex earum mortifera & fallaciſſima regula ineffabilia penetralia veritatis ſe metiri putant: Vilia & abiecta Guiſianorum, & Hiſpanorum mancipia, quæ quoniam aliqua vtilitate affecta ſunt magno Reip. Chriſtianæ damno gratias eis referũt: homines ſingulis vitiis excellentes, qui ſuas & aliorum animas perdunt, & infirmis ingeniis Romanorum fulminũ metũ iniiciũt, qui eis ſapientiã omnem ex animo expectorat. Aiunt iſti homines nos excõmunicatos eſſe quòd ab Henrico III. Rege noſtro quem excommunicatum ipſo iure dicunt, poſt monitionem Xyſti V. nos ſubtrahere noluimus, & quòd Henricum Borbonium eius ſucceſſorem anathemate mulctatum Regem Francorum agnoſcimus. Et vt illum vitandum eſſe perſuadeãt ex D. Mathæo illud Chriſti proferũt, ſi quis Eccleſiam nõ audierit ſit tibi tanquam Ethnicus & publicanus. Nos verò dicimus eos pro publicanis habendos & euitandos, qui iſthæc dicunt. Et ſi olim Cardinalis Cuſanus cùm in concilio Baſilienſi quæ agenda cenſebat patres ad Eccleſiæ concordiam

admonuit, ſi Zabarellus & alij multi docti viri, tam Itali, quàm Galli Papam Eccleſiæ legibus & canonib⁹ ſubiectũ dixerũt, & Eccleſiam audire debere iuxta c. legimus 93. diſt. c. nemo adhuc 9. q. 3. c. memor 24. q. 1. c. ad perpetuam 25. q. 1. & c. ſunt quidam 30. q. 1. & ſecundũ conſtitutionem Leonis Papæ 35. q. 1. Nos ex antiquis canonibus adſerimus nõ modò Calixtum Papam Epiſcopis Galliæ in c. nullus alterius q. 9. 2. & in c. nullus primas 9. q. 3. ſed & Cæleſtinũ & alios multos Pontifices prohibuiſſe, ne quis alterius terminos vſurparet, nec alterius parœcianum iudicare, aut excõmunicare præſumeret: & ideò ſtatuerunt neminem niſi ſui Iudicis ſententia teneri, & damnari poſſe. Quòd ſi quis dixerit Pontificum legibus Pontificem ſolutum eſſe, vos an id verum ſit videritis. Id iudicare facile eſt ex profeſſione Ro. Pontificis quam ex libro Ro. Pontificum Yuo Carnotenſis recitat, quæ his verbis concepta eſt, profiteor diligentius & viuacius omnia decreta canonica omnium prædeceſſorum noſtrorum Apoſtolicorum Pontificum, quæ vel Synodaliter ſtatuerũt, & confirmata ſunt, cõfirmare, & indiminu-

ta ſeruare Et cùm legum iſtarum & canonũ ratio ex antiquis vniuerſalibus & generalibus conciliis Niceno & Conſtantinopolitano I. petita ſit, vt nominatim Celeſtinus dicit, cùm Epiſcopi ad Eccleſias quæ ſunt extra ſuam diœceſim ſuóſque limites accedere nõ debeant, ne Eccleſias cõfundant: ſicut ordinatio, ita etiam iudicium, & aliarum rerum diſpoſitio illis prohibetur: & adſerere poſſumus cùm ad Romanũ Pontificem veteri iure Eccleſiaſticarum dignitatum & ſacerdotiorum ac beneficiorum in Franciæ partibus collatio, & ordinatio illa (quã vulgo prouiſionem vocant) non pertineret, ſed omnes Epiſcopi à prouincialibus, imò etiã Metropolitani, ipſi per ſe ſuarum prouinciarum capita à propriis Synodis eligerentur: etſi poſteà Metropolitani à Romanis pontificibꝰ miſſi per palliũ, vel per bullas, quas ſignaturas dicunt, confirmationem acceperint, vti poſt Synodum Calchedonenſem Ponticæ Aſiæ & Thraciæ Metropolitani & alij etiam aliqui quorum in Concilio mẽtio fit Conſtantinopolitano patriarchæ ſubiecti fuerũt, vt ab eo ordinarentur: nõ ideò penes Romanos põtifices poteſtas fuit excommu-

nicandorum Franciæ Regum: ſed ipſi,& eorum domeſtici, & ij quos officiales appellamus ex iure antiquo priſcã libertatem conſeruarunt. At aduerſarij noſtri aliquot interdictorum & fulminum Pontificiorum in reges exempla proferunt, Agapeti Papæ contra Clotarium regem ob cæſum illius iuſſu Galterium Yuetotij Dominum, Zachariæ contra Childericum, Nicolaï contra Lotharium Ludouici Pij filium. Aiunt & Philippum 1. excommunicatum à legato Pontificis, & bis idem fulmen emiſſum aduerſus Philippum Auguſtum. Poſt à Bonifacio 8. contra PhilippumPulchrum. Tum à Iulio 2. contra Ludouicũ XII. Nos reſpondemus interdictum illud quod Agapeti eſſe dicitur aduerſus Clotharium, qui Rex Sueſſionum erat (ſi vti à quibuſdam profertur pro vero habendum eſt) anno DXXXVI, nullam Ro. Pontifici in Regem Francorum poteſtatem tribuere. Tunc enim Childebertus in Frãcia regnabat, & Rex Pariſiorum vocabatur, vbi ſumma & prima regni ſedes erat, in quam XIIII. poſt annis Clotharius aſcendit. Et quãuis in imperij Ro. ſtationibus bonus ille Põtifex Agapetus in ſpiritualibus eã habue-

rit authoritatem, vt cùm Iuſtinianum Imperatorem Romanorum Eutychianæ hæreſeos doctrina imbutum obſtinatum videderet, ita exclamauerit, ego ad Iuſtinianum Imp. Chriſtianiſſimum venire deſideraui, ſed Diocletianum inueni: tamen nihil in Imp. ſtatuit, vt ipſius ſubditos ab obedientia ſubtraheret: imò ad eum legatus à Theodato Oſtrogothorum Rege Roma miſſus fuerat vt Amalaſunthæ vxoris necem excuſaret. Et fortè Clotarium monuit, vt cùm in Gualterium ſeuerior fuiſſet numen diuinum placaret, vti poſteà Gregorius I. Reges & Principes Francorum, & alios ſui officij admonuit. Quòd ſi alia mente fecerit, nimirùm vt iuris dicendi in Clotharium authoritatem ſibi quærere, & eius ſubditos ab obedientia illi debita auerteret eius decretũ pro nullo habendum eſt. Cùm enim Petrus Clementem in Romana Eccleſia Epiſcopum deſignauit, hæc illi dixit, vt ex ipſius Clementis Epiſtola ad Iacobum fratrẽ Domini collegimus, Non te iudicem aut cognitorem ſecularium negotiorum hodie voluit ordinari Chriſtus, ne præfocatus præſentium hominum curis non poſſes verbo Dei vacare. Quod & ab a-

liis Pontificibus confirmatum eſt, & ab Agathone idem dictum qui paulo poſt Agapetum in Eccleſia Ro. Pontificatum geſſit. Nam in ſexta Synodo in prima actione ab eius ore prolata ſunt hæc verba, Væ mihi ſi negligens fuero. Quis rogo ſufficit ad tãtam curam ſpiritualem & cæt. Quod igitur aiũt Yuetotij Principatum Regibus exemptum fuiſſe, non tam vi Pontificij fulminis quã propria Clotharij ſuperſtitione factum eſt. Nec tamẽ Regij huius tituli Yuetotij principibus conceſſi ea vis fuit, vt deficiẽte maſcula ſobole Galteri Iuetotij ad extraneos tranſierit. Siquidem Rothomagenſis Senatus iudicio pridem Regi Francorum tanquam ſuperiori Domino ius cuſtodiæ nobilis adiudicatum eſt, quale illud erat quod Dionyſium Syracuſanum olim ſibi in pupillorum bona vendicaſſe refert Ariſtoteles in 2. de re familiari, donec illi in legitimam ætatem perueniſſent. Iura itaque Regia, & maximè ius vniuerſi dominij Agapeti interdicto tolli non potuiſſe certum eſt. Tunc autem in Galliis Francorum Reges & eorum ſubditi etiam in ſpiritualibus Pontificiorum interdictorum & excommunicationum

tionũ fulmini ſubiecti nõ erant. Quis enim ignorat Charibertum Pariſiorum Regem à D. Germano Pariſienſi Epiſcopo excõmunicatum quoniam Ingobergam vxorem dimiſerat. Nec verò bonus ille Epiſcopus Pariſienſes ad abiiciendam obedientiam Regi illi debitam commouit. Nec obeſt Regi noſtro quod à Zacharia in Childericum factũ dicitur. Falſus enim eſt c. ille alius 15. q. 6. qui à Gratiano recitatur ex Gelaſij Papæ ad Anaſtaſium Imp. ſcriptis. Nam præterquàm quòd eius inſcriptio falſa eſt, quia Gelaſius 1. Afer Imp. Anaſtaſio anno 492. Eccleſiæ Ro. præfuit & ita 44. ante illud Agapeti interdictum & CC. antè Zachariam annis: à Zacharia factum excommunicatio dici non debet, imò vt rectè gloſator in illum Gratiani canonem adnotauit in verbum *depoſuit* Zacharias deponentibus conſenſit, & nudum conſilium præbuit, cùm ab eo ſuppreſſo Childerici nomine petitum fuiſſet, quis Regio titulo dignior an qui ignauus dicebatur, aut qui res omnes regni adminiſtrabat. At Regem Francorum excommunicari à Ro. Pontifice non potuiſſe Gallofranciæ Epiſcopi conſtã-

tiſſimè ſemper tenuerunt. Sic cùm Ludouici pij filij à Gregorio IIII. Papa id obtinuiſſent vt patrem diu ſub cuſtodia ſeruatum à factioſis depoſitum excommunicaret, cùm ipſe id facturus in Galliam veniret, vellétque Epiſcopos omnes, & alios qui Principi adſiſtebant excommunicare, vt teſtis eſt Nithardus Caroli Magni ex filia nepos, illi audacter reſponderunt, ſi excommunicaturus adueniret illum excommunicatum abiturum, cùm aliter ſe haberet antiquorum canonum authoritas, vt notauit author libri qui inſcriptus eſt Vita Ludouici pij. Quod verò de Lothario Ludouici Pij filio hiſtorici proferunt eum à Nicolao Papa excommunicatū fuiſſe ob dimiſſam vxorē, & matrimonium cum VValdrada contractum nobis etiam obeſſe non poteſt. Nam Lotharius rex Frācorum non fuit. Prætereà iſthæc Nicolai interdictio nō omnibus probata eſt præſertim Gallofrancis Epiſcopis. Etenim cùm anno DCCCLXII Synodus Metenſis in qua aderant miſſi Nicolai Romani Pontificis fuiſſet congregata, & Rex factum propter quod arguebatur conſilio & authoritate Epiſcoporum ſe feciſſe teſtatus eſſet, illíque non in-

ficiantes quaſdam aſſertiones rationum veriſimilium quibus geſtæ rei qualitatem munire nitebantur oppoſuiſſent, eáſque literis comprehenſas Legati Apoſtolici ſuggeſſiſſent per Guntharium Agrippinæ Coloniæ & Theotgaudum Treuerenſem Galliæ Belgiæ Archiepiſcopos Apoſtolicæ ſedis Pontifici perferendas tranſmiſiſſent, is quidē cõuocato Romanæ ſedis Epiſcoporū Concil io & Metenſem anathematiſauit Synodum, & ad ſe miſſos Epiſcopos depoſuit, & communione priuauit. Quod à ſe factum iuſtè & canonicè dicebat: ſed iniuſtè vt illi ſcripſerunt. Hæc enim fuêre ab illis dicta, *Nicolao Pontifici Guntharus atque Theutgaudus patres Epiſcopi & fratres coëpiſcopi noſtri ad te nos direxerunt: nos euocati ad tuam præſentiam deducti ſumus nihil aduerſitatis ſuſpicantes, idque obſeratis oſtiis facta more latrocinādi conſpiratione ex clericis & laicis turba collecta & permixta nos violenter inter tantos opprimere ſtuduiſti longa ſcilicet intercapedine à noſtris & laïcis & clericis ſeparatos, atque ſine Synodo, & ſine canonico examine, nullo accuſante, nullo teſtificante, nullaque diſputationis diſcretione dirimente, vel authoritate & probationé con-*

vincēte abſque noſtri oriſconfeſſione abſentibus aliis Metropolitanis & diœceſanis coëpiſcopis & confratribus noſtris extra omniū conſenſum tuo ſolus arbitrio & tyrannico furore noſmet damnare voluiſti, ſubitò tibi quadam charitate & improuiſè porrecta lectoris officium aſſumēs, aſsiſtente lateri tuo Anaſtaſio olim presbytero ambitus damnato & depoſito atque anathematiſato cuius ſcelerato magiſterio tuus precipitatur furor. Ergo tuam prauam ſententiam à zelo rectitudinis alienam iniuſtam & irrationabilem canonicis legibus contrariam nequaquam recipimus, imò cum omni cętu fraterno quaſi nefas, atque maledictum fruſtrà prolatum contemnimus, atque abiicimus, tibique anathematis & religionis ſacræ contemptorum fautori & communicatori reuera communicare nolumus, contenti totius Eccleſiæ communione & fraterna ſocietate quam tu arroganter te ſuperexaltans deſpicis, téque ab eo elationis tumore indignum faciēs ſegregas. Quod autem de Philippo 1. ab Yuone Carnotēſi diſcimꝰ eū à legato Pontificis excommunicatum fuiſſe, id in Concilio factum fuit, non à ſolo Pontifice, vel ab eius legato. Et negotium tandem

Epiſcoporum conſilio in Francia terminatum. De Philippo verò Auguſto duo proferuntur exempla, vnum excommunicationis in concilio Clatomõtano præſente Vrbano II. Papa & omnibus Galliæ Epiſcopis celebrato ob dimiſſam ab eo Iſambergam vxorem Regis Daniæ filiam. Sed Rex non tam fulminis iſtius metu, quàm propriæ conſciẽtiæ teſtimonio, & crebris viri pij admonitionibus, qui erat Iſambergæ Reginæ aduocatus, eam reduxit. Nec verò quamuis à cõcilij patribus ſacris interdictus fuiſſet, illi neque alij ſubditi ab eius Imperio defecerunt: ita vt integra remanſerit quæſtio, an Reges excommunicari poſſent. Alterum exemplũ ex iis quæ diximus de Philippi huius Auguſti appellatione ab Innocentio III. ad Concilium vobis manifeſtum eſt. Nam cùm Franciæ Barones viderent Papam illum Innocentium Regis Angliæ partes defendendas ſuſcepiſſe, ipſius minas haud metuendas regi dixerunt: & ſi Rex Angliæ ſeſe põtifici ſubmiſerat, id à Francorum Rege fieri non debêre. Itaque ipſe Normaniam quam poſſidebat Parium Franciæ & Senatus authoritate conſeruauit. Multis verò Regibus,

& Anglis etiã profuit regis iſtius conſtantia (licet ab initio ſe Ducatu Normanię & aliis bonis ſpoliatos conquererentur.)Nam cùm anno MCCXVI, vt teſtis eſt Mathæus V-Veſtmonaſtenienſis, Rex illorum Ioannes ſeſe vaſſallum Papæ profeſſus fuiſſet, & Angliæ Baronibus id non placeret, *Pontifex Innocentius eos quos priùs excommunicauerat in genere, iteratò excommunicauit nominatim & in ſpecie. Hæc ſunt Hiſtorici verba. Barones autem, inquit, in arcto conſtituti, poſtquàm cognouerunt quòd dominum Papam pro ſubiectione Regni, & vaſſallagio Regis inclinati validũ haberent perſecutorem, quem prius habuerant defenſorem Ludouicum primogenitum Philippi Regis Francorum ſibi electum diatim expectarũt, cui obſides cum chartis & aliis obligationũ generibus de fidelitate & ligantia tranſmiſsis ſolennibus legationibus deſtinarunt, & is aduẽtum maturauit. Et interim applicuit Gualo legatus miſſus à Domino Papa Innoc. III. qui tranſiens per Regnum Francorum Philippum ex parte Domini Papæ omnibus modis diſſuaſeat ne filium ſuum Ludouicum in ſuccurſum excommunicatorum tranſmitteret, ne Eccleſia Ro. Patrimonio ſuo priuaretur. Quod cùm in-*

tellexiſſet Rex Philippus, reſpondit Regnũ Angliæ patrimonium Petri vel E. Romanæ nunquam fuiſſe, nec eſſe, nec fore. Etenim Ioannem qui id faſſus fuerat nunquam verum Regem fuiſſe. Et ſi fuerat aliquando foris feciſſe Regnũ per necem Arthuri. Nullum verò Regèm, vel principem poſſe dare Regnum ſuum ſiue aſſenſu Baronum ſuorum, qui Regnum tenentur defendere. Et ſi Papa huncerrorem tueri allectus nouæ dominationis libidine cõtumaciter decreuerat, exemplum omnibus Regibus pernicioſum daturum. At quod verbum omnes circumſtantes Franciæ magnates quaſi vno ore clamare cœperant, quod pro iſto articulo ſtarent vſque ad mortem, ne videlicet Rex vel Princeps per impetum propriæ voluntatis poſſet Regnum dare, vel tributarium facere, vnde nobiles Regni efficerentur ſerui. Hæc acta apud Lugdunũ ab Hiſtorico Anglo recitãtur. Ex quibus videtis quid Reges noſtri, & quid Franciæ Barones verè mares animi, & hoc titulo quẽ lex Salica maſculis dabat digniſſimi, de excommunicationibus Ro. pontificum ſenſerint, quas tum maximè contempſerunt, cùm per eas Regum iura minui videbant. Nõ obfuit autem Regi Philippo Pulcro fulmen Boni-

facij VIII. cui & Barones & Iudices Regij reſtiterunt, & rex ipſe reſpondit, *ſe in temporalibus nemini ſubeſſe, aliquarum præbendarum & Eccleſiarum vacantium collationē ad ſe iure Regio pertinere, & percipere fructus earum, contra omnes poſſeſſores vtiliter ſe tueri:* ſecus autem credentes fatuos reputare ac dementes. Sic aduerſariorum noſtrorum hęreſes ridendæ ſunt, & vt acriter & vehementer Bonifacii illius ab Auſtriacis Francorum hoſtibus corrupti audacia ac temeritas cōpreſſa eſt, ex iis quæ à nobis dicta ſunt idem de ſimilibus fulminibus iudicandum, quod de illis excommunicationibus maiores noſtri iudicarunt. Quæ verò nobis obiiciuntur de Iulio II. qui Ludouicum XII. Francorum Regem quamuis patriæ parentem & Eccleſiæ defenſorem excommunicauit, videte Gallofranci quæ fuerit huius interdicti cauſa: quòd pius ille rex & Chriſtianiſſimus qui Catholicam A. & R. religionem profitebatur Concilium deſideraſſet ad reformandum clerum, & vt pax in vniuerſo Chriſtiano orbe firmo pietatis præſidio ſtabiliri poſſet, eo nomine ab Italis quibuſdā Iulij II. pontificis adſentatoribus (non enim
omnes

omnes illius partes fouêrunt) ſchiſmaticus habitus eſt: & Regi quoque Nauarræ quòd in ſanctum illum Regem arma capere noluiſſet ſacris interdixit quo titulo hodie Rex Hiſpaniæ Regnũ Nauarricum à Ferdinando abauo ſuo occupatum iniuſtè poſſidet ac detinet. Videant Regum ac principum conſiliarij,num huius pontificis tyrannis, vel aliorum ſi qui poſthac idem facere volent tolerari debeat. Certè rex iſte ſanctus Ludouicus XII. id pati non potuit & à Iulij Papæ cenſuris Piſani Cõcilij bullis abſolutus fuit, quæ inter Senatus acta anno MDXII perſcripta ſunt cum citationibus contra Iulium authoritate Concilij factis & ſuſpenſione à Papatu.Et ni mors Regem præueniſſet,vt in nummus Regiis hanc inſcriptionem cudi iuſſerat PERDAM BABYLONA, faſtum & inſolentiam ro.virtute repreſſiſſet & Apoſtolicæ ſedis dignitatem in purum ſplendorem ac legitimam dignitatem reſtituiſſet.Quodhodie fieri oportet vt cũ Chriſtianis benè agatur. Nec enim pium eſt ab vno pontifice totum orbem pendêre.Et Hiſpani ipſi qui ſe Apoſtolicæ romanæ ſedis obſeruantiſſimos dicunt, ſciunt quid in eorũ

Regem Paulus 4. Papa ſtatuere voluerit quòd Columnenſem familiam in ſuam cliẽtelam recepiſſet. Dederat namque in eum ſententiam qua Regno Neapolitano eum priuatum declarabat,quę fuiſſet pronunciata ſi vt contra Manfredum Siciliæ Regem aliquis Francorum Princeps, aut qui tunc in Italia erãt fortem militum exęratum aliquot menſibus continere potuiſſent. Et cum aliquando regum Francorum & Hiſpaniæ legati de pace inter principes egerunt in colloquiis ad Samarobrinenſe caſtrum &ad Montem-Peſſulanum habitis,hoc argumentum ab vtríſque vt infirmum reiectũ & poſthabitũ fuit,& circiter annũ MDXXXVIII, in libellis Carolo V. Imp. porrectis Hiſpani hoc argumento non vſi ſunt cùm de Mediolanenſis Ducatus dominio ageretur, ſed eo quo Romanos vſos fuiſſe teſtatur Lactãtius, vt ius quod in alienis Regnis armis ſibi quæſierant cõſeruarent, Omnibus(inquit)populis qui florerent imperio &Romanis quoque ipſis, qui totius orbis potirẽtur, ſi iuſti velint eſſe,hoc eſt ſi aliena reſtituant ad caſas eſſe redeundum & in neceſſitate ac miſeriis iacendum. Hi ſapientes Hiſpani qui iſta

proferebant excommunicationis titulo Regna defendēda cēſuerunt alio modo quæſita. Equidem hoc colore quod vel per arma, vel per fraudem comparauerant tueri oportere iudicarunt, ſed non coram principibus viris aut rerum experientia doctis, verùm coram infirmis & leuibus eorum mentibus, qui vel ſuperſtitione, vel terrore dirorum & tetrorum Pontificis Rom. fulminum tangi & concuti poſſunt. Scio ab aduerſariis noſtris hodie obiici aliquot Imperatores tam Orientis quàm Occidentis à Romanis pontificibus excommunicatos fuiſſe. At Orientales Principes hæc interdicta contēpſerūt, vt Anaſtaſius Hormiſdæ fulmina. In Occidēte verò ea quæ à Pontificibus in Imperatores vſurpata eſt authoritas cadente Imperij Orientalis maieſtate: ideò Epiſcopo Romano quæſita eſt quòd is eos vocaſſet & corona Imperiali ipſis impoſita illos quaſi aliquo beneficio ſibi deuinctos habuit. Sed inter eos nihilominus plurimi fuêre qui à ſolo Deo in ſe collatum Imperium dixêrunt, vt magnus ille Imp. Henricus IIII. qui licet à Ro. pontifice excommunicatus fuerit, habuit tamen Imperialis dignitatis defenſores

qui & Romæ & Baſileæ de eligendo ipſius authoritate Pontifice deliberarunt,& in primo Baſilienſi concilio Honorium Pontificē creauêrunt. Hæc de Imperatoribus ſatis,inter quos ſi nonnulli ſeſe ro.Pontificibus ſubiecerunt vt alios ab Imperio deturbarent,& in ſumma fortuna romani Pōtifices id pronunciarunt æquius quod erat validius quid agēdum ſit Germani viderint. At reges Frācorũ nec à Papa ro. nec ab eius legatis, nec inſtituũtur, nec approbātur, nec conſecrantur,nec recipiuntur, nec fidem illis vel iuramentum obedientię exhibent.Legatos quidem ad nouos Pontifices mittunt qui eorũ electioni gratulentur, velut rex Hugo ad Ioannem Papam legatos miſit, vt de rebus quæ in Eccleſia Gallicana gerebantur pro vnitatis & pacis Eccleſiaſticæ bono colloquerentur.Idem etiam eius ſucceſſores aliquando fecerũt, non vt iudicium à Pontifice in eos daretur,ſed vt ſiue de alienādis pro vtilitate & defenſione regni bonis Eccleſiaſticis,ſiue alia de re quę sũmi Pontificis exigeret cōſiliũ ingallia tractaretur,id illo ſciēte & conſenſum præbente bono publico peragi poſſet. Verũ id pōtifici ro.iuriſdictionē

in reges non tribuit. Non ſunt igitur verenda RO. PONTIFICUM fulmina qualia fuêre bruta illa Bonifacij VIII. & Iulij II. Nec credatis (Gallofrãci) reges noſtros eo quod per bullas Alexandri IIII. Gregorij 8. 9. 10. & II. Clementis 4. Vrbani V. & Benedicti 12. reges noſtros ab excommunicationibus Rom. Pontificis exempti fuêrunt ante illis ſubiectos fuiſſe. Siquidem bullæ iſtæ ius antiquum declararunt, ſed nihil dederunt, vt reges noſtri & eorum Aduocati ac procuratores proteſtati ſunt cum eas receperunt. Et excommunicationes regum à Pontificibus factæ, vel domeſticorum aut officialium Regiorum multis Senatuſconſultis tam Pariſiis quàm Toloſæ latis à iudicibus Catholicis irritæ declaratæ ſunt. Reges verò eorũ quæ faciunt ſoli Deo rationem debent reddere. Quòd ſi Papa Iulius aliquam habere poterat in reges poteſtatem ſentẽtia illegitima regem Francorum Ludouicum XII, & Ioannem Nauarricum ſchiſmaticos declarauit. Nulli auditi teſtes, non citati rei, nõ interrogati, non compoſiti nec commiſſi teſtes, non tria edicta propoſita, non Conciliũ habitum, non vocati rei vt ſententiam audi-

rent,& quod in viliſſimum hominem hæreſeos accuſatum fieret in regum iſtorum excellētiſſimorum cauſa factum non fuit. Miſſus tantum à Iulio Auditor Capra, qui regi Nauarrico & Reginæ propoſuit eis in obedientia erga Catholicam A. & R. Eccleſiam permanendum eſſe. At illi reſponſum eſt eos in vera fide perpetuo māſiſſe, & adhuc perſeuerare velle. Quid melius dici poterat? Certè ſi Xyſtus V. (quamuis iudex Francorū principum eſſe non poſſet) cùm in Henricum Borbonium Nauarræ regem, qui nūc in Frācia regnat anathematis fulmē iecit, eum per legatos monuiſſet, & non tam præcipiti ſtylo eum confodiendum iudicaſſet, vt aduerſus inauditū fecit, rectiùs & pro dignitate Ro. Pontificis aduertiſſet. Sed is ſe iudicem conſtituit cum non eſſet, eúmque condemnauit qui eremodicium nō contraxerat. Quòd ſi hęc cauſa corā æquis iudicibus aliquādo tractetur, plura pro rege iſto Chriſtianiſſimo & ſacroſancto proponētur, poſtquam ex veterum Cōcilium regulis iniuſtè ſpoliatus in integrum reſtitutus fuerit. Sufficiet verò ſi nunc pro eo Niceni Concilij canonem proferamus, qui recitatur ab au-

tore cõmonitorij ſancti de vnitatecõſeruanda inter Henricum IIII. Imp. & Gregorium VII. Papam, & qui lectus eſt à VVezelino Mogũtinæ Eccleſiæ Epiſcopo rogatu Chuonradi Epiſcopi Traiectenſis, *vt rebus ſuis aliquis* expoliatus,aut à ſede propria vi aut terrore pulſus non poſſit accuſari, vocari,iudicari,aut damnari,antequàm omnia ſibi ablata ex integro reſtituantur, & cum omni priuilegio ſuo ius proprium reformetur, & ipſe pacificè diu ſuis fruatur honoribus proprię ſedi regulariter reſtitutus. Quod in decretis Pontificum ſcriptum & à Niceno conſtitutum Concilio, vt nemo Pontificum præſumat aliquem ſuis expoliatum rebus excommunicare,aut iudicare. Et ſi hæc in Epiſcopis locum habent, eadem ratione in Regum & principum cauſis obſeruanda ſunt: maximè in cauſa regis noſtri, quæ non à Romano pontifice Romę,vel extra regnũ, ſed in Galliæ partibus in Concilio libero agitanda tractanda & iudicãda eſt, cùm nec incognita cauſa dãnari quiſquã nec abſolui debeat. Quis enim approbaret quod in epiſt. 227. D. Bernardi ab Innocentio II. Papa petitum legimus,vbi eũ ſic rogat, Cõpulſus

eſt, inquit, deuotiſſim⁹ filius veſter, & Eccleſiaſticæ libertatis defenſor ſub iureiurando promittere, quatenus ſentẽtiam excommunicationis à legato veſtro magiſtro Yuone datam in terram & perſonam adulteri tyrãni faceret amoueri. Quod ſanè tamen fecit prece & conſilio nonnullorum fidelium ſapientûmque virorum qui dicebant, id à vobis facilè & abſque læſione Eccleſiæ impetrari dum in manu veſtra eſſet denuò ſententiam quæ iuſtè data fuerat incontinẽti ſtatuere, & irretractabiliter confirmare, quatenus & ars arte deludatur, & pax proinde obtineatur, & qui gloriatur in malitia nihil inde lucretur. Sanè id contrarium eſt D. Petri conſilio quod Clemens ſibi ab eo datum in Epiſt. ad Iacobum fratrem Domini ſic retulit, Clementi trado à Domino mihi traditam poteſtatem ligandi atque ſoluẽdi, vt de omnibus quibuſcunque decreuerit in terris hoc & decretum ſit in cælis: ligabit enim quod oportet ligari & ſoluet quod expedit ſolui, & poſt quæ oportet, inquit, ligabis, & quæ expedit ſolues. Nihil enim ſiue cauſæ cognitione fieri oportet in Eccleſiaſticis iudiciis. Nam cui probari poſſet quod

in

in bulla quæ à Xyſto V. miſſa in Galliam dicitur, qua Henricum III. moneri voluit tamē per vbi à ſe ſcripta motu proprio facta dixit, cū Equitis Dionij literas viderimus & Hiſpanorum precibus & efflagitationibus monitoriū iſtud decretum fuiſſe? Nōne hoc erat legum figendarum & refigendarū conſilium dare? Nos Pontificem exoptamus, qui in Eccleſia vniuerſa remedia pacis adhibeat qui diſſidia cōponat; qui vel vniuerſale, vel generale Concilium à Rege noſtro expetitum congregari curet, & regis noſtri ac regni leges & libertates Eccleſiæ Gallicanæ atque vniuerſitatum iura integra & illibata conſeruet. Et vos Gallofranci hoc à Deo petite, vt eligatur Papa ſanctus qui Chriſti gregem pacificè regat, qui ſit Abel primatu, Noë gubernatione, Abraham Patriarchatu, Melchiſedech ordine, Aaron dignitate, Moyſes authoritate, Samuel iudicio, Petrus dignitate. Vos in ea fide educati fuiſtis qua quondā imbuti fuerāt à Dionyſio & Ireneo parētes noſtri, & à Saturnino, Gatiano, Martiali, Strimonio, Martino, Paulo, Pōtio, Hilario, Phœbadio, Vincētio Lirinēſi, Saluiano Maſſilienſi, Remigio Remenſi, & Lupo Tri-

caſſino qui nō ambitioſo illo titulo quod in Concilio Carthag. III. Epiſcopis Africanis prohibitum fuit nimirum vniuerſalis nomine decoratus, ſed Pontificum Princeps dictus fuit. Apud nos honor ſacerdotij regni firmamētum fuit: nos Papam colemus, & agnoſcemus, qualem veteres Eccleſię patres agnouêre & ex Euangelicis libris ex eius nomine & authoritate Doctorum Irenęi, Tertulliani, Cypriani, Optati, Auguſtini, & Ambroſij, atque ex veris Pontificum decretis, & eundem illi & eius legatis honorē habebimus, qui ab vniuerſaliū, generaliū, Patriarchaliū, & prouincialium Synodorū patribus habitus eſt, maximè in Nicena, Conſtātinopolitana prima, Epheſina 1. Calchedonenſi & ſexta Conſtantinopolitana (cui Baſilius Gortynes Epiſcopus vices Ro. Epiſcopi gerens teſte Balſamone & Nilo interfuit) & in Baſilienſi, & Conſtantienſi, & vt conſtitutionibus principum qui in Gallia regnauerunt confirmatus fuit. Nos illum venerabimur, vt maiores noſtri fecerūt, dūmodò leges Eccleſiæ Gallicanæ non peruertat, nec vt Apiarij appellatio Romæ contra Eccleſiæ Africanæ libertatem admiſſa

eſt, ita à Gallicanis iudicibus Romam euocet:& modò in maioribus cauſis intra Regni partes iudices ab eo dentur: nec per palliũ plus ſibi iuris quærat quàm Gregorius I. qui cùm illud ad implenda ſacra miſſarum ſolennia Vigilio Arelatenſi Archiepiſcopo miſit, proteſtatus eſt ſe nullã aliam exteriorẽ illi poteſtatem tradere. Amplectemur denique eũ quem Deus dabit Pontificem, ſi virum illum ſanctum imitetur qui Auguſtinum in Britanniam ire iubens nominatim ei prohibuit ne cùm per Galliarum regnum tranſiret in alienam meſſem falcem mitteret, falcem videlicet iudicij in eam ſegetem quæ alteri commiſſa eſt. Et ſi ſacroſancta decreta ſecundum canonicas ſanctiones à primis pontificibus ſcriptas nõ reſcindat, debitam illi reuerentiam exhibebimus. Et ſi legatos in Franciam mittat cum veneratione illos ſuſcipiemus ſecundum priſcum maiorum noſtrorum morem, dummodò regem adeant, nec in regnum veniant vt ij per quos olim Nicolaus ſecreta Imperij expiſcabatur, ſed vt Eccleſiam reforment, & Bonifacij miſſi Apoſtolici qui ſub Carolomanno in Galliam venit in iis quæ ad ſta-

tum Eccleſiæ pertinent regulas ſequantur. Nos quemadmodum Hugo rex Ioannem Pontificem & eius ſucceſſores alios pontifices reſpexerunt, ita Romanum Pontificem quamdiu legitimè ſua poteſtate vtetur, quãtum in nobis ſitum erit reſpiciemus, & honores omnes eius ſanctitati deferemus. Interim Gallofrãci animos veſtros colligite. Vobis diximus quę per Hiſpanos & Guiſianos regi noſtro acciderint incõmoda, quæ inſtãt difficultates, & quibus remediis vtendũ ſit: & quæ ab aduerſariis noſtris ſpurcè ſuperbè, crudeliter, & impiè facta ſunt, qui bonis inuidentes malos extulerunt, qui noua exoptantes vetera odêre: quínam ſint ij qui ſe rémque publicam obſtinatis animis cum illis perditum eunt, qui nos bonis & dignitatibus noſtris ſpoliarunt quibus arrogãter vtuntur, malè partis diuitiis magis quàm ſuæ cauſæ confidentes, eorum exemplo qui vt in maiores noſtros irruerent, Lutetiam vt in ſentinam confluebant. At vos (Viri principes) qui rectè ſemper facitis, quoniam aliter non poteſtis, audiſtis etiam à maioribus fortiter, ſapiẽter, & manſuetè geſta. Scitis à frequenti Senatu contra Guiſianos decreta

quibus iudicatum eſt illos contra Remp. feciſſe. Illi ignaris illudentes genus ſuum emẽtiebãtur, & ſe à Carolo MAGNO ortos dixebãt exemplo Abimelech qui ſic locutus dicitur lib. 9. Iud. Mementote quod ob veſtrum & caro veſtra ſum. Id ab illis factum, vt ſibi gratiam & beneuolentiam veſtram conciliarẽt, quaſi obliti ſitis Çarolum Magnum à Carolo Martello procreatũ, qui cũ iniquo & infeſto animo Gallicanas Eccleſias ſpoliaſſet, poſteros habuit ambitionis ſuæ ſucceſſores, qui primùm Eccleſiarũ prouentus, poſt Regiæ familiæ ornamenta prædati ſunt. Scitis eos Catilina peiores multos etiam bonos viros ſpecie aſſimulatæ virtutis tenuiſſe, & adhuc tenêre. Vobis tentandum eſt, vt viri iſti veritatis luce illuſtrati horum impoſtorũ inimici fiant. Facite vt intelligãt Hiſpanorũ ſeruos vt in auguſtum Senatũ ſic in illos etiam criminando ſæpiùs plebem exagitaſſe. Sic tandem vobis licebit more maiorum lege vti. Adeſt vobis Gallofranci gens Borbonica natura bellicoſa. Rex Henricus III. anxius diu fuit cum Guiſianorum ſumma potentia in duro tempore magis lenienda quã exagitanda videretur. Is prouidendum pu-

tauerat ne plus valere apud eum Guiſiani Ducis & factioſorum ſcelus quàm ſua dignitas, neu magis iræ ſuæ quàm famæ conſuleret. At ſi ſeuerior certè beatior fuiſſet. Poterat nãque nõ vno vel duobus ſuo iuſſu interfectis nõ Guiſianos pauliſper reprimere, ſed in perpetuum comprimere. Vos nunc efficite vt authoritate Regia Senatus ad priſtinã & ſalutarem ſeueritatem reuocetur. Multis præſidibus & Senatoribus in vincula coniectis ab impiis & factioſis ctimini datum eſt quòd Regi fidi eſſent. Illi eius deuotionis ſe eſſe cõuictos iudicio Dei, teſtimonio Senatus, & confeſſione inimicorum maximè lætari debent. At cùm eorũ animis nulla vincula iniici potuerint, & hodie liberati ſint, ne patiantur amplius dubitando & dies prolatando magnas opportunitates corrumpi, ſed ex prudentum conſilio facto non conſulto opus eſſe credant. Regem habemus natura vehemẽtem manu prõptum, qui maximum bonum in celeritate eſſe putat, qui cõſiderat quid ſuæ rationes poſtulent, qui opem ab amicis petiit, vt eorum auxilio impij illi & perfidi, pluſquàm ſicarij, pluſquàm homicidæ, pluſquàm parricidæ, qui Henricum III.

Regem noſtrum patriæ parentem occiderunt poſt victoriam quam ſperat meritas pœnas luant. Curate intereà Gallofranci, vt fœdi homines qui iſtis paricidis fauent procul à Rep. abſint. Maiores veſtri ſæpè humilibus perſonis iniurioſè tractatis bella geſſerunt. Vos rege veſtro occiſo quo tandem animo eſſe debetis? Veſtram ploro atque imploro fidem. Vóſne eos inultos eſſe patiêmini quorum mandato cædes indigna facta eſt? Patres veſtri imminutam libertatem non tulerunt, vos Regis vitam ereptam negligetis? Nolite obliuiſci iniuriam veterē, nolite deponere memoriam mœroris veſtri, ne diuturna magni doloris ferendi conſuetudo vobis callum obducat, nec ad aliquam deformitatem veniatis. Amiſſo Rege fides Reip. rumpi nōn debet. Scitis Gallofranci principes mortales, ſed Rempubl. æternam eſſe. Ne igitur eam deſeratis, ſed afflictam erigite. Nulla erat iuſta cauſa cur Henricus I I I. à ſubditis necaretur. Et ſciebat Xyſtus V. nuper Pontifex Romanus cæſós fuiſſe duos fratres qui non modò Franciç Regum inuadere, ſéd cælum ipſum reſcindere coniurauerant. *Nemo tam per-*

dita tam facinoroſa iuuentus fuit vita, quàm duo iſti ſceleratæ factionis principes, qui æſtuabant inuidia& credebant pollui Parium dignitatem quod eam homines qui noui illis videbãtur quamuis egregij adipiſcerẽtur. Factioſi illi ſigna virtutis habuerũt: Rex noſter Hẽricus IIII.effigiẽ veri iuris germanæque iuſtitię& fidei ſolidã habet.Ne imaginibus vtamini, ſed eas hoſtibus relinquite: illi pietatisvmbram,vos ipſam pietatem colitis. Omnia in bona ſpe habete, & cauête ne cõtagio proditorum qui impiorum cauſám fouent piis obſit. Vóſne Hiſpanorum ſerui eſſe vultis? Vincere vos oportet qui ignominiã conſumpſiſtis.Ne degeneretis hodie, neque liberos veſtros deprauatæ voluntatis vitio deformari ſinite.Et ſi qui veſtrum Guiſianis aliquando amici fuêre moneant Ducem Maynium, non cogi illum Galliarum incendium ſua ruina exſtinguere.Non enim agetur præceps niſi velit.Sed id faciat quod olim à VVala factum legimus in vita Ludouici Pij,qui cùm ſummi loci apud Imp. Carolum fuiſſet ad Ludouicum eius ſucceſſorẽ profectus humillima ſubiectione ſe eius nutui ſecundum conſuetudinem Francorum com-

mendans ſubdidit. Factioſos verò & eos quos Guiſianorum amicitia in hanc perditã cauſam impoſuit admonete, regem magis quod ſe dignum quam quod in Pariſienſes, & alios qui hodie Hiſpanis ſeruiunt facere poterat quæſiiſſe, & cum iis quos vicit, & ſubiecit ſibi viuendum putare. Si benè reip. conſulitis, aliud etiam facite quod non parum vtilitatis Regno Francico adferet, nimirùm vt rex noſter cõmẽtarios fieri iubeat, in quibus vt in iis quos olim Aſſuetus ſcribi iuſſerat eorum perſcribantur nomina qui de patria benè meriti fuerint, & illorum maximè qui in Dieppæo prælio Duci Maynio reſtitêre. Multũ enim illis debet Gallia. Nam ſi Dux Maynius primo illo prẹlio ſuperior aut ẹqua manu diſceſſiſſet, magna clades atque calamitas Francorum oppreſſiſſet remp. Proſpicite etiam & authores eſtote, vt in his cõmentariis eorum nomina contineantur qui in ſingulis prouinciis, vel pietate, vel doctrina, vel aliis ingenij dotibus inſignes ſunt, vt dignitatibus Eccleſiaſticis, & iuri dicundo aliis denique muneribus præficiantur tam qui Guiſianorum furore Lutetia extruſi Turonum pergere coacti ſunt, quàm qui alibi

degunt. Id facilè à Rege impetrrabitis qui princeps eſt legitimus,& Cōciliū cōgregari curabit, in quo piorum conſiliis credet,& quæ vtilia videbuntur faciet. Nec quis animo deſpondeat quòd Lutetia nondum capta ſit. Bonos ſequi oportet licet interdum ruant,& in Deo ſperandum. Viuunt adhuc multi ſtrenui duces,& expertæ virtutis, graués & inſignes viri, quorum nonnullis licuit inter abruptam contumaciam & deforme obſequium dum Guiſiani omnia ferè occupabant pergere iter ambitione vacuum. Hi ſunt callidi temporum,& ſapientes. Bellum gerendum eſt non pertimeſcendum. Niſi pugnetis improbitas Hiſpanorum nunquam ſinet vos acquieſcere. Cauete ne in eorum Imperium res decidat. Nam in cæde,& ex cæde viuunt. Nullus illis lucus videtur eſſe iucundior, quàm cruor, quàm ſtrages & ante oculos trucidatio Gallofrancorum. Arma ſunt vobis non ſolùm ad tegendum, ſed ad nocendum. Habetis ſocios qui ſua vos beneuolentia & fidelitate ſeruabūt, quorum maxima & fortiſſima expectamus auxilia, qui animosè viuunt, & vitæ ſociorum amicè. Norunt enim probè, norunt ruere noſtra

non poſſe , vt ſua non eodem labefactata motu concidant, & ideò melius illius eſt ſociorum fortunas, quàm ſua tecta defendere. Infenſi ſunt hoſtes veſtri nō ſolùm vobis, ſed ſociis omnibus veſtris & amicis. Vos quorū gloria famáque illæſa ad hūc vſque diem remanſit cauete ne fides veſtra excidat. Regi & vobis conſulire, nec Henricus IIII. vos deſtituat, nec vos Henricum. Pij omnes Catholici qui Imperio diuinò ex Chriſti authoritate obediunt, vident & ſentiunt idem quod & vos, Henricum IIII. vnū virum eſſe à Deo miſſum, vt Regni Gallofrancici ſtatum reſtituat, vnum in quo ſumma ſunt omnia, in quo ſumma eſt dignitas, qui militari laude antecellit. Hic eſt per quem Deus Hiſpanorum impetum repreſſit ac retardauit. Si Franciæ dignitatem ſuſtinere vultis non modò à malo, ſed etiam à metu mali eſt defendenda & à vobis omnia tentanda, vt non inſignia tantùm victoriæ, ſed victoriam reportemus. Iam animos veſtros alacres iam vos libertatis cuſtodes & patriæ propugnatores ad res benè gerendas armatos perſpicio. Omnia vobis in promptu ſunt. Quid igitur plura dicam? Vobis cum iis hoſtibus

res eſt,qui verbis cōtra arma bellum gerūt. Nobis & verbis & armis aduerſus eos certandum, qui nullum alium quàm fugæ tutiorem in caſtris ſuis portum habent. Quapropter Rege noſtro Duce Principum, procerum,nobilium,militum & ſociorum,reip. denique & Eccleſiæ Gallicanæ ſalutem calamitate prohibête, & voſmet vna cum Regis & Regni dignitate defendite.

Errata corrigenda in libro vindiciarum.

PAg.5.lin.2.leg.peſtes iſtas p.9. li.12.leg.functus,p.13. li.17.leg.iuſſiſſet.Ibid.lin.vlt.pro quos leg.eos.p. 18. li.15.pro Mari leg.Maris.p.20.li.20. pro exiſtimarant leg. omnia exiſtimarant. p. 21.li.16. & 17.monêrent pro mouêrent 18. Magno pro magno p. 25. li. 15. pro ſecreto leg.ſummo p.27.li. pen.leg. excenſionem p.29. li.11. pro illum leg. Regem lin. 12. pro eundem eundum p.30. poſt verb.impetu adde vt Ibid. li. 11. pro verum ſcribe verùm p.31.li.22.cùm p.32.lin.22.ſciſcitante pro ſuſcitante p.33. li.17.pro Guiſianum Guiſianorum p.41.li.1. pluſquã leg. parum p.43.lin.17.vocatus eſt p.44.l.17.poſt vocatus adde eſt.Ibid.li.20.diſcernere:p.46.li.7.eos Ibid.21. Guiſianorum p.48.lin.16.pereunt p.51.lin.7.Siluanectij Ibid.14. d.Ibid.17.Impurum p.53.lin.6.leg.vetêre Ibid.16.animos p.55.li.7.leg.furias p.56.lin.5.pro referent leg. reſerarent p 57.lin.10.leg. defecatiſſimis p.61. lin. 6. leg. & ea fund. &c.p.65.lin.19.leg.confeſſorum p.72.lin.pe. d.p.75. li.3. leg.iniuſtas p.78.lin.3.furibundis p.79.lin.pen.leg.martyr p.80.lin.perduellium p.87.li.12.iurè ſcribe iure p.96.lin.7. terrarum p. 98. lin. 15. dele cùm Ibid. 20.vir p.101.lin.4. ſolennia & li.5.Epiſcopos cũ capellanis p.115. lin.antep. pro audita leg.aucta p.116.li.11.puram pro prauam p.117. lin. 2. leg. nolles p.120.li.33.pro eſſe leg.fuiſſe p. 121 .li. 4.culpa Ibid. li.8.ſeceſſêre p.123.lin.2.fungatur p. 124.li. 4. noſtri p.125.li.11.paucis p.133.li.14.Regem p.135.lin. 5.pro iam leg.Iani p.136.li.23.inſidias p.135.ſequenti lin. 14.&15.pro Gamb.glad.lege Gamboæ gladiatores p.141. li.1.leg.charitatis p.145.li.3.lege præcipuos pro principes p.146.corrige li.12.Deorum & repone Diuorum p.147.li. 8.repone inchoantibus p.149.li. 27. Poſt verba Regis iuſtitia adde particulam & Ibid. lin. pen. deme. hæc pro eius ſalute & repone pro eius incolumitate p.150.li.4. pro

verbo regat rep. agat lin. 5. pro illis rep. Illi lin. 9. pro ideò rep. idcirco p. 159. li. 3. Nobis erit p. 160. lin. 10. pro Etenim ſcrib. At Rex p. 192. lin. 14. pro his verbis ſiue alteri Antiſtiti aut Pontifici rep. ſiue alio Antiſtite aut Pontifice p. 193. liu. 10. Antiſtitis leg. pro Antiſtis p. 201. li. 19. concludam p. 208 li. 2. pro præſentis leg. furentis Ibid. li. 9. pro debent ſcr. oportet p. 209. li. 8. pro ferum leg. ſeruum li. 12. pro at ſcr. & p. 212. li. 7. pro quos leg. qui p. 214. li. 26. pro verbo Eccleſia leg. Eccleſias p. 216. li. 11. ante hæc verba. At hoc Rex noſter pone punctum p. 218. li. 9 dele regem & rep. Regem Ibi. li. 17. Ideò p. 220. li. 13. pro eum ſcr. enim li. 15. pro Ductoribus ſcr. Doctoribus p. 224. li. 2. poſt verbum incorruptum dele virgulam p. 225. poſt verbum vellet lin. 10. pone? p. 225. li. 17. pro verbo Eccleſiæ ſcr. Eccleſiis p. 228. li. 11. pro finatur ſcr. fruatur p. 229. li. pe. pro vrgeat leg. vrgent p. 230. li. vlt. pro verbo poſſidet leg. poſſidebit p. 231. li. 8. leg. vnà p. 232. li. 16. & 17. pro vniuerſis leg. vniuerſalib. p. 234. li. 7. leg. Concilium p. 235. li. 6. leg. Concilio & li. 16. leg. ſed an id ex illius p. 236. li. 9. Hanc ſententiam li. 15. & 16. Quod agnouit lin. 22. Epiſcopos leg. non Epiſcopis p. 237. lin. 2. Poſt e 16. leg. vbi lin. 20. pro intereſt ſcr. interſit p. 238. lin. 15. ad eo qui p. 230. lin. 3. pro ſeruoris leg. ſenioris p. 240. li. 8. profuerint leg. fuiſſe. Ibid. li. 19. leg. ſint lin. 21. leg. Iudicandi p. 241. lin. 21. profuiſſe leg. non fuiſſet li. 23. leg. Donatiſtas lin. antep. leg. amplectebantur lin. vlt. inf. leg. probaretur p. 24. lin. 3. pro Nam leg. Sed p. 245. lin. 17. & 18. leg. per ordinem in Eccleſia Catholica ſeruatum p. 247. lin. 6. delen. verbum legis p. 250. lin. leg. Poſtliminio p. 251. li. 12. pro quæ leg. quod p. 252. li. 7. del. eſt & li. 21. leg. Certè quod Yuo Carnotenſis p. 256. li. 7. pro quam leg. quàm p. 258. li. per poſt verba neceſſarium ideò leg. æquum eſt p. 278. a lin. 15. ad vlt. & fol. 279. à prima ad 19. verba ſunt Cardinalis Cuſani p. 283. li. 13. pro alias leg. aliam p. 285. li. 10. pro Conſilij leg. Concilij p. 286. li. 16. & 17. ſer. Ille a Rege Henrico p. 295. li. 1. Poſt verbum hoſpitalitatis adde officio funditus p. 319. lin. pro certè leg. tamen p. 328. lin. 9.

Pro Ludouicis leg.Ludouicus p.345. l. 8. oppoſita 346.li. 10.aduerſus p.348. li. 14. Primùm p.353.li.8. Antiſtitum p.360.nuper p.364.lin. 18. Mutio p. 373.li.13. Pontificia Ibid.lin.pen.C.p.374.Concilium ſupra Papam p.376.l.13 Moſomum 377.li.1.conceſſum li.17.Pontificis p.433.lin. 18.pro videri debent ſcrib.cēſenda dixi p.459.li.22.p.439. lege Diœceſeon p.454.lin.pen.pro Sed leg. At.p.451.lin. 15.pro Stephani ſcrib.Stephano p.459.li. 21. pro formoſi lege Formoſi p.461.li.19.pro ſeu leg.ceu p. 470. li. 8. pro ditruſus leg.detruſus p. 473.li.7.pro eundem leg.eundum p.489.lin.9.pro moriente leg.monente lin. 19. poſt priuilegio dele virg.p.490.lin.4.pro concilium leg.Concilium p.492.lin. 13. & 14.pro Timotheo ſcrib. Tito lin. 17. pro concilij ſcrib.Concilij p.493.lin.2. pro hunc leg. hanc p. 502.li.vlt.poſt verb.tempora leg.multa p.508.li. 12. Poſt verbum Pontificis ſcribe & Ludouicum VIII.p.515. ante hæc verba, De Philippo ſcribenda hæc, Et quod de excōmunicatione Ludouici VIII.obiicitur aduerſariis prodeſſe non poteſt cum nullius momenti ſint vt apparet ex Epiſtola 217. D. Bernardi.

Reliqua lector ſupplebit.

ORDO ET INDEX EORVM QVÆ IN HOC libro tractantur.

Scopus & materies libri pag. 1. 2. 3. & ſequentib. vſque ad 9.

DE rebus in Frãcia geſtis poſtquàm Lotharingij in Gallias venère, & de artibus quibus Frãcorum Regnum occupare conati ſunt.

De morte Hẽrici III. Regis Francorum & Poloniæ.

Recitãtur geſta à Guiſianis poſt Regis obitum, & oratio ſub Xyſti V. Romani Pontificis nomine à Guiſianis & Hiſpanis Romę edita qua Iacobi Clementis Dominicani paricidæ flagitium adprobatum dicitur, cui reſpondetur à pagina 54. vſque ad 81.

Criminationes Guiſianorũ contra Regem Henricum III. ob pactas cum Rege Nauarræ inducias & earum defenſio à pag. 81. ad 91.

Recitatur monitio quam Guiſiani à Papa Xyſto V. contra Regem Hẽricum III. decretam dicunt cui reſpõdetur. Geſta Bleſis anno MDLXXXVIII. à Rege Henrico III. defenduntur.

Obiecta ad aduerſariis de cæde Cardinalis Guiſiani diluuntur à pag. 92. vſque ad 114.

Querelæ Henrici III. Regis aduerſus Guiſianos ſub illius perſona proponũtur à p. 114. ad 119.

Improba quorundam cõſilia damnantur. p. 120.

Obiecta à Pariſienſibus qui ſe Cardinalium cultores dicunt refutantur. ibi. & 121.

Regi parendum docetur p. 122. in collegio Sorbonico à ſeditioſis determinata proferuntur & damnantur p.

123.124.& ſeq.vſque ad 129.

Docetur quid Hérici III. Regis memoriæ debeamus. p. 130. Tum quid Henrico IIII. Regi noſtro illius ſucceſſori:& remedia quibus ſaluti noſtræ ſubueniendum eſt oſtenduntur p. 131. 132. 133.

Docetur primò colẽdum Regem Henricum IIII. natum ad æternitatem Frãcici nominis Regem à Deo datum exſtinctorem Hiſpanorum & Guiſianæ factionis. p.134.135.

Quid ab eo ſperandum ex anteacta eius vita demõſtratur à natali ipſius vſque ad eum diem quo Rex Henricus III. eum legitimum ſucceſſorem in caſtris deſignauit à p.135.vſque ad 151.

Illum de ſucceſſione Regni Francorum viuente Rege Henrico III. nunquam ſollicitum fuiſſe, ſed Regi ſuo obſequentem à p. 151. ad 159.

Eſſe legitimum Regem lege Salica ad hæreditatem Regni vocatum à pag. 159. 164, & quid de lege Salica tenendum.

Ius Henrici IIII. agnouiſſe Cardinalem Borbonium eius patruum. p. 165.

Regem eſſe Principẽ clementiſſimum. 167.

Fuiſſe erga Ioyſium & eius milites humaniſſimum 168.

Guiſianis ſingulare certamen obtuliſſe vt patriæ cõſuleret. 169.170.

Illum Deo plenum pridie Idus Martias magnum opus effeciſſe quod aliquot ante menſibus literis ad Senatum ſcriptis prædixerat. 171.

Eſſe eius hoſtibus ſeruilia ingenia. 172.

Illi ab aduerſariis obiecta refutantur. 173.

Et primùm quod aiunt illum vnctum non eſſe. Et quid de vnctione ſentiendũ ſit docetur p. 174. vſque ad 194.

Regem non eſſe hæreticum qui paratus eſt corrigi. 195.& 196.

Nec relapſum ibid.& 197. 198.& ſeqq.vſque ad 203. & ibi de relapſis quid credendum.

Henricum IIII. non eſſe excommunicatum, nec anathemate mulctatum cùm iniuſta ſententia vim rei iudicatæ non habeat, 204. & 205.de anathemate ex Chryſoſtomo & aliis 206.207. vſque ad 219.

Non eſſe à Rege deficiẽdum, cùm etiam Paganis & Apoſtatis ueteres Chriſtiani paruerint. Multo magis Re

gi obediendum cùm oporteat Concilium vnicum diſſidiorum remedium à p. 214. vſque ad 218. Regem hoc nomine Chriſtianiſſimum cenſendum.

Quæ ſit authoritas Conciliorum & quid de iis veteres Galli ſenſerint 219. Diſputationes eſſe neceſſarias. Authoritatem orbis maiorem vrbis authoritate. 220. 221. 222.

Non eſſe nouum in primis ſynodis decíſasquæſtiones rurſum in aliis agitari. 222. Id veterum Pontificum teſtimoniis, & Conciliorum canonibus confirmatur. 223. 224. Ad hæc exempli gratia quædam vtilia de imaginibus proferuntur. 225. 226. 227.

Obiecta à Gelaſio qui ſemel definita in Concilio rurſus agitari non poſſe adfirmauit diluuntur authoritate Conciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis p. 228. 229.

Vniuerſalem ſynodum facilè congregari poſſe. 230.

Eam ab Imp. & Principibus indicendam, & clericos à Papa Romano ex veterum Conciliorum formulis conuocandos permittentibus Principibus in iis regionibus in quibus ius ſummi Imperij illis competit. 231.

Quæ ſit in Conciliis laïcorum Principum authoritas. 230. & 231.

Quis præeſſe debeat inter Epiſcopos. 231.

Romanum Pontificẽ exſpectandum vt ſi fieri poteſt Concilio præſit Agathonis Papæ exemplo. 231. 232.

Quatenus laïci in Concilium admittendi, & qualem in eo ſententiam ferre poſſint ex Cóciliis Calchedonenſi, quinto vniuerſali & ſexto. 233. 234. 235.

An ad ſolos Epiſcopos definiendi poteſtas pertineat. ibid.

Quæ ſint ea Concilia quæ veteres appellabant ſynodos Epiſcoporum. 235. 236.

In Concilio Tridentino etiam Abbates & magiſtros (quos vocant generales) ordinum mendicantium ſediſſe. 236.

An ex Cardinalis Cuſani ſententia cùm laïci ad Concilia inueniantur admiſſi etiam non Epiſcopi admitti debeant non tantùm ad conſulendum, ſed & ad ſimul ſtatuendum & ſubſcribendũ modò Theologiæ periti ſint & probi viri. 237.

Examinatur Cuſani ſententia. 238.

Tum demonſtratur quis Principibus & quo ordine locus in Concilio dari debeat maximè Regi Francorum p.239.

Obiecta ab Hiſpanis vt Concilium impediant refutantur. 240.

Docetur ſchiſmaticos etiamſi parati ſint emendari & inſtitui ad Concilium admittendos. ibidem.

Tum Guſianos & Hiſpanos eſſe hæreticos qui ratione eius commodi quod temporale D. Auguſtinus vocat opiniones prauas tenent: tamen ſi corrigi velint in Concilium admitti debere iis exceptis qui RegisHẽrici III. cædem mandauerũt.

Eſſe quoque admittendos Proteſtantes ſi in Eccleſiæ Catholicæ A.& R. gremium reuertantur.

Cum iis demum non viuendum qui ita ſunt extra Eccleſiam Catholicam vt in eam redire nolint. 243.

De ſchiſmaticis Sanatibus an illis idem ius eſſe debeat quod fortibus. Conſiliũ D. Auguſtini à pag. 241. vſque ad 247.

Non eſſe reiiciendam multitudinem, ſed tempori cedẽdum vt nubi probatur authoritatibus, exemplis, Cõciliis, & ſanctionibus Pontificiis. 248.249. vſque ad 262.

Concilium congregandum conſentiente ſi fieri poteſt Ro. Pontifice, & ſi nolit eo inuito. Obiecta ab iis qui ſũmam penes Rom. Epiſcopũ poteſtatem eſſe dicunt, & inde non eſſe cogendum Concilium niſi voluerit arguunt, refutantur, & quid de plenitudine poteſtatis ſentiendum. 262.263.

Æneæ Syluij ſententia recitatur de numero Epiſcoporum Italiæ. 264.

De forma cõgregandi Cõcilij & ex quibus viris componi debeat. 265.

Id Romano Pontifici vtile cuius primatus Conciliorum authoritate firmatus fuit. 266.267.268. 269.

Non metuẽdum ne primatus auferatur poſt longam conſuetudinẽ. 270.271.272.

Si vniuerſalis Synodus fieri non poteſt Prouincialem congregandam ob neceſſitatem. p. 273.274.

Id optaſſe Regem veterum Franciæ Regum exemplo. Eſſe neceſſarium. 275.276.

Non eſſe tãtam Concilij Tridentini authoritatem vt pro lege in Francia haberi debeat. 277.278.

Examinãtur eius capita libertati Eccleſiæ Gallicanæ, & Regiæ authoritati contra-

gia. a pag.279.vſque ad 319.

Exhortatio ad Concilium, vt honor Francici nominis contra Hiſpanos & primus locus quem Franci obtinuerunt ac prærogatiua ſeruetur, & facile eſſe quod optatur.319.320.321.322.323.

Regem in Concilio docēdum cùm non ſit pertinax 324.

Eum non eſſe obſtinatum oſtenditur tam ex declaratione animi ſui quem habet de Rep.Chriſtiana quàm ex literis ab eo ad Senatū ſcriptis, & ab iis quæ dixit poſt Cardinalis Caietani in Gallias aduentum.

Principes Proceres ac nobiles Gallofrancos per F. Luxemburgium qui Romæ legatus eſt omnia tractare quibus ad Eccleſiæ vnitatem perueniri poteſt.

Adhortatio ad Gallofrancos, vt iura Regni & libertates Eccleſiæ Gallicanæ tueantur, & vt id faciant docetur non eam fuiſſe Cardinalis Caietani qui ſe legatum Romani Pontificis dixit auctoritatem, vt quidquam cōtra Regni leges ſtatuere potuerit.

Id demonſtratur ex Iuriſiurandi quod à legatis Romani Pōtificis Regibus Frācorum præſtitū eſt formula.

Tum oſtēditur quæ ſit Regia authoritas.

Regem Francorū Dei gratia Regem eſſe & à Deo ſolo in iis quæ temporalia vocantur pendēre. 345. & 346.

Obiectiones aduerſariorū diluuntur. 346.& 347.

De poteſtate Regis in Epiſcopos & clericos in Regno ſuo degentes.

Hæc poteſtas probatur tā legibus quàm Iuramēto ſubditorū tam clericorū quàm laïcorum p. 366. 367. & ſeq. vſque ad 412.

Ad Eccleſiaſticam & Regiam Iuriſdictionem pertinentia demonſtrantur.

Exempla proferuntur.

De perſonis primò diſſeritur.

Poſt de Regia in ſacras poſſeſſiones iuriſdictione & de iure morticinij.

Certum præſcriptum de iuriſdictione Regia in clericos & eorum bona, & de notione criminum. 425.

Specialia in crimine læſæ Maieſtatis proferuntur: & de confeſſionis reuelatione in iis quæ ad Principis ſalutem, & ad rempubl. pertinent authoritates Theologorum ac Pontificum & exempla ab Hiſpanis prolata à pag. 425. vſque ad 431.

De iure appellationū 432.

& 433.

De pertinentibus ad ſacrã adminiſtrationem & gubernationem Eccleſiæ Chriſtianæ.

Primò de creatione Pontificis ex veteri iure Eccleſiæ, & ex conſtitutionibus Impp. & Regum Francorũ, & de electione p. 434. 435. 436. 437. De Epiſcopo Romano 439. De Orientalibus Epiſcopis Ibid. & 440.

Nomina & exempla Ro. Pontif. electorum partim à clero & populo partim à populo, & Epiſcoporum qui in Oriente, in Gallia, & in aliis regionibus ab Imperatoribus Exarchis, vel Regibus confirmati ſunt à p. 440. vſque ad p. 454.

De iure eligendi Ro. Pontif. ſub Ludouico Pio Rege Francorum & Imp. Occidẽtis p. 454. Ibidem obiecta ab iis qui Regis illius renunciationem huic iuri factam dicunt diluuntur.

Facta in vrbe Rom. circa electionem Epiſcopi R. à tẽpore Ludouici Pij vſque ad Henricum V. Imp. breuiter recitantur.

De renunciatione iuri eligendi & confirmandi Pontificis ab Henrico V. p. 472. & quam vim habuerit.

Reges Francorum iuri ſuo quod in Regno habuerunt nõ renũciaſſe, imò eo vſos fuiſſe exemplis docetur vſque ad D. Ludouicum p. 477.

Poſt D. Ludouicum circa electionem in Galliis facta.

De pragmatica ſanctione p. 480.

De concordatis 481.

De Regalibus 482.

De iure nominandi, & vt vulgò dicitur præſentandi pro incundo Regis ad coronam aduentu. 486.

Regem in multis Eccleſiis Abbatem in aliis canonicum eſſe.

Reges F. Conciliis in Frãcia auctoritate Regia cõgregatis iura ſua defendiſſe.

A Papa ad Cõcilium prouocatum à patribus p. 490. 491. Id factum non modò à Francis, ſed & ab Hiſpanis qui ſe Romani primatus defenſores fingũt. 492. 493. 494

Cõſiliũ eorũ quę agẽda ſunt.

De concionatoribus ſcribendum Edictum Regium quale à Xyſto V. Romæ nuper publicatum eſt p. 494.

Admonitio ad Francos ne Pontificiis fulminibus terreantur. 496.

Proferuntur exempla Põtificum Romanorum qui cũ inter duos Chriſtianos Principes controuerſias natas videre eius partes fouerũt qui

plus illis poſſe videbatur, & in ſumma fortuna id æquius iudicarût quod erat validius 503.

Obiecta ab aduerſariis qui per diſſidiorum occaſiones Eccleſiam Chriſtianam propagari dicunt refutãtur. 504. 505. & ſeq.

Exempla Regum Francorum quos aduerſarij excommunicatos à Põtificibus Romanis fuiſſe dicunt proferuntur, p. 508.

Illis reſpondetur & quædam aduerſariorum argumenta falſa demonſtrãtur.

Et quid pro Regis noſtri Henrici IIII. cauſa dici poſſit docetur. à 508. ad 527.

Votum 527. Qualis Pontifex & quales legati A. Romanæ ſedis deſiderandi.

Repetuntur paucis quæ ex ſupra dictis inferri poſſunt, vt bonis conſiliis E. Regi & Franciæ ſubueniatur.

Adhortatio ad Francos, vt quod debent faciant vſque ad 534.

Admonẽtur Frãci qui Mainij Ducis & Lotharingorum amici fuere, vt ei ſalutaria dẽt conſilia. 534. & 535.

Monentur Regij Conſiliarij, vt commentarios Regios ſcribi curẽt in quibus clarorum virorum nomina præſcribantur qui ad Dieppã & in Euriaco prælio & alibi rẽ ſtrenuè geſſerunt, & qui in Eccleſia, in Senatu, & in aliis locis iuſta fieri curant. Tum Guiſianos & Hiſpanos impios & infirmos, Gallofrãcos pios & fortes eſſe author demõſtrat. 535 & 536.

Peroratio exhortationem continens ad defendendam Eccleſiæ Gallicanæ libertatem & Regium ſtatum Gallofrancorum. 537.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE